

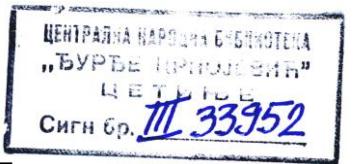

Monumenta Montenegrina

V

4.5051/2001

W = $\pi g_{HO} \chi_{\beta}^3$

ISTORIJSKI INSTITUT CRNE GORE

262.3(497.16)(093.2)

Monumenta Montenegrina
Knjiga V
tom 1.

Crkve podložnice Barske arhiepiskopije

Priredio i predgovor napisao
Vojislav D. Nikčević

Preveo
Mile Bogeski

Podgorica 2001.

ISTORIJSKI INSTITUT CRNE GORE

Monumenta Montenegrina

knjiga V

tom 1.

Crkve podložnice Barske arhiepiskopije

IZ PROŠLOSTI CRNE GORE

POSEBNA IZDANJA

Urednik
Prof. dr Branislav Kovačević

Recenzent:
Prof. dr Božidar Šekularac

L`INSTITUT HISTORIQUE DE LA MONTÉNÉGRO

Monumenta Montenegrina
volume V
livre 1

Eglises-suffrangates de l'archevêché de Bar (Antivari)

Podgorica 2001.

ИСТОРИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ ЧЕРНОГОРИИ

Monumenta Montenegrina
том V
книга 1

Церкви-подчиненные Архиепископату барском (Antivari)

Подгорица 2001.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

CRKVE BARSKOG ARHIEPISKOPATA: GRANICA DVA SVIJETA

"... Isto tako u Bosni i Dalmaciji, koja se crkva kod njih naziva slovenskom, poslana su takođe braća jereticima, gdje su braća doznala da nebrojeno mnogo duša propada zbog zablude jeretika. A budući da je katolički nadbiskup, tada legat Apostolske stolice, obilježen znakom krsta, poveo protiv njih više puta vojsku i postigao malo ili gotovo ništa, papinim je pismima povjerena našoj braći misija koja je već jednom propala. Uz pomoć kralja Kolomana blage uspomene, oni su se propovijedanjem i raspravom uporno borili protiv jeretika i na čudesan način postigli toliko da su mnoge jeretike i njihove vjernike obratili u pravu vjeru (...) a razrušene crkve u kojima je već raslo trnje i šikara, bile su obnovljene... Ondje smo imali i dva manastira koje su jeretici pozniye spalili..."
(N. Pfeiffer: "Die ungarische Dominikanerprovinz...", Zürich 1913)

Koje su crkve postojale u vrijeme arhiepiskopija Duklje i Prevalitane na teritoriji današnje Crne Gore ostaje nepoznato. Episkopija, potom mitropolija, pa ponovo episkopija Risan i episkopat u Kotoru, svjedoče o nizu crkava, počev od šestog vijeka, koje su imale svoje bogomolje na gornjadalmatinskim prostorima. Gotovo da nema naznake da su u to vrijeme postojale episkopije i u Budvi, Ulcinju, Svaču ili slovenskim gradovima na području Prevalitane, o kojima pišu neki od vizantijskih hroničara. Bar se vodi kao mitropolija podložnica Dirahija, zajedno sa nizom gradova u desetom vijeku, kao i Ulcinj (Elisou), ali u dokumentima nema potvrde da je ovaj grad zaista imao taj status. Ulcinj se navodi kao jedno od starih episkopskih sjedišta, slovensko-avarški grad, koji je od ustanovljenja episkopata imao status slobodne luke. Prvi ulcinjski episkop, čije ime nije poznato, spominje se u fragmentarnim dokumentima sa kraja devetog vijeka, što znači da je grad bio pod jurisdikcijom Istoka i da je za Konstantinopolj imao izuzetnu važnost. Ulcinj je bio blizu nekadašnjeg strateškog puta koji je, preko Drača i Skadra, vodio za Konstantinopolj; i kao što se Duklja nalazila na putu za Akvileju tako je i Ulcinj bio prva stanica na primorskom putu prema Kotoru i Risnu.

Od jedanaestog stoljeća, kada Bar postaje latinska arhiepiskopija i "Crkva sa tri oltara", on se prostorom vezuje za tradiciju Dukljanske mitropolije i odvaja se od Dračkog arhiepiskopata. Više nije crkva-podložnica, već bastion vjere kojim Rim pokušava da izmiri pravoslavlje i katoličanstvo u epohi poslije šizme i da u svoju sferu uticaja uključi Crkvu slovensku. Ona je bila pod jurisdikcijom Konstantinopolja, ali, u stvarnosti, odgovarala je samo slovenskim vladarima Srbije, Dalmacije i Kraljevstva Slovena. Baru su, po svemu sudeći, sa utemeljenjem "Crkve sa tri oltara", pripadale sve episkopije koje je nekada, kao podložnice, imala Duklja, računajući i arhiepiskopsko sjedište u Skadru-Prevalitani. Kompletna Crkva slovenska u Srbiji, Travuniji, Zahumlju i Bosni, potpadala je pod jurisdikciju barskog arhiepiskopa, koji nosi insignije primasa Srbije. Barski arhiepiskopat treba da uspostavi mir i dogovor sa Crkvom slovenskom, sa njenim sveštenstvom, odanim samo slovenskim gospodarima, bez obzira na činjenicu što je ta crkvena organizacija, kao i Crkva bugarska, jeretička. Crkvu slovensku misionari, koji dolaze na prostore Ilirikuma, nazivaju katarskom, bogumilskom ili barborijanskom.

U istoriji, teoriji literature i umjetnosti, još nije uspostavljen pravi sud o dogmatu na kome je opstajala Crkva slovenska. Razlog za to samo su sporadični navodi u latinskim izvorima; vizantijski su neproučeni kao i cirilski, od kojih se neki najznačajniji nalaze u današnjoj Crnoj Gori ili potiču sa njene teritorije.¹ Crkva slovenska bila je koliko omrznuta toliko i poštovana i od strane Vizantinaca i

¹ Riječ je o Ilovičkoj i Moračkoj krmčiji, pa i Miroslavljevom i Vukanovom jevanđelju. Ovom korpusu spisa pridružuje se i skadarski manuskript Zbornik popa Dragolja, kao i neki manji spisi iz trinaestog vijeka.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

od strane Latina; prvi su je nazivali bogumilskom, pavlikijanskom, masalijanskim, ali najviše manihejskom, ističući dualizam njenog učenja koji je počivao na slovenskoj paganskoj tradiciji i na cirilskim redakcijama jeretičkih spisa i jevandelja iz doba judeohrišćanskih zajednica. Rim je nazivao jeretičkom samo u osudama njenog učenja, nikada precizno ne navodeći dogmat, upotrebljavajući epitete svojstvene osudi - za njega je Crkva slovenska bila manihejska, otpadnička, prokleta. Uprkos svemu, i istočni visoki sveštenici i zastupnici Svetе stolice išli su na pregovore sa predstavnicima Crkve slovenske ili ulazili na njenu teritoriju pokušavajući da ostvare neku od misija pokrštavanja - najčešće bezuspješno. S vremenom, sa učvršćivanjem vizantijске uprave na prostorima Ilirikuma, sa stalnim sporenjima Rima i Konstantinopolja oko podjele sfera uticaja među Slovenima i Avarima, Crkva slovenska je postajala saveznik Istoka, povremeno, kada je situacija nalagala, zauzimajući pomirljiv stav prema Rimu i njegovim propovjednicima. Zabilježeno je da se slovenski živalj odnosio blagonaklono prema katoličkom sveštenstvu u primorskim gradovima, u razdobljima velikih sporenja u okrilju crkve Istoka u osmom i devetom stoljeću. Takav odnos bio je, dobrim dijelom, određen i položajem Slovena na Ilirikumu: kao najamnici Vizantije, bili su praktično nezainteresovani za hrišćanstvo koje je propisivao kanon. Istočna imperija je na to blagonaklono gledala, jer su Sloveni bili uzdanica njene vojske, dok je, na drugoj strani, Rim težio da na Ilirikumu ne stvara neprijatelje, najmanje zbog vjere i kanona. Razlog je bio jednostavan: slovenski najamnici su činili korpuze Istoka u Italiji, na dohvati Rima. Praktični razlozi i Vizantije i Rima odredili su sudbinu hristijanizacije Slovena - ma koliko Crkva slovenska bila optuživana za jeres i otpadništvo, Konstantinopol i Rim su se utrkivali ko će je staviti pod svoju sferu uticaja. Kontrola nad Crkvom slovenskom značila je samo jedno - steći saveznike koji se u dатој prilici mogu iskoristiti za obračun sa protivnikom. Rim je znao da tradicija najamnog vojnog služenja znači da će plaćenici ratovati protiv predašnjeg gospodara po isteku ugovora, a isto je imala na umu i Vizantija. Ona je, ipak, bila u prednosti - preko Crkve bugarske, Crkva slovenska bila je vazal patrijarhata u Konstantinopolju od druge polovine devetog stoljeća. Rimu je ostajalo da traži od slovenskih vladara imanja i privilegije i da, u dugim odmjeravanjima političkih snaga, od Konstantinopolja iznuduje ustupke: da dobija teritorije na Ilirikumu koje su, poslije, u misijama propovijedanja njegovi monasi proširivali, tražeći među slovenskim vojnim vođama saveznike i nudeći privilegije ukoliko stanu na stranu Kurije.

Svač nakon Duklje i slobodni grad Ulcinj

Kada je Duklja uništena kao arhiepiskopsko sjedište i prestala da bude administrativni centar oblasti 1027. godine, po svemu sudeći, dobar dio njenog stanovništva izbjegao je u tada veliki grad u priobalnom zaledu Jadrana - Svač. Arhiepiskopat u Skadru nije postojao već više od dva i po vijeka, a episkopat u Ulcinju bio je pod zaštitom velikog odreda vizantijске vojske. Ulcinj je bio čvrsto utvrđen grad, slobodna luka preko koje se obavljala trgovina sa lukama u Epiru i Raguzom. Kao staro vizantijsko utvrđenje, još od epohe podjele Rimskog carstva, Ulcinj je pripao svjetu Istoku, i od sedmog stoljeća bio je okružen slovenskim življem. U njegovom kastrumu bila je slovenska posada, a sam grad je postao autonomican, sa sopstvenim statusom, upravom, sudijama i sudstvom (iudici et conselieri). Upravnik grada bio je komes, što znači da je u ulcinjskom kastrumu bilo gotovo četiri stotine najamnika, poglavito Slovena. Komes je odgovarao duksu Dalmacije ili Epira, zavisno od toga u kojoj se teritorijalnoj cjelini grad nalazio za vrijeme vlade pojedinih imperatora. Sa ustanovljenjem slovenske države Ulcinj je postao važna luka njenih vladara, ali, kako navode izvori, "uvijek se nije nalazio pod njihovim suverenitetom". Često je prelazio iz ruke u ruku, bio je kastrum čas Vizantije, čas Slovena, a u kratkim periodima, kao njegov suveren, javljala se i Rimska crkva koja je tu osnovala veoma rano benediktinski manastir. Crkveno podređen Duklji, kada je nena moći počela da nestaje krajem desetog vijeka, počeo je da dobija na značaju; po padu Duklje postao

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

je episkopat u sastavu vizantijske Barske mitropolije. Preko utvrđenog grada Svača održavao je vezu između Bara i Skadra-Prevalitane i dalje sa Dračom, u kome se nalazilo centralno vizantijsko arhiepiskopsko sjedište za jugozapadni Ilirikum.

Sa stupanjem Petra na tron barskog prvosveštenika, Ulcinj se našao u sastavu nekadašnjih crkava-pridružnica Barske mitropolije. Po tradiciji dukljanski, odlukom da Bar slijedi tradiciju i baštini prava stare Dukljanske arhiepiskopije, Ulcinj je postao njegov episkopat, zajedno sa Kotorom, Svačom, Skadrom, Drivastom, Pilotom. Zna se da je Ulcinj imao episkopa još u šestom-sedmom vijeku, ali njihova imena nijesu poznata, jer se korpus vizantijskih crkvenih dokumenata iz tog perioda proučava, a veći dio tek pretražuje. Zna se da se Ulcinj spominje kao episkopsko sjedište u noticijama vizantijskih arhiepiskopata i episkopata, ali se među stručnjacima još vode sporovi oko njegove prave uloge i značaja - najviše zbog samih dokumenata u kojima se ime grada piše na nekoliko načina. Negdje mu se kao crkve-gospodarice određuju mitropolitska sjedišta u Ahaji, a on se kao episkopat u nekim od kanonskih lista javlja više puta kao crkva-pridružnica različitim episkopijama. Prepostavlja se da je takav status Ulcinj sticao svojim položajem u provinciji Duklji-Prevalitani, da je bio najjužnija luka vizantijske teme Dalmacije, da su trgovački putevi koji su vodili preko njega kao grada sa statutom, samoupravom, bili od izuzetnog interesa ne samo za vizantijske već i italske velike gradove na jugu, sa kojima je, po tradiciji, veze održavao i Bar.

Po dosadašnjim saznanjima, proučenim i poznatim dokumentima, Ulcinj je bio značajno episkopsko sjedište sa manastirima i katedralnom-sabornom crkvom već u devetom vijeku. Prvi njegov episkop spominje se u jednoj od noticija iz 877. godine, a posljednja dva iz epohe prije Velike šizme, kojima imena takođe nijesu poznata, navode se u listama iz 1023. i 1030. godine. U desetom stoljeću, sve dok Samuilo nije razrušio Drač i Duklju, izgleda da se Ulcinj nalazio pod crkvenom jurisdikcijom Drača. Da li je ili nije uživao status mitropolije kao i Duklja, kojoj u to doba nije više podreden - nije poznato. Činjenica je da, u vremenu kada posljednji dukljanski arhiepiskop Jovan bježi u Dubrovnik pred Samuilovim bojovnicima i ratom koji se kao požar širio prostorima Gornje Dalmacije, Ulcinj, a sa njim, izgleda, i sve ostale dukljanske i dračke episkopije, potпадaju pod nadležnost Raguze. Sviše veliki, izuzetan značaj Dukljanskog arhiepiskopata, sa oglašenjem Jovana za prvosveštenika Dubrovnika, preveo je na njegovu stranu sve nekadašnje dukljanske i prevalitanske episkopije. Kada se država konsolidovala i tron kraljeva Dalmacije učvrstio, onda su, po svemu sudeći (dokumenti još nijesu nađeni) nekadašnje episkopije i mitropolije bile vraćene Barskom arhiepiskopatu. Samo tako može da se objasni odluka kurije da preuzme Barsku arhiepiskopiju, da utvrdi njen "specijalni status", i da njenog prvosveštenika proglaši za crkvenog poglavara na teritorijama tri kraljevstva, kanonski nadređenog Crkvi slovenskoj.

Episkopija Svač se pojavljuje kao važno crkveno i administrativno sjedište tri godine nakon zvaničnog prestanka postojanja arhiepiskopije Duklje, iste, 1030. godine, kada se u episkopskim listama nalazi spomen ulcinjskog episkopa - posljednjeg prije Velikog raskola. Svač je u to doba najvjerovatnije bio pod zaštitom Ulcinja, njegovog komesa, i pod neposrednom crkvenom upravom Barske mitropolije. Sa stupanjem na tron Barskog arhiepiskopata Petra, Svač sa Ulcinjem postaje crkva-podložnica, koliko grčka toliko rimska i slovenska. Po svemu sudeći, ovaj utvrđeni grad ne igra neku značajniju ulogu u crkvenom životu Barske arhiepiskopije sve do 1141. godine kada episkopske liste na njegovom tronu bilježe episkopa Vasilija, najvjerovatnije Grka (pošto je Svač bio pod upravom slovenskih vojnih vođa, sa posadom koju su sačinjavali Sloveni, postoji mogućnost da je episkop Vasilije bio predstavnik Crkve slovenske - ova prepostavka za sada nema pokriće u nekoj posrednoj naznaci ili navodu u nekom od dokumenata vezanih za episkopska sjedišta Bara). Nakon devetogodišnje vladavine ovog episkopa, i pauze od šesnaest godina, 1166. godine na tronu episkopa Svača nalazi se Petar kao "izabrani episkop". To znači da je u gradu, kao i u većini slovenskih zajednica na području Ilirikuma, vladalo staro vizantijsko pravo - da se episkop bira između tri lica koja predlažu lokalna vlastela i bogataši, a na preporuku prepostavljenog arhiepiskopa-mitropolita, u

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

ovom slučaju barskog. Ne zna se do koje je godine Petar bio episkop, niti kojoj je crkvi pripadao, a 1199. godine kao potpisnik poslanice barskog arhiepiskopa Jovana Prvog i papskih legata rimskom prvosvešteniku javlja se kao episkop Dominius² koji sa tog mesta odlazi septembra iste godine - zbog optužbi za ubistvo i pljačku. Dokumenti o ovom episkopu spadaju među najinteresantnije u ovom tomu: papa lično poručuje svojim legatima da pažljivo ispitaju situaciju nastalu u ovom, u tom času za Rim, izuzetno važnom episkopskom sjedištu.

Papa Inoćentije Treći, preko barskog prvosveštenika poručuje svojim legatima i bratstvu barskog arhiepiskopa, zapovijedajući "da se kompetentno postaraju (...) za blaga Svačkog episkopata, a treba i unaprijed da se predviđi njegova (episkopa svačkog - primj.) namjera kako ne bi došlo do slabljenja svjetovnog prava i prihoda katoličkog sveštenika. Baš zato treba da se (...) označe ličnim imenima oni koje je on, suprotno pravdi, opljačkao, i drugi, koji su mu na ruku predavali opljačkana crkvena blaga... "Papa od barskog prvosveštenika i svojih legata traži da sve što je opljačkano vrate vlasnicima i da, nakon toga, sve koji druguju sa svačkim episkopom ekskomuniciraju iz crkve i na njih bace anatemu. U papskoj se poslanici navodi isključiva briga za dobrobit katoličke crkve u Svaču, što znači da je ona novoutemeljena ili izložena najžešćim napadima. Svački je episkop pripadnik Crkve slovenske ili neke od jeretičkih koje je katolička polovinom dvanaestog stoljeća proginala iz svog okrilja i ekskomunicirala kao, na primjer, katarsku. Pošto katarski sveštenici nijesu pribegavali nasilju, njihova je crkva konfiskovala dobra Rimske i njenih monaških redova, izbacujući iz bazilika i manastira sve što nije bilo u saglasju sa katarskim kanonom, episkop Dominik mogao je da bude jedino lice Crkve slovenske. U to vrijeme Crkva slovenska još nije imala čvrsto izgrađenu hierarhiju zvaničnika; uklapajući se u naslijeđe Vizantije, ona je svojim sveštenicima davala zvanja koja je upotrebljavala kanonska crkva. Episkopom svački, po svemu sudeći izabran na određeni period od komesa i vlastele Svača i Ulcinja, ostaje otvoreno pitanje da li je bio u dogовору sa ulcinjskim episkopom Natisom, jer je uz njega stala većina ne samo ulcinjskog klera već i sveštenika i monaha ostalih episkopskih sjedišta pokušao je da spriječi utemeljenje latinske crkve u svom gradu. Njegov pokušaj je značio da pravoslavlje po vizantijskom obredu i kultu Crkve slovenske ne želi da prihvati katoličku crkvu i latinski kler za gospodara - iz tog razloga papa Inoćentije Treći oprezno, nalažući razum i mir, savjetuje barskom arhiepiskopu i legatima da rješenju ovog pitanja pristupe sa svom ozbiljnošću i opreznošću. Ekskomunikacijom episkopa, koga je na tron Svača dovela vizantijska tradicija i izbor lokalne vlastele i vojnih komandanata, kurija bi izazvala sukobe dalekosežnih posljedica. Njeno bi prvenstvo bilo ugrozeno, sa njim i uprava nad proklamovanom jedinstvenom crkvom tri vjere, kojom se, posredno, odgovaralo na vizantijsku legalizaciju šizme i odbijanje da se postigne bilo kakva saglasnost sa Rimom.

Optužba za ubistvo, ako ga je zaista učinio svački prvosveštenik, kuriji je u mnogome olakšavala posao: kada sveštenik nekome oduzme život to je značilo da se sam odrekao služenja Bogu i Majki Crkvi, jer je prekršio osnovni zavjet - da ljudima pomaže i miri ih nudeći im spas u vjeri. Ekskomunikacija je bila logična i neminovna, protiv nje nijesu mogli da se oglase ni članovi svačke zajednice, a ni ostali episkopi, najviše svačkom najbliži, gradani i kler ulcinjski. Sudeći po dokumentima, čin osude koji je sam po sebi podrazumijevao ekskomunikaciju, nije primorao sveštenstvo Svača, a i ostalih episkopija, da se saglase sa papinom preporukom o izopštenju ubice. Očito je da je prepiska između kurije i episkopija Barskog arhiepiskopata bila gotovo svakodnevna: Crkva slovenska, po svemu sudeći podržana od Grčke, tražila je da se ubistvo ne kazni, navodeći da ga po svoj prilici nije bilo, pokušavajući na svaki način da izbjegne osudu svačkog episkopa. Ova bitka, ako se tako može nazvati, imala je prije svega politički cilj: ukoliko svački episkop ne bi bio osuđen, latinsko sveštenstvo, iako po primatu arhiepiskopa barskog nadređeno svim ostalim, nikada ne bi moglo da ostvari pravu vlast, na teritoriji koja je za Rim bila od izuzetnog značaja. Na drugoj strani, Crkva

² U raznim varijantama njegovog imena ova znači "vlastelin".

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

slovenska bi od presedana vremenom stvorila pravilo. Držala bi pod stalnom prijetnjom rimske sveštenike i monahe, pozivajući se na tradiciju Vizantije branila bi svoja prava i oružjem, podržavana od većine slovenskog življa. To je značilo: Rim bi u dogledno vrijeme morao da se povuče sa prostora Barskog arhiepiskopata. U isti mah, Crkva slovenska bi dobila priliku da sa svojim zaštitnicima, slovenskim vojnim vođama, drži pod kontrolom i strateški zaposjedne linije snabdijevanja krstaških bojovnika koje su kopnom vodile preko Svača za Drač i Lihnidu i, dalje, za Solun. Pitanje episkopa u Svaču postalo je tako pitanje opstanka katoličkog sveštenstva i Rimske kurije na prostorima Gornje Dalmacije: kurija je morala da zadrži po svaku cijenu dvije za sebe strateški važne luke, Ulcinj i Bar, i kontrolu nad kopnenim putevima koji su vodili od njih. U tome je jedino mogao da pomogne kralj Dalmacije i Duklje sa svojom vlastelom a on je već, u svojim poslanicama, rimskom prvosvešteniku ukazivao da učešće u borbi sa jeresima i jereticima treba da uzmu i ugarski vladari. Doba sukoba oko episkopa Svača je i vrijeme kada polako počinju da se stišavaju progoni katoličkog življa na prostoru Kraljevstva Dalmacije i Duklje.

Svački episkop je podijelio crkve Barskog arhiepiskopata, jer, uprkos ekskomunikaciji, uspijeva da se vrati na svešteni tron. Stalna prepiska između kurije, kralja Dalmacije i Duklje, barskog arhiepiskopa i svih prvosveštenika njegovog episkopata, pokazuje da je Dominik Svački moćniji od volje svih. Episkop Dominik je čak otišao u kuriju, koja ga je otpravila njegovom barskom prepostavljenom - pisma koja je papa poslao zamijenio je onima koja je sam napisao. Rimski prvosveštenik morao je da reaguje i ukaže barskom arhiepiskopu kako falsifikovana pisma, koja je pisao Dominik, sadrže drugačije formule ophodenja. Episkop svački oslovjava barskog prvosveštenika sa "voljeni u Hristu brate", što je suprotno protokolu i kanonskom položaju arhiepiskopa - on je za kuriju, kao njen zastupnik, uvijek i samo "vrlo poštovani brat". Dominik se uz podršku istomišljenika, po svemu sudeći sveštenih lica iz Crkve slovenske ili njoj bliskih, vratio na episkopsko sjedište ali zakratko - papa je obavijestio kralja Dalmacije i Duklje i barskog arhiepiskopa o čemu se radi, zatraživši da u ime vjere i legitimite vrha katoličke crkve Dominika zatoče u manastir, onemogućavajući mu komunikaciju i dodir sa svijetom. Svački je episkop konačno smijenjen, a na njegovo je mjesto došao episkop poznat samo po prvom inicijalu imena ("G."), 1200. godine, ali se više ni u jednom od dokumenata ne spominje - činjenica da se sljedeći svački episkop bilježi tek 1250. godine navodi na pisanu da je epoha od pola stoljeća, po svemu sudeći, borba za tron svačkog episkopa između pripadnika Crkve slovenske i jeretičke Katarske sa predstavnicima Rimske kurije, u koju se uključuju i kraljevska i arhiepiskopska kancelarija.

"Slučaj svačkog episkopa Dominika" pred proučavaoce ovog razdoblja istorije i kulture na prostorima Dalmacije i Duklje postavlja niz pitanja na koja praktično, u ovom času, nema pouzdanog odgovora, mada se neki, barem djelimično, sami od sebe nameću. Riječ je o sljedećem: episkop svački je poslanice - falsifikate pisao u nekoj od skriptorija na području Bara, u Ulcinju ili samom Svaču. Kako su pisma pisana na latinskom, sa izmjenama u formulama ophodenja, to nedvosmisleno ukazuje da je u Svaču, kao i u Ulcinju, koji je imao status slobodne luke, postojalo nekoliko skriptorija: prije svega latinskih i grčkih, a možda i slovenskih - mada se nijedan trag o cirilskim pismenima u tom dobu, na tom području, nije sačuvao. Ove skriptorije ne samo da su bile u stanju da pišu na najskupljim materijalima, pergamentima i papiru iz italskih radionica koje su radile isključivo za kuriju i potrebe njenih kancelarija, već su posjedovale i pečatnjake i trake koje su sebi mogle da priušte samo imperijalne i vladarske skriptorije. Nemoguće je da nijedan od rukopisa iz dvanaestog-trinaestog stoljeća, kao i veći broj dokumenata, sa područja ovog grada, makar i u fragmentima - nije sačuvan. Sa ovim pitanjem tjesno je vezano i drugo: pismeni monasi koji su prebivali u Svaču i Ulcinju po svoj prilici su radili i za potrebe Kraljevstva Dalmacije i Duklje i trgovačkih zajednica i crkava širom Gornje Dalmacije. Da li se u svačkim skriptorijima vodila evidencija trgovinskih veza, kao i ubiranja taksa i nameta, pitanje je na koje za sada nema odgovora. Posredni podaci,

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

na koje ukazuju pisma kurije, više nego nedvosmisleno svjedoče o jakim pisarskim centrima na prostoru ova dva grada.

Crkva slovenska se u to vrijeme, sudeći po brojnim naznakama u dokumentima koji nijesu direktno vezani za arhiepiskopiju u Baru već za teritoriju Dalmacije i Bosne, služila sa dva pisma: latinskim i nekom vrstom cirilice. Veoma snažna Crkva katarska, nakon progona u Francuskoj i krstaške vojne koja je dignuta protiv nje, imala je brojne enklave na prostorima Dalmacije, pa i Duklje. Jedan od njenih poglavara je dvadesetak godina nakon "slučaja svačkog episkopa Dominika", postao nosilac najveće vlasti u Crkvi slovenskoj, i uopšte svim jeretičkim crkvama na Ilirikumu. Papin legat Konrad, u poslanici pisanoj arhiepiskopu Ruana (Francuska) 2. jula 1223. godine, navodi da jeretici, među njih ubraja i Crkvu slovensku, imaju svog "papu", poglavara, katara-albižana, "in finibus Bulgarorum, Croatiae et Dalmatie", za koga kaže da je porijeklom Ugar: "iuxta Hungarorum nationem". U pismu upućenom barskom arhiepiskopu povodom Dominika episkopa Svača i njegovog protivljenja da ga na tronu naslijedi drugi episkop, između ostalog, kaže se: "... mučio se da ga, kako kažu, natjera da uzme put pod noge, i, pošto se zavjetuje da će otići, preseli u krajeve Ugarije, kako bi nam se uvijek sklonio sa očiju..."

Dominik, episkop Svača, očito je, nije "jeretički papa" čije ime već stoljeće zaokuplja pomnu pažnju istoričara, ali je, sudeći po čitavom nizu posrednih naznaka, tjesno vezan za jeretičke Katarsko-albižansku i Crkvu slovensku koja joj je pružila utočište, preuzimajući od njih dogmat i hrišćansku pouku. Po pisanju dominikanskih misionara poglavara - "papa" Jeretičke crkve, ili svih jeretičkih crkava na Ilirikumu, podrazumijevajući Slovensku, bio je u neprestanoj vezi sa otpadničkim crkvama širom Italije i njihovim ilegalnim organizacijama u južnoj Francuskoj; zbog toga je 1222. ili koju godinu kasnije morao čak da bude poveden rat protiv njihovih pristalica u Bosni i Dalmaciji. Sve što se događalo sa svačkim episkopom Dominikom, i njegovim kratkovjekim nasljednikom nepoznatog imena, zapućuje da su ovaj grad i Ulcinj bili u trinaestom stoljeću (vrijeme Latinskog carstva, njegovog pada i početka obnove Vizantije) poprište ogorčene borbe, na jednoj strani slovenske i katarsko-albižanske zajednice koja je imala uporište u nekim od crkava Antiohijskog patrijarhata, i na drugoj Rima, čiji je arhiepiskop morao, zarad održavanja strateških puteva neophodnih krstašima, da upravlja "crkvom sa tri oltara" i održava vjerski mir na prostorima čitavog Kraljevstva Dalmacije i Duklje.

Citav trinaesti vijek, od smjene episkopa Dominika, u Svaču bilježi samo dva episkopa čija imena nijesu poznata i koji su, po svemu sudeći, bili izuzetno kratke vlasti - pored episkopa "G." koga nije htio da prizna Dominik, niti da mu dozvoli da sjedne na prvosveštenu stolicu, spominje se 1250. godine još jedan episkop. Do stupanja franciskanskog misionara Gregorija na tron episkopa Svača 1303. godine, ovaj episkopat praktično nije pod jurisdikcijom Rima iako je bio pod upravom Barskog arhiepiskopata. Da li je Svač, u ime "crkve sa tri oltara" bio grad - episkopska stolica Katarsko-albižanske jeretičke crkve i Crkve slovenske sa njom, preko kojih je barski arhiepiskop održavao veze, u ime kurije, ostaje da se nagađa. Pouzdanih svjedočenja nema, osim posrednih naznaka u nekim od dokumenata.

Ista je situacija i sa Ulcinjem. Svač i slobodni grad Ulcinj, sa svojim slovenskim komesom i avarsко-slovenskim stanovništvom, u tijesnoj su vezi. Vjerovatno slovenski komesi i slovenski i avarski najamnici odlučuju kome će se crkveno podrediti - nadređen im je Barski arhiepiskopat po pravu "crkve sa tri oltara", ali tu je i Crkva slovenska sa štićenicama, jeretičkim crkvenim organizacijama, kao i tradicionalni gospodar ovih prostora, Crkva grčkog obreda. Ulcinj, kao i Svač, tokom čitavog trinaestog stoljeća bilježi samo dva episkopa; za razliku od svačkih njima se znaju imena: Natalis stoluje kraće vrijeme nakon 1199. godine, dok se Marko kao episkop spominje 1258. Tek nakon 1300. godine, otprilike u isto vrijeme kada i u Svaču, u Ulcinju će se javiti episkop slovenskog imena - Miroslav. On će, po svemu sudeći, dijeliti vlast nad prostorima grada sa episkopom Svača Gregori-

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

jem iz reda Male braće: Crkva slovenska i Katolička crkva imaće zajedničku upravu i to će trajati do polovine četrnaestog vijeka, kada na episkopske stolice u Svaču i Ulcinju dolaze, nasleđujući jedan drugog, isključivo katolički sveštenici.

Kakva je uloga Svača i Ulcinja tokom trinaestog vijeka u dinastičkim sukobima kraljeva Dalmacije i Duklje sa kraljevima Srbije, podataka nema. Nema podataka ni o učešću ova dva grada u sukobima za tron barskih arhiepiskopa - jedino je izvjesno da se njihovi episkopi spominju u prepisci barskih prvosveštenika. Po svemu sudeći, pošto ih nema na popisima sabora, ili nijesu potpisnici poslanica iz kancelarija Barske kurije, zajedno sa budvanskim sveštenstvom, u sukobima koji izbijaju između Bara i Dubrovnika, staju na stranu Dubrovčana, podržavajući njihov zahtjev za prisvajanjem tradicije Dukljanskog arhiepiskopata i zvanja primasa Srbije. Dubrovnik, sa svojim tijesnim vezama sa Crkvom slovenskom i jeretičkim crkvama u njenom zakrilju, pruža podršku episkopatima u Ulcinju i Svaču, preko njih održavajući tradicionalne veze sa slovenskim življem (u to vrijeme Vizantija više ne drži najamnike na prostorima sjevernog Epira). Dubrovnik je namjeran da se razgraniči sa arhiepiskopatom u Draču i da zajedno sa Crkvom slovenskom dijeli prihode od taksa i carina na teritoriji Gornje Dalmacije, Bosne i Srbije, pa će Ulcinj i Svač u nekoliko navrata, tokom četrnaestog vijeka, pristati da budu crkve-podložnice Dubrovačkoj arhiepiskopiji, izazivajući sporove, katkad i ratove, na prostorima Gornje Dalmacije. Svaki od ovih sukoba bio je ekonomski prirodne - ulcinjska se luka nadmetala sa barskom, a takse i carine ubirane na kopnenom putu, koji je išao preko Svača i Ulcinja, nijesu mogle da se ponovo naplaćuju u Baru. Tako su, težeći da zadrže privilegije, date položajem i tradicijom, episkopati ova dva grada tražili zaštitnike i saveznike koji bi ih štitili od moći i kancelarije barskog arhiepiskopa. Nanovo su se do u beskraj otvarala stara sporenja između Bara i Dubrovnika, a sa raspadom Kraljevstva Dalmacije i Duklje i širenjem dubrovačke trgovačke moći, naročito kada se Crkva slovenska institucionalizovala u Bosni kao protivteža Arhiepiskopatu Srbije, sukobi na području Bara dobijaju na snazi - veoma malo dokumenata poteklih iz skriptorija ova dva grada nudi tek površan uvid u situaciju na ovim prostorima.

Kada za episkopa Svača, 1307. godine, dođe Benedikt, koji će iz ovog grada otići 1317. za arhiepiskopa Dubrovnika, situacija će se radikalno promjeniti - episkopsko sjedište Svač postaće crkva kurije. Sa dugom vladavinom dominikanskog episkopa Katariusa (po nekim izvorima Zakariusa), Svač će postati jedno od uporišta Barskog arhiepiskopata i kurije prema Draču. Barska arhiepiskopija je preko, početkom trinaestog vijeka obnovljenog, prevalitanskog arhiepiskopata u Skadru, zaokruživala prostor uticaja kurije, prepustajući upravu nad Dračkom arhiepiskopijom stranim vladarima - Latinima, koji će ponijeti krunu Kraljevstva Albanije.

Svač osvajaju Turci 1449. godine, ali se njegov episkopat obnavlja i traje do 1524. Šest godina docnije, 1530. godine, potpuno će se ugasiti crkveno sjedište u ovom gradu, a iz Skadra, arhiepiskopata Prevalitane, njime će upravljati episkop Toma. Sa Ulcinjem je slično: na tronu njegovih episkopa smjenjuju se stranci, među njima i Poljak Tadeuš (1410. godine), španski franciskanci i dominikanci koji upravljaju ovom strateški značajnom lukom, a liste kao posljednjeg episkopa Ulcinja bilježe Andriju, 1558. godine. Trinaest godina kasnije, 1571. godine, grad zauzimaju Turci - izvori bilježe da su Osmanlije grad gotovo sravnile sa zemljom: sve crkve, neke od njih sa značajnim skriptorijama, uključujući i katedralnu - sabornu, srušene su do temelja, ili zatvorene. Episkopija u Ulcinju je ukinuta - Rim više nije imao snage da se bori sa islamskim zavojevačima, a Barska je arhiepiskopija, ubrzo nakon pada Ulcinja, ostala bez prvosveštenika. Prvosveštenika barskog, Jovana Osmog Bruna, koji je na arhiepiskopsko sjedište došao iz Ulcinjske crkve 1551, neće imati ko da zamijeni 10. oktobra 1571. godine. Sjedište primasa Srbije će ostati prazno do 1579. godine, kada Mala braća opet preuzimaju i obnavljaju arhiepiskopat - on ovog puta ni nominalno neće imati pod sobom Ulcinj i Svač: oba grada bila su do temelja razrušena.

Episkopija u Budvi i Skadarska arhiepiskopija

Najmanje podataka ima o crkvi-podložnici Barskog arhiepiskopata, episkopskom sjedištu u Budvi. Rijetki dokumenti ukazuju da je Budva bila vizantijska episkopija, jer se u jednom dokumentu spominje u 877. godini, kao prisutna na oblasnom sinodu koji je održan u Delminiumu ili Dalmitumu,³ odmah nakon početka procesa pokrštavanja Slovena. Bila je potčinjena arhiepiskopiji u Duklji, kao i sve ostale crkve budućeg Barskog arhiepiskopata. Od tog vremena, sve do ukidanja mitropolije u Duklji, u do sada poznatim dokumentima Budva se ne spominje - po nekim od dokumenata, koje proučavaoci dovode u sumnju, ovaj je grad obnovljen kao episkopsko sjedište 1034. godine i podređen Barskoj mitropoliji. U poslanici pape Aleksandra Drugog ne spominje se kao episkopsko sjedište (poslanica je upućena dalmatinskom episkopatu 1062. godine), da bi se šezdesetak godina kasnije, pojatile, po suđu stručnjaka, lažne poslanice pape Kaliksta Drugog (1120. godina) arhiepiskopu dubrovačkom Geraldu, kojim se Budva stavlja pod njegovu i jurisdikciju njegovog crkvenog sjedišta.

Papa Inočentije Drugi u poslanicama arhiepiskopu dubrovačkom Andriji (u čiju se autentičnost takođe sumnja), datovanim 11. juna 1142. godine, navodi da je Dubrovniku podložna Budvanska episkopija. Kao crkveno sjedište od značaja Budva se javlja nakon više od pedeset godina kasnije u pismu-dokumentu o sinodu održanom u Baru, koje je potpisao barski arhiepiskop Jovan Prvi. Po svemu sudeći, Budva je zaista bila podređena Dubrovniku od polovine dvanaestog (na to ukazuju poslanice episkopima Dalmacije) do početka četrnaestog stoljeća, kada je konačno potpala pod jurisdikciju Bara. Mali broj dokumenata izaziva niz nedoumica; neki od stručnjaka smatraju da je episkopat u Budvi bio podložan barskom i da se, u sporenjima između Dubrovnika i Bara, Budva nalazila na strani onog ko je nudio bolje uslove - tako je uostalom bilo sa svim episkopijama na području Gornje Dalmacije, podrazumijevajući i episkopat u Zahumlju.

Nevjerovatno mali broj dokumenata, a brojne posredne naznake, navode poznavaoce razdoblja srednjeg vijeka i istorije crkve na pomisao da je veći dio budvanskih episkopa bio titularan - da je u svom episkopskom sjedištu boravio samo kratko vrijeme i o zvaničnim povodima, ili kada je morao da obavlja misije vezane za slovenske vladare i Crkvu slovensku. Posredna građa, po suđu proučavalaca građe vezane za crkvenu administraciju, uglavnom se odnosi za kancelarije Kotora, Bara, Skadra i Ulcinja, naročito ovog posljednjeg.

Prvi episkop budvanski nalazi se na titularnim rimskim listama 1141. godine (Silvester), potom sa manjim ili nešto većim prekidima episkopsku titulu nose avgustinci (od njih je najpoznatiji Inceler Prodic, izaslanik u Konstanci, Vircburgu, Majncu, Brambergu i drugim njemačkim gradovima, koji je ovo episkopsko zvanje nosio od 1273. do 1299. godine), franciskanci i dominikanci. Osim Incelera Prodica i ostali budvanski episkopi su bili papski opunomoćenici u raznim gradovima i državama; budvanski episkop Jovan bio je izaslanik u Briksenu, Trentu i Trevizu, Jovan od Langersbradža u Batu u Velsu, Gijom u Majncu, Matija u Utrehtu, Jovan Šedemeher u Osnabriku... U popisu papskih opunomoćenika koji su nosili titulu episkopa Budve, jasno se uočava da je najveći broj njih bio u misijama ili stalnim izaslanstvima Svetе stolice u Njemačkoj i Holandiji, a to, posredno, ukazuje da su u pitanju ljudi od najvećeg povjerenja papske kancelarije. Kada za ulcinjskog episkopa 1536. godine bude imenovan franciskanac Jakov od Medroa, dotadašnji episkop Budve, to će označiti ujedinjenje dvije episkopske stolice. Po padu Ulcinja u turske ruke, episkop Budve, sve do posljednjeg imenovanog 1648. godine, Jovana Markevića, podrazumijevajući i čitav niz španskih misionara koji su na prostore Gornje Dalmacije dolazili tokom šesnaestog i sedamnaestog stoljeća, nosiće uz svoju i titulu episkopa Ulcinja. Na taj način gotovo čitav vijek Budva će čuvati tradiciju episkopata i slobodnog grada Ulcinja.

³ Potthast: *Bibl. hist. Medii Aevi*, p. 378.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Skadar, Prevalitana, nekadašnja mitropolija-podložnica Duklje, sa obnovom arhiepiskopata u Baru postaje jedna od crkava sa arhiepiskopskim ovlašćenjima u njegovom sastavu. U sporovima između Bara i Dubrovnika i sukobima ko je poglavar crkve na području Srbije, Zahumlja i Travunije, arhiepiskopat u Prevalitani se rijetko spominje - gotovo uvijek nakon obnove Barsko-dukljanske arhiepiskopije, 1141. godine, crkvene liste bilježe ime njegovog prvosveštenika, Đorda (Georgija). Nakon pola vijeka, kada se na tronu barskog arhiepiskopa i primasa Srbije ustoliči Jovan Prvi, na skupu kome prisustvuju i papski legati, među potpisanim nalazi se Petar, mitropolit prevalitanski iz Skadra. Po svemu sudeći barski arhiepiskop Jovan Prvi preuzima svu crkvenu jurisdikciju nad sjevernim Epirom, kako bi objedinio Gornju Dalmaciju i učvrstio Kraljevstvo Dalmacije i Duklje, dok se sljedeći arhiepiskop Skadra javlja tek 1251. godine - vlada kratko, čak mu ni ime nije sačuvano. Treba čekati opet više od pola vijeka da se pojavi novi prvosveštenik koji će ponijeti titulu arhiepiskopa Prevalitane. O tome kakva je uloga Skadra u sučeljavanjima, sporovima, pa i vojnim okršajima između gradova-episkopskih sjedišta na teritoriji Gornje Dalmacije, te da li je uzimao učešće u sporovima između Svača i Ulcinja i Bara, nema pouzdanih podataka. Posredne naznake ukazuju da je u trinaestom vijeku na njegovom prostoru, u okvirima "Crkve sa tri oltara", postojaо snažan cirilski skriptorij čiji je najznačajniji, do sada poznati spomenik, Zbornik popa Dragolja. O skriptorijama u Skadru, grčkim i glagoljsko-čirilskim, posredne podatke daju neki od spisa nastalih u dvanaestom stoljeću ili nešto ranije, iz vremena Kraljevstva Slovena; oni ukazuju da se u ovom arhiepiskopatu, u tom vremenu bez crkvenog poglavara, razvijala nesvakidašnja živa skriptorska aktivnost (arhivi Skadra i episkopata, podložnica Bara na prostorima sjevernog Eира, praktično su neotvoreni).

Arhiepiskopat Prevalitane u periodu od 1141. do 1303. godine svjedočenje o četiri episkopa: prvi je Đorđe, Petar je potписан na poslanici barskog arhiepiskopa Jovana Prvog, arhiepiskop iz 1251. godine je nepoznat, a sa Stefanom, 1300. godine praktično počinje stalni latinski arhiepiskopat u Skadru. Tokom vijeka i po na ovoj stolici smjenjuju se mnogi sveštenici, od Slovena, arhiepiskopa Miroslava (1307), preko italijanskih dominikanaca poput Antonija de Solutisa (1367), do španskog franciskanca Emanuela iz Kandije (1451-1456). Sve do pada pod tursku vlast, 1478. godine, Skadar je, po svemu sudeći, granična arhiepiskopija: pod jurisdikcijom barskog primasa Srbije ova prvosveština stolica je poprište pritajenog, a stalnog sporena između Dračke i Barske arhiepiskopije, prvo između vladara Dalmacije i Duklje potom Nemanjića i, na kraju, Balšića. Važan je trgovački centar: preko Skadra je u doba nakon pada Latinskog carstva kurija iz Bara slala pomoć svojim episkopskim sjedištima na prostorima nekadašnjeg Eира i Ahaje, održavajući istovremeno vezu sa velikim posjednicima - Latinima na teritorijama Vizantije. Sačuvano je i poznato veoma malo spomenika kulture i poslanica iz tog vremena - ne zna se kakve je veze ova arhiepiskopija uspostavljala sa slobodnim gradom Ulcinjem, kakve sa Dračom i Ohridom sa kojima je po tradiciji bila tjesno povezana, takođe nije poznato da li je u Skadru, s vremenom na vrijeme, od razdoblja do razdoblja, pošto Rimska crkva nije uspijevala da utemelji svoju vlast, svu moć imala Vizantija i koliko je u svemu učestvovao, a po jednom broju dokumenata jeste, arhiepiskopat Srbije. Ostaje nepoznato i da li je u Skadru postojala organizacija Crkve slovenske, da li je katarska zajednica u ovom gradu imala svoju komunu, da li su neki od najmoćnijih jeretičkih pokreta Dalmacije ovdje imali svoje značajnije uporište. Činjenica da ni o čemu nema dovoljno podataka nagoni na zaključak: Skadar je morao da ima značajnu ulogu u jeretičkim crkvenim organizacijama, jer je bio u tjesnoj vezi sa Konstantinopoljem, kao i Drač, a sa Barskim arhiepiskopatom po pravu "crkve sa tri oltara" činio je cjelinu koja je zaokruživala teritoriju koja je, upravo na viševjerju, gradila samostalnost i protivila se supremaciji bilo čijeg uticaja.

Pod Barskim arhiepiskopatom i njegovom jurisdikcijom od samog početka našao se i episkopat Albanije, čiji se prvi episkop Lazar spominje u listama iz 1166. godine. Ovaj avarske episkopat je pod jurisdikcijom Bara ostao sve do 1635. godine; Baru je bio podređen i episkopat Baleacija (prvi

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

episkop u prvoj polovini četrnaestog vijeka), ali se o ovom gradu osim sporadičnih navoda o njegovim episkopima ne zna gotovo ništa. Episkopat u Dajni (Daynenses ili Dagnenses) utemeljen je i stavljen pod vlast Bara početkom druge polovine četrnaestog vijeka (1361. godine) i postojao je, sa redovnim smjenama episkopa, sve do 1520. godine. Episkopat Sapatenses i Sardenses stvoren je 1190. godine i razdvojen je na dvije episkopije negdje oko 1350. Od tada u ovim dvama gradovima postoje dva nezavisna crkvena sjedišta, oba pod upravom arhiepiskopa barskog. Episkopat Sardenses je episkopsko sjedište od 1190. do 1460. godine, a Sapatenses od oko 1350. do 1489. godine. Godinu dana kasnije, 1490., ove se dvije episkopije opet ujedinjuju pod jednim prvosveštenikom i tako će biti sve do posljednjih godina osamnaestog vijeka.

Čak su tri grada, od jedanaestog stoljeća pod jurisdikcijom Barskog arhiepiskopata, episkopska sjedišta još u devetom vijeku - sva tri 877. godine. Pored slobodnog grada Ulcinja to su Drivast i Pilot (Pulat). Sva tri su, po svoj prilici, bila vezana za Konstantinopolj i bila crkve-podložnice ili arhiepiskopata u Prevalitani ili direktno mitropolije u Duklji. Po svemu sudeći, sva tri su bila vezana za Ulcinj, uživala su, kao i pozne Svač, njegovu vojnu zaštitu, a da li je u jednom kraćem periodu Ulcinj bio proglašen za vizantijsku mitropoliju sa jurisdikcijom nad ova tri grada nije poznato - po svemu sudeći, ovi gradovi su sa Barom, tada episkopatom pa mitropolijom, nakon pada Duklje krajem desetog stoljeća, postali crkve-podložnice arhiepiskopata u Draču, sve dok nije stvorena Barska arhiepiskopija. Episkopat u Drivastu imao je tokom nekoliko vjekova izuzetnu ulogu na prostorima nekadašnjeg sjevernog Eipa: on ima episkope čak i u periodima kada je stolica barskih arhiepiskopa prazna i kada u ruke Dubrovčana prelazi sva vlast na teritoriji Gornje Dalmacije - ni u jednom od dokumenata se ne navodi da je Drivast, kao episkopsko sjedište, ikada bio pod jurisdikcijom Dubrovnika.

Što se tiče episkopije u Pilotu (Pulatu) stvar je slična kao sa Drivastom: u isto vrijeme, gotovo u godinu, u njemu se imenuju episkopi što posredno pokazuje da je čitavo područje Ulcinj-Svač-Pilot-Drivast bilo "crkveno slobodno", nikada pod punom vlašću katoličkih monaških redova, iz kojih su, po pravilu, birani episkopi. Da li je u Drivastu i Pilotu, kao i u Svaču, a u Ulcinju sigurno, postojala Crkva slovenska ili jaka organizacija Katarske crkve koja se na ovom graničnom području Istoča i Zapada bavila trgovinom i finansijskim transakcijama, za sada nema podataka. Neki posredni podaci ukazuju da su ova četiri grada, po svemu sudeći, uspostavljali liniju južne granice Crkve slovenske, koja je na taj način odvajala prostore slovenskih država na Ilirikumu od Vizantijskog carstva. Crkva slovenska je u tom periodu uživala podršku Rima, koja je bila uslovljena, tačnije iznudjena, naumom kurije da organizovanjem velikih vojnih pohoda osvoji teritorije Svetе zemlje. Rimu je bio neophodan mir na teritorijama kroz koje su prolazili njegovi militantni monaški redovi, vlasteoske plaćeničke vojske i hodočasnici, saradnja sa svim crkvama i zajednicama koje nijesu prihvatale dogmat Konstantinopolja. Ne oglašavajući jeretike na slovenskim prostorima za neprijatelje, ne prinudujući ih da se pokrštavaju, pozivajući se na dogovor sa Vizantijom iz osmog stoljeća da njegovi sveštenici i monasi slobodno vrše misije na Ilirikumu, Rim je gledao da, štiteći svoje interese, od Slovena na prostorima Dalmacije načini koliko-toliko saveznike. Isto je bilo sa Avarima koji su imali svog episkopa Albanije, takođe podređenog arhiepiskopatu u Baru. Mir se raspao onog časa kad je Rim, uoči najave sloma Latinskog carstva, dominikancima i franjevcima dao pravo da vrše službu inkvizicije na prostorima Dalmacije i Bosne - Slovenska crkva, do tog časa saveznik, postala je ogorčeni neprijatelj Rima. Podržana od slovenskog i avarskog paganskog življa, ona je, po svemu sudeći, stavila do znanja kuriji da neće prepustiti ni svoje teritorije ni svoje duše. Rim će na prostorima Gornje Dalmacije, praktično sve do propasti države Balšića, preko arhiepiskopije u Baru i njenih episkopija, održavati mir, uspijevajući da kontroliše strateški put koji je vodio do njegovih enklava, manastira i posjeda zapadne vlastele na prostorima južne Grčke. Sa formiranjem Kraljevstva Albanije u četrnaestom vijeku, vezanog za arhiepiskopat u Draču, tada potpuno latinizovan, sve episkopije koje je posjedovala Barska arhiepiskopija postaće brana protiv islama. Sa padom Ulcinja pašće i linija obrane koja je razdvajala prostore Gornje Dalmacije od Kraljevstva Albanije - i put islamu će biti otvoren.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Tokom četrnaestog vijeka episkopi Drivasta, sa dolaskom avgustinca Nikole na svešteni tron, bivaju pod strogom kontrolom barskog prvosveštenika - dotadašnji uticaj Ulcinja se gubi. Za njegovo episkopa dolazi barski sveštenik Jovan Andrija, pozniji arhiepiskop barski, 1360. godine, nasljeđuje ga kotorski sveštenik Bernard, 1373. da bi od 1391. godine počela epoha vladanja Male braće: prvo Nikole, potom 1396. Andrije od Montane, pa Bartolomeja Puonbiolusa, 1404, da bi se završilo episkopovanjem Skadranina Franciska koji je došao na episkopski tron iste godine iz Ulcinja, da bi vladao dvije decenije.

Episkopat u Pilotu (Pulatu) se 1345. godine dijeli: postoje veliki i mali episkopi Piloti, ali koji su razlozi nagnali kuriju da ovaj episkopat podijeli nema pouzdanih podataka. Veliki episkopat u Pilotu, pod jurisdikcijom Bara, opstaje do 1791, a mali do 1520. godine. Mali episkopat Piloti pripada arhiepiskopatu Prevalitane i, po svoj prilici, služi za razgraničenje prostora ove barske mitropolije sa Dračem ili novoustanovljenim avarskim raljevstvom Albanije. Podaci su o ovim, u to vrijeme, pred turskim osvajanjima, velikim promjenama, sporadični, tako da ne pružaju jasniju sliku o zbijanjima na području Gornje Dalmacije. Po svemu sudeći, sa nestajanjem Kraljevstva Dalmacije i Duklje i stvaranjem Kraljevstva Albanije Barski arhiepiskopat će početi da gubi uticaj na svoje granične episkopije - kako više nema Vizantije, nema ni potrebe za podjelom teritorija i sfera uticaja. Arhiepiskopija, i ne uvijek sa prvosveštenikom na čelu, patrijarhat Srbije, prestaje da bude opasnost po katoličke monaške redove. Najveća opasnost dolazi od islama i njegove vojne sile. Turci i njihovi vladari oglašavaju da pravoslavna crkva, bilo kanonska bilo jeretička, na njihovim teritorijama i pod njihovom vlašću ima ista prava kao muslimanska, tako da su to dvije crkve jedne države. Na taj način islam polako priprema teren da zagospodari prostorima na Ilirikumu po pravu vjere: Barski arhiepiskopat, kao "crkva sa tri oltara", počeće polako da gubi oslonac. Pokušaji franciskanaca i dominikanaca da silom nametnu katoličku vjeru paganim, jereticima i zatočnicima Crkve slovenske, u drugoj polovini četrnaestog vijeka postaće uzrok sloma dotadašnjeg ideološkog koncepta Rim-ske crkve, čija je uzdanica bio arhiepiskopat u Baru sa svojim episkopskim sjedištima, slovenskim i avarskim.

Jeretički pokreti, pagani i dobar dio pastve Crkve slovenske islam ne doživljavaju kao vjerskog neprijatelja, za razliku od katoličke crkve kojoj se neprekidno pripisuje želja da sve bude pod njenom kontrolom. Sa ozakonjenjem stava da je hrišćanstvo vjera jednaka islamu, koncept rimske hristijanizacije Gornje Dalmacije i sjevernog Epira počinje da se raspada. Rim dovodi za prvosveštenike poznate ljude, od uticaja kako u crkvi tako u politici, najviše španske i francuske monahe. Ali, njihovi učenost i prestiž ne uspijevaju da povrate moć crkava; krajem četrnaestog i tokom prve polovine petnaestog vijeka Rim će imati jedini strateški cilj - da na prostorima Barske arhiepiskopije, pozivajući se na tradiciju primasa Srbije, što duže pruže otpor islamu i svim pravoslavnim crkvama koje su saradivale sa njim, koristeći privilegije turskih sultana (na prostorima pod svojom jurisdikcijom imale su pravo da ubiraju desetak i zadržavaju ga). Islam se koristi vizantijskim nasljeđem, on ponovo ozvaničava pravo crkvene takse na sve nepokretnosti i trgovinu na teritorijama arhiepiskopija, koja ide u njihovu blagajnu, te na taj način oduzima Barskom arhiepiskopatu pravo da od pravoslavnih i Crkve slovenske i dalje ubira dohodak. Ovim činom Barski arhiepiskopat počinje da se raspada - Zetska mitropolija, pod jurisdikcijom arhiepiskopata i "voljom mača" patrijarhata Srbije, kao i episkopije Budimljanska, Zahumska, Skadarska i one koje su postojale u sjevernoj Albaniji, više neće dozvoljavati Rimskoj crkvi da ubira namete u njihovo ime. U iznudici, kada Turci već osvoje dobar dio Balkana, katolička će crkva u prvoj polovini šesnaestog vijeka sjediniti episkopate Šapatijski, Dajnski i Sardijski - time na posredan način priznajući da se vlast barskog arhiepiskopa konačno gubi na tim prostorima.

Formiranjem arhiepiskopije u Epiru, u Krajini, 1452. godine, koja je trebalo da povezuje prostore Barske arhiepiskopije i Drača, kurija je pokušala da izgradi novu liniju razgraničenja na Ilirikumu - ovog puta ne sa Vizantijom, već sa islamom! Arhiepiskopat i patrijarhat Srbije, preuzeo je

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

i oglasio imperijalno pravo vladanja na teritorijama nekadašnje države Nemanjića, Bosne i Kraljevstva Dalmacije i Duklje, proklamujući od vizantijskog patrijarhalnog dvora donesenu odluku: ako država nema vladara svu vlast obavlja najviši prvosveštenik.

Kako je pravoslavna crkva pod zaštitom, u to doba već i kanonskom, turskih sultana, jer prvosveštenike rukopolaže i sultan na svečanoj ceremoniji, to je njena vlast nesporna. Rimska crkva ijeni monaški redovi, iako gube prostore na teritoriji Barskog arhiepiskopata, odlučuju da uđu u odlučujući obračun sa jereticima i Crkvom slovenskom. Ova odluka je iznudena - Rim i njegovo monaštvo, vidjevši da se Otomanska imperija organizuje kao država dvije vjere, sa svim insignicijama moći romejskih careva, odlučuju da nasilnim pokrštavanjem pagana, jeretika i pripadnika Crkve slovenske, njihovim prevođenjem u katoličko hrišćanstvo, sačuvaju svoje područje i interes i razgraniči se sa islamom, na način kako je to nekada učinjeno sa Vizantijom. Arhiepiskopat u Krajini (Craina) je, po svemu sudeći, imao tu ulogu: Barska arhiepiskopija, i dalje nominalno "crkva sa tri oltara", postajala je isključivo katolička, a titula "primas Srbije" izgubila je i na značaju i značenju. Vlast su držali pravoslavni sveštenici, a dio jeretičkih pokreta i dobar dio pastve Crkve slovenske, pred beneficijama koje je nudio islam (brzo napredovanje u civilnoj administraciji i munjevita vojna karijera ako se prihvati dvovjerstvo ili samo muslimanska vjera) i pred izborom da postane potpuno zavisan od upravitelja velikih posjeda - pravoslavnih sveštenika ili poklon turskoj vlasteli, prihvatao je muslimansku vjeru: bio je nagrađen - na određeni vremenski period oslobođen plaćanja svih taksi i dažbina (kao u osmom i devetom vijeku u Vizantiji). Barska arhiepiskopija postaje malobrojna po pastvi, njeni podanici su počeli da prilaze drugim vjerama, pa je zamišljeni arhiepiskopat u Krajini trebalo, ako ništa drugo, da vezom sa Barom očuva pravo na teritorije koje je primas Srbije nekada držao a koje su sada, sa islamizacijom i vladavinom pravoslavnog sveštenstva, počele da nestaju. Arhiepiskopat u Krajini je trajao samo sedam decenija (do 1525. - posljednji arhiepiskop je bio Jakov Drugi Kantelius) i ugasio se ne uspjevši da zadrži ni teritorije ni episkopska sjedišta primasa Srbije.

Bar će ostati tjesno vezan za Skadar, za arhiepiskopat Prevalitane, koji će predstavljati neko vrijeme posljednju liniju odbrane teritorija primasa Srbije - ali, tokom šesnaestog stoljeća i taj prostor biće izgubljen. Episkopi i episkopska sjedišta održavaće se još neko vrijeme, a onda će kurija morati da ponovo otpočne borbu sa pravoslavnom crkvom, preko nje i sa islamom, za svoje teritorije i tradicionalna prava, ali tek kada se u potpunosti završi proces latinizacije Dalmacije, kada ta, nekadašnja vizantijska tema, čitava bude pod isključivom vlašću katoličke crkve.

Dugi sporovi Barske sa Dubrovačkom arhiepiskopijom oko primata nad teritorijom i crkvama na prostorima slovenskih kraljevstava, započeti i krajem jedanaestog, pa obnovljeni u dvanaestom vijeku, neprekinuti u dva naredna stoljeća, utihnuli su. Donjedalmatinska obala i ostrva, koje su u vlasti držali bosanski kraljevi potpaše pod vlast Venecije, pa će se čitava vizantijska tema Dalmacija, sa četiri arhiepiskopije, u Zadru, Splitu, Dubrovniku i Baru, naći pod direktnom jurisdikcijom Vatikana. Barski arhiepiskopat, u tom vremenu, kao nosilac insignicije primasa Srbije, imaće kanonsko pravo upravljanja na teritoriji Gornje Dalmacije i trudiće se da sačuva ime i tradiciju, pozivajući se na nekadašnje moćne vladare: posredno time će omogućiti da se latinitet održi u čitavoj Dalmaciji za sve vrijeme otomanske vlasti...

Vojislav D. Nikčević

Crkve podložnice Barske arhiepiskopije

Episkopija Albanije

⁴Albanski ili arbanenski episkopi

Ime provincije Albanije ili grada Albanije, za mnoge regione i gradove u Aziji, Britaniji, Panoniji, Laciju, Iliriku, koje se ne mogu ni nabrojiti, zajedničko je kod starih i mlađih geografa. Naša ilirička Albanija obuhvata krajnji dio Dalmacije i susjednog Novog Eира s ove strane i preko rijeke Drilone. Iz toga proizilazi da postoji dvostruka Albaniјa Ilirika, jedna Dalmatinska, između Drilone i zaliva Rizonika, a druga Epirska, od Drilone sve do Akroceraunskih planina. Ime Albanije najprije se javlja baš u Novom Epiru koja je, kao dio Makedonije, osobito nazvana oko Akroceraunskih planina, kako bilježi Filip Brecijus u T. 2. "Geogr. vet. et nov. parte" 2, knj. 3, o Makedonskom kraljevstvu, str. 368. edit. Paris, god. 1649. (slijedi dio gdje tekst nije čitljiv)..... kažu da su poticali od onih plemena albanskih naroda kod Kaspijskog mora, koji su se, progonjeni od Tatara, naselili ovdje, a zatim, ili po odluci vođa, ili samih plemena, a treba reći i po potrebi, nastanili u onaj najkrajniji i najbliži im dio Dalmacije, koji leži između Drilone i zaliva Rizonika. Ali, pošto se ime Albanum počelo slušati i upotrebljavati u Novom Epiru mnogo vjekova prije navale Tatara, čini se da se pojavilo vrlo davno.

⁴ Farlati, VII, 191.

EPISCOPI ALBANENSES SIVE ARBANENSES

Albania de-
scriptio & no-
men.

A

Lbaniæ provinciæ, & Albaniæ
urbis nomen pluribus in Asia,
in Britannia, in Pannonia, in
Latia, in Illyrico regionibus ac
civitatibus, quas enumerare non
vacat, commune est apud veteres ac juniores
Geographos. Albania nostra Illyrica extremam
Dalmatiæ partem, & finitimam Epirum novam
cis ultraque Drilonem fluvium complectitur.
Hinc duplex Albania Illyrica, altera Dalma-
tica inter Drilonem & Sinum Rhizonicum,
altera Epirotica ab Drilone usque ad montes
Acroceraunios. Nomen Albaniæ primum
quidem in Epirum novam, quæ pars etiam
Macedoniæ dicta fuit circa Acroceraunios
præcipue, ut notat etiam Philippus Brietius
in T. 2. Geogr. vet. & nov. parte 2. lib. 3.
de regno Macedonico pag. 368. edit. Paris.
~~annis 1700-1701~~ Albanis populis ad mare Cas-
pium. illarum. fuisse eajus, qui: expulsi a
Tartari illuc. migrarunt; & deinde a vero sive
Principum, sive illarum gentium arbitrio,
usuque loquendi in postremam illam & pro-
ximam Dalmatiæ partem, Driloni & Sinui
Rhizonicu interjectam, propagatum fuit. Sed
nomen Albanum, cum multis ante Tartaro-
rum irruptionem sæculis in Epiro nova usur-
pari & audiri cœperit, huic regioni longe
antiquius obvenisse videtur.

Papa Aleksandar episkopu albanskom Lazaru

CII. 1167. 29. decembar. U Beneventu.⁵

Aleksandar III papa, hvali Lazara vladiku arbanaskog, jer želi da ostavi istočno-grčku vjeru i primi rimsku, pa zato mu nalaže da prizna za svog mitropolita Tribuna, Dubrovačkog arhiepiskopa.

Episkop Aleksandar, rob robova Božjih, vrlo poštovanom bratu L(azaru), episkopu Arban(ije?), pozdrav i apostolski blagoslov. Čistota pobožnosti i vjere, za koju znaš da postoji oko presvete Rimskе crkve, toliko nas mnogo obilno ohrabruje radi twoje časti i napretka i za povjerenju ti crkvu, jer vjerujemo i bez ikakve sumnje se nadamo da će razumnost twoje uviđavnosti najprikladnije izrasti u nama i blaženom Petru. Tako, otkako su se nedavno vratili iz tih krajeva voljeni sinovi našeg prezvitera J(ovana), dostojsanstvenika svetoga Marka, i V. i I., podđakoni, legati Apostolske stolice, a sada kardinali, o pobožnosti i velikoj čovječnosti koju si njima pružio, pred nama i našom braćom iskazali su se veoma zadovoljno i blagonaklono. Zato mi twoju osobu, kao našeg najdražeg brata, želimo da poštujemo čistom odanošću i iskrenim poštovanjem, kako bi pomogli twoju blagodat i napredak. Pošto smo saznali da imaš namjeru i želju da se odstraniš od vjerskih obreda Grka, koji su, izgleda, uobičajeni u mnogim rimskim crkvama, od kojih možeš svakako da se ukloniš, i želiš da se izgrađuješ sa našim običajima. Svakako, smatramo da je to bogougodno i prihvatljivo i zbog toga tebe višestruko povjeravamo Bogu, a on, koji je želio da te primi, svojim milosrđem da te izdašno dariva i pomogne. Ali, da bi to mogao ugodnije učiniti i da se potpuno učvrstiš u vjerskim propisima i drugim sakramentima rimskog običaja, molimo, opominjemo, savjetujemo i nalažemo tvom fraternitetu da našem vrlo poštovanom bratu T., dubrovačkom, kao tvom mitropolitu, pružaš dužnu pokornost i smjernost, i da ne odlažeš da se twoja crkva, prema mitropolitskom zakonu, potčini njemu i njegovoj crkvi. Takođe, prihvatamo da je korisno da, kako ti, tako i stado koje ti je povjereno pružite blaženom Petru i nama odanu i dužnu pokornost.

Visi olovna bula Aleksandra III.

Dubrovačka bularija, p. 384.

⁵ Codex diplomaticus, 78-9.

CII. 1167. 29. prosinca. U Beneventu.

Aleksandro III. papa, hvali Lazara vladiku arbanskoga, da želi ostaviti istočno-grčku vjeru i primi rimsku, te mu nalaže, da prizna za svoga mitropolitu Tribuna nadbiskupa dubrovačkog.

Alexander episcopus seruus seruorum dei, venerabili fratri L(azaro) episcopo de Arban(ia ?) salutem et apostolicam benedictionem. Deuotionis et fidei integritas, quam circa sacrosanctam romanam ecclesiam habere dinosceris, tanto amplius ad honorem et incrementum tuum, et ecclesie tibi commisso, multimodis nos accendit, quanto credimus, et sine dubietatis scrupulo speramus, de tue discretionis prudentia, nobis et beato Petro optata commoda prouenire. Redeentes siquidem de partibus illis dilecti filii nostri J(ohannis) tituli sancti Marci presbiteri et V. et I, subdiaconi, apostolice sedis legati, nunc autem cardinales, de deuotione et non modica humanitate quam eis exhibuisti, multa in presentia nostra et fratrum nostrorum, leta atque iocunda proposuerunt. Urde nos personam tuam, sicut karissimi fratribus nostri, sincera volumus caritate diligere et ad commodum et profectum tuum feruenti animo aspirare. Ad hoc, sicut accepimus, propositum et voluntatem habes ritum Grecorum, qui in multis romane ecclesie consuetudini obuiare videtur, in quibus potes vitare, et nostris te velis moribus informare. Quod utique satis gratum acceptumque tenemus, et te super hoc multimodis in domino commendamus, et ille, qui dedit tibi velle, sua misericordia largiatur et proficere. Sed ut hoc commodius facere possis, et ritum sacrificiorum et aliorum sacramentorum iuxta consuetudinem romanam firmum valeas tenere, fraternitatem tuam rogamus, monemus, consulimus, atque mandamus, quatinus venerabili fratri nostro T. ragusano archiepiscopo, tamquam metropolitano tuo, promptam obedientiam et reuerentiam impendas, et ecclesiam tuam illi et ecclesie sue iure metropolitico subiicere non postponas. In hoc enim tam tu, quam grex tibi commissus, beato Petro et nobis deuotam et debitam obedientiam probabimini exhibere. Datum Beneventi IIII. kalendas januarii.

Pendet bulla plumbea Alexandri III.

Bullarium ragusanum, p. 384.

⁶Epistola Inokentija III albanskom episkopu

Albanskom episkopu

Iz pisma našeg vrlopoštovanog brata Dračkog episkopa saznali smo da, pošto su njega kanonici Dračke crkve izabrali za arhiepiskopa i pošto je njegov izbor potvrdio naš vrlopoštovani brat Konstantinopoljski patrijarh, posvetio ga za episkopa i odredio za upravitelja pomenute crkve... namjesnik Veneta, koji je prisvojio kuće, imanja, bogatstva i druga dobra navedene crkve, nije mu dopustio da uđe u Drački civit, niti da boravi na njegovoj teritoriji, a, ipak, pošto je kao neki stranac ušao u taj grad, natjerao ga je da se sam udalji od njega. Dakle, pošto su ova dobra prethodno bila oduzeta od crkvenog slobodnog posjedovanja, samo ako su istinski njihova, tvom fraternitetu, preko apostolskog pisma nalažemo da razumno opomeneš i uspješno prikloniš pomenutog namjesnika i Venete koji borave kod Drača, da sve njih vrate Dračkoj crkvi i da ne nanose nikakvo zlo i teškoće tom arhiepiskopu i njegovim pridružnicima, i da ih same, preko crkvene cenzure, bez prava prigovora i apelacije, prinudiš na to, kako se ne bi dogodilo nešto nerazumno, kao što je ranije izneseno i kazano, jer se to ne smije dogoditi. Dat. u Viterbiju. Kal. septembra pontifikata našeg u godini dvanaestoj - odnosno 1209.

⁶ Farlati, VII, 194.

Albaniensi Episcopo.

Ex literis venerabilis fratris nostri Duratiensis Archiepiscopi nostris est auribus intitulatum, quod cum Ecclesiæ Duraciensis Canonicorum eumdem in Archiepiscopum elegissent, & venerabilis frater noster Constantinopolitanus Patriarcha electionem ipsius confirmasset, & in Episcopum consecrasset, cumque direxisset ad regimen Ecclesiæ memoratae.... Rector Venetorum, qui domos, possessiones, thesaurum & alia bona dictæ Ecclesiæ occuparat, non permisit eumdem Duraciensem in predicti civitatem, nec in ejusdem territorio commorari, & cum quadam vice tamquam extraneus eamdem civitatem intrasset, ipsum per suos satellites recederet coegerit ab illa. Cum igitur hoc, si vera sunt, in prejudicium sint ecclesiastice libertatis attentata, fraternitati que per Apostolica scripta mandamus, quatenus memorem Rectorum & Venetos apud Duracium commorantes, ut restitutis bonis Duraciensis Ecclesiæ universis, eidem super Archiepiscopatu prefato & pertinentiis ejus nullam inferant molestiam vel gravamen, moneas prudenter & efficaciter inducas, ipsos ad hoc, nisi aliquid rationabile, quare id fieri non debeat, objectum fuerit & ostensum, per censuram ecclesiasticam, sublate cuiuslibet contradictionis & appellationis obstaculo, compellens. Dat. Viterbii xv. Kal. Septembris, Pontificatus nostri anno duodecimo, id est 1209.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Odredbe gospodara Petra⁷

Albanskog episkopa, legata Apostolske stolice o različitim uredbama crkve (Leodienske)

Petar, božanskim sažaljenjem Albanski episkop, legat Apostolske stolice, svima koji će pročitati ova slova, pozdrav u Bogu.

Poznato vam je da, kada smo onomad posjetili Kapitol S. Lamberta Leodienskog zbog dužnosti naše službe, pronašli smo mnogo toga što treba da isprave, za čiju reformaciju ono što slijedi naređujemo da se uredi. Najprije, određujemo i utvrđujemo da viši kanonici, svakako Svetе Materne i male Mense kapelani, vikari i bilo koji drugi klerici, učesnici hora iste crkve, da imaju okruglu tonzuru i dolikujuću krunicu, i dostojanstven izgled i držanje, osobito u crkvi, predvorju crkve i klastrumu.

Kapitol da ne prihvata nikoga za pomenute službe, ako nije dobro osvjedočen i rođen iz zakonskog braka, koji svakako treba da zna, kako je rečeno, dobro da čita i pjeva. Jer, ako arhiepiskopi, ili episkopi, ili drugi prelati više Kolonenske crkve sveštenici, budu kanonici Leodienske crkve i vrše dužnosti u istoj, ne mogu za sebe da određuju vikare, osim ako nijesu muževi valjanog porijekla i da su, takođe, sveštenici, koji su najprije bili predstavljeni Dekanu i Kapitolu. Baš zbog toga ovi vikari uvijek prebivaju u crkvi i svoje septimane vrše na uzvišenjem oltaru, osim u prazničnim danima, u kojima je to određeno za jednog od viših kanonika.

Takođe naređujemo da se u pomenutom glavnom Kapitolu povjere tri ključa za pečate trojici vjerodostojnika, koji treba da se odaberu za to preko Kapitula na ovaj način: kanoničkom svešteniku za to da se odredi jedan kanonički sveštenik, đakonu jedan đakon i podđakonu jedan podđakon. A četvrti ključ da upotrebljava Dekan, ne sam, a Kapitol da se dogovori za jednu ličnost, kojoj će predati na čuvanje pomenute ključeve, i ta ličnost da se mijenja svake godine. A oni, koji čuvaju pomenute ključeve da se zakunu da u čuvanju već pomenutih ključeva neće dopustiti nikakvu prevaru, zbog čega bi mogla crkva da pretrpi nekaku štetu. A pisma o zakupnimama i najamninama, nikako da se ne otključavaju za bilo koga bez dozvole Dekana i cijelog klera, ili njegovog višeg ili starijeg dijela; a sve zapečaćene knjige da se čitaju u Kapitolu u utvrđenom času, u prisustvu prebivajućih kanonika, koji su tada prisutni u crkvi. Svakako, knjige koje se odnose na postojanu alienaciju (otudivanje) nikada da se ne otpečaćuju, osim ako se to ne čini sa dozvolom višeg Dekana, cijelog Kapitula, i, svakako, sa formama koje zakoni postavljaju. Osim toga, crkvene privilegije i spisi treba da se popisu u određenoj knjizi sa njihovim naslovima i da se čuvaju kao što je uobičajeno, i da se tako brižljivo pohrane u lokutalijskim, kako se ne bi mogli razbiti pečati, niti da se spisi zbog zloupotrebe unište. A, za čuvanje privilegija, kao i spisa, ili da se brine jedan episkop, ili kapitol, ili oba, tako kao što su za služenja crkvi od Kapitula određena dva časna kanonika da se o tome marljivo brinu i koji su se zatekli da njoj vjerno služe i da će zbog toga o ovima napraviti kopiju Kapitulu, koja se dobromanjero odnosi na episkopa i da to sa znanjem Kapitula uvijek čine.

Osim toga, budući da se, kao što smo zapazili, od mnoštva klerika haotičnim ulascima hora, uznemirava Božja služba, više nego što je dozvoljeno, naređujemo da nijedan drugi, osim

⁷ Mansi, XXIII, col. 781. U dijelu stručne literature ovaj se dokument navodi kao "Odluke koncila Barskog arhiepiskopata održanog 1249." Original odluke sa potpisom arhiepiskopa Jovana II još nije nađen. (Prim. prir.)

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

ANNO
CHRISTI
1749.

ANNO
CHRIS
1749.

S T A T U T A D O M I N I P E T R I

Archiepiscopum
Coron. Germ.
1749. p. 579.

Albanensis Episcopi Apostolice Sedis Legati super diversis ordinationibus Ecclesiae. (Leodiensis).

*Petrus miseratione Divina Albanensis Episcopus I
Apostolicae Sedis Legatus universis praesentes
literas inspecturis salutem in Domino.*

N Overitis, quod nos nuper Capitulum S. Lamberti Leodiense juxta officii nostri debitum visitantes, multa, que correptione indigebant, iuvenimus, ad quorum reformatiōnem hæc quæ sequuntur duximus ordinanda. In primis siquidem ordinamus & statuimus Canonicos maiores, nec non Sancti Materni, & parvæ Menæ Capellanos, Vicarios, & quoslibet Clericos, ejusdem Ecclesiae chorum frequentantes, tonitram habere rotundam, & coronam decentem, ac honestum habitum præsertim in Ecclesia, ambitu Ecclesiae, & in claustru.

nem. Nec Capitulum teneatur aliquem ad dictas præbendas recipere nisi sit boni testimoni, & de legitimo natus Matrimonio, & qui sciat falem, ut dictum est, competenter legere, & cantare. Quod si Archiepiscopi, vel Episcopi seu aliqui Prælati majoris Coloniensis Ecclesiae Sacerdotes, Leodicensis Ecclesiae sunt Canonicæ, & præbendas habeant in eadem, Vicarios pro se statuere non poterunt nisi boni testimoni viros, & qui sint etiam Sacerdotes, qui præsentabuntur Decano, & Capitulo prima vice: quibus decadentibus, vel cedentibus, per Decanum, & Capitulum loco cedentium, vel decadentium alii honesti, & idonei statuantur. Hi similiter Vicarii perpetuo in Ecclesia residebunt, & suas septimanas facient ad maius altare præterquam in diebus solemnis, quibus per unum de majoribus Canonicis.

Item ordinamus, ut annuatim in prædicto Capitulo generali tres claves sigilli cœmmittantur tribus de Capitulo fide ignis ad hoc per Capitulum eligendis hoc modo: Sacerdote Canonicæ ad hoc eligens unum Canonicum Sacerdotem, Diaconi unum Diaconum, & Subdiaconi unum Subdiaconum. Quartam vero clavem servavit Decanus, nisi ipse, & Capitulum in unam personam conveniant, cui dictæ clavis custodia committatur, & singulis annis personæ mutentur. Jurabunt autem qui dictas claves custodient, quod circa predictarum clavium custodiam fraudem aliquam non committant, unde Ecclesia possit lœdi. Nec super contractibus, concessione obedientiarum mutuis contrahendis, seu alii negotiis, quæ sunt ad tempus, aliquas litteras sigillabunt absque consentiu Capituli, vel falem majoris, & senioris partis ejusdem. Litteras autem super locationibus, & pensionibus numquam pro alio Sigillabunt absque consensu Decani, & totius Capituli, vel majoris, & Senioris partis; & omnes Litteræ sigillanda legentur in Capitulo hora debita, præsentibus Canonicis, qui iunc sunt in Ecclesia, residentibus. Litteræ vero alienationem perpetuam continentes nunquam sigillentur nisi de consenu superioris Decani, & totius Capituli, & solemnitatibus, quas iura requirunt.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

ako nije pjevač hora, ne smije da ulazi, isključujući klerike kanonike koji su ugledni i koji znaju da na neki način pomažu horu. Hor da se neprestano opslužuje preko dva kanonika, kao što je uređeno u crkvi, a o praznicima za pjevača i od drugih, kao što je uobičajeno. Zatim, pošto mnogi ne namjeravaju da izlaze noću u crkvu, izbjegavajući neprijatnosti kako za sebe tako i za svoje rođake, odlučujemo i naređujemo da se brava zaključava, kako bi se prošlo bez neugodnosti, i kapije da budu zaključane, a tamo da se odrede dva sigurna noćna čuvara. U brizi zbog lupnjeve, radi tišine sve do poslije jutarnjih pjevanja u zimu, a do dana u ljeto, pomenute kapije da budu zaključane, da se ne bi nekim slučajem uznemirila božanska služba.

.....

Takođe određujemo, utvrđujemo i uređujemo, da bilo koje godine u glavnom Kapitulu, ono što smo uredili da bude za sjutrašnji praznik Blaženog Lamberta, da se to i ostvaruje, da se izabiraju iz Kapitula tri vjerodostojnika, koji će tražiti razjašnjenja o životu i opštenju kanonika Blaženog Lamberta, Svetе Materne i male Mense, takođe i za kapelane, vikare i klerike iz crkve, osobito za neke koji su na zlom glasu i pogrđi, i to što pronađu da predoče Kapitulu, a tada Dekan i Kapitul da ispravljaju ono što pronađu da treba da ispravljaju, prema stanju prekršaja. Osim toga, određujemo i naređujemo da se za praznik Svih Svetih od kraja večeri do svanuća oglašavaju sva zvona i da se za sjutrašnji praznik slavi misa za mrtve, kao što je uobičajeno o posebnim praznicima. A ove naše odredbe nepovrjedivo utvrđujemo i uz svjedočanstvo prisutnih, njih zaštitom našeg pečata činimo nepovrjedivim. Datum u Lodiju V. Trinaestog novembra godine Gospodove MCCL.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Privilegia præterea, & chartæ Ecclesiæ in aliquo ordinatim cum suis titulis conscribantur & custodiani sicut consuelum est, provisa tamen quod in lociptalibus conserventur, quod nec confringantur Sigilla, nec chartæ per injuriam putreant. Ad custodiā autem privilegiorum, quam chartarum five tangent Episcopum solum, five capitulum five utroque, tam cultos Ecclesiæ, quam duo Canonici honesti ad hoc a Capitulo deputati diligenter intendant, qui jurabunt ea fervare fideliter, & quod inde facient copiam capitulo de his, quæ tangent Episcopum cum opus uerit bona fide, & hoc de scientia Capituli semper fieri.

ANNO
CHRISTI
1249.

Præterea quia fecut intelleximus ex multitudine Clericorum passum Chorum intrantium divinum officium turbatur, potius quam juvetur, Ordinamus ut nisi per cantorem chorum de cetero nullus intrret, exceptis clericis Canonicorum, qui cum habitu honesto intrabunt, & tales elegantur per cantorem, qui honestum habent, & in aliquo Chorum juvare sciant. Chorus per duos Canonicos servetur continue, sicut est in Ecclesia ordinatum, & in Solemnibus per Cantorem, & alios sicut fieri consuevit. Denique quia multi occasionem prætendunt non veniendo de nocte ad Ecclesiam, suas vel confanguineorum suorum inimiciias allegando statuimus, & præcipimus quod claustrum claudatur, si sine scandalo potest fieri, & sunt portæ in claustro, & sint ibi duo custodes denotæ fibi certo salario assignato. Proviso quod a pulsatōne silentii usque post matutinas cantatas in hymne, & in altis usque ad diem clausum ANNO sint dictæ portæ, ne per occasiones hujus diuinum officium defraudetur,

CHRISTI
1249.

Item statuimus, præcipuum, & ordinatum prædictum quilibet anno in Capitulo generali, quod ordinavimus fieri in crastino Feliti Beati Lamberti, elegantur de Capitulo tres fidedigni, qui inquirent de vita, & conversatione Canonicorum Beati Lamberti, Sancti Materni, & parva menfa, & Capellanorum, & Vicariorum, & Clericorum de Ecclesiæ, præfertim de quibus est scandalum, & infamia, & quid inventerint portent ad Capitulum, & tunc Decanus, & Capitulum corrigit, quæ corrigenda inventerint, secundum qualitatem delictorum. Statulamus iusuper, & mandamus, ut annuatim in festo omnium Sanctorum finitis vespere die omnes campanas pulsentur, & vespere pro mortuis cantentur, & nocte sequenti matutina, & in occasione obituum, & mortuorum, sicut in festis principis solemnitatibus celebretur. Has autem nostras constitutions præcipimus inviolabiliter in cuius rei testimonium praesentes has sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum Leodii V. Idus Novembris anno Domini MCCL.

Papa Inokentije barskom arhiepiskopu o Albaniji

⁸*Inokentije etc. vrlopoštovanom bratu Mihajlu,*⁹ *Barskom arhiepiskopu, pozdrav i apostolski blagoslov.*

U djelovima Grčke¹⁰ postoji neka provincija, koju nazivaju Arbanija, čiji episkop brižljivo želeći i razumno shvatajući da onima koji su izvan vjere i pobožnosti Apostolske stolice nije dozvoljeno da stignu do slave vječnog života, pošto se dobro zna da je, najveća Božja vrlina i Božja mudrost, Gospodar Isus Hristos povjerio blaženom Petru, vođi apostola, i njegovim nasljednicima rimskim pontificima, sa osobitom i posebnom privilegijom, upravljanje sveopštrom crkvom, za koga se kaže da mu je drago da ga isti pastir sjedini neraskidivom vezom sa članovima Crkve u vječnoj slavi. Uistinu, budući da smo u našem srcu uvijek naklonjeni da se oni koji su se odvojili od jedinstva Apostolske stolice uticajem nečasne namjere, ili podstrekom zlobne oholosti, ili bilo kojim drugim načinom, vrate njenoj pokornosti i sa čistom pobožnošću istraju u poštovanju božanske uredbe, mi pobožnim željama istog episkopa, odobrovoljeni milostivom naklonošću, našom voljom povjeravamo tebi da ga, iako nikada nije bio podložan latinskom prelatu, a po zakonu je morao biti, umjesto nas svečano i javno obnoviš u slavi i zajednici Apostolske stolice, pošto od njega samog budeš ponizno zamoljen, odlučujući da se on ubuduće mora pokoravati samo Rimskom Pontifikatu i nikom drugom. A ti, prema obliku naše uredbe po običaju svetih otaca, za nas i za Rimsku crkvu treba da uzmeš od njega uobičajenu zakletvu za vjernost u drugom obliku, koji šaljemo tebi zapečaćenu pod našom bulom. Oblik, pak, zakletve, koju će on sam izvršiti, da nastojiš od riječi do riječi da dostaviš nama preko njegovog pisma, zapečaćenog ličnim pečatom. Datum u Lugdunu VI. Trinaestog avgusta, našeg pontifikata u godini osmoj - odnosno 1251.

⁸ Farlati, VII, 195.

⁹ Greška u izvornom tekstu. Treba "Jovanu Drugom". Pogledaj tom "Arhiepiskopija barska" - 1251. god.

¹⁰ Novi Epir i sama Albanija nekada su smatrani djelovima Makedonije - široko proširene Grčke; o tome u *Uvodu*.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Litteræ ejusdem Pontificis li Archiepiscopo Antibarense Salutem & Apo-
stolicam Benedictionem.

I In Græcia (1) partibus quedam habetur Pro-
vincia, qua Arbania nuncupatur, cuius Epi-
scopus sollicita mente desiderans, & pruden-
ter aduentus, quod posuisse extra fidem, &
devotionem Sedis Apostolice non est datum ad
perennis vite gloriam pervenire, maxime cum
Dei virtus, & Dei sapientia, Dominus Jesus
Christus B. Petro Apostolorum Principi, &
successoribus ejus Romanis Pontificibus regi-
men universalis Ecclesiæ sub speciali & pree-
minentí noscatur privilegio commisso, cordi
habere dicitur, ut ejusdem membris Ecclesiæ
ad æterni Pastoris gloriam indissolubili vin-
culo conjungatur. Quia vero semper ad hoc
cordis nostri aspiras affectus, ut ii, qui ab
unitate Sedis Apostolice reprobæ voluntatis
impulso, aut maligno spiritu instigante,
vel quocumque alio modo discesserunt, ad
illius obedientiam redeant, & in divina
institutionis observantia sincera devotione per-
maneant, nos ejusdem Episcopi piis desideriis
favore benevolo annuentes presentium tibi au-
toritate committimus, ut eundem, si nulli
Prælato Latino fuit unquam, aut esse debet
de jure subjectus, vice nostra solemniter ac
publice ad gratiam & communionem Sedis A-
postolice resumas, cum super hoc fueris ab
ipso humiliter requisitus, decernens, eundem
nulli, præterquam Romano Pontifici, debere
perpetuis futuris temporibus subjacere. His
autem juxta mandati nostri formam rite patri-
atis, tu pro nobis, & Ecclesia Romana fide-
litatis solitum juramentum ab ipso recipias se-
cundum formam, quam tibi sub Bulla nostra
mittimus interclusam. Formam autem jura-
menti, quod ipse præstabitis, de verbo ad ver-
bum nobis per ejus patentes litte as suo si-
gillo signatas quantocius destinare proures.
Datum Lugduni VI. Idus Augusti. P. P. P.
casus Nostri Anno octavo, idest 1250.

N O T A .

I Eniris nova, & iosa A'bania Epiroti-
ca, Ceu Macedoniz pars & Grecie late sum-
ptæ olim censebatur; de quo in præfatione.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

¹¹Epistola Inokentija IV, Kotorskom episkopu

Inokentije, rob robova Božjih, vrlopoštovanom bratu Kotorskom episkopu pozdrav i apostolski blagoslov.

Svojom tužbom naš vrlopoštovani brat, Barski arhiepiskop ukazao nam je da se vrlopoštovani naš brat Arbanski episkop, njegov sufragan, nerazumno odvojio od pokornosti i poštovanja, kojima je istom arhiepiskopu, kao i ostali njegovi sufragani, svakako podložan. I premda zbog ovog odvajanja nije bio zaštićen nikakvom privilegijom od Apostolske stolice, odbija da se pokori dopuštenim i časnim naredbama. Zato, preko apostolskog pisma, naređujemo tvom fraternitetu da, dokle je tako, navedenog episkopa strogo opomeneš i prinudiš da, što je sasvim razumljivo, istom arhiepiskopu, kao svom mitropolitu, pruži pokornost i poštovanje. A, ako prezre da se pokori tvojim opomenama u ovoj stvari, ti sam, pozivajući se na nas, utvrđićeš mu odgovarajući sudski rok, u kome će se ili on sam, ili preko prikladnih prokuratora, pojavit pred nama da istom arhiepiskopu legitimno odgovori o premisama. A dan i formu poziva na sud da nastojiš u tvojim vrijednim pismima vjerno da nam izneseš. Datum u Perusiji. Kal. maja, našeg pontifikata, god. IX - odnosno 1252.

Mihailo II, VI Albanski episkop

¹²Početkom četrnaestog vijeka došao je da upravlja tom crkvom, o čemu postoji nalog Jovana XII episkopu Kroje, jednako i Arbanskom, donijet 1317. godine, u knj. 2 god. I, Jovana XXII.

"Nalog Krojenskim i Albanskim episkopima da potvrde u apostolsko ime učinjeni izbor od Kapitula Dračke crkve o arhiđakonatu pomenute crkve tada upražnjrenom, da je on učinjen po volji i da se navedeni izbor u ličnosti nekog Koste, po običaju prihvati mirno, sa upozorenjem da otpadnici (šizmatici) drže gospodarstvo hrama u pomenutom Dračkom civitatu, pa imenovani Kosta ne može da dođe Apostolskoj stolici kako bi preuzeo izvršavanje navedene konfirmacije prethodnog izbora."

¹¹ Farlati, VII, 195.

¹² Farlati, VII, 196.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

In quem episcopatu[m] Innocentius Ser. Ser. Dei Ven. Fr. Episcop. ad Episc. Ca[er]o scopo Catbarens. Sal. & Apostolicam Benedict. tharen.

Sua nobis Ven. Fr. noster Antibarens. Archiep. querimonia demonstravit, quod Ven. Fr. noster Episc. Arbanensis ejus Suffraganeus ab obedientia & reverentia, in quibus eidem Archiepiscopo, sicut ceteri ejus Suffraganei, teneri dignoscitur, pro sue voluntatis arbitrio temere se subduxerit; & quamquam nullo super hoc exemptionis privilegio a Sede Apostolica sit munitus, prefato Archiepisc. in suis mandatis licet & honestis obedire denegat, minime iussio. Quocirca Fraternitati sue per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, predictum Episcopum, ut eidem Archiepiscopo tamquam suo Metropolitanu[m] reverentiam & obedientiam exhibeat, ut tenetur, attenius moncas & inducas. Quod si monitis tuis in hac parte acquiescere forte contempserit, tu ipsum ex parte nostra citans praefigas ei terminum peremptorium competentem, quo per se, vel procuratores idoneos compareat coram nobis eidem Archiepiscopo super premissis legitime responsurus. Diem autem citacionis & formam nobis tuis litteris tenorem praesentium continentibus studeas fideliter intimare. Dicte Episcopatu[m]. Kal. Maii, Pontificis Nostri annos Benedictus 1252.

MICHAEL II. EPISCOPUS ALBANENSIS VI.

Michael Ep.
Alban. anno
1316. confirmat
electionem Ar-
chiae Dyrrha-
chiae.

Post initium saeculi decimi quarti ad hanc Ecclesiam regendam accessit, ad quem exstat mandatum Joannis XXII. Crojensi simul & Arbanensi Episcopo iugundum anno 1317., ut in lib. 2. an. I. Joannis XXII. Mandatum Crojan. & Alba[n]en. Episcopis, quatenus confirmans Apostolico nomine electionem factam a Capitulo Dyrrachiensis Ecclesia de Archidiocesatu[m] dicta Ecclesia tunc vacante, ad quod de auctoritate approbata, & bacillus pacifice observata constitutione dicta electio pertinet, de persona cuiusdam Costa, attento quod Schismatici dominium templi obtineant in dicta civitate Dyrrachien., & dictus Costa non posset ad Sedem Apostolicam accedere ad effectum obtinendi dictam confirmationem electionis predicta.

Laurus, VII albanski episkop

¹³Nama je poznat iz zapisa posvećivanja oltara u hramu S. Gregorija, koga je, uz pristanač Adama, Kotorskog episkopa, prenio sam u Perast 1350. godine, i to ovako: "Ove su relikvije Svetih Lazareja i Arhileja", možda "Nereja i Ahileja; ovo posvećivanje bilo je učinjeno u vrijeme Julija, Dubrovačkog arhiepiskopa, i u vrijeme G. Justinijana, komite Dubrovačkog, preko brata Laura, Albanskog episkopa, pod upravom gospodara Jakova iz Oktone, višeg komite Laguste u godini Gospodovoj 1350. Indikt III, dana V mjeseca avgusta". Ali iz kog je reda bio pitomac, nije poznato.

¹³ Farlati, VII, 196.

LAURUS EPISCOPUS
ALBANENSIS VII.

Nobis notus ex schedula ~~consecrationis~~ ali- Laurus Ep.
taris in æde S. Georgii, quam ipse; annuen- Alban. an. 1350.
te Adamo Episcopo Catharensi, peregit Pe- consecrat alta-
rasti anno 1350., & est hujusmodi: Ista re ædis Geor-
giana Peracti.
sunt reliquie Sanctorum Lazarei, & Ar-
cbillei, forte Norei & Acbillae; & ista
sacratio facta fuit tempore Ilia Archiep. Ra-
gusini & tempore D. Petri Justiniani Comi-
cis Ragusini per Fr. Laurum Episcopum Alba-
nensem sub regimine Domini Jacobi de Octonis
Alto-Comitis Lagusta sub anno Dom. 1350.
Indict. III. die v. mens. Aug. Sed cuius Or-
dinis esset alumnus, ignoratur.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Andreja II, XIV albanski episkop

Pismo pontifeksa Eugenija IV episkopu Andreji

¹⁴Vrlopoštovanom bratu Andreji, Albanskem episkopu, pozdrav etc.

Izobilna dobrota Apostolske stolice, kojoj je povjerenio da vodi brigu za dominičko stado, sa vrijednom umješnošću nju rado preuzima i pruža dokaze svoje budnosti preko duše koju stiče u Hristu Tvorcu. Svakako, u nekom pogledu tvoja peticija koju si nedavno predao nama, pošto u gradovima, logorima, oblastima, imanjima i mjestima u provincijama Albanije, Raške i drugim susjednim oblastima, od kojih su neki, i to u velikom dijelu, na žalost ponovo potpali pod jaram bezbožnog ropstva nevjernih Turaka i od njih ostaju pokoreni, mnoštvo, kako crkvenih vjernika, tako i svjetovnih lica(...) od kojih su neki vršili ubistva, neki masakriranja, neki su, takođe, krvničkim rukama prolivali krv crkvenih lica, a neki, na ovaj način neprijateljski i okrutno tlačeni od Turaka, kako bi izbjegli velike štete, svakako nerado, davali su i označavali za korišćenje određeni dio ili kvotu za bilo koju kuću samih vjernika, neki su određene vjernike po utvrđenoj cijeni prodavali Turcima, a neki su radije željeli da im ih poklone, drugi, pak, znajući ili ne znajući, sklapali su brakove među sobom u trećem ili četvrtom stepenu krvnog srodstva, ili u stepenima bračnog srodstva ne obazirući se na apostolsku odredbu, neki su, pak, preuzeли da izvršavaju još više druga različita nedjela, zastranjivanja i prekršaje, čije će se mnoštvo doznati(.....)

Dakle, pošto, kako стоји u toj peticiji, neke od pomenutih ličnosti, zbog prevelike udaljenosti mjesa gdje borave od pomenute Stolice, zbog teških puteva, uistinu i zbog nekih drugih prilika i nedostataka okolnosti, pa i zbog nemarnosti ili, možda, neznanja za dobročinstvo od opraštanja ekskomunikacije, isključenja i zabrane i drugih crkvenih odluka, takođe i kazni.....

(*Sljedi 15 veoma slabo čitljivih redova, zbog čega se prevod ovog dijela teksta ne može tačno uobličiti*).

Dakle mi, koji po običaju vječno budnih pastira treba da mislimo o spasenju svih duša, na ovaj način zahvalnim molitvama naklonjeni tvom fraternitetu, sve, kako pojedine crkvene, tako i svjetovne ličnosti koje su pogriješile etc.

Ovaj pontifeks prenosi na Andreju moć, koja će trajati dvije godine, kojom će moći da čini neophodna oprištanja, tako da baš onima koji su u trećem i četvrtom stepenu srodstva dozvoljava da se vezuju brakom, takođe i za prihvatanje putovanja u tuđinu, za molitve u svetilištima Apostola, ili, ako treba, da mijenja manja jemstva zavjeta, i sve ovo da čini dobrovoljno.

"Datum u godini vječne dominičke inkarnacije MCCCCXLIII. Petog aprila, u godini XIII našeg pontifikata.

¹⁴ Farlati, VII, 198.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPIŠKOPIJE

IV. Venerabili Fratri Andrei Episcopo Arba-

nensi salutem &c.

Apostolica Sedis copiosa benignitas commis-
si sibi gregis Domulei sedula solertia curam
gerens ad ea libenter intendit, & praeber vi-
gilantia sua partes, per que animas lucrifa-
cis Christo Redemptori. Sane pro parte tua
nobis nuper exhibita petitio continebat, quod
in circuibus vestris, et vicinis illis, De-Jesu-
in provinciis Albania & Rascia, & partibus
circumviciis constitatis agarum aliquæ, &
pro magna parte, prob ador, sub jugo im-
pie servitutis infidelium Turcorum sunt reda-
ctæ, & per illos occupatae detinentur, magna
fidelium tam Ecclesiasticorum, quam sacer-
tularium personarum quarum aliquæ bom-
cidium, quedam membrorum mutilationes com-
mittere notauli manus violentas injicero eisiam
cum sanguinis effusione in ecclesiasticas per-
sonas, aliqui a Turcis bujusmodi hostiliter &
crudeliter oppressi, ut majora damna evita-
rent, licet invisi, certam partem, seu questam
fidelium de qualibet ipsorum domo dare & as-
signare, nonnulli quosdam fideles pro certa
precio vendere ipsis Turcis, & quosdam eis
donare presumperunt, aliqui vero scien-
ter, quidam ignoranter tereti seu quarto con-
sanguinitatis, vel affinitatis gradibus conjun-
cti, dispensatione Apostolica desuper non ob-
stante, niatremnia tamen se contrahere, nonul-
li etiam quamplurima alia dispersa criminis,
excessus & delicta perpetrato: presumperunt,
quorum multitudine fore dignoscitur

Cum autem, sicut eadem petitio subjunge-
bat, ex personis predictis aliquæ propter ni-
miam locorum, in quibus moram trahunt, &
Sede predicta distantiam, viarumque discri-
mina, nonnullæ vero propriei facultatum ac re-
rum carentiam, & iuoptam, & quedam ex
negligentia seu forsa ignorantia pro absolu-
tionis beneficio: ut excommunicationis, suspen-
sionis & interdicti, aliisque ecclesiasticis seu
caecis, atque paucis, quas Ipnostolam occa-
sione quoniamlibet incuriosusq; tecnam. exibuit
per irregularitate ipso eo quod sententia
& causis predictis sententiam aliquæ ligat
Midos & alia diuina officia celebrarunt, ant
scilicet immiscuerunt; contracta, præconsequen-
tis dispensationibus Sedem Apostolicam adire
bentis dissiderunt, pro parte, tamen, qui, si-
ent asservi, de dictis partibus oriundus exi-
sir, de predictorum delinquentium persona-
rum animarum salutem plurimum zelo
ebatq; fidei & devotionis acconsus concu-
piscetq; & celare videris, nobis fuis humili-
ter supplicatum, ut personis ipsis delinquenti-
bus paterna super bis providere diligenter cu-
ravimus.

Norigitur, ques more pervigilis Pastoris
debet de quorumcumque animarum salute cogi-
tare: bujusmodi supplicationibus ruinatis fra-
ternitatè sua omnes & singulas tam Ecclesiasticas
quam sacerdtales personas delinquen-
tes &. Hie Pontifex protestatem in Andreiam
conlert biennium duraturam, qua ne-
cessariz fierent ab ipso absolutiones, tum ut

affinitatis gradu seu tertio seu quarto con-
junctos, qui tamen indidem essent oriundi,
matrimonio copulari liceret, vota etiam pe-
regrinationis ad sacra Apostolorum limina
suscipiendæ, minoresve votorum sponsiones
commutaret, si opus foret, & hæc omnia
gratuito perficeret. Datum Senis Anno In-
carnationis Domini MCCCCXLIII. Non-
ebris, Porphyrius Noctis ultro XII.

Episkopija Baleacije

Baleacenski episkopi

¹⁵Skoro je sasvim sigurno da je Baleacenska crkva ona ista Paleacenska, koju Aleksandar II godine 1062, u svojim pismima Barskom arhiepiskopu Petru, određuje u Barskoj provinciji; tolika je sličnost i srodnost koja se podudara sa jednim i drugim imenom, a ne postoji nikakva razlika između obje, osim razlika u dva ili tri pisma, odakle proizilazi da se starina ove crkve može tražiti sve od jedanaestog vijeka, ili još ranije, o čemu je takođe govoren u uvodu o Barskoj crkvi, str. 19. No, poslije Aleksandrove epistole, niti Oalahienska, niti Baleacenska crkva ne pojavljuju se uopšte više u katalozima starih crkava i episkopata, i nema je duže od trista godina. U četrnaestom vijeku pojavljuje se po drugi put pod imenom Baleacenska, ili Balacenska, ili Balecenska, kao da se počela pomaljati iz mraka i šutnje pisaca. Takođe, sasvim pouzdano se zna da je ova crkva bila osnovana u provinciji i pod Barskom mitropolijom, unutar granica Gornje Dalmacije ili Albanije, ili s one strane rijeke Drilone u Novom Epiru. U katalogu "zemalja cijelog svijeta, kako patrijaršijskih, tako mitropolitskih crkava etc., koga je velikim trudom sačinio stari kurijal Petar Pavle Atavant etc." Baleacenska crkva se naziva ovim riječima: "Balleacensis, odnosno Ballezensis u Barskoj provinciji u Albaniji"; zatim, poslije ovog vremena, po tituli je bila nazvana episkopalna; "Baleacenska titula".

Gervikus, II baleacenski episkop

¹⁶*Vrlopoštovanom bratu Gerviku, Balezenskom episkopu.*

Moguće je neprekidna etc. Balezenska crkva zbog smrti vrlo cijenjenog Balezenskog episkopa Giljelma, koji je izvan etc. Mi, na ovaj način upoznati smo o upražnjenosti same crkve etc. Svakako, želeći da ova zbog upražnjenosti ne zapadne u prekomjerne štete etc. Najzad, za tebe iz reda Male braće, profesora u sveštenstvu etc, zbog usrdnosti u vjeri, književnog znanja, čistote života, časnosti običaja i drugih zasluznih vrlina, nama etc. preporučenog etc., pobrinuli smo se za istu Balezensku crkvu i tebe smo postavili njoj za episkopa etc., i pristajući uz tebe, preko našeg vrlopoštovanog brata Bertranda, Ostienskog episkopa, učinili smo da se kod Apostolske stolice izvrši služba posvećivanja etc. Zbog toga tvome fraternitetu preko apostolskog pisma naređujemo, dokle god za pomenutu Balezensku crkvu etc. Datum u Avinjonu 3. sedmog marta u godini 5. - odnosno 1347.

¹⁵ Farlati, VII, 206.

¹⁶ Farlati, VII, 107.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Vix dubitari potest, quin Ecclesia Bal-
leacensis endem sit, atque Palachien-
sis, quam Alexander II. anno 1062.
in suis ad Petrum Antibarensem Archiepi-
scopum iteris prōvinciā Antibarensi adscri-
psit; tanta est similitudo & affinitas, quæ
uni cum altero vocabulo intercedit; & nihil
inter utrumque interest prater duarum vel
trium literarum varietatem: ex quo fit, ut
Ecclesia hujus antiquitas inde usque ab undeci-
mo sēculo, vel altius etiam repeti possit, de
qua etiam in Antibarensi Ecclesia dictum est
pag. 19. Sed post epistolam Alexandrinam in
catalogis veterum Ecclesiarum, & Episcopatu-
m nec Palachiensis, neque Balleacensis us-
quam apparet; & annos amplius tercentos deli-
tuit. Sēculo decimo quarto sub vocabulo Ballea-
censis, sive Balacensis, seu Balecensis iterum
se ostendere, & quasi e tenebris & silentio
Scriptorum emergere coepit. Illud etiam satis
eerto constat, hanc Ecclesiam in provincia
& sub metropoli Antibarensi intra fines su-
perioris Dalmatiæ sive Albaniæ, vel ultra
Drilonem constitutam fuisse in nova Epiro.
In catalogo totius orbis terrarum tam Patriar-
chalium, quam Metropolitanorum & Cathedra-
lium Ecclesiarum O.c. quem magno labore con-
fecit antiquus Curialis Petrus Paulus Attan-
vansus O.c. Ecclesia Balleacensis nominatur
his verbis; Balleacensis, alias Ballezensis in
Provincia Ausibaren. in Albania; deinde per
ea tempora titulo tenus Episcopalis fuisse di-
citur; Balleacensis titulus.

Venerab. Fratri Gerwico Episcopo Ballezen.

Licet continuata O.c. Ecclesia siquidem Ba-
lezen per obitum bona mem. Guilliami Episco-
pi Ballezen, qui extra O.c. Nos vocatione bu-
jusmodi ipsius Ecclesia O.c. impletæ, volen-
tes in primis eidem Ecclesie, ne dispendia pro-
lixæ vacationis incurreret O.c., post delibera-
tionem O.c. demum ad te Ordinis Fratrum Mi-
norum professorum in sacerdotio O.c., de reli-
gionis zelo, literarum scientia, vita mundi-
tia, honestate morum, aliisque virtutum me-
ritis nobis O.c. commendatum O.c. eidem Ba-
lezen. Ecclesie providemus, teque illi præfi-
cimus in Episcopum O.c. O c subsequenter tibi
per Ven. Fratrem nostrum Bertrandum Epi-
scopum Ostien. apud Sedem Apostolicam feci-
mus munus consecrationis impendi O.c. Quo-
circa Fraternitatii tuae per Apostolica scripta
mandamus, quatenus ad prefatam Ballezen.
Ecclesiam O.c. Dat. Avignon. 3. Nonas Mar-
tii anno 5. idest 1347.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Bernard, VI baleacenski episkop

¹⁷*Voljenom sinu Bernardu iz Drivasta o baleacenskom izboru.*

Apostolska služba etc. Svakako Baleacenska crkva napuštena od utočišta pastora, pošto smo mi nedavno našeg Mihaila Drivastskog, tada Baleacenskog episkopa etc. apostolskom voljom učinili smo da se lično prebaci Drivastskej crkvi, koja je tada bila upražnjena etc. Mi za brz i srećan izbor same Baleacenske crkve etc. napokon na tebe, profesora iz reda Male braće etc. usmjerili smo oči našeg razuma etc. i tebe smo postavili za njenog episkopa i pastora. Zbog toga, tvojoj velikodušnosti preko apostolskog pisma naređujemo dokle god teret upravljanja Baleacenske crkve etc. Datum u Rimu kod Svetih Apostola III. Petog novembra, u godini jedanaestoj (1428).

¹⁷ Farlati, VII, 207-208.

*Dilecto Filio Bernardo de Drivasto electo
Balleacen.*

*Apostolatus officium O.c. Sane Ecclesia Epistola Mar-
Balleacen. ex eo Pastoris solatio destituta , tini V. de Ber-
quod nos nuper ven. fratrem nostrum Mi- nardi electio-
chaelem Drivastens. tunc Balleacens. Epi- ne,
scopum O.c. ipsum ad Ecclesiam Drivastens.
tunc vacantem duximus auctoritate Apostolica
transferendum O.c. Nos ad provisionem ipsius
Balleacen. Ecclesie celerem O felicem O.c. do-
num a te Ordinis Fratrum Minorum profes-
sorem O.c. direximus oculos nostræ mentis O.c.
reque illi præficiimus in Episcopum, O Pastor-
rem. Quocirca discretioni tuæ per Apostolica
scripta mandamus, quatenus onus regiminis
præfatae Balleacen. Ecclesie O.c. Datum Ro-
me apud Sanctos Apostolos III. Nonas Novem-
bris, anno undecimo.*

Episkopija Budva

Budvanski episkopi

¹⁸Budva se ubraja među najstarije gradove Dalmacije, nju pominju i mnogi stari geografi i istoričari, ali je različito nazivaju; Skilaks Hariandski "Βουθοῖνος Buthoen", Plinije "Butuam", Ptolomej "Buluam", Georgije Kedren "Butumam", Konstantin Porfirogenet "Butoham", a sada se narodski naziva "Budua" ili "Budoa". Nekada je bila poznati trgovački centar, udaljen jedan dan plovidbe od rijeke Arione, prema autoru Skilaksu, a poslije toga, prema svjedočenju Plinija, utvrđenje rimskih građana. Leži na moru i udaljena je od Bara, na zapadu, oko deset hiljada stopa. Kažu da je stara Budva bila izgrađena na hrbatu planine, koju nazivaju Sv. Salvatore, ali u docnjim vjekovima, pošto je bilo teško da se učvršćuje zbog teškog i mukotrpnog puta, bila je premještena u podnožje same planine i, otkako je stara bila zanemarena, pojavila se nova Budva, smještena u ugodnoj ravnici, ljepše uređena građevinama, a bila je i utvrđenja okruženjem i čvrstinom zidina.

.....
.....
.....

Počeci Budvanskog episkopata treba da se računaju od devetog vijeka i od Dalmatinskog koncila, koji je održan 877. godine; na kome je Koncilu baš ustanovljena Dukljanska mitropolija i kojoj su pripali Budvanske opštine i crkva, zajedno sa Ulcinjskim, Kotorskim i drugim crkvama Gornje Dalmacije, kako uči anonimni dukljanski prezviter: "Sličnim načinom po svom starom pravu odredili su Dukljansku crkvu za mitropolitsku, pod čijom su upravom označili ove crkve, svakako Barsku, Budvansku, Kotorsku etc.". U starim spomenicima prije ovog vremena ne nalazi se nikakav pomen o Budvanskom episkopatu. U jedanaestom vijeku, pošto je mitropolitsko sjedište i dostojanstvo grada Duklje bilo u predašnjem vijeku uništeno, ono je bilo obnovljeno u Baru, gradu, koji je zbog brodoloma četiri episkopa na putu za Splitski koncil, arhiepiskopskim zakonom dobio za svoju provinciju ne samo sjedišta onih episkopa koji su poginuli u brodolomu, već, takođe, i skoro sve ostale episkope, koji su, po odluci Dalmatinskog koncila pripadali Dukljanskoj mitropoliji, među kojima je, čini se, bila i Budva, osim ako nije, možda, još prije Budvanski episkopat po pravu i vlašću prišao Dubrovačkoj mitropoliji; naime, u crkvenim noticijama kasnijih vjekova ne podređuje se pouzdano Barskom, već Dubrovačkom arhiepiskopu. Osim toga, u epistoli Aleksandra II iz 1062. godine "Petru, arhiepiskopu Dukljanske i Barske crkve" označene su i imenovane skoro sve crkve koje su pripadale Dukljanskoj mitropoliji, a među njima nedostaje Budvanska. Dodaj još i to da se na Dukljanskom koncilu god. 1199. ne čita potpis Budvanskog episkopa. Svakako, Budvanska crkva, koja je na Dalmatinskom sinodu bila potčinjena Dukljanskoj mitropoliji, poslije ne baš mnogo godina, svakako prije Aleksandrove epistole, ili se vratila ili je prešla pod vlast Dubrovačke mitropolije.

¹⁸ Farlati, VII, 209-210.

E P I S C O P I B U D U E N S E S

Buduæ antiquæ, varia nomina, & positio.

Budua inter antiquissimas civitates Dalmatiae numerum obtinet, quam plerique veterum Geographorum & Historiorum commemorant, sed alii aliter vocant; Scylax Chariandensis *Bouðo ny Butboen*, Plinius *Buluam*, Prolemæus *Buluam*, Georgius Cedrenus *Butamam*, Constantinus Porphyrogenitus *Butobam*, nunc *Budua seu Budoa* vulgo appellatur. Erat olim illustre emporium ab Arione fluvio unius diei navigatio ne disiectum, auctore Scylace, idemque postea oppidum civium Romanorum, Plinio teste. Mari adiacet; millia passuum circiter decem Antibori abest in occasum. Buduam vetetem dengo præstis, quem a S. Salvatore cognominant, inedificata fuisse ajunt; sed seculis posterioribus, cum oppidum difficulti ascensi & arduo esset, ad radices ipsius montis translatam ferunt, & vetere excisa, novam Buduam exstisit, quæ situ fere plano & æquabili commodior, ædificiorum descriptione pulchrior, incunum ambitu & firmate munitor fuit.

Episcopatus Buduensis int. illa.

Primordia Episcopatus Buduensis ad seculum nonum, atque ad Concilium Delmitanum, quod habitum fuit anno 877. referenda sunt; quo quidem in Concilio metropolis Diocletana instituta est, eique civitas & Ecclesia Buduensis subjecta cum Olchiniensi, Catharensi & aliis Dalmatiae superioris Ecclesiis, ut docet Presbyter Anonymus Diocletates: *Simili modo Diocletanam Ecclesiam jure suo antiquo staruerunt metropolim, sub cuius regimine has Ecclesias declararunt, scilicet Antibariam, Buduam, Ecatarum ec.* Ante hoc tempus nulla in antiquis monumentis reperitur mentio Episcopatus Buduensis. Seculo undecimo cum sedes ac dignitas metropolitica Dioclea civitatis seculo superiori per Bulgarios eversæ restituta fuit Antibari, quæ civitas propter naufragium quatuor Epicoporum ad Concilium Spalatense proficiscentiunt. Jure Archiepiscopali donata est, ad hujus provinciam non solum illorum Episcoporum sedes, qui naufragio interierant, sed etiam reliqui fere omnes Episcopi, qui metropoli Diocletanæ suberant ex decreto Concilii Delmitani, in quibus Buduensis, adscripti suisse videntur; nisi forte Buduensis jampridem in jus ditionemque metropolitæ Ragusini migraverat; nam certe in Ecclesiastica Notitiis posteriorum statum non Antibarensi, sed Ragusino Archiepiscopo attribuitur. Præteca in epistola Alexandri II. anni 1062. *Potro Archiepiscopo Diocletianis, asque Antibarensis Ecclesia inscripta cum omnes fere Ecclesie, quæ Metropolitæ Diocletanæ suberant, nominentur, ab illis abest Buduensis.* Adde quod Concilio Diocletano an. 1199. Buduensis Episcopus subscriptus non legitur. Quocirca Ecclesia Buduensis, quæ in Synodo Delmitana an. 877. Metropoli Diocletanæ subiecta fuerat, haud multis post annis, certe ante epistolam Alexandrinam anni 1062. sub imperium Metropolitæ Ragusini vel redierat & vel migraverat.

Ptolomej, III budvanski episkop

¹⁹Iz religiozne familije Augustinaca, o njemu Alojzije Taurelije Bonienski, kremitanski brat Sv. Augustina u IV tomu istorije, čiji je naslov "Augustinski vjekovi", za god. 1245. br. 20, kaže: "Na Lugdunenskom koncilu I god. 1245. prisustvovao je brat Ptolomej episkop Budvanski, ili Buduenski, kako obrazlaže P. Herera u diplomatskim spisima, koji se čuvaju u Melnihenskom cenobiju u Germaniji, čiju je crkvu obogatio sa nekoliko indulgencija. Isto potvrđuje i P. Milenius u svom *Germanskom alfabetaru*."

Jovan, VI budvanski episkop

²⁰Mi, brat Jovan, Božjom milošću Budvanski episkop i vikar u pontifikalnom Rev. Xpo Oca, i od gospodara brata Ubalda Božjom i apostolskom milošću Tarvisienski episkop. I svima i pojedincima, koji će razmatrati nazočna pisma vječni pozdrav u Bogu. Sjaj očinske slave, koji svojom neiskazanom svjetlošću obasjava svijet, pobožne zavjete u uzvišenosti samih vjernika koji se nadaju, posvetiće milostivom naklonošću, jer moć svetaca pomaže njihovim molbama i dobročinstvima. Zato mi želimo da se crkva Sv. Andela iz reda Male braće u Azilu Tarvisienske dijece, umnožava prikladnim počastima i od Xpi vjernika poštuje, i svima onima koji istinski sa pokajanjima i ispovijedima budu pristupali pomenutoj crkvi, koju osvećujemo sa tri oltara i cimeterijumom, radi molitve i zavjetovanja, i budu pružali ruke za pomoć, sa strane gospodara Paganu, Božjom i apostolskom milošću vrlopoštovanog patrijarha Svetе Akvilejske stolice, i sa strane gospodara Articija, Konkordijanskog episkopa, gospodara brata Franciska Cenetenskog episkopa, gospodara brata Ubalda Trivisienskog episkopa, gospodara brata Jovana Kaprulan-skog episkopa, gospodara Petra Akvilinskog episkopa, gospodara Gorge Feltrenskog episkopa i gospodara Tridentskog episkopa, a i sa naše strane pred bilo kojim od samih cijenjenih episkopa, čije dostojanstvo i službu zastupamo, sa milošću svemogućeg Boga i naklonošću blažene Marije, vječne djevice, da se ispovijedaju četrdeset dana za nametnuta im pokajanja, njima milosrdno oprštamo. A ova indulgencija u bilo kom danu i času toliko puta važi, koliko god puta se posjete pomenuti oltari, i važiće neprestano. Za ovo smo mi prisutni sačinili svjedočanstvo i potvrdili ga apensijom našeg pečata.

Datirana u mjestu Sv. Andela, od strane reda Male braće u Azilu, u osmom dominičkom danu, početkom mjeseca januara. U hiljadu trista dvadeset i devetoj, u dvanaestom indiktu.

¹⁹ Farlati, VII, 212.

²⁰ Farlati, VII, 213-214.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

PTOLEMÆUS EP. BUDUENSIS III.

Ex religiosa familia Augustiniana, de quo Ptolemaeus
Aloysius Taurellus Bononiensis Frater eremita Ep. intercess
tuus S. Augustini in Tomo IV. historiæ Concilio Lug-
cui titulus, *Sæcula Augustiniana*, ad an. 1245.^{1245.}
daneus ex.
num. 20. Interfuit, inquit, Concilio Lugdunensi I. an. 1245. Fr. Ptolemaeus Episcopus Buduensis, sive Buduensis, ut dico P. Horre-
ra ex tabulis diplomaticis, que asteruantur in
Cenobio Melnechenzi in Germania, cuius Ec-
clesiam aliquot indulgentias locupletavimus. Idem
confirmas P. Milansius in suo Alphabete Ger-
manico.

Not Frater Jobannes Dei Gratia Episcopus
Buduensis, & Vicarius in Pontificalibus Rev.
in Xpo Patriis & Dni Fratris Ubaldi Dei
& Apostolica gratia Ep. Tarvisini. Univer-
sus, & singulis presentes litteras inspecturis
salutem in Dominus sempiternam. Splendor pa-
terne gloria, qui sua mundum illuminat infi-
fabili claritate, pia vota fidelium in ipsius
sperantium maiestate, tunc benigno favore pro-
sequitur, cum ipsorum humilitas Sanctorum
precibus ac meritis adjuvatur. Nos igitur cu-
pientes, ut Ecclesia S. Angeli Ordinis Fra-
trum Minorum de Asillo diocesis Tarvisinae
congruis honoribus frequentetur, & a Xpi-
fidelibus veneretur, omnibus vero paenitentibus,
& confessis, qui ad dictam Ecclesiam, quam
consecravimus cum tribus Altaribus, & Ci-
miterio die octavo Circumcisionis Dni, ora-
tionis causa, & devotionis accesserint, &
manus porreixerint adjutrices, ex parte Dni
Paganii Dei & Apostolica gratia S. Sedis
Aquilejensis Venerabilis Patriarchæ, & ex
parte Dni Arsici Concordiensis Episc., Dni
Fratris Francisci Comensis Episc., Dni Fra-
tris Ubaldi Episc. Trivisini, Dni Fratris
Jobannis Episc. Caprulani, Dni Petri Episc.
Aquillini, Dni Gorga Feltrensis Episc., &
Dni Episc. Tridentini, & ex parte nostra pro
quolibet ipsorum Venerabilium Episcop., quo-
rum vicos, & auctoritatem gerimus, de omni-
potentis Dei misericordia, & B. Marie sem-
per Virginis auctoritate confisi, quadraginta
dies de injunctis eis paenitentiis, eis miseri-
corditer relaxamus. Et hanc Indulgenciam per
dies consecrationis, & per totam octavam in-
rendimus validoram. Quam Indulgenciam in
octavo die Resurrectionis Domini translatamus.
Aliis vero temporibus quibuscumque personis
vero paenitentibus & confessis ad dictam Ec-
clesiam accedentibus devotionis causa, prout
superius est expressum, pro quoque Altari,
quem visitaverint, quadraginta dies de injunc-
tis paenitentiis relaxamus ex parte nostra. Et
hoc Indulgencia quacumque die, & bona to-
cens sibi valeat, quotiens dicta Altaria vi-
sitabunt, perpetuis temporibus validura. In
cujus rei testimonium presentes fieri fecimus,
& nostris sigilli appensione munivimus.

Data in loco S. Angeli, Ordinis Fratrum
Minorum de Asillo, die Dominico octavo in-
trante mensis Januarii. In millesimo trecento-
simo vigesimo nono, Indictione duodecima.

Upravitelj Dubrovnika budvanskom episkopu

LIII

Dubrovnik, 24. mart 1371.²¹

Uputstvo Natalu, biskupu Budve, da, u sporazumu s gradom Ankonom, izradi kod pape potvrdu dubrovačkih privilegija za vječita vremena.

U Hristovo ime, amen.

Poslanstvo brata Natala, episkopa Budve, koji je poslat u grad Ankou.

Prvo što bi trebalo.

Dana 23. marta.

Mi, Nikola de Kavarninjo, upravitelj opštine Raguza, sudije i savjetnici tog grada sa još deset mudraca, punomoćjem koje nam je dato i dodijeljeno od strane Velikog Generalnog Savjeta pomenutog grada 1371. god., 9-og indikta, 21-og dana mjeseca marta, povjeravamo Vama, bratu Natalu, episkopu Budve, da treba da idete u grad Ankou i da se predstavite opštini i zajednici tog grada, koje sve kao našu braću i stare prijatelje treba da pozdravite najljepšim riječima, koje se Vama učine prikladnim. Pokažite im naše pismo o povjereništvu koje smo Vam dali. I pošto ih pozdravite i pokažete im naše pismo, kad Vas pozovu u audijenciju, treba da kažete tom gradu: "Vi znate da je između vas i opštine Raguza postojao ugovor na neko vrijeme, koji nije potvrđen za stalno, jer gospodin kardinal Bononije, ili njegov vikar nije htio da taj ugovor trajno potvrdi. I vi, vidjeviš to, rekli ste našim ambasadorima, koji su tada bili sa vama radi sprovodenja tog ugovora, da biste se vi sa svoje strane pobrinuli da ugovor bude trajno potvrđen i da mi, na sličan način, treba sa naše strane da se pobrinemo za to. I mi smo se pobrinuli sa prirodnim našim gospodarom, gospodinom kraljem Ugarske da od njega dobijemo pismo za papu, za gospodina poslatog u Bononiju, za gospodina kardinala Guljerma, prokuratora pomenutog našeg gospodara i za vašu opštinu." I dajte im pismo našeg gospodara. "Evo, opština i zajednica Raguze me je poslala, sa pismom od našeg gospodara koje treba da pokažem vama i pomenutoj gospodi. Dajte mi neko uputstvo šta želite da učinim u vezi sa tim, jer sam spreman da idem kod bilo kog gospodara i prelata, kod kojih mi budete rekli da treba da idem, radi sprovodenja i brige oko pomenutog ugovora, kako bi mogao biti trajno potvrđen. I kad Vam opština Ankona da uputstvo u vezi sa tim, Vi ćete ići kod onog ili kod one gospode, kod kojih budu savjetovali da idete, radi zadobijanja trajnog ugovora. I pokazaćete ova pisma našeg gospodara, koja smo Vam dali, toj gospodi kojoj su upućena i postaraće se da zadobijete milost da se ugovor trajno potvrdi, ne dodajući niti umanjujući tačku ili slog iz tog ugovora, osim da ono što je bilo za sada bude trajno potvrđeno i sveto, između pomenute opštine i Vas, kao našeg i glasnika cijelog grada.

I ako bi se slučajno dogodilo da, prije nego se udaljite iz Ankone, ta opština uspije da izradi milost od pape ili od nekog drugog koji ima vlast da se pomenuti ugovor trajno potvrdi sa nama, ne idite dalje, već se postarajte da se pomenuti ugovor, od riječi do riječi, trajno potvrdi sa opština Ankonom, javnim dokumentom bilježnika ne dodajući ni umanjujući ništa, kao što je prethodno rečeno, osim blagostanja zbog milosti što je dobijen takav ugovor. I kad se u taj dokument zapiše blagostanje zbog pomenute milosti i kad Vi dobijete jedan primjerak tog ugovora o blagostanju zbog dobijene milosti, treba da sa sobom donesete taj dokument u Raguzu.

(*Lett. e Commiss. Di Lev. II, 63'. Drž. Arh. Dubr. Thalloczy-Gelcich, Dipl. Relationum Reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae*, 46-48).

²¹ Jovan Radonić: "Dubrovačka akta i povelje", knjiga 1, sveska 1, col. 53.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

LIII

Дубровник, 24 март 1371.

Упупсіїво Наїналу, бискуїу Будве, да, у сйоразуму с
градом Анконом, изради код таїе поїїерду дубро-
вачких привилегија за вечиїла времена.

In Christi nomine amen.

Commissio fratris Natalis, eiscomi Buduensis, destinati ad
civitatem Anchone.

Primo quod ipse debeat.

Die XXIII Marci.

Nos Nicola de Cavarnigo, rector communis Ragusii, judices et
consiliarii civitatis eiusdem cum addictione X sapientium, ex auto-
ritate nobis data et attributa a Maiori et Generali Consilio dicte
civitatis in MIIICLXXI, indictione nona, die XXI mensis Marci,
comittimus vobis fratri Natali, episcopo Buduensi, quatenus ire
debeat ad civitatem Anchone et vos presentare comuni et uni-
versitati dicte civitatis, quos omnes, tamquam fratres nostros et
amicos antiquos, debeatis salutare cum pulchrioribus verbis que
vestre discretioni videbuntur convenire. Et presentetis eis litteram
nostram de credencia, quam vobis dedimus. Et facta salutatione
et presentata littera nostra, quando dabunt vobis audienciam, de-
beat dicere dicte communitatи: „Vos scitis quod pacta inter vos et
comune Ragusii tractata fuerunt ad tempus et non perpetualiter
confirmata, quia dominus cardinalis Bononie sive eius vicarius
noluit ipsa perpetualiter confirmare. Et vos, videntes hec, dixistis
nostris ambaxiatoribus, qui vobiscum fuerunt tunc ad tractandum
dicta pacta, quod vos procuraretis ex parte vestra, quod perpetu-
aliter confirmarentur, et quod nos similiter ex parte nostra procu-
rare deberemus. Et nos procuravimus cum domino nostro naturali,
domino rege Hungarie, habere litteras ab ipso superinde ad sum-
mum Pontificem, ad dominum allegatum Bononie, ad dominum
Gulielmum cardinalem dicti domini nostri procuratoris et ad co-
munitatem vestram“. Et detis eis litteram dicti domini nostri.
„Ecce quod comune et universitas Ragusii me missit cum litteris
dicti domini nostri vobis et dictis dominis presentandis. Detis
mihi illum ordinem quem vultis me facturum superinde, quoniam
sum paratus ire ad quoscumque dominos et prelates, ad quos
mihi dixeritis eundum ad tractandum et procurandum dictorum
pactorum confirmationem perpetualem iuxta posse“.

Et quando comunitas Anchone vobis dabit ordinem super
inde, vos ibitis ad illum vel illos dominos, ad quos ipsi consulent
pro dicta confirmatione perpetuali optimendo. Et presentabis
illas litteras domini nostri, quas vobis dedimus, illis dominis ad
quos diriguntur, et procurabis gratiam confirmationis perpetualis
pactorum predictorum optimere, non augendo nec diminuendo punc-
tum vel sillabam ipsorum pactorum, nisi in hoc quod sicut erant
ad tempus, quod sint perpetualiter confirmata et sacro valuta per
dictam comunitatem et per vos nuntio nostro et tocius civitatis.

Et si casus accideret ante quam de Anchona recederetis
dicta communitas a summo Pontifice vel ab alio habente au-
toritatem gratiam impetrasset posse dicta pacta perpetualiter
confirmare nobiscum, ultra non vadatis, sed procuretis cum dicta
comunitate Anchone, quod dicta pacta de verbo ad verbum per-
petualiter confirmentur per publicum instrumentum notarii, nichil
addendo nec minuendo, sicut dictum est supra, salvo et copia
dicte gratie optente in ipso instrumento pectorum predictorum
adderetur. Et quando in ipso instrumento pectorum copia dicte
gratiae non poneretur, et vos faciatis vobis fieri unum instrumen-
tum de copia gratie prelibate et ipsa instrumenta vobiscum
Ragusium apportare debeatis.

(Lett. e Commiss. di Lev. II, 63'. Држ. Арх. Дубр. Thallóczy—Gelcich,
Dipl. relationum Reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae, 46—48).

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Oton, XII budvanski episkop

²²*Pismo episkopa Bonifacija iz 1401. godine Budvanskom episkopu Otonu.*

Episkop Bonifacije, rob robova Božjih, ljubljenom sinu Otonu Roderu izabraniku Budvanskom, pozdrav i apostolski blagoslov.

Božanskom milošću postavljajući etc. Svakako, još uvijek u dobrom pomenu na Jovana Budvanskog episkopa, koji je upravljao Budvanskom crkvom; mi želimo, pošto je ona upražnjena, da preko Božjeg proviđenja Apostolske stolice, korisna i prigodna ličnost upravlja etc. Uistinu, uskoro zatim pošto je navedena crkva bila upražnjena zbog smrti imenovanog episkopa Jovana, koji je okončao posljednji dan izvan Rimske kurije, mi, pošto smo od vjerodostojnih svjedoka istinski doznali za upražnjenost crkve na ovakav način, naredili smo istoj crkvi da se postara o ličnosti voljenog sina Matije iz Alemanije, profesora iz reda Braće propovjednika. Ali, pošto se zatim taj isti Matija, zbog izbora i unapređenja, koji su za njega učinjeni, na ovakav način, bio dužan da se kasnije pridržava apostolskog pisma, kao što je slučaj i za bilo koji izbor koji je o tome preko nas učinjen, nije pobrinuo da to učini i pošto se ovakvom izboru i unapređenju nije prema zakonima povinovao, mi za brz i povoljan izbor, jer se u ovaku promjenu niko osim nas nije mogao, niti može upustiti, zadržavanjem prava i dekretom oponentima etc, da ne bi sama crkva zbog duge upražnjenosti bila izložena neprijatnostima, očinskim i brižljivim nastojanjima, koja smo preduzeli poslije savjetovanja sa našom braćom, koju korisnu, takođe probitačnu i razumnu ličnost treba da postavimo na čelo iste crkve, napokon smo usmjerili oči našeg razuma na tebe, profesora iz navedenog reda Braće propovjednika, izabranog u sveštenstvu, uglednog u religioznoj marljivosti, obdarenog književnim znanjem, veoma časnog u životu i običajima, revnosnog u duhovnim i razboritog u svjetovnim stvarima, i čuveng po mnogim drugim moralnim vrijednostima, kako smo se pouzdano uvjerili svjedočenjima dostoјnih ljudi. Pažljivo razmatranje svih ovih mišljenja o tvojoj ličnosti za procjenjivanje izrečenih vrijednosti je prihvaćeno od nas i naše braće, i po savjetu naše navedene braće i apostolskom voljom, pošto se brinemo za istu crkvu, postavljamo te za njenog episkopa i pastora, i predajući ti brigu i rukovođenje same crkve u duhovnim i svjetovnim etc.

Dat. u Rimu kod Sv. Petra, X kalende januara, pontifikata našeg u godini trinaestoj. (1401)

²² Farlati, VII, 215.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

*Bonifacius Episcopus Servus Servorum Dei
dilecto filio Ottoni Roder electo Buduanen. Salu-
tem, & Apostolicam Benedictionem.*

*Divina disponente clementia &c. Dudum si-
quidem bona memoria Jobanne Episcopa Budua-
nen. regimini Ecclesiae Buduanen. praesidente;
nos cupentes, cum vacaret, per Apostolicæ
sedis providentiam utilem, & idoneam praeside-
re personam &c. Postmodum vero dicta Eccle-
sia per obitum prædicti Jobannis Episcopi,
qui extra Romanam Curiam diem clausit ex-
tremum, vacante, nos, vacatione bujusmodi fi-
de dignis tressibus intellecta, de persona dilec-
ti filii Matbias de Alemania, Ordinis Fra-
trum Prædicatorum professoris, eidem Ecclesiae
auctoritate Apostolica duximus providendum.
Cum autem postmodum idem Matbias super bu-
jusmodi provisione & præfectione de se factis,
literas Apostolicas infra tempus debitum,
prout juxta quamdam ordinationem super hoc
per nos factam, senebatur, fieri facere non cu-
raveris, & propterea bujusmodi provisio, &
præfessio juribus non subsistant, nos ad pro-
visionem ipsius Ecclesiae celerem, & felicem,
de qua nullus præter nos bat vice se intromid-
dere potuit, neque potest, reservatione, &
decreto obstantibus &c. ne Ecclesia ipsa longæ
vacationis exponeretur incommodis, paternis,
& sollicitis studiis intendentes, post delibera-
tionem quam de proficiendo eidem Ecclesie per-
sonam utilem, & etiam fructuosam, cum Fra-
tribus nostris babuimus diligentem, demum ad
te dicti Ordinis Fratrum Prædicatorum profes-
sorem, in Sacerdotio constitutum, Religionis
zele conspicuum, literarum scientia præditum,
vite ac morum honestate decorum, in spiritua-
libus providum, & in temporalibus circumspe-
ctum, & aliis multiplicium virtutum meritis,
prout ex fide dignorum testimonii percepimus,
insignitum, direximus oculos nostra mentis.
Quibus omnibus attenta meditatione pensatis de
persona tua, nobis, & eisdem Fratribus no-
stris ob dictorum tuorum exigentiam merito-
rum accepta, eidem Ecclesiae de dictorum Fra-
trum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica
providemus, teque illi præficiimus in Episco-
pum, & Pastorem, curam, & administratio-
nem ipsius Ecclesiae tibi in spiritualibus &
temporalibus committendo &c.*

*Dat. Rome apud S. Petrum X. Kalendas
Januarii, Pontificatus nostri anno tertio de-
cimo.*

Episkopija Dajne (Dagne)

Dajnenski ili danjenski episkopi

²³Dajnum ili Danjum je veoma mali grad u Novom Epiru, smješten na vrlo visokom mjestu, oko koga sa zapada, ne tako daleko, teče rijeka Drilo. Na istoku je od Skadra udaljen dvadesetak hiljada stopa. Neki smatraju da je na istom mjestu postojao Ptolomejev grad Termidava, a da se, možda, mjesto oba grada podudara. Naime, Ptolomej smješta Termidavu između Skadra i Siparunta, koji više nego Dajnum leži na istoku. To potvrđuje Moletije kod Ferarija u Geografskom Leksikonu: "Termidava, Danjo, po svjedoku Moletiju, episkopski grad unutrašnje Dalmacije pod Barskim arhiepiskopom, između Skadra i Siparunta, od Skadra 20 hiljada stopa na istoku". O ovom gradu Marin Barlecije knj. 2, str. 23, o životu Skenderbega. "Dajnum je maleni grad, smješten u gornjoj Ksadrimi, na visokoj planini, izgleda kao svi gradovi Novog Epira, ipak ima plodonosno ravničarsko polje, sa najzdravijim pčelinjim proizvodima i puno svih vrsta žitarica i drveća. Sa dijela koji gleda na zapad naplavljuje ga najugodnija rijeka Drinus." Poslije propasti carstva ili Raškog kraljevstva, kada su plemstvo i dinastije srpske, jedni i drugi, okupirali te provincije, jedan od njih prisvojio je za sebe Dajnum sa cijelim susjednim regionom. U petnaestom vijeku, kada je Gregorije Kastriot, narodski Skenderbeg, osvojio vlast u Novom Epiru i neprestano ratovao sa Turcima, Zaharije Altisverus, koga jedni nazivaju Luka, a drugi Leka Zaharije, zadobio je Dajnenski principat, a kada je u zasjedi bio ubijen, Roza, majka Zaharijeva, predala je Dajnum i cijelu oblast u vlast Veneta, godine 1446. Ali, na izmaku ovog vijeka, kada su Turci pokorili skoro sve oblasti sa ove i sa one strane Drilone, i Dajnenske oblasti su potpale pod vlast i tiranidu Turaka.

²³ Farlati, VII, 229.

EPISCOPI DAYNENSES, SIVE DAGNENSES.

Daynum, sive Dagnum perexigua civitas est in Epiro nova loco præalto imposita, quam Drilo amnis ad occum non ita longe distans præterfluit. Ab Scodra millia passuum viginti in ortum abest. Sunt qui Thermidavam urbem Ptolemaicam ibidem loci fuisse existimant; nec discrepat fortasse utriusque positio; nam Ptolemæus Thermidavam inter Scodram et Siparuntum locat, quod magis, quam Daynum, ad orientem vergit. Idem confirmat Moletius apud Ferratum in Lexico Geographico; *Thermidava, Dagno, teste Moletio, urbs Dalmatice mediterraneæ, verius Epiri novæ, Episcopalis sub Archiepiscopo Antibarense inter Scodram*

Or Siparuntum a Scodra 20. mill. pas. in orsum. De hac urbe Marinus Barletius lib. 2. pag. 23. de vita Scanderbogi. Daynum puella civitas est in Xadrima superiori in edito monte, prout fere omnes urbes. Epiri novæ, sita, agrum tamen habet campestrem uberem, saluberrimumque opificiis apum, ac omni frugum Or arborum genere refertum. Amoenissimus amnis Drinus a parte, qua occidentem spectat, eam alluit. Post interitum imperii, seu regni Rasciani cum Proceres ac Dynastæ Serbliani provincias illas, alii alias, occupa-

rent, unus ex illis Daynum cum tota circum regione sibi vindicavit. Sæculo decimo quinto, dum Georgius Castriotus, vulgo Scanderbegus, rerum in Epiro nova potiebatur, & cum Turcis assidue bellabat, Zacharias Altiverus, quem alii Lucam, alii Leccam Zachariam vocant, apud Daynenses principatum obtinebat: eo per insidias interfecto, Rosa mater Zachariæ Daynum, ditionemque universam in potestatem Venetorum anno 1446. tradidit. Sed hoc eodem sæculo ad exitum vergente, cum Turcæ fere omnia cis ultraque Drilonem subegissent, Daynenses quoque sub Turcarum imperium ac tyrannidem ceciderunt.

Blasius, III dajnenski episkop

²⁴*Episkop Bonifacije, rob robova Božjih, ljubljenom sinu Blasiju iz Zagreba, pozdrav i apostolski blagoslov.*

Služba apostolata etc. Svakako, zbog toga što je crkva Dajnenska upražnjena, pošto smo danas našeg vrlopoštovanog brata J., tada Dajnenskog episkopa, po savjetu naše braće i punoćom apostolske moći, oslobođili od veze, u kojoj je od same Dajnenske crkve, kojom je tada upravljaо, bio držan, naredili smo sa punom apostolskom moći da se prebaci Civitatenškoj crkvi, tada bez pastora, postavljajući ga za episkopa i pastora navedene Civitatenške crkve, mi, radi brzog i povoljnog upotpunjavanja Dajnenske crkve, kako ne bi zbog duge upražnjenosti bila izložena neprijatnostima, očinskim i brižnim nastojanjima podstaknuti, poslije brižljivog savjetovanja kojeg smo imali sa našom braćom, koju korisnu i probitačnu ličnost treba odrediti toj istoj Dajnenskoj crkvi, napokon na tebe, profesora iz reda Propovjednika, o čijoj su nam marljivosti, književnom znanju, čistoti života, časnosti običaja, duhovnoj mudrosti, razboritosti u temporalijama i drugim mnogobrojnim darovima vrlina u vjeri, pružena dostoјna svjedočanstva, usmjerili smo oči našeg razuma. U razmatranju o svim tim ocjenama o tvojoj ličnosti, koja je dužna nama i našoj braći zbog provjere tvojih izrečenih zasluga, ono je prihvaćeno i po savjetu naše braće, apostolskom voljom pobrinuli smo se da te postavimo za episkopa i pastora toj Dajnenskoj crkvi, etc. Želimo da što prije primiš poslano apostolsko pismo o ovom izboru, da pristupiš samo Dajnenskoj crkvi i lično stoluješ u njoj, i pošto izvan tvoga grada i dijeceze ne smiješ da izvršavaš nikakve pontifičke službe etc.

Datum u Rimu kod S. Petra. XV kalende avgusta, pontifikata našeg u godini dvanaestoj.

Ova diploma pontifika Bonifacija je ovdje iznesena iz Dominikanskog Bularija, za godinu 1401.

²⁴ Farlati, VII, 230-231.

Bonifacius Episcopus. Servus. Servorum Dei, Blasius Ep.
dilecto filio Blasio de Zagabria Eletto Danen. Dayn. an. 1402.
Salutem, & Apostolicam Benedictionem. e literis Boni-
facil IX.

Apostolatus officium &c. Sane Ecclesia Da-
nen. ex eo vacante, quod nos hodie venerabi-
lem Fratrem nostrum Jobannem, tunc Danen.
Episcopum, a vinculo, quo ipsi Danen. Ec-
clesiae, cui tunc praeerat, tenebatur, de Fra-
trum nostrorum consilio, & Apostolica posse-
statis plenitudine absolventes, ipsum ad Ec-
clesiam Civitatem, tunc Pastore carentem au-
toritate Apostolica duximus transferendum,
præficiendo ipsum dicta Civitatem. Ecclesia in
Episcopum & pastorem, nos ad provisionem
ejusdem Danen. Ecclesiae celerem, & felicem,
ne longæ vacationis exponeretur incommodis,
paternis & solicitis studiis intendentem, post
deliberationem, quam de præficiendo eidem Da-
nen. Ecclesiae personam utilem, & etiam fru-
tuosam cum Fratribus nostris habuimus dili-
gentem; denum ad te Ordinis Prædicatorum
professorem in Sacerdotio constitutum, cui de
religionis zelo, literarum scientia, vita mun-
ditia, honestate morum, spiritualium prouि-
dentia, & temporalium circumspectione, ac
aliis multiplicium virtutum donis apud nos
fide digna testimonia perhibentur, direximus
oculos nostræ mentis. Quibus omnibus debita
meditatione pensatis, de persona tua, nobis
& eisdem Fratribus, ob dictorum tuorum exi-
gentiam meritorum, accepta, eidem Danen.
Ecclesiae, de ipsorum Fratrum consilio, au-
toritate Apostolica providemus, teque illi præ-
ficiimus in Episcopum, & Pastorem &c. Vo-
lumus autem, quod quamprimum literas Apo-
stolicas super provisione hujusmodi expeditas
babueris, ad ipsam Danen. Ecclesiam accedas,
& resideas personaliter in eadem, quodque ex-
tra tuas Civitatem & Diœcesim pontificalia
officia nequas exercere &c.

Datum Roma apud S. Petrum XV. Kal.
Augusti, Pontificatus nostri Anno duodecimo.

Episkopija Drivast

Drivastska episkopija

²⁵Grad Drivast Gornje Dalmacije, sada Albanije, istina iako nepoznat starim geografima, nalazim da ranije nije bio nepoznat, niti malobrojan, nazivan Trivast i često Dinastrum. Od Skadra udaljen, na sjeveru, oko petnaest hiljada stopa, smješten je na kosini i u samom podnožju veoma visoke planine, na čijem se vrhu vidi kastelum, utvrđen i prirodno i ljudskom rukom. Grad sa zidovima, kulama i utvrdama obuhvata oko sedamdeset i dvije milijarije. Rijeka Klir teče između ili okolo, koju Livije naziva Klauzula, i sa istoka naplavljuje Skadar, a ispod grada se spaja sa rijekom Barbanom, ili Bolianom, i obje u istom koritu teku u more. Nema pisaca koji u pismima ili spomenicima pominju osnivača Drivasta, ili vrijeme osnivanja grada. Mihailo Paleolog, konstantinopoljski car, kaže u nekoj svojoj diplomni, da su grad i Drivastska crkva bili sagrađeni od vlastelina iz porodice Andela, kao što je tada bilo. U devetom vijeku bio je episkopski grad; iz čega želim da shvatiš da je već nekada po broju građevina, plemstvu i velikom broju građana, veličinom magistrata i izobiljem bogatstva toliko cvjetao, da je bio dostojan da može biti i postojati sa pontifičkim sjedištem. Svakako, u onim sveopštим vremenskim prilikama, sa promjenama država, bio je podložan i promjenama gospodara, kojima čitamo da su bili podložni i ostali gradovi ovog regiona. Dok je Uroš, posljednji kralj ili car iz roda Nemanjića, držao kraljevstvo kod Srba ili Rašana, Andreja, iz poznate porodice Španaca, označen titulom duksa, vladao je Drivastom i, poslije smrti u 1366. godini, ostavio je Drivastske principat svojim sinovima i unucima, kako stoji kod Ducangija u "*O dalmatinskim porodicama*", br. XIX. T. XXV. Ist. Viz., koji kaže da su po mišljenjima nekih Andeli vodili porijeklo od Španaca. Ali, ako treba vjerovati drugim piscima, rod Andela je bio mnogo stariji i uzvišeniji, i mnogo vjekova prije Španaca vladao je Drivastom i drugim gradovima. U petnaestom vijeku, oko 1440. godine, Drivaštani sa Skadranima i drugim narodima Albanije, da ne bi pali pod tiranidu Turaka, koji su svakim danom sve više proširivali imperiju, predali su se vlasti Veneta. No, u 1477. godini, dok su opsjedali Skadar, Turci su napali Drivast i zauzeli grad i utvrđenje, a zatim predajom osvojili i Skadar. I tako oba grada još uvijek stenju pod turskim ropstvom.

²⁵ Farlati, VII, 232-233.

EPISCOPI DRIVASTENSES

Drivasti post-
tio. Drivastum civitas Dalmatiæ superioris, nunc Albaniz, ignota illa quidem vetustis Geographis, sed non ignobilis olim, neque infrequens, quam Trivastum, & sëpe Dinnastrum appellatam inventio. Ab Scodra in septemtrionem distat milia passuum fere quindecim; insidet loco de-

clivi, ipsisque radicibus præalti montis, e cuius vertice castellum eminebat natura manuque munitum. Urbs mœnibus, turribus & propugnaculis septa duo fere milliarla circuitu complectitur. Clitus amnis interfluit, vel præterfluit, quem Livius Clausulam vocat, qui Scodram ab oriente alluit, & infra urbem cum Barbana, seu Bolliana fluvio coniungitur, & eodem uterque alveo in mare confluit. Nulli sunt Scriptores, qui conditorem Drivasti, aut tempus urbis conditæ literis ac memoria tradiderint. Michael Palæologus Imperator Constantinopolitanus civitatem & Ecclesiam Drivastensem a Dynastis familiæ de Angelis ædificatam, prout tunc erat, fuisse ait in quodam suo diplomate, de quo postea. Sæculo nono erat civitas Episcopalis; ex quo intelligas velim, jam olim numero ædificiorum, nobilitate & frequentia civium, amplitudine magistratum & copia divitiarum sic floruisse, ut pontifícia sede digna esse & haberi posset. Iisdem fere communium temporum casibus, rerum publicarum conversionibus, ac dominorum mutationibus obnoxia fuit, quibus cæteras illius regionis civitates subjectas fuisse diximus. Dum Urosius rex sive Imperator postremus e stirpe Neemanica regnum in Serblis sive Rascianis obtinebat, Andreas ex illustri Spanorum familia titulo Ducis insignitus Drivasti dominabatur, qui moriens anno 1366. filiis ac nepotibus Principatum Drivastensem reliquit, ut est apud Ducangium de familiis Dalmaticis num. xix. T. XXV. Hist. Byzant. qui a Spanis Angelos prognatos fuisse ait ex quorundam opinione. Sed si aliis Scriptoribus fides habenda est, gens Angelorum longe antiquior. & augustior fuit, multisque ante Spanos sæculis Drivasti, & aliarum urbium dæmonum obviciat. Sæculo trentino quinto an. circiter 1440. Drivastenses cum Scodrensis aliisque Albaniz populis, ne cadent sub tyrannidem Turcarum, qui latius in dies imperium proferebant, se in clientelam ac potestatem Venetorum contulerunt. Sed anno 1477. Turcæ, dum Scodram obsidebant, Drivastum adorti, urbem arcemque expugnauit; ac deinde per deditiæ Scodram ceperunt. Utraque civitas Turcica servitute adhuc oppressa ingemiscit.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

CCLXXI. 1199. 14. aprila. U Dubrovniku.²⁶

Episkop Jovan iz Drivasta potvrđuje zakletvom vjernost Dubrovačkom arhiepiskopu.

Ja Jovan, episkop Drivastske crkve, zakletvom na sveto Božje jevandelje, odmah po što sam sopstvenim očima video da je njegova autentična privilegija potvrđena od Rimske crkve, bez ikakvog oklijevanja za vrijeme mog života pružam dužnu odanost. Ovo je napravljeno u hramu Dubrovačkog arhiepiskopata, u prisustvu komita Dobroslava, Vrsačija Milina, Desimira, Petra Bubana, arhiđakona Marina, đakonskog notara, klerika Mateja, klerika Lukara, klerika Gatalda i notara koji je ovo napisao. U godini Gospodovoj hiljadu sto devedeset devete. Mjeseca aprila, XIII nastupajućeg dana.

Ja, episkop Jovan potpisao svojom rukom.

Original je napisan na malom pergamentu. U Arhivu Dubrovačkog okruga. Fasc. I. N. 32.

N. N., VIII drivatski episkop

²⁷U godini MCCLI od Inkarnacije Gospodara našeg Isusa Hrista, XXVI dana mjeseca aprila, u osmom indiktu, u prisustvu onih čija su imena navedena dolje, prezviter Desinja, glasnik D. Salvija, Travunijskog episkopa, predočio nam je pismo od strane istog episkopa Drivastkom epsikopu, koje ima ovaj tok: Vrlopoštovanom u Hristu P., Božjom milošću Salvije episkop Travunijski, pozdrav u Bogu. Vaš paternitet je znao da smo mi od Vrhovnog Pontifika primili takvo pismo. Episkop Inokentije etc. - vidi akta Jovana, Dubrovačkog arhiepiskopa. - Zato, po što apostolsku naredbu ne možemo da mimođemo, niti smijemo, naređujemo vam da je prihvate, i za vrijeme od osam mjeseci uz apostolsku naredbu određujemo vam rok koji je utvrđen od dana učinjenog vam poziva na sud, kada lično vi, ili preko prigodnog prokuratora sa aktima, privilegijama, odbranama i svim pravnim dokazima i razlozima, treba da se pojavite kod Vrhovnog Pontifika i da pomenutom Dubrovačkom arhiepiskopu, ili njegovom prokuratoru, zakonski protivodgovorite. Ovo je sastavljeno u episkopskom domu u Drivastu, sa prisutnjima arhiprezviterom Mihajlom i prezviterom Jovanom, unukom episkopa Andreja iz Polata, takođe đakonom Jovanom, bratom komite Drivatskog i đakonom Lazarom. I ja notar Bonakurs koji sam sa svima gore navedenim prisustvovao, i takođe napisao, potvrđio i ovjerio u godini, mjesecu, danu i indiktu, koji su gore označeni.

²⁶ Codex diplomaticus, 203.

²⁷ Farlati, VII, 235-236.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

CCLXXI. 1199. 14. travnja. U Dubrovniku.

Ivan biskup od Drivasta, potvrđuje prisjegom vjernost nadbiskupu dubrovačkomu.

"Ego Johannes dñi aucti ecclesie episcopus, bniac metropolitane ragusine ecclesie super sancta dei euangelia iuro, secundum quod propriis oculis illius briuilegia autentica romane ecclesie apostolice confirmata inspexi, sine fraude diebus vite mee debitam obseruare reuerentiam. Actum est hoc in ede archiepiscopatus ragusini, presente comite Dobroslauo, Vrsacio Milini, Dersimiro, Petro Bubanne, archidiacono Marino diacono notario, clero Matheo, subdiacono Matheo, clero Lucaro, clero Gataldo, et notario qui hec scripsit. Anno domini millesimo centesimo nonagesimo nono. Mense aprilis XIII. die intrante.

Ego Johannes episcopus manu mea subscribo.

Izvornik pisan na malenoj pergameni. U arkivu okr. dubrovačkog Fasc. I. N. 32.

*Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu citati habetur
Christi MCCLI. XXVI. die mensis Aprilis,
indictione octava, in eorum praesentia, quorum
nomina inferius conscribentur. Presbyter Desi-
gna nuncius D. Salvii Ep. Tribunien. presen-
tavit literas ex parte ejusdem Episcopi Epi-
scopo Drivastensi bunc tenorem habentes: Ven.
in Christo P. Dei gratia Drivassen. Ep. Sal-
vius eadem gratia Tribunien. Ep. salutem in
Domino. Noverit Paternitas vestra nos a Sum-
mo Pontifice tales literas recepisse. Innocentius
Ep. O. vide acta Joannis Ragusini Archiepi-
scopi. Cum igitur mandatum Apostolicum pre-
terire nec possumus, nec debemus, auctoritate no-
bis injuncta vobis precipiendo mandamus, qua-
tenus infra octo mensium statum juxta man-
datum Apostolicum a die vobis citationis fa-
cta terminum: duximus praesigendum, ut perso-
naliter per vos, vel per sufficientem Procura-
tores cum actis, privilegiis, O munimentis,
juribus O rationibus omnibus Summi Pontifi-
cis conspectui praesentetis, O memorato Archie-
piscopo Ragusino vel ejus procuratori legitime
responsuri. Actum est hoc in domo Episcopali
de Drivasso, presentibus Archipresbytero Mi-
chaele, O Presbytero Joanne nepote Episcopi
Andrea de Pollato, O diacono Jeanne fratre
Comitis Drivastensis, O diacono Lazaro. Et
ego Bonacurius notarius supradictis omnibus in-
terfui, atque scripsi, comprobavi O roboravi
anno, die, mense O indictione prætitulatis.*

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Nikolaj, X drivastske episkop

²⁸Zaista, ovog je Nikolaja zbog izuzetnosti njegovih vrlina ocijenio kao dostojnog za episkopat i sa moći, koju je imao, postavio ga je za episkopa; kako stoji u Regestima, Jovana XXII, god. VII, str. I, ep. 558. To potvrđuju i Konzistorijalna akta: "Izbor Nikolaja iz Reda FF. Eremitara za Drivastske episkopat, koji je bio upražnjen zbog smrti Dominika, pošto je najprije bio poništen izbor istog Nikolaja, preko Andreja Barskog arhiepiskopa traženo je da mu se dodijeli isti mitropolitski izbor na to mjesto. Datum u Avinjonu. 2. kalende marta, god. 7" - odnosno 1323.

B., XI drivastske episkop

²⁹Njegovo ime označava se slovom B.

"B. Drivastske episkop, 26. decembra 1351. platio je kolektoru preko ruke F. Jovana iz Bara za trogodišnji dio desetka C. sol. groša z a Rašku, i za dvogodišnji dio desetka za dvije godine LXIII sol. groša za Rašku."

²⁸ Farlati, VII, 236.

²⁹ Farlati, VII, 236.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Eumdem vero Nicolaum ob eximias ejus virtutes Episcopatu dignum censuit, & pro potestate sibi reservata Episcopum Drivastensibus dedit: ut est in Reges. Joannis XXII. an. VII. p. I. ep. 558. Idem confirmant acta Consistorialia: *Promotio Nicolai Ord. FF. Eremitarum ad Episcopatum Drivastensem per obitum Dominici vacantem, cassata prius provisione ejusdem Nicolai facta per Andream Arciepisc. Antibarensem loci Metropolitanum eamdem provisionem ad eum esse devolutam asserentem. Dat. Aven. 2. Kal. Martii an. 7. idest 1323.*

B. EP. DRIVASTENSIS XI.

Hujus nomen per literam B. designatur. B. Ep. Drivastensis 26. Decemb. 1351. eten. an. 1352. solvit Collectoris per manus F. Joannis de Antribaro pro parte decima triennalis C. sol. grossorum de Rascia, & pro parte decima biennalis pro duobus annis LXIII. sol. gross. de Rascia;

Dionisije, XX drivastski episkop

³⁰Episkop Martin, rob robova Božjih, voljenom sinu Dionisiju iz Knina, drivastskom izabraniku, pozdrav i apostolski blagoslov.

Apostolska dužnost etc. Doista, još ranije smo odlučili da izbor za sve katedralne crkve putem premještanja, koja treba da učinimo svugdje od njihovih utvrđenih prelata u druge katedralne crkve koje su upražnjene, a bile bi i ubuduće, treba našim uređenjem i raspodjelom zadržati, utvrđujući od tada uzaludnost i ispravnost ako se pokuša da se za njih preko bilo kojih drugih, nekakvom moći, znajući ili ne znajući, to izvrši. A zatim, Drivastska crkva je upražnjena zbog toga što smo ranije našeg vrlopoštovanog brata Franciska, sada Ulcinjskog episkopa, a tada Drivastskog, premda odsutnog, odriješili od veze u kojoj je bio sa samom Drivastskom crkvom, kojom je tada upravljao, i po savjetu naše braće i sa potpunom apostolskom moći, odlučili smo apostolskom voljom da ga treba prebaciti u tada upražnjenu Ulcinjsku crkvu i postaviti ga za episkopa i pastora iste Ulcinjske crkve. Mi smo, pak, našeg vrlopoštovanog brata Nikolaja, nekada Ulcinjskog episkopa, slično, po savjetu i potpunoj moći, odriješili od veze u kojoj je bio sa samom Ulcinjskom crkvom, kojom je tada upravljao, i premjestili smo njega samog k istoj Drivastskoj crkvi, koja je, kako je gore navedeno, upražnjena i postavili smo ga za njenog episkopa i pastora. A, pošto je imenovani Nikolaj apostolsko pismo o premještanju i upravljanju za njega samog u samu Drivastsku crkvu, kako je već rečeno, kao neku našu uredbu o tome, zadržavao i za neko vrijeme odložio da se to u istoj uredbi izvrši, i zato je, naravno do sada pominjana Drivastska crkva, kako je već rečeno, bila upražnjena, pa zato smo se mi, zadržavanjem prava i dekretom prema gore pomenutim oponentima, odlučili za brz i povoljan izbor, za šta se u ovu izmjenu niko osim nas nije mogao, niti može upustiti, kako ne bi Drivastska crkva zbog duge upražnjenosti bila podvrgnuta neprijatnostima, očinskim i brižljivim nastojanjima koja smo preduzeli poslije savjetovanja sa našom braćom koju korisnu, takođe probitačnu i razumnu ličnost treba da postavimo na čelo iste Drivastске crkve, napokon smo usmjerili oči našeg razuma na tebe, izabranog profesora u sveštenstvu i obrazovanog bakalarija u teologiji, porijeklom iz slavnog roda, o kome su nam za čistotu života, časnost običaja, duhovnu mudrost, razboritost u crkvenim poslovima i mnogim drugim moralnim darovima, pruženi s pravom dostojni dokazi. Dužno razmatranje svih ovih mišljenja o tvojoj ličnosti za ispitivanje izrečenih vrijednosti, od nas i naše braće je prihvaćeno, i po savjetu pomenute braće i apostolskom voljom pobrinuli smo se za istu Drivastsku crkvu i postavljamo tebe za njenog episkopa i pastora etc. Datum u Rimu kod Svetih Apostola III kalende decembra, pontifikata našeg u godini devetoj. - Odnosno 1425.

³⁰ Farlati, VII, 238.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

*Martinus Episcopus Servus Servorum Dei
dilecto filio Dionysio de Knin Elelio Driva-
sten. Salutem & Apostolicam Benedictionem.*

*Apostolatus officium &c. Dudum siquidem
previsionem omnium Ecclesiarum Cathedralium
per translationes per nos facendas de Pra-
latis earum ubilibet constitutis ad alias Cath-
edrales Ecclesias tunc vacantes, & in antea
vacaturas, ordinationi & dispositioni nostrae du-
ximus reservandam, decernentes ex tunc irruitum
& inane, si secus super his per quoscumque,
quavis auctoritate, scienter vel ignoranter con-
tingeret attentari. Et deinde, Ecclesia Dri-
vasten, ex eo vacante, quod nos dudum Ven.
Fratrem nostrum Franciscum Dulcinen. tunc
Drivasten. Episcopum, licet absentem, a vin-
culo, quo ipsi Drivasten. Ecclesiae, cui tunc
praerat, tenebatur, absolventes, de Fratrum no-
strorum consilio & Apostolica potestatis plenitu-
dine ipsum ad Ecclesiam Dulcinen. tunc vacantem
duximus auctoritate Apostolica transferendum
præficiendo eum ipsi Ecclesiae Dulcinen. in Epi-
scopum & Pastorem. Nos Ven. Fratrem no-
strum Nicolaum Episcopum olim Dulcinen. a
vinculo, quo ipsi Dulcinen. Ecclesiae, cui tunc
praerat, tenebatur, de similibus consilio &
potestatis plenitudine absolventes ipsum ad eam-
dem Ecclesiam Drivasten., ut præfertur, va-
cantem transtulimus præficiendo eum eidem Dri-
vasten. in Episcopum & Pastorem. Cum au-
tem dictus Nicolaus literas Apostolicas super
translatione & præficiione de ipso ad ipsam
Ecclesiam Drivasten., ut premittitur, factis,
pros juxta quamdam Constitutionem nostram
super hoc editam tenebatur, infra tempus in
eadem Constitutione expressum non fecerit expe-
diri, & secundum præmissa ipsa Drivasten.
Ecclesia abhuc, ut præfertur, vacare nosca-
tur, nos ad provisionem ejusdem Ecclesia Driv-
asten., de qua nullus preter nos bac vice
se intromittere potuit sive potest, reservatione
& decreto obstantibus supradictis, calorem
& felicem, ne ipsa Drivasten. Ecclesia lon-
ga vacationis subjaceret incommode, paternis &
sollicitis studiis intendenter post deliberationem,
quam de præficiendo eidens Ecclesia Drivasten.
personam utiliom & etiam fructuosam cum di-
ctis Fratribus habuimus diligentem, demum ad
te Ordinis Fratrum Prædicatorum professorum
in Sacerdotio constitutum, ac in Theologia Bac-
callarium formatum, ex nobilique genere pro-
creatum, cui de vita mundana, bontate mo-
rum, spiritualium providentia, temporalius estre-
cumspetione, aliisque multiplicium virtutum
donis apud nos fide digna testimonia perhiben-
tur, direximus oculos mentis nostre. Quibus
omnibus debita meditatione penitus, de perso-
na tua nobis & eidem Fratribus nostris ob-
dictorum exigentiam meritorum accepta eidem
Drivasten. Ecclesia de dictorum Fratrum con-
silio auctoritate Apostolica providemus, tuque
illi præficimus in Episcopum & Pastorem &c.
Datum Roma apud Sanctos Apostolorum IIII. Kal.
Decembris, Pontificatus nostri anno nono, id est
2425.*

Episkopija Ulcinj

Ulcinjski episkopi

³¹Ovaj grad, koga T. Livije Olcinium, Plinije Olchinium, Ptolomej Ulcinium, Konstantin Porfirogenet Helcinium, drugi Dulchinium nazivaju, sada se narodski zove Dulcignum. Plinije u knj. 3. gl. 22. kaže da početke ovog grada treba povezati sa Kolhima, narodima Azije. Jer oni, pošto su bili poslati od Aeta, kralja Azijatske Kolhide, da silom i oružjem od Argonauta povrate Medeju, koju je ugrabio Jason, otkako je knez Absirt, kraljev sin, kod ostrva u zalivu Flanatiki bio ubijen u zasjedi, tu stvar, za koju su došli, ostavili su nedovršenu i zbog toga što nijesu izvršili očekivanje i obećanje, strah i stid ih je odvratio od povratka u domovinu, da oni sami ne bi bili podvrgnuti ili podsmijehu naroda, ili gnjevu kralja. Zato, razbijeni i rasturen, naselili su se dijelom u Istri, gdje su, kako se govori, izgradili Pulu i druge gradove, a dijelom na samim ostrvima zaliva Flanatiki i, napokon, oni koji su najdalje prodrli zauzeli su primorski kraj između rijeka Narone i Drilone, gdje su osnovali grad, koji je po osnivačima nazvan "Colchinium". Plinije kaže: "Olchinium, jer se govori da je prije toga Colchinium bio osnovan od Kolha".

Grad, smješten na malom zavijutku na krajnjem žalu, opasuju veoma visoke zidine, postavljene na strmom i krševitom grebenu, kojim su pridodate vrlo snažne kule. Nadvisuje ga prirodnji i mjestom zaštićeni vrh; dolje se nalazi potpuno osigurana luka, koja sada pruža utočište od razbojnika i morske grabeži. Jer ona je, prije posljednjeg Turskog rata, najzaštićenije pristanište od pirata i za obale Dalmacije, i za bregove Italije, i za plovidbe Jadranom. Udaljen je od Bara oko deset hiljada stopa. Postoje neki koji razlikuju novi od starog Ulcinja i kažu da je ovaj od onog iz zapadnog regiona bio udaljen oko tri rimske milje, takođe smješten na morskoj obali, gdje se sada vidi maleno selo. Pošto je onaj stari nekim razlogom, ne znam kojim, bio uništen i napušten, tamo gdje je sada, bio je osnovan novi, okružen skoro istim zidinama kao onima koje ga sada opasuju, takođe sa podignutim građevinama i naseljen stanovnicima koji su se odatle preselili ovamo.

³¹ Farlati, VII, 248-249.

E P I S C O P I O L C I N I E N S E S.

Quam urbem T. Livius Olcinium, Plinius Olbinium, Ptolemæus Ulcinium, Constantinus Porphyrogenitus Helcinium, alii Dulchinum nominant, nunc Dulcignum vulgo appellatur. Hujus civitatis primordia ad Colchos populos Asiam referenda esse Plinius tradit lib. 3. cap. 22. Hi siquidem ab Aeta rege Colchidis Asiaticæ missi cum essent ad persequendos Argonautas, ut Medeam filiam ab Jasone raptam vi atque armis repeterent, Absyrtus duce filio regis apud insulas sinus Flanatici per insidias interfecto, rem, cuius

caussa venerant, infectam reliquerunt, & speluncaque irritos metus ac pudor deterruit, ne in patriam redirent, neve scipios vel popularium suorum irrisioni, vel regis indignationi objicerent. Igitur fusi ac dispersi partim confugerunt in Istriam, ubi Polam aliasque urbes ædificasse dicuntur, partim in ipsis sinus Flanatici insulis conserverunt; partim denique longius progressi oram maritimam inter fluvios Naronem & Drilonem occuparunt, atque urbem condiderunt, quæ conditorum vocabulo *Colbinium* appellata est, *Olcbinium*, ait Plinius, quod antea *Colcbis* conditum.

Urbem exigui circuitus in extremo litore sitam cingunt præalta mœnia arduæ rupi & confragosæ imposita, atque his interjectæ validissimæ turres. Arx supereminet natura ac loco munita; subest portus satis tutus, qui nunc latrociniis ac prædis maritimis receptaculum præbet. Hæc siquidem statio est piratarum ante postremum Turicum bellum tum ora Dalmaticæ, tum litoribus Italicæ, tum navigationi Adriaticæ maxime infesta. Abest Antibari passuum millia circiter decem. Sunt qui distinguunt novum a vetera Olcinio; hoc milliaribus fere tribus ab illo ex regione Occidentis disjunctum fuisse ferunt, situm itidem in ora maritima, ubi nunc vicus exiguis visitur. Vetera illo casu, nescio quo, subverso ac relieto, novum, ubi nunc est, conditum fuit, iis ferme, quibus modo cingitur, mœnibus circumdate, ædificiis ibidem constructis, & huc incolis illinc translatis.

Marko, ulcinjski episkop

³²U godini od Inkarnacije Gospodara našeg Isusa Hrista hiljadu pedeset i prve, XVIII dana mjeseca aprila, indikta VIII, u prisustvu onih čija su imena dolje ispisana. Prezviter Desinja, glasnik gospodara Salvija, Travunijskog episkopa, izložio je pismo od strane onog gospodara Ulcinjskog episkope, koje ima ovu sadržinu. Vrlopoštovani u Hristu, Božjom milošću Travunijski episkop, pozdrav u Bogu. Vaš paternitet zna da smo mi od Vrhovnog Pontifika primili takvo pismo. Inokentije episkop etc. (imaš pontifičku epistolu kod Jovana III, Dubrovačkog arhiepiskopa). Dakle pošto ne možemo da zanemarimo apostolsku naredbu, a i ne smijemo, moći koja nam je data, naređujemo vam da se za vrijeme od oko osam mjeseci odmah poslije apostolske naredbe, u danu utvrđenog vam poziva na suđenje, rok koji smo neizostavno utvrdili za vas, vi lično, ili preko ovlašćenog prokuratora, sa poznatim privilegijama i svim pravnim i razumnim dokumentima, pojavite pred isljeđenje Pontifika sa pomenutim Dubrovačkim arhiepiskopom, ili njegovim prokuratorom, koji će se legitimno odazvati. Sastavljen u crkvi Sv. Velike Marije u Ulcinju, u prisustvu prezvitera Filipa, prezvitera Salomona, đakona Grube, đakona Zupana, podđakona Grabea i cijelog Kapitula ove crkve. I ja, norat Bonakurs, koji sam sa svima gorepomenutim prisustvovao, napisao sam, popunio i ovjerio u godini, mjesecu i indiktu koji su prethodno navedeni.³³

³² Farlati, VII, 251-252.

³³ Ovaj dokument izaziva brojne nedoumice. Iako se u njegovom zagлавljtu navodi da je pisan 1051. godine, Farlati ga smješta u 1258. To je četvrta godina pontifikata pape Aleksandra Četvrtog, pa nikako ne može da se govori o pontifikatu bilo kog od papa koji je nosio ime Inokentije (u obzir dolaze drugi, treći i četvrti). Ukoliko je dokument zaista nastao 1051. godine to znači da je pisan u vrijeme stolovanja pape Lava Devetog.

Takođe, sumnju unoše i ostala imena: dubrovački arhiepiskop Jovan Treći bio je na ragužanskom prvosveštenom tronu od 1238. do 1252. godine. U poslanici episkopu Drivasta, koja se nalazi u ovom tomu, upućenoj 1251. godine, spominju se Desinja i episkop Travunije Salvije. Sve navodi na dva moguća zaključka: ili je ova epistola falsifikat, ili je Farlati u njenom skraćivanju (navodi u srednjem dijelu da je pisana za vlade Inokentija Četvrtog) pogrešno zapisao vrijeme pape. Pošto se u poslanici spominju Desinja i Salvije u to je teško vjerovati. Inače, približno isti sadržaj je u pismu iz 1251. u ovom tomu, vezan za ulcinjskog episkopa.

Postoji i mogućnost da je epistola pogreškom pisara nevjerodstojno datirana, ali u to najviše treba sumnjati. U ovom tomu ova se poslanica daje po hronološkom redu - dataciji koja je u njoj sadržana. (Primj. prir.)

Anno ab Incarn. Domini nostri Jesu Christi mill. quinquages. primo XVIII. die Mens. April. Indict. VIII. in eorum præsentia, quarum nomina inferius conscribentur. Presbyter Designa nuntius Domini Salvii Epi. Tribun. presentavit litteras ex parte ejusdem Domini Epi. Dulcinen. Ep. bunc senorem babentes. Ven. in Christo Dei gratia Dulcinen. Ep. Salvius eadem gratia Tribun. Episcopus salutem in Domino. Noverit Paternitas vestra nos a Summo Pontifice tales litteras accepisse. Innocentius Ep. &c. (habes epistolam pontificiam in Joanne III. Archiep. Ragus.). Cum igitur mandatum Apostolicum præterire non possimus, nec debemus, auctoritate nobis injuncta, vobis præcipiendo mandamus, quatenus infra octa mensium spatium juxta mandatum Apostolicum a die citationis vobis factæ, quem terminum vobis duximus præfigendum, ut personaliter per vos, vel per sufficientem Procuratorem, cum notis privilegiis, & monumentis, juribus & rationibus omnibus Pontificis conspectui præsentatis, memorato Archiepiscopo Ragusino, vel ejus Procuratori legitimo responsuri. Actum in Ecclesia S. Mariæ Majoris de Dulcinio, præsentibus Presbytero Pbilippo, Presbytero Salomone, Diacono Grube, & Diacono Zuppano, & Subdiacono Grobe, & ejusdem Ecclesiæ Capitulo universo. Et ego Bonacrus Notarius supradictis omnibus interfui, atque scripsi, complevi & revoravi anno, die, mense, indictione prætitulatis.

Ulcinjski episkop posvećuje dubrovačkog arhiepiskopa

1142, 11. juna. U Monte Tiburtinu.³⁴

Inokentije II papa, Andreju "starješini Dubrovačkog civitata" i njegovim nasljednicima parohije, za koje se zna da ih je ranije posjedovala Dubrovačka crkva "svakako Kraljevstvo Zahumlja i Kraljevstvo Srbije i Kraljevstvo Travunije, kao i civitata Kotorski ili Rose, Budvanski, Avarske, Liciniatenski i Polatenski" potvrđuje i dozvoljava korišćenje palijuma u onim danima, u kojima se zna da je bilo dozvoljeno od apostolske stolice njegovim prethodnicima.

FARLATI, *Illyr. sacrum* 6, 63 (fragment). FEJER, *Codex dipl.* VII 5, 110 (slijedeći Farlatija). KUKULJEVIĆ, *Cod. dipl.* II, 33, SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* II, 51, JAFFE 8234.

... Kako uči Serafinus Racijs u *Istoriji dubrovačkih starješina*, "dok je Barski arhiepiskopat bio bez titule i prava, Jovan Ulcinjski sa dvojicom episkopa(!), Barskim i Kotorskim, posvetio je Dubrovačkog mitropolita Andreja u godini 1142" (Farlati, *Ill. sacr.* VII, 250 s. cf. VI, 63 A i 433 B).

Jovan, V ulcinjski episkop

³⁵Njegovo ime postaje nam poznato od Maura Orbina, koji na str. 247. djela "*O Kraljevstvu Slovena*" pojedinačno nabraja imena episkopa koji su u 1141. godini rukovodili crkvama Gornje Dalmacije.

...
...
...

Uistinu, godine 1153. kako su pozvani na Dubrovački provincijski koncil, i Ulcinjski i Drivastske episkop nijesu željeli da se pojave, a Henrik, legat Apostolske stolice, smatrao je da ih treba kazniti zbog njihove tvrdoglavosti i obojicu je lišio episkopata. Odluku Henrikovu potvrđuje Anastazije IV u epistoli "Andreju arhiepiskopu i P. komiti, i cijelom kleru i narodu Dubrovačkom", napisanoj i datiranoj u godini 1153. IX. Kalenda januara: "Odluka od njega izrečene depozicije - kaže - za neku našu braću episkope zbog toga što su pozvani na koncil a prezreli da dođu tamo, našom voljom objavljena, znali ste da je od nas potvrđena za Drivastske, Ulcinjske, Kotorske etc."

³⁴ Res Albaniae, 28-29.

³⁵ Farlati, VII, 250-251.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

84.

1142, 11. iunii. In monte Tiburtino.

Innocentius II. papa Andreae „Ragusie civitatis antistiti“ successoribusque eius parochias, quas eccllesia Ragusina temporibus eiusdem possedisse dignoscitur „scilicet Zachulmie regnum et regnum Seruile Tribunieque regnum ciuitatem quoque Catharinensem seu Rose atque Buduanensem, Auarorum, Liciniatensem atque Scodrensem nec non Driastensem et Polatensem“ confirmat palliique usum diebus illis, quibus a sede apostolica praedecessoribus eius concessum esse dignoscitur, concedit.

,Ex commisso nobis.“

Originale in archivio Ragusae; sine bulla plumbea. Copiam continet Bullarium Ragusinum p. 430 (MS. saec. XVIII. in archivio regnico. Zagrabiae), ubi legitur: „exstat transsumptum in membrana“. Mento in bullis 1167, 29. dec., 1187, 28. martii, 1188, 21. iunii et in doc. a. 1251, 11. oct. (Cf. Ragnina, Annali di Ragusa, M. slav. mer. 14, 214.)

FARLATI, Illyr. sacrum 6, 63 (fragmentum). FEJÉR, Codex dipl. VII 5, 110 (Farlatum sequens). KUKULJEVIĆ, Cod. dipl. II, 33. *ŠMIČIRLAS, Cod. dipl. II, 51. JAFFÉ^o 8234. Ut docet Seraphinus Razzius (cf. Ragnina, Annali di Ragusa 214) in Historia antistitum Ragusiensium, „dum Antibarensis archiepiscopatus pro titulo ac iure carebat, Johannes Dulcinensis cum duobus episcopis (!) Antibarensi et Catharensi Andream metropolitam Ragusinum consecravit anno 1142“ (Farlati, Ill. sacr. VII, 250 s. cf. VI, 63 A et 433 B)

JOANNES EP. OLCINIENSIS V.

Hujus nomen nobis innotuit ex Mauro Orbino, qui pag. 247. de Regno Slevorum singillatim recensuit nomina Episcoporum, qui anno 1141. Ecclesiis Dalmatiz Superioris præsidebant.

Anno vero 1153. vocati Olciniensis Episcopus & Drivastensis ad Concilium Provinciale Ragusinum parere noluerunt; quorum contumaciam Henricus Legatus Sedis Apostolicae ulciscendam censuit, & utrumque Episcopatu dejicit. Sententiam Henrici Anastasius IV. confirmavit in epistola Andrea Archiepiscopo, & P. Comiti, & universo Clero & Populo Raguseorum inscripta dataque anno 1153. ix. Kal. Januarii: *Depositionis*, inquit, & interdicti sententiam ab eo in quosdam Fratrum nostrorum Episcoporum, pro eo quod vocati ad Concilium ejus accedere contempserunt, auctoritate nostra prolatam a nobis novriter ratam haberi, depositionis in Drivastensem & Olciniensem, interdicti in Catbarinemus &c.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Smjenjivanje episkopa Ulcinja i Drivasta

(1153) 24. decembra. U Lateranu.³⁶

Anastasije IV papa, A(ndreju) arhiepiskopu i P. komiti Dubrovačkom javlja da donijetu odluku o depoziciji za Drivastskeg i Ulcinjskog(!), svakako i odluku o zabrani vršenja obreda za Kotorskog episkopa od poddakona Henrika, njegovog legata, zbog toga što pozvani na njegov koncil nijesu htjeli da dođu, moraju da objave.

Edd. FARLATI, *Ill. sacr.* VI, 65 i VII, 251 (fragmenti). MIGNE, *Patrol. lat.* 185, 1008. WENZEL, *Cod. Arp.* I, 36. KUKULJEVIĆ, *Cod. dipl.* II, 48. SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* II, 72. JAFFE 9783.

³⁶ *Res Albaniae*, 30.

SS.

(1153.) 24. decembris. Laterani.

Anastasius IV. papa A(ndreae) archiepiscopo et P. comiti Ragusino se depositionis sententiam in Drivastinensem et Dulichinensem (!), interdicti vero sententiam in Catharinensem episcopum a Henrico subdiacono legato suo pro eo, quod vocati ad concilium eius accedere contempserint, prolatam ratam habere nuntiat.

„Reditus ad apocleiam“

Orig. cum bulla pendente in filo canapis in arch. Ragusii. Copiam saec. XVIII. continet „Bullarium Rag.“ p. 5 in arch. regnic. Zagrabiae.

Edd. FARLATI, III. sacr. VI, 65 et VII, 251 (fragmenta). MIGNE, Patrol. lat. 185, 1008. WENZEL, Cod. Arp. I, 36. KUKULJEVIĆ, Cod. dipl. II, 48. *SMIČIKLAS, Cod. dipl. II, 72. JAFFE² 9783.

Pobuna ulcinjskog episkopa

466

³⁷Naređuje klericima Ulcinjskog i Barskog episkopata da se ne povode za ekskomuniciranim episkopima od strane arhiepiskopa Trivuna Dubrovačkog.

(Beneventi, Dec. 29.)

(Ibid)

Episkop Aleksandar, rob robova Božjih, svima ljubljenim sinovima klericima, koji su postavljeni za Ulcinjski i Barski episkopat, pozdrav i apostolski blagoslov.

Tako, zbog insinuacije prema vrlopoštovanom našem bratu, arhiepiskopu T. Dubrovačkom, nedavno nam je postalo jasno da su episkopi Ulcinjski i Barski..... protiv njega i njegove Crkve, iz izobilja, oholosti i zanosa, uvećali oštinu napada i, stoga su, zbog neposlušnosti skrivili tešku grešku, jer su voljom Rimske crkve, i svojom, sami podlegli ekskomunikaciji. A oni sami, ukorijenjeni u svojoj tvrdoglavosti, nijesu željeli da se okanu svoje greške i preispitaju optužbu, niti da se postaraju da se opravdaju...; jer, izgleda, da su već sasvim učvršćeni u dubokoj nečistoći i čini se da ih je progutao ponor bezočnosti. Zaista, morate da znate da vrlina pokornosti ne-uporedivo nadmašuje svaku vrstu svetih darova i da je radi nje same prvog čovjeka, koji je propao zbog bijedne oholosti, svemogući Bog začuđujuće uzdigao u božanskoj slavi. Zato, mi, preko apostolskih spisa, nalažemo njima i savjetujemo ih da oslobođeni od spomenutog arhiepiskopa, u vrlini pokornosti, sa punom poniznošću i strpljenjem nastoje da pruže i sebi i svojoj Crkvi, nadbiskupskim zakonom smjerno i odano dužnu pokornost i poštovanje. Jer ako... ne bi željeli da se okanu lažnog osjećaja oholosti i nepokornosti, mi ih preko poslanika, koga uz Božju pomoć šaljemo u te krajeve, čvrsto opominjemo da odluku arhiepiskopa održe nepovrjedivu i nepromijenjenu, dok, u protivnom slučaju, ako se ne budu opametili, onda sami pristaju da budu zakonski kažnjeni. Vama, pak, pod prijetnjom ne manje kazne, naređujemo da pomenutim episkopima, dok se nalaze u ekskomunikaciji, nikako ne pružate sinovljevski zavjet ili bilo kakvu potporu, a, nikako se ne bojimo za one koji se u Božjim stvarima ponizno pokoravaju arhiepiskopu i arhiepiskopiji svojoj. (1167)

³⁷ Migne, tomus CC, col. CDLXVI.

CDLXVI.

*Clericis Dulchinensis et Antibarensis episcopatum
præcipit ne episcopis a Tribuno archiep. Ragusino
excommunicatis obtemperent.*

(Beneventi, Dec. 29.)

[*Ibid.*]

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis universis clericis per Dulchinensem, et Antibarensem episcopatus constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut ex insinuatione venerabilis fratris nostri T. Ragusini archiepiscopi, nuper nobis innotuit Dulchinensis et Antibarensis episcopi.... contra eum et Ecclesiam suam cornua elationis et superbiæ aculeum erexerunt, per inobedientiæ vitium adeo graviter deliquerunt, quod auctoritate Romanæ Ecclesiæ et sua ipsos excommunicationi subjecit. Sed ipsi in sua obstinatione indurati delicti sui reatum recognoscere noluerunt, nec ad satisfactionem redire curarunt. Unde merito de ipsis potest dici : *Computuerunt jumenta in stercore suo (Joel 1)*; jam enim videntur insixi in limo profundi et puteus abyssi os suum super eos clausisse videtur. Sane scire debent quod obedientiæ virtus omne sacrificiorum genus incomparabiliter antecedit, et per ipsam primum hominem qui corruerat miserabiliter per superbiam, omnipotens Deus mirabiliter coelesti gloriæ reparavit. Unde nos per apostolica eis scripta mandavimus, et in virtute obedientiæ præcepimus quatenus a predicto archiepiscopo absolvi, cum omni humilitate et patientia postulent, et sibi, et Ecclesiæ suæ jure metropolitico suppliciter et devote obedientiam debitam, et reverentiam impendant. Quod si.... superbiam et inobedientiæ dati in reprobum sensum deponere noluerint, nos, legato quem, Deo favente, ad partes illas dirigimus, firmiter mandavimus, ut sententiam archiepiscopi inconcusse faciat, et inviolabiliter observari, et alio modo, si nec sic resipuerint, in ipsos studeat vindicare. Vobis autem nihilominus præcipiendo mandamus, ut predictis episcopis donec in excommunicatione persistenter, filialem devotionem aut subjectionem aliquam nullomodo exhibeatis, nec eos revereamini, quoisque archiepiscopo tanquam metropolitano suo studeant in his, quæ Dei sunt, humiliter obedire.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Pavle, ulcinjski episkop

*(1189) 13. maja. U Dubrovniku.*³⁸

"Ulcinjski episkop Pavle znajući iz izvještaja starijih ljudi, a i sam lično, da je Dubrovačka mitropolitska crkva majka i gospodarica svih crkava Gornje Dalmacije i da je prema njenim predočenim privilegijama prihvaćena od Rimske crkve", zakleo se je na pokornost Rimskoj crkvi.

SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* II, 235.

Poslanica Ulcinjana Dubrovniku

*(1242, prije 22. aprila. U Ulcinju.)*³⁹

"Marko, ne po zaslugama Ulcinjski episkop, sa svojim kapitulom i cijelim narodom" Stefanu Justinijanu komiti i narodu dubrovačkom piše: "Sin koji je sve do sada griješio, upravo se vratio majci svojoj". "Uistinu, štogod smo uredili i utvrđili, svojevremeno se veoma dopadalo našem kralju i sve je potpuno potvrđivao... i mi se veoma nadamo da će nas gospodar episkop poslati k vama, ali niti imamo zavjet, niti onu sigurnost da se možemo tamo uputiti." Zato, neka Dubrovčani nastoje da pomenuti episkop dođe k njima "preko mora bez brige" i ojača ono, što bi bilo korisno sa obje strane.

Ed. SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* IV, 125 (pod god. 1240-1243).

³⁸ *Res Albaniae*, 35.

³⁹ *Res Albaniae*, 54.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

105.

[1189,] 13. maii. Ragusii.

„Paulus Dulcinii episcopus relatione et antiquorum hominum et idem per se sciens Ragusinam metropolitanam ecclesiam fore matrem et dominam cunctarum ecclesiarum superioris Dalmatiae et inspectis privilegiis a sancta Romana ecclesia sibi traditis“ oboedientiam Ragusinae ecclesiae iurat.

Originale in archivio Ragusii. Membrana in superiori parte abscissa frustumque partem notae chronologicae continens deperditum.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. II, 235.

174.

(1242, ante 22. aprilis. Dulcinii.)

„Marcus non suis meritis Dulcinensis episcopus cum suo capitulo et populo universo“ Stefano Justiniiano comiti et populo Ragusii scribit: „Filius qui usque nunc errauit, modo ad matrem suam est reversus.“ „Quidquid uero ordinauimus et stabiliuimus, insimul valde placuit regi nostro et bene omnia affirmauit - - et nos multum optamus mittere dominum episcopum usque ad uos, sed neque lignum habemus, nec securum illum possumus illuc dirigere.“ Studeant itaque Ragusini, ut dictus episcopus veniat ad eos „per mare securus“ et corroboret ea, quae utriusque parti utilia erunt.

Orig. membr. in arch. Ragusii.

Ed. SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 125 (sub a. 1240—1243).

Ulcinj priznaje podložnost Dubrovniku

175.

1242, 22. aprila. U Dubrovniku.⁴⁰ (dokument 1)

U prisutnosti Stefana Justinijana, dubrovačkog komite, Ulcinjski episkop Marko zajedno sa svojim kanonicima "đakonom Teodorom iz Lampridija, đakonom Andrejom iz Marije, podđakonom Grobeom komite (!) Petra Ulcinjskog i plemenitim ulcinjskim muževima Berisom komite Valentina i Petrom iz Gojslava" zaklinju se u potpunosti da su se sa komitom Stefanom, kapitulom, prepustili Dubrovačkoj komuni i zakletvom su potvrdili da je njima to bilo dozvoljeno od "plemenitog muža gospodara Georgija, sina župana Vukana"⁴¹ i "od plemenitog muža Mirroslava, Ulcinjskog komite"; da će dobromamjerno savjetovati i pomagati Dubrovčane i Ulcinjane, ali, svakako, punom milošću gospodara kralja Srbije. - Svjedoci sa ulcinjske strane: "prethodno pomenuti Berisa, Lazar fratar iz Korpolata,⁴² prethodno pomenuti Petar iz Gojslava, ulcinjski svjedok i drugih ulcinjski svjedoci". - Zapisao prezviter Paskvale, zakleti notar Dubrovačke komune.

Ed. RAČKI, Rad I, 131-133. SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* IV, 149-150. KUKULJEVIĆ, *Reg.* 415.

N. B. Baš u ovo vrijeme, kako navodi Splitski arhiđakon Toma (Ed. Rački 156), Svač i Drivast bili su razrušeni od Tatara. Cf. Strakosch-Grasmen, *Der Einfall der Mongolen* (Insbruck 1893), 169.

⁴⁰ *Res Albaniae*, 54.

⁴¹ I unuka Stefana Nemanje; o njemu vidi posebno Ruvarac, *Prilošci*, Godišnjica Čupića 10 (1888) 1 ss. i 14 (1894), 209-238.

⁴² *Corpolatus* na viz. Κουροηαλαιηζ. Godine 1326. pominje se "đakon Marko iz Korbolakta u Baru" (Jiriček, *Romanen* 3, 20 A).

175.

1242, 22. aprilis. Ragusii.

In praesentia Stephani Justiniani comitis Ragusii Marcus episcopus Dulcinensis una cum canonicis suis „diacono Theodoro de Lampridio, diacono Andrea de Maria, subdiacono Grobe comitis (!) Petri Dulcinensis et cum nobilibus viris Dulcinensibus Berissa comitis Valentini et Petro de Goyslauo“ iurant, totum illud, quod cum Stephano comite, capitulo, communi Ragusii tractaverint et per sacramentum confirmaverint, sibi a „nobili viro domino Georgio principe Dioclie, filio videlicet iupani Vlcanni“¹⁾ et „a nobili viro domino Miroslavo comite Dulcinensi“ commissum fuisse; se bona fide consiliaturos et adiuturos homines Ragusii sicut homines Dulcinenses, salva tamen pace domini regis Serviae. — Testes ex parte Dulcinensium: „prenominatus Berissa, Lazarus frater Corporati,²⁾ prenominatus Petrus de Goislauo Dulcinensis testis et alii Dulcinenses testes“.

Scripsit presbyter Pascalis communis Ragusii notarius iuratus.

*Orig. cum sigillis duorum capitulorum; lit. intercisa.
In arch. Ragusae fasc. II, n° 77.*

Ed. RAČKI, Rad I, 131—133. *SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 149—150. KUKULJEVIĆ, Reg. 415.

N.B. Hoc ipse tempore, sicut Thomas archidiaconus Spalatensis narrat (ed. Rački 156), Suacum et Drivastum a Tataris deletum est. Cf. Strakosch-Graßmann, Der Einfall der Mongolen (Innsbruck 1893), 169.

¹⁾ Et nepote Stephani Nemanje; de quo v. praecipue Ruvarac, Prilosci, Godišnjica, Čupića 10 (1888) 1 ss. et 14 (1894), 209—238.

²⁾ Corporatus a byz. Κουροπαλάτης. Anno 1326 memoratur „diaconus Marchus de Corbolacto de Antivaro“ (Jireček, Romanen 3, 20 A).

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Ulcinj obećava pokornost Dubrovniku

176.

1242. 22. aprila. U Dubrovniku.⁴³ (dokument 2)

U prisustvu Stefana Justinijana, dubrovačkog komite, Ulcinjski episkop Marko, zajedno sa svojim kanonicima "đakonom Teodorom iz Lampridija, đakonom Andrejom iz Marije, podđakonom Grobeom komite Petra" u svoje ime, u ime cijelog kapitula Ulcinjske crkve, "Georgija vladara Duklje, sina župana Vukana", "Miroslava, komite Ulcinjskog" i cijele Ulcinjske komune, mitropolitskoj Dubrovačkoj crkvi i Dubrovačkom arhiepiskopu Jovanu, kao što se vidi iz privilegija njegove crkve, pod zakletvom obećao je pokornost. - Svjedoci od strane Ulcinjana: Berisa, komita Valentin, i Petar iz Gojslava.

SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* IV, 150-151. *Reg.* u KUKULJEVIĆA, Arkiv za jugosl. pov. 4 (1857), 327.

⁴³ *Res Albaniae*, 54.

176.

1242, 22. aprilis. Ragusii.

In praesentia Stephani Justiniani comitis Ragusii Marcus episcopus Dulcinensis una cum canonicis suis „diacono Theodoro de Lampridio, diacono Andrea de Maria, subdiacono Grobbe comitis Petri“ pro se, pro toto capitulo ecclesiae Dulcinensis, pro „Georgio principe Dioclie filio videlicet iupani Vlcanni“, pro „Miroslavo comite Dulcinensi“ et toto communi Dulcinensi obedientiam metropolitanae ecclesiae Ragusinae et Johanni Ragusino archiepiscopo, sicut in privilegiis eiusdem ecclesiae continetur, sub iure iurando promittit. — Testes ex parte Dulcinensium: Berissa comitis Ualentini¹⁾ et Petrus de Goyslauo.

Orig. valde corrosum cum sigillo episcopi Dulc. pendente in arch. Ragusae fasc. II. n° 77.

Smičiklas, Cod. dipl. IV, 150—151. Reg. in Kukuljević, Arkiv za jugosl. pov. 4 (1857), 327.

Ulcinjska crkva priznaje primat dubrovačke

1242, 10. avgusta. U Dubrovniku.⁴⁴

U arhiepiskopalnoj palati Dubrovačke crkve Ulcinjski episkop Marko, zajedno sa svojim kanonicima: prezviterom Marinom, đakonom Grobeom komite Miroslava, đakonom Teodorom iz Lampridija, đakonom Andrejom iz Marije, podđakonom Grobeom komite Petra, svojevoljno i sa dozvolom Ulcinjskog arhiprezvitera Georgija, prezvitera: Sergija iz Bona, Stefana Zuzne, Rujna,⁴⁵ Vakmira,⁴⁶ Petra, Filipa, Nikolaja, Benedikta, đakona: Grobea komite Miroslava, Musa,⁴⁷ Andreja, Maura, podđakona: Grobea komite Petra, Zupana, Marka, Sergija, Dominika, Gerda, Nikolaja, Sergija, Velkota, Kvirina,⁴⁸ Zo(n)a,⁴⁹ "i iz naših kapela" prezvitera Masijsa,⁵⁰ Marka, Marina, đakona Zana, podđakona Bratesa,⁵¹ klerika "Zana iz Slau", Martina, Marina, Stefana, Laurencija, Petra, Desine, prezvitera "Sirija", đakona "Stauna",⁵² podđakona Dominika, klerika Helije, Zan, Vinčenca, Bilce, Drasa,⁵³ Beralda, "ovoj staroj majci i našoj mitropolitskoj Dubrovačkoj crkvi" pristupa i pritom "potvrđuje da je tražio mnoge stare i nove privilegije, koje je presveta Rimska crkva neprestano davala istoj Dubrovačkoj crkvi. Zbog toga zaklinje se na vječnu pokornost Dubrovačkoj crkvi i njenom arhiepiskopu Jovanu. - Potpisani svjedoci sa ulcinjske strane: episkop Marko, prezviter Marin, đakon Grobe i Teodor, podđakon Grobe. - Napisao Paskvale, kanonik Petra i zakleti notar Dubrovačke komune.

SMIČIKLAS, *Cod. dipl. IV*, 155-157. KUKULJEVIĆ, *Reg. 421* (iz Dubrovačkog Bularija).

⁴⁴ *Res Albaniae*, 55.

⁴⁵ Kukuljević: Rajnerija.

⁴⁶ Kukuljević: Velimira.

⁴⁷ Kukuljević: Marin.

⁴⁸ Jiriček: Kvirika.

⁴⁹ Orig. Zoa. Jiriček: *Zona = Junius*.

⁵⁰ Kukuljević: Mesija; Jiriček: *Masius cf. alb. Masi*.

⁵¹ Kukuljević: Bratos.

⁵² Kukuljević: Stenni.

⁵³ Kukuljević: *Drasco*. Jiriček: *Dras*.

178.

1242, 10. augusti. Ragusii.

In archiepiscopali palatio Ragusinae ecclesiae Marcus episcopus Dulcinensis una cum canonicis suis: presbytero Marino, diacono Grobe comitis Miroslavi, diacono Theodoro de Lampridio, diacono Andrea de Maria, subdiacono Grobe comitis Petri se sponte et cum consensu Georgii archipresbyteri Dulcinensis, presbyterorum: Sergii de Bono, Stephani Zuzne, Ruyni,¹⁾ Vacmiri,²⁾ Petri, Philippi, Nicolai, Benedicti, diaconorum: Grobe comitis Miroslavi, Mus,³⁾ Andreae, Mauri, subdiaconorum: Grobe comitis Petri, Zupani, Marci, Joannis, Joannis de Castreca, clericorum: Bartholomaei, Sergii, Dominici, Gerdi, Nicolai, Sergii, Velcotae, Quirini,¹⁾ Zo(n)a,²⁾ „et de capellis nostris“ presbyterorum Masii,³⁾ Marci, Marini, diaconi Zan, subdiaconi Brates,⁴⁾ clericorum „Zan de Slau“, Martini, Marini, Stephani, Laurentii, Petri, Desinnae, presbyteri „Syri“, diaconi „Stauni“⁵⁾ subdiaconi Dominici, clericorum Heliae, Zan, Vincencii, Bilzae, Dras,⁶⁾ Beraldi „ad hanc antiquam matrem et metropolitanam nostram ecclesiam Ragusinam“ venisse ibique „multa antiqua et nova privilegia a sacro sancta Romana ecclesia perpetualiter eidem Ragusinae ecclesiae data inquisivisse testatur. Quam ob rem perpetuam obedientiam Ragusinae ecclesiae Johanneque eius archiepiscopo iurat. — Subscripti testes ex parte Dulcinensium: Marcus episcopus, presbiter Marinus, diaconus Grobe et Theodorus, subdiaconus Grobe. — Scripsit Paschalis Petri canonicus et communis Ragusii notarius iuratus.

*Orig. in arch. Rag. Bull. Ragus. (MS. saec. XVIII)
p. 379—381. in arch. regnicolari Zagrabiae.*

*SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV. 155—157. (JIREČEK, Romanen II, 25 B. 28 A. 32 A. 43 B. 46 B. 59 A. 64 B. 71 B. 79 B; III, 60 B.) KUKULJEVIĆ, Reg. 421 (ex Bullario Rag.).

¹⁾ Kukuljević: Raynerii.

²⁾ Kukuljević: Velemiri.

³⁾ Kukuljević: Marinus.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Mir Krajine sa Dubrovnikom

1248, 11. februara. (U Dubrovniku).⁵⁴

Odola sin Predena iz Krajine obećao je da će njegovi Krajinjani sklopiti vječni mir sa Dubrovčanima, da neće pružati pomoć Almisanima protiv Dubrovčana, sa Ulcinjanima, dokle budu pod vlašću Dubrovčana, sklopiće mir. Zauzvrat Dubrovčani da se zakunu da neće Krajinjima učiniti nikakvu nepravdu.

MIKLOSICH, *Mon. Serbica* 31 n° 38. = SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* IV, 312 s. KUKULJEVIĆ, *Reg.* 519 (sve do god. 1247).

⁵⁴ *Res Albaniae*, 57-58.

189.

1248, 11. februarii. (Ragusii).

Odola filius Preden e Krajina (на Краине сель) promittit suos Krajinenses cum Ragusinis aeternam pacem habituros, Almissanis contra Ragusinos auxilium non praestituros, cum Dulcinensibus, donec ipsi sub dictione (ecclesiastica¹) Ragusinorum fuerint, amicitiam habituros esse (На Оульцинатом хощемъ и киети любовь и миръ до коле они стое подъ столъ¹) дъбровъчъкн). E contrario Ragusini iurant se Krajnensisibus (Крајаниномъ) iniuriam non facturos.

*MIKLOSICH, Mon. Serbica 31 n° 38. = Smičiklas, Cod. dipl. IV, 312 s. KUKULJEVIĆ, Reg. 519 (Omnes ad a. 1247).

Episkop Travunijski ulcinjskom episkopu

⁵⁵U godini hiljadu dvjesta pedeset i prvoj, XVIII dana mjeseca aprila, od inkarnacije gospodara našeg Isusa Hrista, u prisustvu onih čija se imena navode niže, prezviter Desinja, glasnik gospodara Salvija, episkopa Travunijskog, predočio je pismo od strane istog episkopa Ulcinjskom episkopu sa ovom sadržinom.

Vrlopoštovanom u Hristu, milošću Boga oca, Ulcinjskom episkopu, Salvije, istom milošću Travunijski episkop, pozdrav u Bogu. Vaš paternitet da zna da smo mi od Vrhovnog Pontifika primili ovakvo pismo.

Episkop Inokentije, rob robova Božjih, vrlopoštovanom bratu Travunijskom episkopu pozdrav i apostolski blagoslov. Vrlopoštovani naš brat Dubrovački arhiepiskop u našem prisustvu predočio je odluku, pošto upražnjena Barska crkva po mitropolitskom pravu podliježe njemu, a Kapitul same crkve izabrao je za svog pontifika brata Jovana iz reda Propovjednika, koji je prezreo da bude potvrđen od njega samog, premda je dužan da pristupi nama, budući da je preko nas prestao njegov izbor,⁵⁶ sugerisano nam je od strane samog Kapitula, da, pošto je navedena Barska crkva postojala kao Mitropolitska stolica, treba sa odmijerenom milošću za istu crkvu izabrati brata Jovana iz reda Male braće, za koga smo se preko Apostolske stolice pobrinuli da mu dodijelimo službu posvećivanja. Ovome, pak, nije odbio da se pokori samo isti arhiepiskop, već, takođe, i ostali sufragani Dubrovačke crkve, koje je kralj Srbije, kako se priča, potpomognut naklonošću očuvanim vjerskim običajem Grka, pripojio svom gospodarstvu. Pomenuti sufragani nepokorni njemu, i zanemarišvi spasenje, nepromišljeno se odričući pokornosti Dubrovačkoj crkvi, prepustaju se i podaju opasnosti i velikoj sramoti za svoje duše, i od njega samog i od Dubrovačke crkve velikoj osudi i neprijatnosti. Zato je lično nastojao kod Apostolske stolice da ti o njima pružimo potpuno zadovoljenje. Dakle, pošto oni ne žele da od istog arhiepiskopa i njegove crkve izbjegnu tešku neprijatnost, iako nijesmo dužni, tvom fraternitetu preko apostolskog spisa nalažemo da pozvanim imenovanim Barskim i Bosanskim arhiepiskopima, Budvanskim, Ulcinjskim, Svačkim, Skadarskim, Drivatskim i Polatenskim episkopima utvrdiš njima i već pomenutom Dubrovačkom arhiepiskopu rok od osam mjeseci od dana poziva na sud, u kome će se sami, ili preko prikladnih prokuratora, predstaviti našem isljeđivanju sa aktima, privilegijama, odbranama, pravima i svim drugim pratećim dokazima, i prihvatiće ono što odredi razumna odluka. Datirano u Lagdunu X kalende juna, pontifikata našeg u godini VII.

Dakle, pošto ne možemo da izbjegnemo apostolsku odluku, niti smijemo našom zadobijenom moći, naređujemo vam nalogom, da se za vrijeme od najmanje osam mjeseci po apostolskom nalogu, od dana kada vam je dostavljen poziv na sud, u terminu koji smo naredili da vam se odredi, lično vi, ili preko zastupajućeg prokuratora, sa spiskovima, privilegijama, odbranama, zakonima i svim dokazima predstavite isljeđivanju Vrhovnog Pontifika, legitimno odgovarajući pomenutom Dubrovačkom arhiepiskopu i njegovom prokuratoru. Ovo je sastavljeno u crkvi S. Marije Majoris u Ulcinju, sa prisutnima, prezviterom Filipom, prezviterom Simonom, đakonom Grobeom, đakonom Zupanom, podđakonom Grobeom i cijelim kapitolom iste crkve. I ja, notar Bonakursije, u prisustvu svih gore pomenutih, napisao sam, potpuni i ovjerio, u godini, danu, mjesecu i indiktu koji su gore navedeni.

⁵⁵ Farlati, VI, 102.

⁵⁶ Jovan Drugi je bio i dalje arhiepiskop barski. Ovo pismo odudara od svih ostalih iz tog razdoblja: Jovan Drugi je bio iz reda Male braće.

Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo ducentesimo quinquagesimo primo XVIII. die mensis Aprilis Indictione VIII. in eorum praesentia, quorum nomina inferius conscribentur; Presbyter Designatus nuncius Domini Salvii Episcopi Tribun. presentavit litteras ex parte ejusdem Episcopi Dulcenensi Episcopo hunc tenorem habentes.

Vener. in Christo Patri Dei gratia Dulcin. Episcopo Salvius eadem gratia Tribun. Episc. sal. in Domino. Noverit Paternitas vestra nos a Summo Pontifice tales litteras recipisse.

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei. Vener. Fratri Episcopo Tribun. salutem, & Apostolicam Benedictionem. Vener. Frater noster Archiep. Ragus. in nostra proposuit praesentia constitutus, quod vacante olim Antibar. Ecclesia sibi metropolitico jure subjecta, ipsius Capitulum Fratrem Joannem de Ordine Prædicatorum sibi in Pontificem eligentes, ac contemnentes ipsum sibi confirmandum ab ipso, prout ad eum pertinet præemptare, ad nostram praesentiam accessere, cuius per nos electione cessata, justitia exigente, suggesto nobis ex parte ipsius Capituli, quod Metropolitana Sedes dicta Antibaren. Ecclesia existebat, obtinuere eidem Ecclesiæ de Fratre Joanne de Ordine Minorum, cui consecrationis munus impendimus, per Sedem Apostolicam provideri. Qui non solum eidem Archiepiscopo obedire renuit, verum etiam ceteros Ecclesiæ Ragusinæ Suffraganeos, Regis Servia ritus, ut dicitur, Graecorum tenentis favore suffultus sua ditioni subjecit. Cui dilecti Suffraganei sua non memores, & oblii salutis ab obedientia Ragus. Ecclesiæ timere decedentes, obediunt, & intendunt in animarum suarum periculum, scandalum plurimorum, & ipsius, & Ecclesiæ Ragus. non modicum præiudicium, & gravamen. Propter quod personaliter ad Apo-

stolicam Sedem laborans postularit instanter, ut sibi & aper iis exhiberemus justitiae complementum. Nolentes igitur ejusdem Archiepiscopi, & Ecclesiæ sua gravamen indebitum sustinere, sicut etiam nec debemus, Fraternitati tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus vocatis dicto Antibaren. & Bosnen. Guduanen. Dulcinien. Suacen. Scodrinien. Drivasten. & Polaten. Episcopis, præfigas eisdem, & jam dicto Archiepiscopo Ragus. a die citationis terminum octo mensium, quo per se, vel per Procuratores idoneos, cum Actis, privilegiis, & munitiis & juribus, & rationibus omnibus causam ipsam contingentiis nostro conspectui representent facturi, ac recepturi, quod ordo dictaverit rationis. Data Lugduni X. Calendæ Junii, Pontificatus nostri anno VII.

Cum igitur mandatum Apostolicum præterire non possumus, nec debemus, auctoritate nobis injuncta vobis præcipiendo mandamus, quatenus infra octo mensium spatium juxta mandatum Apostolicum a die vobis citationis factæ vobis terminum duximus præfigendum, ut personaliter per vos, vel per sufficientem Procuratorem cum notis, privilegiis, & munitiis, juribus, & rationibus omnibus Summi Pontificis conspectui præsentatis memorato Archiep. Ragus. & ejus Procuratori legitime responsuri. Actum est hoc in Ecclesia S. Marie Majoris de Dulcinio, præsentibus Presbytero Philippo, Presbytero Silvomone, Diacone Grabe, & Diacone Zuppano, & Subdiacone Grobec, & ejusdem Ecclesiæ Capitulo universo. Et ego Bonaccursus Notarius supradictis omnibus interfui, atque scripsi, complevi, & roboravi, anno, die, mense, & in dictione prætitulatis.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Darovnica dominikancima

⁵⁷Marko, dok je rukovodio Ulcinjskom crkvom, ustupio je dubrovačkim Dominikanskim Ocima hram i konak Sv. Maura, smješten između zidina grada, o čemu autor pisanih spomenika iz "Kongregacije Sv. Dominika iz Dubrovnika" piše: "Susjedni narodi privučeni skupštinskim govorima, kao i svetošću života naše braće, prizivali su ih k sebi. Zato, početkom 1258. godine, Marko, Ulcinjski episkop, zbog razloga koji su označeni u njegovoј diplomi koja dalje slijedi, prepustio im je crkvu Sv. Maura."

Marko, Božjom milošću Ulcinjski episkop, svim Hristovim vjernicima koji će pročitati ova slova, pozdrav u kropljenju Hristove krvi. Pošto smo od strane Braće propovjednika, prilikom boravka kod nas, ponizno bili zamoljeni, kako u pogledu Boga, a i od reda Braće propovjednika, za dozvolu gostoprimestva crkve Sv. Maura, koja se nalazi unutar zidina našeg grada, smatrali smo da im treba dati pristanak. Mi, pak, koji se brinemo o pomenutoj crkvi, pošto je pravedno da se udovolji pravednim zahtjevima i da se želje, koje su sasvim razumne u potpunosti ispunje, naklonjeni pravednim molbama i pobožnim zahtjevima pomenute braće, i pošto izgleda da je pravično da oni, koji se odriču sopstvenih dohodaka i ostalih prolaznih dobara i sami sebe valjano ispravljuju, kako bi se u najvećem siromaštvu odobrili da služe volji siromahu Hristu zatim da, kada budu došli u pomenuti grad, siju riječ spasenja, da ne bi kao građani Apostola i domaći ljudi, već kao stranci lutali, a, takođe, i za ljubav gore pomenutog Reda, koga, kako smatramo, ispunjavamo ljubavlju i naklonošću, njima ljubazno, odano i milosrdno povjeravamo gore-pomenutu crkvu. Za dokaz toga ove riječi potvrđujemo zaštitom našeg pečata. Datum kod Ulcinja u palati Episkopata toga grada. Kalende januara, godine Gospodove MCCLVIII.

Ulcinjanin Grobina u Kotoru

250.

1261, 13. februara. (U Kotoru.)⁵⁸

Posvećivanju jedne od kotorskih crkava od Kotorskog episkopa Marka, prisustvovao je Grobina izabranik čuvene Ulcinjske crkve.

SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* V, 190. KUKULJEVIĆ, *Reg.* 810.

⁵⁷ Farlati, VII, 252.

⁵⁸ *Res Albaniae*, 72.

Marcus, dum præsidebat Ecclesiæ Olciensis, Patribus Dominicanis Ragusinis templo & hospitium S. Mauri concessit situm intra mœnia civitatis; de quo Auctor Mornum. Congreg. S. Dominici de Ragusio; Concionibus nostrorum Fratrum simul O' vi- te sanctitate contermino nationes alleliae eisdem ad se evocarunt. Primo igitur anno 1258. Marcus Episcopus Dulcirensis Ecclesiam S. Mauri ob causas in suo diplomate sequenti se- uigie efformato significatas, eisdem concessit.

Marcus divina misericordia Dulcinensis Episcopus universis Christis fidelibus præsentes literas inspecturis salutem in Christi sanguinis aspersione. Ex parte Fratrum Prædicatorum Ragusii commorantium nobis fuit bimiliter supplicatum, quatenus ob intuitum Dei, O' Ordinis Fratrum Prædicatorum ad concessionem Ecclesiæ S. Mauri cum suo ambitu pro hospi- tio infra muros civitatis supradicte nostrum eis dignaremur impetrari assensum. Nos autem provinentes dictæ Ecclesiæ, cum justum sit ju- stis postulationibus assensum præbere, O' vota, quæ a rationis tramite non discordant, ef- fectu completere, dictorum Fratrum iustis præl- bus O' piis postulationibus inclinati, sum quia videretur consentaneum aquitati, us qui propriis redditibus, O' ceteris bonis temporalibus re- nunciantes, O' semetipos salubriter emandan- tes elegerunt in altissima paupertate Christo pauperi ad placitum famulari. sum etiam quia, quando veniebant ad dictam civitatem salutis verbum seminaro, non tanquam cives secundum Apostolum O' domestici, sed tanquam hospites vagabantur, ob amorem etiam Ordinis supradicti, quem amore, ut tenemur, comple- dimur O' favore, eis supradictam Ecclesiam liberaliter, O' devote O' misericorditer conce- dimus. In cuius rei testimonium præsentes li- teras sigilli nostri munimine fecimus roborari. Dat. apud Dulcinum in Palatio Episcopatus ejusdem civitatis Kal. Januarii an. Domini MCCLVIII.

250.

1261, 13. februarii. *(Cathari.)*

Consecrationi ecclesiae unius Catharenensis per Marcum episcopum Catharensem celebratae Grobina electus ecclesiae Dulcinensis asistit.

Orig. in arch. acad. scient. Zagrabiae.

Smičiklas, Cod. dipl. V, 190. Kukuljević, Reg. 810.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

G., IX ulcinjski episkop

⁵⁹I njega nam izlažu *Spomenici* Dubrovačke dominikanske kongregacije, čiji autor o ovom episkopu, čije se ime označava jedino slovom G., iznosi ovo u pismu o ranije pomenutom cenobiju Sv. Maura: "I pošto je, možda, ne po savjetu Kapitula, pomenuti episkop Marko označio ovu donaciju, njegov nasljednik episkop, godine 1261., po prihvatanju saglasnosti pomenutog Kapitula, ovim rijećima oglasio je novi akt."

G., Božjom milošću Ulcinjski episkop, svim Hristovim vjernicima koji će pročitati ova slova pozdrav u kropljenju Hristove krvi. Od strane Braće propovjednika, etc. Mi, prema saglasnosti Kapitula već pomenutog grada, pošto je pravedno etc. njima često pominjanu crkvu sa svojim dvorištem i domom jednodušno i odano povjeravamo. Datum kod Ulcinja u Katedralnoj crkvi istog grada, na početku šestog marta, godine Gospodove MCCLXI, u godini prvoj našeg Episkopata. Ja Anastazije, zajednički ulcinjski notar, slušajući ovo od našeg vrlopoštovanog oca episkopa G. i od zajedničkog Kapitula istog grada, zapisao sam i sopstvenim pečatom ovjerio. (1261)

⁵⁹ Farlati, VII, 252.

G. EPISCOPUS OLCINIENSIS IX.

Hunc quoque nobis suppeditarunt Monumeta Congregationis Dominicanæ Ragusinæ; quorum auctor de hoc Episcopo, cuius nomen unica litera G. expressit, hæc suis scriptis tradidit de Cœnobio S. Mauri superius nominato: At quia inconsulio forse Capitulo præfatus Episcopus Marcus banc donationem signaverat, Episcopus ejus successor an. 1261., habito præfati Capituli consensu, novum bis verbis edidit instrumentum.

G. divina miseratione Ep. Dulcinensis. Universis Christi fidelibus praesentes literas inspeturis salutem in Christi sanguinis aspersione. Ex parte Fratrum Predicatorum &c. Nos autem de consensu Capituli jam dictæ Civitatis, cum sit iustum &c. eis sape dictam Ecclesiam cum suo boro juxta se &c domo unanimiter ac devote concedimus. Datum apud Dulcinium in Ecclesia Catbedrali ejusdem Civitatis, sexto Martii in crante, anno Domini MCCLXI. anno Episcopatus nostri prime. Ego Anastasius Communis Dulcinii Notarius bac audiens a Venerabili Patre nostro Episcopo G. & ab universo Capitulo ejusdem Civitatis scripsi, & signo proprio signavi.

Dominikanac Toma postaje ulcinjski episkop

CCXLVI

⁶⁰Toma iz reda Propovjednika postavlja se za episkopa Ulcinjske crkve, Reg. An. XVI, part. 3. ep. 13.

Episkop Jovan etc. Vrlopoštovanom bratu Ulcinjskom episkopu Tomi, pozdrav etc. Između ostalih stvari koje su nam, Božjom dispozicijom, dozvoljene da ih izvršavamo, na što se, svakako, zabrinuti osvrćemo, jeste da za upražnjene crkve odredimo takve pastore, preko čije bi se razumne marljivosti i brige korisno pobrinuli za nanijeti im gubitak, kako bi mogle da napreduju u duhovnim i svjetovnim posvećenim koristima. Pošto je nedavno Ulcinjska crkva zbog smrti, u dobrom pomenu, Mirosliga, Ulcinjskog episkopa, koji se oslobođio tjelesne dužnosti izvan Rimske kurije, ostala lišena zaštite pastora, voljeni sinovi Kapitula iste crkve, sa svima pozvanima koji su bili dužni, koji su željeli ili mogli da prisustvuju, u utvrđenom danu, kada upravo treba da se obznani buduća supstitucija episkopa, kao što je običaj, skupivši se na jednom mjestu složno su izabrali za svog episkopa voljenog sina Petra, Barskog arhiđakona, koji je ovakvom izboru, sa predatim mu njegovim dekretom, očevidno odbio da se prikloni, a imenovani iz Kapitula, pošto je postojala zakonska smetnja, zanemarili su da u dužnom roku objave drugi izbor, i pošto je ova moć izbora zbog ove nemarnosti bila zakonski prepuštena vrlopoštovanom našem bratu... Barskom arhiepiskopu kao mitropolitu, isti arhiepiskop utvrđen kod Apostolske stolice, ne želeći nikako da se upusti u ovu smutnju, pominjivo me je zamolio da se pobrinemo za pastora istoj crkvi: mi želeći da se brzo i korisno pobrinemo za pomenutu Ulcinjsku crkvu, kako ne bi zbog upražnjenosti obilno zapala u poteškoće, poslije pažljivog savjetovanja koga smo imali sa našom braćom, upravo o tome koju prigodnu i, takođe, korisnu ličnost treba da izaberemo, na kraju usmjerili smo oštricu našeg razuma na tebe iz reda Braće propovjednika, veoma istaknutog u samom redu i učvršćenog u sveštenstvu, o kome smo dobili pohvalne dokaze za književno obrazovanje, poštovanje običaja, čuvanje vjere i zasluge u drugim vrlinama, i poslije dužnog razmišljanja o svim ovim mišljenjima, po savjetu naše braće i apostolskom voljom, pobrinuli smo se o tvojoj ličnosti za istu Ulcinjsku crkvu, i postavili smo te za njenog episkopa i pastora, povjeravajući ti potpuno brigu i administraciju same Ulcinjske crkve u duhovnim i svjetovnim stvarima, a potom, preko našeg vrlopoštovanog brata Bertranda, Tuskulanskog episkopa, dodijelili smo ti službu posvećivanja, sa velikim, prihvaćenim pouzdanjem u tebe, da će ista Ulcinjska crkva, preko marljivog nastojanja i brige tvoje razboritosti, uz pruženu ti milostivu Božju pomoći, primiti milostive koristi. Zato, tvom fraternitetu, preko apostolskog spisa nalažemo da, pristupajući pomenutoj Ulcinjskoj crkvi, sa milošću našeg blagoslova, nastojiš pomenutu brigu i administraciju da izvršavaš tako brižljivo, pouzdano i razumno, kako bi se sama crkva dičila time što je prepuštena tako razumnom upravljanju i korisnoj administraciji, a ti, osim nagradu vječne retribucije, zatim da stekneš punu milost naše blagonaklonosti. Datum u Avinjonu VIII kalende oktobra, pontifikata našeg u godini šesnaestoj.

Na isti način Kapitulu Ulcinjske crkve, kleru i narodu Ulcinjskog civitata i dijeceze i... Barskom arhiepiskopu. (1331)

⁶⁰ Theiner, 186-187.

CCXLVI.

Thomas ord. Praedicatorum ecclesiae Dulciensi praeficitur in episcopum. Reg. An. XVI. part. 3. ep. 13.

JOHANNES EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Thome Episcopo Dulcinensi, salutem etc. Inter cetera, que superna dispositione nobis imminet peragenda, ad id nimirum solliciti reddimur, ut viduatis ecclesiis tales preficiamus pastores, per quorum industriam et solicitudinem circumspectam indemnitati earum provideatur salubriter, ac spiritualibus et temporalibus votivis proficere valeant incrementis. Dudum si quidem ecclesia Dulcinensi per obitum bone memorie Mirosligi Episcopi Dulcinensis, qui extra Romanam curiam debitum nature persolvit, pastoris solacio destituta, dilecti filii Capitulum eiusdem ecclesie, vocatis omnibus qui debuerunt, voluerunt et potuerunt commode interesse, die ad eligendum prefixa pro futuri substitutione Episcopi inibi celebranda, ut moris est, convenientes in unum, dilectum filium Petrum Archidiaconum Antibarensem in eorum Episcopum concorditer elegerunt, qui electioni huiusmodi, illius sibi presentato decreto, expresse renuit consentire, dictique Capitulum electionem aliam celebrare, iusto impedimento cessante, infra tempus debitum neglexerunt, et cum ea vice potestas eligendi per huiusmodi negligenciam fuisse ad Venerabilem fratrem nostrum ... Archiepiscopum Antibarensem loci metropolitanum legitime devoluta, idemque Archiepiscopus apud apostolicam sedem constitutus, nolens se de huiusmodi negocio aliquatenus intromittere, nobis supplicasset attente, quod ecclesie de pastore pro videremus eidem: Nos volentes dicte Dulcinensi ecclesie, ne prolixe vacationis incurreret incomoda, celeriter et utiliter providere, post deliberationem, quam de prefiendo ibidem personam utilem ac eciam fructuosam habuimus cum nostris fratribus diligentem, demum ad te ordinis fratum Predicorum, ordinem ipsum expresse professum et in sacerdocio constitutum, cui de litterarum sciencia, honestate morum, Religionis observancia et aliarum virtutum meritis laudabilia testimonia perhibentur, direximus aciem mentis nostre, quibus omnibus debita meditatione pensatis, de persona tua ipsi Dulcinensi ecclesie de ipsorum fratum nostrorum consilio auctoritate apostolica duximus providendum, teque illi prefecimus in Episcopum et pastorem, curam et administrationem ipsius Dulcinensis ecclesie tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, et subsequenter per Venerabilem fratrem nostrum Bertrandum Episcopum Tusculanum tibi fecimus munus consecrationis impendi, firma de te concepta fiducia, quod eadem Dulcinensis ecclesia per tue circumspectionis industriam et providenciam circumspectam sub tuo felici regimine, dextera domini tibi assistente propicia, grata suscipiet incrementa. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus ad prefatam Dulcinensem ecclesiam cum gratia nostre benedictionis accedens, curam et administrationem predictas sic exercere studeas solicite, fideliter et prudenter, quod ipsa ecclesia gubernatori provido et fructuoso administratori gaudeat se commissam, tuque preter eterne retributionis premium benivolencie nostre graciam exinde plenius consequaris. Datum Avinione viii. Kal. Octobris, Pontificatus nostri Anno Sextodecimo.

In e. m. Capitulo ecclesie Dulcinensis, Clero et populo Civitatis et diocesis Dulcinensis et ... Archiepiscopo Antibrensi.

Papa Jovan ulcinjskom episkopu

CCL

Toma, ulcinjski episkop se premješta u Kotorsku crkvu⁶¹

Jovan episkop itd. Prečasnom bratu Tomi Episkopu kotorskom pozdrav itd. Rimskog pape itd. Kad je nedavno Kotorska crkva ostala upražnjena time što smo našeg prečasnog brata Agota Venusina, ondašnjeg Kotorskog episkopa, koga je postavila Apostolska stolica, oslobođili po savjetu naše braće i potpunom apostolskom vlašću, od obaveze koju je imao prema Kotorskoj crkvi, koju je tada predvodio i odlučili da ga treba premjestiti u tada upražnjenu venusinsku crkvu, postavivši joj ga za episkopa i pastira. Vodili smo računa o tome da se niko mimo nas ne može ubaciti da vrši rukopoloženje u toj Kotorskoj crkvi, tako što smo mnogo prije ovog upražnjenja obezbijedili pravo nad svim katedralnim crkvama koje su na bilo koji način upražnjene ili će biti upražnjene, prisvajajući pravo na upravu nad njima i tada smo odlučili da se ima smatrati bezvrijednim i nelegalnim sve što bi neko, svjesno ili nesvjesno, pokušao da učini u vezi sa ovim. Da ne bi Kotorska crkva, zbog dugotrajne upražnjenosti trpjela štetu u duhovnim i svjetovnim stvarima, i želeći da joj predsjedava pogodna ličnost, nakon pomognog razmišljanja, koje smo u vezi sa tim imali sa istom braćom, obratili smo pažnju upravo na tebe, tada Ulcinjskog episkopa, razmislivši o milosti zasluga, kojima je tvoju ličnost mnogostruko nagradio Gospod, koji ih daruje, i zbog toga što će pomenuta Kotorska crkva, uz tvoju pomoć, za koga se kaže da si poхvalno predvodio istu Ulcinjsku crkvu, moći da bude upravljena ka duhovnim i svjetovnim stvarima, da se održi u okviru svojih zakona i još da se uveća. Vodeći računa, dakle, kako o Kotorskoj crkvi, tako i o njenoj pastvi da se korisno i napredno obezbijede, po savjetu pomenute braće i potpunom apostolskom vlašću oslobađamo te obaveze koju si imao prema Ulcinjskoj crkvi, koju si tada predvodio i premještamo te u pomenutu Kotorsku crkvu i postavljamo za njenog episkopa i pastira, potpuno ti povjeravajući brigu i upravu u duhovnim i svjetovnim stvarima. Dajemo ti dozvolu da pređeš u pomenutu Kotorsku crkvu, čvrsto se nadajući i uzdajući da će se pomenutom Kotorskom crkvom, uz tvoju plodonosnu brigu i staranje, milošću božanske pomoći, korisno vladati i uz napredak upravljati, i uz Božju pomoć napredovati u duhovnim i svjetovnim stvarima. Zbog toga apostolskim pismom nalažemo tvom bratstvu da, uz milost našeg blagoslova, stupiš u pomenutu Kotorsku crkvu i nastojiš da vodiš brigu i upravu nad njom, odano i mudro, da bi se ista crkva koja ti je povjerena mogla radovati brižnom upravitelju i korisnom administratoru i da ti zbog toga osim vječne nagrade zaslužiš milost našu i blagoslov ove stolice. U Avinjonu 17. avgusta, 18-te godine našeg pontifikata.

Na isti način voljenim sinovima, Kapitulu Kotorske crkve, narodu grada i Dijeceze kotor-ske i prečasnom bratu... arhiepiskopu Barija. (1334)

⁶¹ Theiner, 189.

CCL.

Thomas episcopus Dulcinensis transfertur ad ecclesiam Catharensim. Reg. An. XVIII. part. 2. ep. 39.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Thome Epo Catharensi, salutem etc. Romani pontificis etc. Nuper siquidem ecclesia Catharensi ex eo vacante, quod nos Venerabilem fratrem nostrum Agotum Venusinum, tunc Catharensim, Episcopum apud sedem apostolicam constitutum, a vinculo, quo ipsi Catharensi ecclesie, cui tunc preerat, tenebatur, de fratrum nostrorum consilio et apostolice sedis potestatis plenitudine absolventes, ipsum ad Venusinam ecclesiam tunc vacantem duximus transferendum, preficiendo eum illi in Episcopum et pastorem, nos attendentes, quod nullus preter nos hac vice de ordinatione ipsius Catharensis ecclesie se intromittere potest, pro eo quod nos diu ante vacationem huiusmodi provisiones omnium ecclesiarum Cathedralium tunc apud dictam sedem quocumque modo vacantium, et vacatarum imposterum apud eam dispositioni nostre reservantes, decrevimus extunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari, ac cupientes eidem Catharensi ecclesie, ne ex vacatione diutina paciatur in spiritualibus et temporalibus detrimentum, ydoneam presidere personam, post deliberationem, quam super hoc cum eisdem fratribus habuimus diligentem, deinceps ad te, tunc Episcopum Dulcinensem, consideratis muniberibus gratiarum, quibus personam tuam dominus, earum largitor, multipliciter illustravit, et quod prefata Catharensis ecclesia per te, qui eidem Dulcinensi ecclesie laudabiliter diceris presuisse, poterit in eisdem spiritualibus et temporalibus dirigi et in suis manuteneri iuribus et etiam adaugeri, direximus oculos nostre mentis. Intendentes igitur tam eidem Catharensi ecclesie, quam eius gregi dominico salubriter et utiliter providere, te a vinculo, quo eidem Dulcinensi ecclesie, cui tunc preeras, tenebaris, de dictorum fratrum consilio et apostolice potestatis plenitudine absolventes, te ad prefatam Catharensim ecclesiam transferimus, teque illi preficimus in Episcopum et pastorem, curam et administrationem ipsius tibi in dictis spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, ac liberam tibi tribuendi licenciam ad dictam Catharensim ecclesiam transeundi, firma spe fiduciaque conceptis, quod prefata Catharensis ecclesia per tue circumspectionis et industrie fructuosum studium, gratia tibi assistente divina, regetur utiliter et prospere dirigetur, grataque in eisdem spiritualibus et temporalibus, auctore domino, suscipiet incrementa. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus ad predictam Catharensim ecclesiam cum gratia nostre benedictionis accedens, curam et administrationem predictas sic exercere studeas solicite, fideliter et prudenter, quod eadem ecclesia gubernatori provido et fructuoso administratori gaudeat se commissam, tuque proinde preter eterne retributionis premium nostram et eiusdem sedis benedictionem et gratiam uberius consequi merearis. Datum Avinione xvi. Kal. Septembris, Pontificatus nostri Anno Decimoctavo.

In. e. m. Dilectis filiis Capitulo ecclesie Catharensis, populo Civitatis et diocesis Catharensis, et Venerabili fratri ... Archiepiscopo Barensi.

Papa Jovan novoizabranom ulcinjskom episkopu

CCLI

Gracija od Akvile iz reda Male braće postavlja se za episkopa Ulcinjske crkve⁶²

Jovan episkop itd. Voljenom sinu Graciji od Akvile, izabraniku ulcinjskom, pozdrav itd. Apostolska služba itd. Kada je nedavno Ulcinjska crkva ostala upražnjena, zato što smo prečasnog brata našeg Tomu kotorskog, tada Ulcinjskog episkopa, postavljenog kod Apostolske stolice, oslobodili od obaveze koju je imao prema toj Ulcinjskoj crkvi, koju je predvodio po savjetu naše braće i potpunom apostolskom vlašću, odlučili smo da ga premjestimo u Kotorsku crkvu, koja je tada bila upražnjena, postavljajući ga za njenog episkopa i pastira. Vodili smo računa da niko osim nas ne može da se ubaci da rukopolaže u Ulcinjskoj crkvi, jer smo mnogo prije ovog upražnjenja Ulcinjske crkve, kako katedralne tako i one druge, obezbijedili pravo kod pomenute stolice za one crkve koje su upražnjene ili će biti upražnjene, unaprijed prisvajajući pravo na upravu nad njima. Tada smo odlučili da je bezvrijedno i nelegalno sve što bi neko, svjesno ili nesvjesno, pokušao da učini u vezi sa ovim uz pomoć neke druge vlasti. Da ne bi Ulcinjska crkva zbog prekomjerne upražnjenosti trpjela štetu, počeli smo da razmišljamo pomno da joj se postavi pogodna ličnost i nakon brižnog razmatranja koje smo sa istom braćom održali u vezi postavljenja Ulcinjskoj crkvi takve osobe, obratili smo pažnju upravo na tebe, profesora iz reda Male braće koji si postavljen u sveštenstvo, jer si, kao što smo saznali iz vjerodostojnih izvora, pohvalno poznat po ljubavi prema vjeri, urednom životu, časnom vladanju, književnom obrazovanju i po drugim zaslugama kreposti. O svemu ovome dobro razmislivši, po savjetu iste braće i apostolskim autoritetom gledamo ka tebi i postavljamo te za episkopa i pastira, potpuno ti povjeravajući brigu i upravu nad njom u duhovnim i svjetovnim stvarima. Uzdamo se u darodavca svih dobara da će se, uz Božju pomoć milostivu, korisno vladati tvojom marljivom službom Ulcinjskom crkvom i napredno upravljati. Stoga, prihvatajući spremnom odanošću i podnoseći ponizno tako prijatan jaram koji ti Bog stavlja na vrat i na ramena, tako odano i brižno vodi brigu i upravu da bi Ulcinjska crkva, uz Božju pomoć, pod tvojom srećnom upravom napredovala, a da ti osim vječne nagrade možeš da zaslужiš milost i blagoslov naš i ove stolice. U Avinjonu 17-og avgusta, 18-te god. našeg pontifikata.

Na isti način Kapitulu Ulcinjske crkve, kleru i narodu grada i ulcinjske dijeceze... arhiepiskopu Barskom i uzvišenom svjetlom vladaru Stefanu, kralju Raške. (1334)

⁶² Theiner, 190.

CCLI.

Gratias de Aquila ex ordine Minorum ecclesiae Dulcineusi in episcopum praeficitur. Reg. An. XVIII. part. 1. ep. 1127.

JOHANNES EPISCOPUS etc. Dilecto filio Gratie de Aquila Electo Dulchinensi, salutem etc. Apostolatus officium etc. Vacante siquidem nuper ecclesia Dulchinensi, pro eo quod nos Venerabilem fratrem nostrum Thomam Catharensem, tunc Dulchinensem, Episcopum apud sedem apostolicam constitutum a vinculo, quo ipsi ecclesie Dulchinensi, cui tunc preerat, tenebatur, de fratum nostrorum consilio et apostolice potestatis plenitudine absolventes, ipsum ad ecclesiam Catharensem tunc vacantem duximus transferendum, preficiendo eum illi in Episcopum et pastorem, Nos attendentes, quod nullus preter nos de ordinatione ipsius ecclesie Dulchinensis se hac vice intromittere potest, pro eo quod diu ante huiusmodi vacationem eiusdem ecclesie Dulchinensis provisiones omnium ecclesiarum tam cathedralium, quam etiam aliarum tunc apud dictam sedem quovis modo vacantium, et vacatarum in antea apud eam dispositioni nostre duximus reservandas, decernentes extunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingenter attemptari, de preficiendo eidem ecclesie Dulchinensi personam utilem, ne ulterioris vacationis subiaceret incommodis, cogitare cepimus diligenter, et post deliberationem, quam de preficiendo prefate ecclesie Dulchinensi personam talem cum eisdem fratribus attentam habuimus, demum in te ordinis fratum Minorum professorem, in sacerdotio constitutum, cui religionis zelus, vite mundicia, morum honestas, litterarum sciencia, et alia virtutum merita, prout ex testimoniis fidedignis accepimus, laudabiliter suffragantur, direximus oculos nostre mentis: quibus omnibus debita meditatione pensatis, de persona tua predicta Dulchinensi ecclesie de fratum eorumdem consilio auctoritate apostolica providemus, teque illi preficimus in Episcopum et pastorem, curam et administrationem eiusdem tibi tam in spiritualibus quam in temporalibus plenarie committendo, in eo qui bonorum largitor est omnium confidentes, quod dextera domini tibi assistente propitia prelibata ecclesia Dulchinensis per tuum ministerium studiosum regetur salubriter et prospere dirigetur. Iugum itaque tam leve collis humilibus quam suave humeris tuis divinitus impositum prompta devotione suscipiens et supportans humiliiter, curam et administrationem predictas sic geras fideliter et solicite prosequaris, quod ipsa ecclesia Dulchinensis, cooperante domino, sub tuo felici regimine continue prosperetur, tuque preter eterne retributionis premium nostram ac eiusdem sedis benedictionem et gratiam iugiter percipere merearis. Datum Avinione xvi. Kalendas Septembbris, Pontificatus nostri Anno Decimoctavo.

In e. m. Capitulo ecclesie Dulchinensis, Clero et populo Civitatis et diocesis Dulchinensis, ... Archiepiscopo Antibarensi, et Magnifico Principi Stephano Regi Rassie Illustri.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Papa Jovan Graciji od Akvile

CCLII

Istom Graciji se daje sloboda da pređe u pomenutu Ulcinjsku crkvu⁶³

Jovan episkop itd. Prečasnom bratu Graciji, episkopu Ulcinja, pozdrav itd. Onomad je Ulcinjska crkva ostala bez pastirske brige i mi smo obratili pažnju na tebe zbog tvojih osobitih vrijednosti i postavili te po savjetu naše braće toj crkvi za episkopa, potpuno ti povjerivši brigu i upravu nad njom kako u duhovnim tako i u svjetovnim stvarima. A pošto smo te preko prečasnog brata našeg Anibalda episkopa Toskane osveštali, nalažemo tvom bratstvu apostolskim pismom da, uredivši mišljenjem Apostolske stolice, sa milošću našeg blagoslova lično pređeš u pomenutu Ulcinjsku crkvu, tako marljivo i brižno se potrudiš da njome upravljaš da se ona raduje što je povjerena maru tako korisnog upravitelja i da se dobar glas o tvojim hvale vrijednim djelima daleko čuje i osim vječne nagrade zasluziš milost i potporu naše dobre volje. U Avinjonu, 9. septembra, 19-te god. našeg pontifikata. (1334-6).

⁶³ Theiner, 190-191.

CCLII.

Eidem Gratiae datur licentia ad dictam ecclesiam Dulcinensem se conferendi. Reg. An. XIX. par. 1. ep. 1526.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Gratico Episcopo Dulcinensi, salutem etc. Pridem ecclesia Dulcinensi solatio destituta pastoris, nos ad personam tuam claris virtutum titulis insignitam nostre mentis aciem dirigentes, te de fratribus nostrorum consilio eidem ecclesie in Episcopum prefecimus et pastorem, curam et administrationem ipsius tibi tam in spiritualibus quam in temporalibus plenarie committentes. Cum autem postmodum per Venerabilem fratrem nostrum Anibaldum Episcopum Tusculanum tibi fecerimus munus consecrationis impendi, fraternitati tue por apostolica scripta mandamus, quatenus apostolice sedis beneplacitis te conformans, ad predictam Dulcinensem ecclesiam cum nostre benedictionis gratia te personaliter conferens, sic te in administratione ipsius diligenter et solicite gerere studeas, ut utilis administratoris industrie non immerito gaudeat se commissam, ac fame laudabilis tue odor ex tuis probabilibus actibus latius diffundatur, et preter retributionis eterne premium nostre benivolencie graciam et favorem uberioris assequaris. Datum Avinione v. Idus Septembris, Pontificatus nostri Anno Decimonono.

Papa Kliment ulcinjskom episkopu Antoniju

CCLXXXVII

Antoniju, episkopu Ulcinja povjerava se da brižljivo uredi odnose sa opatima reda sv. Benedikta, u Barskoj provinciji, koji nijesu po zakonu unaprijedeni⁶⁴

Kliment, episkop itd. Prečasnom bratu Antoniju, episkopu Ulcinja, pozdrav itd. Neprekidna briga pastirske dužnosti nas potresa da se brinemo za spasenje vjernika, koliko nam je prepusteno sa visina. Od strane prečasnog brata našeg arhiepiskopa Bara i nekih opata manastira reda sv. Benedikta, Barske provincije, dostavljena nam je molba, u kojoj stoji da su se neki opati zakleli tom redu, koji su sekularni klerici, samo da bi bili postavljeni za opate. Pravilom tog reda kroz dva odnosno tri dana, nakon primanja u red, pošto su javno priznali manastirski način života, od strane ordinarija⁶⁵ mjesata, po drugačijem obredu su primljeni i blagosiljani. Takođe, poneki među njima od prezvitera, odnosno klerika, u svetim redovima postavljeni, rođeni su, ipak, u zakonitom braku prema obredu Istočne crkve, čiji su susjedi, i neki od njih unaprijedeni za opate manastira, čija briga je pala na Apostolsku stolicu jer su dugo vremena bili bez prelata i zanemareni. Oni upravljaju tim manastirima, po drugačijem kanonu su nastali i odbili su korist od njih, ne dobivši nikakvu upravu nad njima. Zato nam je od strane pomenutih arhiepiskopa i opata ponizno upućena molba da se milosrdno udostojimo da nađemo rješenje za ove opate u vezi sa tim. Zbog toga, tvom bratstvu, u koje imamo potpuno povjerenje u Gospodu u vezi sa ovim i drugim stvarima, onako kako ti se bude činilo da je korisno za Boga, dajemo ovom odlukom potpunu slobodu da sa istim opatima, što se protivi prethodnim i drugim odlukama i statutima apostolskim i običajima manastirskim, pojedini među njima, dok drugi pogodni ne budu i drugom kanonu se ne protive u pojednim manastirima, kojima upravljaju, kao što je već rečeno, mogu da slobodno ostanu kao opati i upravljaju njima sa našom vlašću; u vezi sa čim opterećujemo tvoju savjest da im se odredi pokajanje za spas, kako ti se bude činilo da je od koristi za spas njihovih duša i da možeš da povratiš od njih prihode koje su uzeli iz tih manastira. Nakon dvije godine neće biti važeća ova odluka.

U Avinjonu 31. januar, 5-te god. našeg pontifikata. (1347)

⁶⁴ Theiner, 219-220.

⁶⁵ *ordinarius* - biskup, upravnik svoje dijeceze.

CCLXXXVII.

Antonio episcopo Dulcinensi committitur, ut cum abbatibus ordinis s. Benedicti in provincia Antibarensi, qui minus legitime fuerint promoti, dispensem etc. Reg. An. V. Lib. 1. par. 2. ep. 1004.

CLEMENS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Antonio Episcopo Dulcinensi, salutem etc. Pastoralis officii assidua nos cura solicitat, ut saluti fidelium, quantum nobis ex alto permittitur, consulamus. Sane petitio pro parte Venerabilis fratri nostri Archiepiscopi Antibarensis, et nonnullorum Abbatum Monasteriorum ordinis sancti Benedicti provincie Antibarensis nobis exhibita continebat, quod aliqui eorundem Abbatum seculares clerici existentes non propter aliud, nisi ut preficerentur in Abbates, eundem ordinem iuraverunt, cuius Regulam per duos vel tres dies post assumptum per eos monasticum habitum profitentes, per locorum ordinarios alias rite assumpti et benedicti. Nonnulli eciam eorumdem de presbiteris vel clericis in sacris ordinibus constituti, ex legitimo tamen matrimonio secundum ritum Orientalis ecclesie, cui vicini sunt, geniti, et aliqui eorum ad monasteria, quorum provisio propter diutinam vacationem et negligenciam prelatorum ad sedem apostolicam devoluta erat, promoti in Abbates monasteriorum, quibus presunt, alias canonice extiterunt, fructusque perceperunt ex eis, dispensatione super hoc aliqua non obtenta. Quare pro parte Archiepiscopi et Abbatum predictorum fuit nobis humiliter supplicatum, ut providere ipsis Abbatibus super hoc de oportuno remedio misericorditer dignarremur. Quocirca fraternitati tue, de qua in hiis et aliis plenam in domino fiduciam obtinemus, ut cum eisdem Abbatibus, quod premissis et quibuscumque constitutionibus apostolicis ac statutis et consuetudinibus monasteriorum et ordinis ipsorum contrariis nequaquam obstantibus, singuli eorum, dummodo alias ydonei sint et aliud canonicum non obsistat, in singulis monasteriis, quibus presunt, sicut predictur, Abbates licete remanere valeant, auctoritate nostra dispensare, prout secundum deum expedire cognoveris, super quo tuam conscientiam oneramus, iniuncta eis penitencia salutari, quam saluti animalium ipsorum videris expedire, ac eis huiusmodi fructus ex eisdem monasteriis perceptos remittere valeas, plenam concedimus tenore presentium facultatem. Presentibus post biennium minime valituris. Datum Avinione ii. Kal. Februarii, Pontificatus nostri Anno Quinto.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Papa Klement nalaže obnovu benediktinskih manastira

CCLXXXVIII

Istom episkopu Ulcinja se povjerava obnova manastira reda sv. Benedikta u Barskoj provinciji⁶⁶

Klement, episkop itd. Prečasnom bratu Antoniju, episkopu Ulcinja, pozdrav itd. Želeći da u manastirima iz reda sv. Benedikta, Barske provincije, jača disciplina manastirskog reda, i ako negdje bude trebalo da se ona obnovi, uz uticaj Gospoda, neka se korisno obnovi i imajući potpuno povjerenje u Gospodu u tvoju razboritost, nalažemo apostolskim pismom tvom bratstvu, da brižljivo upravljaš tim manastirima, povjerivši ti lično u svemu pojedinačno, sa našom vlašću, dužnost nadzornika u cijeloj oblasti. I što god na tom mjestu bude potrebno da se popravi, obnovi i odluči, s pomenutom vlašću popravi, obnovi i odluči, kako ti se bude činilo da služi na čest Bogu i napredak reda i tih manastira. Naknadnom apelacijom se suzbijaju, kroz crkvenu cenzuru, oni koji se protive. Nije protivno tome ako nekima, zajedno ili odvojeno, oprosti se od Apostolske stolice da ne mogu biti interdiktovani,⁶⁷ suspendovani, odnosno ekskomunicirani ako nije sačinjeno potpuno i jasno apostolsko pismo u kome se od riječi do riječi ne pominje ovakav oprost. Nakon dvije godine odluka će biti nevažeća.

U Avinjonu, 31. januaru, 5-te god. našeg pontifikata. (1347)

⁶⁶ Theiner, 220.

⁶⁷ *interdikcija* - obustava obavljanja svih crkvenih obreda.

CCLXXXVIII.

Eidem episcopo Dulcineusi reformatio monasteriorum ordinis s. Benedicti in provincia Antibarensi committitur.
Reg An. V. Lib. 1. part. 2. ep. 1342.

CLEMENS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Antonio Episcopo Dulcinensi, salutem etc. Cupientes, nt in Monasteriis ordinis sancti Benedicti provincie Antibarensis monastici ordinis disciplina vigeat, et si qua ibidem reformanda fuerint, auctore domino, utiliter reformatur, et de circumspectione tua plenam in domino fiduciam obtinentes, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus ad Monasteria ipsa omnia et singula te personaliter conferens, auctoritate nostra visitatoris officium in eis tam in capite quam in membris exerceas diligenter, et quecumque ibidem corrigenda et reformanda ac statuenda fuerint, auctoritate predicta corrigas et reformes ac statuas, prout secundum deum honestati et prospero statui ordinis et Monasteriorum ipsorum videris expedire, Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, Non obstante si aliquibus communiter vel divisim a dicta sede indultum existat, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Presentibus post biennium minime valiturs. Datum Avinione II. Kal. Februarii, P. n. Anno Quinto.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Papa Urban o sporu između Ulcinja i Kotora

CCCLXIV

*Barskom episkopu da svjedoke u parnici, koja se vodi između Marina Trifonisa i Nikolaja episkopa Ulcinja, sasluša i vicekancelaru sv. Rimskе crkve ispriča⁶⁸
(Kralj. Anal., tom 21, list 65.)*

Urban episkop itd. Poštovanom bratu arhiepiskopu Barskom pozdrav itd. Nama upućena od strane poštovanog brata Nikolaja episkopa Ulcinja peticija sadrži, koju je nekada sam pokojni papa Inokentije, šesti naš prethodnik, (poslao) ka Ulcinjskoj crkvi, koja je tada bila upražnjena smrću pokojnog Jovana episkopa Ulcinja, da izvan Rimskе crkve izabran je bio a njegov izbor je po kanonu potvrđen. Ipak, zatim, dragom prijatelju Marinu Trifonisu, koji je kotorski prezviter, pošto je nama krivo savjetovao da je navedena crkva smrću rečenog Jovana episkopa upražnjena, a prikazujući da briga o njoj apostolskom uredbom za rečenog prethodnika bude čuvana, mi prevareni ovakvim savjetom osobu rečenog Marina, iz Ulcinjske crkve, apostolskom vlašću smo smatrali da treba da se stara. Osim toga, pošto se zaista između samog Nikolaja i Marina oko ponuđene crkve postavilo pitanje i ovakva se rasprava pred našim dragim sinom Petrom, sv. Marije Nove đakonom kardinalskim, duže vrijeme raspirila, napokon je isti Petar kardinal samoj raspravi prišao, rečenog Nikolaja sa ovog suda je oslobođio. Pošto je rečeni Marin svoje gorerečeno starateljstvo, a parnica se tada razmatrala, potpuno ćutke, preko naše kancelarije, htio dokazivati kao svoje pravo, a vrijednostima plodova, prihoda i ljetine na trpezi episkopskoj Ulcinjskoj težeći, koja, kako isti Nikolaj tvrdi, stotinu florentinskih zlatnika godišnje ne vrijedi, a o kojoj vrijednosti u Rimskoj kuriji su morali razlagati, a razgovarati nijesu mogli, naš dragi sin Petar, naziva sv. Anastazije prezviter Kardinal, sv. Rimskе crkve vicekancelar, tebi je predao svoja pisma da svjedoke i druge zakonske dokaze, koje bi rečeni Marin, ili njegov prokurator, za to pred tobom iznad rečene vrijednosti htio dokazati, da primiš i pošalješ i nešto preko ovog poručenog otkriješ i da se pobrineš da se može istom vicekancelaru prenijeti. Pošto, pak, kako ista peticija sadrži, rečeni Nikolaj, pošto je rečeni Marin izveo svjedoke, a takođe preko drugih zakonskih svjedoka koji su trebalo da budu izvedeni, nastojao je odobriti od strane rečenog Nikolaja, mi smo ponizno zamoljeni da se pobrinemo, iznad poručenog, da ga udostojimo apostolske blagonaklonosti. Stoga mi, skloni ovim molbama, tvojoj svetosti preko apostolskih pisama javljamo da zakonite svjedoke, koje rečeni Nikolaj, za priznavanje svjedoka rečenog Marina, pred tebe je mislio da treba da budu izvedeni u roku od dva mjeseca, mudro da primiš i iste svjedoke, pošto je ispitana i druga strana, ako hoće da budu ispitani marljivo da se pobrineš da se ispitaju do suđenja. Svjedoke, koji su samilošću, mržnjom ili strahom uklonjeni, pomoću crkvene procjene, pošto je poziv upućen da daju istinito svjedočanstvo, da natjeraš i da navedeš da svjedoče i izjave samih svjedoka što vjernije zapišeš, i ponešto u oporuci dovršiš. Preko tvojih pisama da javno ih daš, tvojim pečatom zapečaćene, da svoj redni broj sadrže, i istom vicekancelaru tako prenijete da ne odlažeš. U Viterbiju, II kal. septembra, sedme godine našeg pontifikata. (1369)

⁶⁸ Theiner, 263-4.

CCCLXIV.

Archiepiscopo Antibarensi, ut testes in causa, quae inter Marinum Trifonis et Nicolaum episcopum Dulcinensem vertitur,
ordnat et vicecancellario e. Romanae ecclesiae referat. Reg. An. VII. Tom. 21. fol. 63.

URBANUS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri ... Archiepiscopo Antibarensi, salutem etc. Exhibita
nobis pro parte Venerabilis fratri nostri Nicolai Episcopi Dulcinensis peticio continebat, quod licet olim
ipse, fel. record. Innocentio papa VI. predecessor nostro tunc in humanis agente, ad ecclesiam Du-
cinensem tunc vacantem per obitum bone memorie Iohannis Episcopi Dulcinensis extra Romanam cu-
riam defuncti electus fuisset, eiusque electio confirmata extitisset canonice: tamen postmodum dilecto filio
Marino Trifonis, qui se gerit pro presbitero Catarineusi, falso suggestore nobis predictam ecclesiam
per obitum dicti Iohannis Episcopi vacare, ac pretendente eius provisionem fore disposicioni apostolice
per dictum predecessorum reservatam, nos suggestione huiusmodi circumventi de persona dicti Marini
ecclesie Dulcinensi auctoritate apostolica duximus providendum. Postmodum vero inter ipsos Nicolaum
et Marinum super dicta ecclesia materia questionis exorta, et causa huiusmodi coram dilecto filio nostro
Petro sancte Marie diacono Cardinali ex commissione nostra diuicius ventilata, tandem idem Petrus
Cardinalis in causa ipsa procedens prefatum Nicolaum ab instancia huiusmodi iudicii absolvit. Et cum
prefatus Marinus litteras super huiusmodi provisione sua predicta, lite tunc pendente et de ea penitus
tacito, per cancellariam nostram experiri facere vellet, et de valore fructuum, reddituum ac proventuum
ad mensam Episcopalem Dulcinensem spectantium, qui, ut idem Nicolaus asserit, centum florenorum
auri annuatim non valent, de quo quidem valore in Romana curia docere debebat, docere non posset,
dilectus filius noster Petrus tituli sancte Anastasie presbiter Cardinalis, sancte Romane ecclesie Vice-
cancellarius, tibi suis dedit litteris in mandatis, ut testes et alias probaciones legitimas, quas dictus
Marinus seu eius procurator pro eo coram te super dicto valore producere vellet, reciperes et admitteres,
et quicquid super premissis reperires eidem Vicecancellario referre curares. Cum autem, sicut eadem
peticio subiungebat, prefatus Nicolaus testes prefati Marini productos et eciam producendos per alios
testes legitimos reprobare intendat, pro parte dicti Nicolai nobis fuit humiliter supplicatum, ut provi-
dere ei super premissis de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque huiusmodi supplicationibus
inclinati, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus testes legitimos, quos prefatus Ni-
colaus ad reprobandum testes dicti Marini coram te duxerit producendos infra duos menses prudenter
recipere, ac testes ipsos secundum interrogatoriam a parte altera exhibenda, si ea exhibere voluerit,
alioquin iuxta tue discretionis arbitrium diligenter examinare procures, Testes, qui se gracia, odio vel
timore substrinxerint, per censuram ecclesiasticam, appellacione cessante, ut veritati testimonium perhi-
beant, compellendo, ac deposiciones testium ipsorum fideliter in scriptis redactas, et quicquid in pre-
missis peregeris, per tuas litteras in publicam formam redactas tuo sigillo signatas harum seriem con-
tinentes eidem Vicecancellario quantocius referre non postponas. Datum Viterpii II. Kal. Septembri,
Pontificatus nostri Anno Septimo.

Episkopija Pulat

Pulatenski episkopi

Viši i niži

⁶⁹U najudaljenijem skrovitom mjestu najsurovijih planina, na uzvišenoj kosi leži Pulatum ili Poletum, veoma stari grad, možda ondje gdje je Ptolomejski grad, ali sigurno ne mnogo daleko od njega. Od Skadra je, na sjeveru, udaljen oko tri hiljade stopa. Mnogobrojnim ratovima i varvarskim upadima koji su sasvim opustošili taj region, bio je iz temelja razrušen, upravo tako da se njegovi tragovi jedva vide, ili ih uopšte nema. Zatim, sve od devetog vijeka bio je episkopski grad, što se potvrđuje iz Dalmatinskog koncila, čijom odlukom je bio dodijeljen Dukljanskoj provinciji i Mitropoliji, dok je jurisdikciju i episkopsku titulu jednakо zadržao. Sada se njegove dijeceze pružaju od zapada prema istoku pet, a od sjevera prema jugu tri dana putovanja. Od Srbije je rastavljen rijekom Valbonom, a od sadašnje Skadarske dijeceze rijekom Drilonom, koja teče okolo i ulazi između Sapatenskih, Biskavskih i Kalogerskih planina. Nju od ostalih razdvaja veoma visoka planina, koju nazivaju Ndermaina, i razdvaja je na dva dijela.

⁶⁹ Farlati, VII, 261.

EPISCOPI PULLATENSES MAJORES ET MINORES.

IN recessu intimo asperimorum montium Pullatum, sive Polletum, eminenti jugo insidebat, civitas paretusta, ibi fortasse, ubi Æquum urbs Ptolemaica, vel certe non longe ab ea distans. Ab Scodra millibus passuum amplius triginta in septemtrionem aberat, Creberrimis bellis & barbaricis incursionibus, quæ regionem illam pervastarunt, funditus eversa est, sic prorsus, ut ejus vestigia vix aut ne vix quidem apparet. Inde usque a saeculo nono civitas erat episcopalis, ut constat ex Concilio Delmitano, cuius decreto attributa fuit provinciæ ac metropoli Diocliensi, & jurisdictionem titulumque episcopalem etiamnum retinet. Nunc ejus diœcesis ab occasu in ortum quinque, ab septemtrione in meridiem trium dierum itinere protenditur. Valbona fluvio a Serblia, Drilone interfluo a Sappatensi,

Biscavi & Calogeri montium interiectu ab hodierna diœcesi Scodrensi disjungitur. Eam mons cæteris eminentior, quem Ndermainam vocant, intersecat & bipartito dividit.

Poslanica pape Aleksandra

465

⁷⁰Naredjuje da se episkopi Pulatenski, Svački, Drivastske pokoravaju arhiepiskopu Trivunu Dubrovačkom.

(*Beneventi, Dec. 29.*)
(*Ibid., p. 81.*)

Episkop Aleksandar, rob robova Božjih, vrlo poštovanoj braći Polatenskoj, Svačkoj i Drivastskoj, i svim ljubljenim sinovima klericima iz crkava Svača, Skadra i Polata, pozdrav i apostolski blagoslov.

Da ste poniznim duhom i čistom pobožnošću željeli da procjenujete kolika je vrlina pokornosti i koliko dobrega proizilazi iz poštovanja toga, vratili biste se razumu, te bi morali sa potpunom poniznošću da se potčinite vašim prelatima i njihovim korisnim opomenama, takođe i punom voljom srca brinuli bi da se pokorite njihovim naredbama. Naime, sama pokornost je vrlina koja prevazilazi zaslugu i zato se kaže: "Bolje je pokoravati se nego žrtvovati", budući da kao što greška je protiviti se i kao što se zločin idolopoklonstva ne smije ublažiti. (I Reg. XV). Zbog nepokornosti, naime, propao je prvi čovjek (Gen. III); zbog pokornosti Sin Božji zaslužio je da ima to ime, koje je iznad svakog imena (Filip. II). Zato smo, voljeni u Bogu sinovi, izložili ovo vama, jer se vrlo dobro sjećamo da je papa Hadrijan, naš putovoda, preko svojih spisa naložio vama da vrlo poštovanom našem bratu arhiepiskopu Trivunu Dubrovačkom, isto kao Ocu i upravitelju vaših duša, pružite dužnu pokornost i poštovanje. Vi, pak, kako smo saznali, i zbog čega se veoma čudimo i ljutimo, za ono što je trebalo da neizostavno učinite, da budete pokorni sinovi, zapušili ste vaše uši, kako se ne bi podsjetili na Anastazija i Hadrijana, Rimske pontifice, koji su vas o tome veoma očinski učili, a više ste željeli da tu opomenu i naređenje procjenujete, zbog čega ne samo za neposlušnost iskren klerik treba da bude kažnjen teškim ukorom i zbog propasti vaših duša, da ne bi brže duh u sumnji biti, preko apostolskih spisa naređujemo vam i u vrlini pokornosti, kao putovodi vašim putovođama, da znaju šta treba da se učini, da nastojite punu pokornost vašem nadbiskupu kao dobri i odani sinovi ponizno budete odani. Jer ako silno prezrete naš poslanik koga šaljemo u te krajeve, zbog toga na vas kanonsko promul ostati. Pa ako se tako ne opametite, dobijete zastrašujuću opomenu rastanak od poslanika pomenuti arhiepiskop zbog nepokornosti i vaše pobune nastojaćemo da bude snažan.

(Zbog velikog broja lakuna veći dio pisma, posebno završetak, nije u potpunosti razumljiv.)
(1167)

⁷⁰ Migne, tomus CC, col. CDLXV.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

CDLXV.

*Pullatensem, Suaciensem, Drivastensem episcopos
jubet Tribuno archiepiscopo Ragusino obtenerare.*

(Beneventi, Dec. 29.)

[*Ibid.*, p. 81.]

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Politanensi, Suaciensi et Drivastensi, et dilectis filiis universis clericis Suaciensium, Scutarinensium et Polinensium ecclesiarum, salutem et apostolicam benedictionem.

Si quanta sit virtus obedientiae, humili mente et sincera devotione considerare velletis, et quantum bonum de illius observantia procedat, ad eorū reduceretis, prælatis vestris in omni deberetis humiliitate substerni, et eorum salubribus monitis, atque præceptis toto cordis affectu, curaretis parere. Obedientia enim sola virtus est, quæ transcendit meritum; unde dicitur: *Melius est obedire quam sacrificare*, quoniam quasi peccatum..... est repugnare et quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere (*I Reg.* xv). Per inobedientiam enim primus homo corruuit (*Gen.* iii); propter obedientiam Filius Dei nomen quod est super omne nomen meruit obtinere (*Philipp.* ii). Hæc ideo, dilecti in Domino filii, vobis proposuimus, quoniam sicut accepimus, honore memorie Adrianus papa antecessor noster, vobis per sua scripta sua mandavit, ut venerabili fratri nostro Tribuno Ragusino archiepiscopo, tanquam Patri et rectori animarum vestrarum debitam obedientiam et reverentiam impenderetis. Vos autem, prout nobis suggestum est, ad hoc efficiendum, unde magis miramur, atque gravamur, cum filii obedientiae esse deberetis, aures vestrarum obturasti, nec honore memorie Anastasii, et Adriani Romanorum pontificum, qui super hoc satis paterne vos instruxerunt, mandatum atque admonitionem attendere voluisti, unde quoniam de inobedientia non solum..... simplex clericus gravi esset animadversione plectendus, et ad periculum animarum vestrarum, nisi citius eorū.... dubio pertinere per apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, et in virtute obedientiae sicut antecessores vestri antecessoribus ejus fecisse noscantur, plenam studeatis obedientiam..... metropolitano vestro sicut boni et devoti filii humiliter persistatis; quod si forte neglexeritis.... legatus noster quem ad partes illas dirigimus propter hoc in vos canonice promul..... permanere. Quod si nec sie resipueritis, timendum vobis erit sententiam..... discessum legati memoratus archiepiscopus propter inobedientiam, et rebellionem vestrarum.... curabimus firmam habere.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Viši pulatenski episkopi

Andreja, VII pulatenski episkop

⁷¹U godini inkarnacije gospodara našeg Isusa Hrista MCCLI, dvadeset i šestog mjeseca aprila, u indiktu XVIII, u prisustvu onih, čija su imena navedena. Prezviter Desinja, glasnik D. Salvija, Travunijskog episkopa, predocio je pismo istog arhiepiskopa Drivastskom episkopatu, koje je preko imenovanog prezvitera Desinje poslao episkopu Andreji iz Polata, koje je pomenuti Drivatski episkop u pravo vrijeme primio od navedenog Polatenskog episkopa i sam ga je poslije određenog vremena prezentirao sa ovom sadržinom.

Vrlopoštovanom u Hristu P., Božjom milošću episkopu Polatenskom, Salvije, istom milošću Travunijski episkop, pozdrav u Bogu. Vaš paternitet zna da je od Vrhovnog Pontifika primio takvo pismo: Episkop Inokentije etc. - opisano je kod Jovana III, Dubrovačkog arhiepiskopa. - Dakle, pošto ne možemo da zanemarimo apostolsku naredbu, a i ne smijemo, moću koja nam je data, naređujemo vam da se za vrijeme od oko osam mjeseci odmah poslije apostolske naredbe, u danu utvrđenog vam poziva na suđenje, rok koji smo neizostavno utvrdili za vas, lično vi, ili preko ovlašćenog prokuratora, sa aktima, privilegijama i potporama, i svim pravnim i razumnim dokumentima, da se pojavite pred islijedenje Vrhovnog Pontifika, sa pomenutim arhiepiskopom, svakako Dubrovačkim, ili njegovim prokuratorom, koji će se legitimno odazvati. Ovo je sastavljeno u domu episkopa iz Drivasta, sa prisutnim arhiepiskopom Mihajlom, prezviterom Jovanom, unukom Polatenskog episkopa, đakonom Jovanom, bratom Drivastkog komite, đakonom I ja, notar Bonakurs koji sam sa svima gore pomenutima prisustvovao, napisao sam, i popunio i ovjerio. U godini, danu, mjesecu i indiktu prethodno iznesenim, i u Savjetu episkopa u Baru u prisustvu Svačkog i Ulcinjskog episkopa. Polatenski episkop Andreja je potvrdio da je primio pismo od Drivastkog episkopa, koje je preuzeo u pravo vrijeme i kao svoje.

⁷¹ Farlati, VII, 264.

eretur ad
Capitum
Pontificis
eum.

Anno ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi MCCLI. vigesima sexta mensis Aprilis, Indictione VIII., in eorum præsentia, quorum nomina inferius conscribuntur. Presbyter Designa Nuncius D. Salvii Episcopi Tribuniensis præsentavit literas ejusdem Episcopi Episcopo Drivastensi, quas litera per dictum Presbyterum Designam Episcopo Andrea de Pollato mittebantur, quas predictus Drivastensis Episcopus vice & loco dicti Episcopi Pollatensis recepit, & eas sibi post modicum tempus præsentavit bunc tenorem babentes. Venerabili in Christo P. Dei gratia Episcopo Pollatensi Salvius eadem gratia Tribuniensis Episcopus salutem in Domino. Noverit Parentitas vestra nos a Summo Pontifice tales literas recepisse; Innocentius Episcopus &c. Descriptæ sunt in Joanne III. Archiopiscopo Ragusino. Cum ergo mandatum pontificium præterire non possumus, nec debemus, auctoritate nobis injuncta vobis præcipiendo mandamus, quatenus infra octo mensium spatium juxta mandatum apostolicum a die vobis cirationis factæ terminum duximus præfigendum, ut personaliter per vos, vel per sufficiens Procuratorem cum actis, privilegiis & munimentis, juribus & rationibus omnibus Summi Pontificis conspectui præsentetis, & memorato Archiepiscopo, scilicet Ragusino, vel ejus legitimo Procuratori responsuris, Actum est hoc in domo Episcopi de Drivasto, presentibus Arcibypstero Michaeli, Presbytero Joanne nepote Ep. Pollatensis, Diacono Joanne fratre Comitis Drivastensis, Diacone.... Et ego Bonacursius Notarius supradictis omnibus interfui, atque scripsi, complevi & reboravi. Anno, die, mense & indictione praetulatis, & in Consilio Episcoporum in Antibaro coram Episcopis Suacen. & Dulcinen. Andreas Episcopus Pollatensis confessus est se receperisse ab Episcopo Drivastensi literas, quas recuperat loco & vice sui.

Niži pulatenski episkopi

⁷²Prije četrnaestog vijeka ne zapaža se nikakva razlika ili podjela na Višu ili Nižu Pulatensku crkvu. Obično se postavljao jedan isti episkop za cijeli Pulatenski region. Od godine 1311. (ili 1331. - u tekstu je vršena korekcija) počela su da se pojavljuju dva episkopa, Viši Pulatenski i Niži Pulatenski. Obojica u istoj godini, što su bili dužni, "za trogodišnju desetinu apostolskom sabiraču" priložili su: Viši Pulatenski "sol. groša 40, Gregorije, Niži Pulatenski, drugačije Skordienski, sol. groša 10." iz Cod. Rat. Cam. Apost. 192, str. 188. Takođe, godine 1372., zbog siromaštva oslobođeni su od plaćanja desetina između ostalih i episkopi Barske provincije, "Skordinenske", odnosno Niže Pulatenske, i "Polatenske", odnosno Više, u Cod. Rat. Cam. Apost. u tomu 240, str. 269. Iz ovih podataka proizilazi da treba obratiti pažnju na to da se onaj (episkop) koga smo prije nazivali Niži Pulatenski, takođe naziva i "Skordienski" i "Skordinenski", a iz toga se može razabratи da se Skodrenski episkop zatim počeo nazivati novijim imenom "Skutarenski", svakako po gradu koji se u starini nazivao Skodra, a zatim je nazvan, a i danas se zove "Skutari". Kada se, pak, jednostavno i bez ikakvih dodataka naziva Pulatenski episkop, mora se razumjeti da je on Viši. Niži Pulatum je razdvojen od Višeg usijekom planine Ndermine. O Nižim Pulatenskim episkopima nemam da iznesem ništa više osim imena, i to i ona ne baš sva, dijelom iz crkvenih spisa, dijelom iz najhumanijih i najučenijih pisama kardinala Grampa.

Gregorije, III Niži Pulatenski episkop

⁷³Takođe nazivan "Skordienski", koji je u 1351. godini, kako smo pročitali, isplatio trogodišnje ostvarene desetine; u Cod. Rat. Cam. Apost. "Apostolski sakupljač trogodišnje desetine primio je od Gregorija, nižeg Pulatenskog episkopa 10 sol. groša".

⁷² Farlati, VII, 269-270.

⁷³ Farlati, VII, 270.

EPISCOPI PULLATENSES
MINORES.

Ante saeculum decimum quartum nulla reperitur distinctio vel divisio Majoris & Minoris Ecclesiarum Pullatensis. Unus idemque Episcopus universarum regionum Pullatensem praeferi solet. Anno 1351. duo Episcopi, Pullatensis Major & Pullatensis Minor, apparere coeperunt. Utique eodem anno, quod debebant, pro decimo triennio Collector Apostolicus contribuit; Pullatensis Major sol. grossos 40., Gregorius Pullatensis Minor, alias Scordiensis, sol. grossos 10. ex Cod. Rat. Cam. Apost. 192. pag. 188. Item an. 1372. ab solutione decimorum immunes propter paupertatem habiti sunt cum ceteris Episcopis Provinciarum Antibarensis Scordiensis, id est Pullatensis Minor, & Polsen, id est Major, in Cod. Rat. Cam. Apost. Tomo 240. pag. 269. Ex his constat, quod supra animadvertisendum esse diximus, videlicet Pullatensem Minorum etiam Scordensem, & Scordensem appellari; ab hoc autem ut internosci possit Episcopus Scordensis, hic recentiori vocabulo nominari coepit Scutaren sis; civitas siquidem, quaz antiquitus Scodra vocatur, postea dicta est, hodieque dicitur Scutari. Cum autem simpliciter & sive alio additamento Episcopus Pullatensis nominatur, is Major intelligi debet. Pullatum Minus a Pullato Majori montis Ndermaio interjectu sejungitur; regio citerior Minus, ulterior Pullatum Majus cognominatur. De Pullatensibus Minoribus nihil habeo, quod proferam, praeter nomina, & haec ne omnia quidem, partim ex tabulis ecclesiasticis, partim ex litteris humanissimi & eruditissimi Card. Garampi.

GREGORIUS EPISCOPUS
PULLATENSIS MINOR III.

Gregorius Scordensis etiam appellatur, qui anno 1351.,
Ep. Pullatensis ut diximus, decimas triennii transacti per-
ten. Minor annno 1351. solvit; in Cod. Rat. Cam. Apost. Collector
Apostolicus decima triennalis a Gregorio Ep.
Polaten. minori, alias Scordensi, exceptis sol.
grossos 10.

Episkopija Sarda i Sapatija

Sardenski i Sapatenski episkopi

⁷⁴Veoma stari grad Sarda, vrlo poznat starim geografima, ležao je na istočnoj obali rijeke Drilone, u onom regionu koga sada nazivaju Zabrdje. Od Stefana je nazivan Iliridski grad Sardun, Σαρδος, πολις ὸιλλυριας, a građani "Sardeni", οε πολιται Σαρδηνοι, koje Ptolomej naziva Sardioti u knj. 2. ovim riječima: "Unutrašnjost Dalmacije drže Dursi, više njih su Komeni i Vardei, a više ovih Narensi i Sardioti". Iz toga što su kod Strabona sigurno pomenuti kao Sardei, u knj. 7, a drugi, na istom mjestu kao Ardei, moguće je da je Kasaubonus računao da je to jedan isti narod, koji je Strabon pogrešno podijelio na oba mesta, jer je, svakako nebrigom prepisivača, od riječi Ardei izostavio slovo *s.* Ovi Sardioti, tako nazvani od Plinija u knj. 3, gl. 22, koji su na Salonitanskom saboru, svakako nijesu oni koje treba pribrojati Naronjanima, jer protivna je toj topografiji njihova pozicija; naime, više su udaljeni od Narone, nego od Salone. Od ovog prastarog grada još uvijek se vide neznatni ostaci i neka napola porušena utvrđenja na nekoj planini istog imena, na koju se grad oslanja. Tamo još uvijek postoji napola porušena Katedralna crkva pod imenom i znamenjima Bogougodne Djevice, rođene posvećene; a veliki broj parohija, kojih je bilo u Sardenskoj dijecezi na jugu i istoku, sada su bezbožnošću Turaka uništene.

Ispod Sarda prema jugu, nedaleko od Drilone, u samom podnožju visokih i strmih planina, usadila se Sapa, grad nekada dosta naseljen i poznat, od koga se sada jedva pomaljaju nekakvi tragovi, a nije se ni od zaista malih utvrđenja, nastanjениh sa nekoliko kuća, zadržao oblik. Ispred grada se prostire veoma ugodna, duga i široka ravnica, koju nazivaju "Zadrimam", ona je smještena u regionu Zagorja. Na strani 53. ovog toma čitamo da neki smatraju da su Sapa i Sava isti grad, što je moguće, pošto ne postoje nikakvi tragovi ovog, po kojima bi se mogli utvrditi barem mjesto i položaj razrušenog grada. Čini se da postoje neki argumenti koji bi potvrdili ovo mišljenje, vrlo blizu istini. Ali, ako se stvar marljivije razgleda, ništa određeno ne može da se zaključi, osobito pošto niko od veoma pažljivih geografa, jedan od njih je Martinerius, ili od grčkih pisaca, koliko ja znam, ne spominje grad Savu, osim u pismima Benedikta XI, gdje je na jednom mjestu zapisan. Oba grada, Sarda i Sapa, iako nijesu zadržali nikakav oblik i značaj, ipak ih je krasilo episkopsko pravo i sjedište, i držali su mjesto među crkvama Barske provincije.

Sardenski episkopat je dugotrajniji i stariji od Sapatenskog; o ovome, zaista, prije petnaestog vijeka u crkvenim zapisima ne nalazim nikakvu napomenu, dok onaj, uistinu, u granica dvanaestog vijeka drži svoje mjesto u episkopskoj hijerarhiji. Početkom petnaestog vijeka, a možda i prije, obje crkve, Sardenska i Sapatenska, bile su pripojene istom episkopu, što je jasno izloženo u "Katalogu crkava cijelog svijeta".

⁷⁴ Farlati, VII, 271-272.

Sarda civitas perantiqua, nec prorsus ignota veteribus Geographis ad ripam orientalem fluvij Drilonis assiduebat in ea regione, quam nunc Postripensem vocant. Sardum Illyridis civitas a Stephano nominatur; Σάρδος, τόλις Ἰλλυρίας; & cives Sardeni, οἱ τολίται: Σαρδύοι; qui Sardiota a Ptolemæo dicuntur lib. 2. hisce verbis; *Interiora Dalmatiae tenent Daursii, supra quos Comenii & Vardei, supra hos Narentii & Sardiota.* Hinc certe Sardiota populi apud Strabonem lib. 7., alii ab Ardæis ibidem memoratis, licet Casaubonus unam eamdemque gentem perperam suspicetur a Strabone utroque in loco describi, ablata nimirum per librariorum incuriam a vocabulo *Ardæis* litera σ. Hi *Sardiota* dicti a Plinio lib. 3. cap. 22., qui ad *Conventum Salonianum*, non vero *Naronianum* illos adscripsit, contra quam topographicâ illorum positio postulare videtur; nam proprius absunt Narona, quam Salona. Hujus vetustissimæ urbis adhuc visuntur pauca vestigia, & quædam propugnacula semiruta in quodam ejusdem nominis monte, cui civitas incumbebat; adhuc ibi extat semiruta *Hædes* *Cathedralis* sub titulo

& auspiciis Deiparæ Virginis natæ consecrata; & quæ plurimæ erant in Sardensi dioecesi parœciæ ad meridiem & orientem, nunc Turcarum impietate destructæ sunt.

Infra Sardum ad meridiem, non longe ab Drilone sub ipsis radicibus montis præalti & prærupti insidet Sappa, civitas olim neque infrequens, neque ignobilis, cuius nunc vix apparent vestigia, ac ne oppiduli quidem exigui, paucis focis habitati, speciem retinet. In urbî conspectu planities peramena longe lateque explicatur, quam *Zadrimam* vocant, & hæc quoque in regione Postripensi sita est. Pag. 53. hujus Tomi diximus, Sappam eamdem urbem ac Savam a nonnullis putari; licet nulla exstant hujus vestigia, ex quibus situs saltem ac positio eversæ urbis possit dignosci. Nec deesse argumenta videbantur, quæ verisimilem opinionem probarent. Sed re diligenter perpensa, certi nihil decernere licet; præsertim cum urbis Savæ neque e Geographis magis accuratis, quorum unus Martinierius, neque e Græcis Scriptoribus quispiam, quod ego sciam, meminerit, præter literas Benedicti XI. eo in loco allatas. Utraque civitas Sarda & Sappa quamvis pristinæ formæ & amplitudinis nihil retineat præter nomen, episcopali tamen jure & sede condecoratur, atque inter Ecclesiæ provinciæ Antibarensis locum obtinet.

Sardensis Episcopatus longe est antiquior Sappatensi; hujus siquidem ante sæculum decimum quintum nullam in tabulis ecclesiasticis mentionem invenio; ille vero intra finem sæculi duodecimi in Episcopali Hierarchia locum suum obtinebat. Sub initium vero sæculi decimi quinti, & antea fortassis utraque Sardensis & Sappatensis Ecclesia sub uno eodemque Episcopo conjuncta fuit; id quod diserte traditum est in *Catalogo Ecclesiastiarum Iustiniani orbis* &c.

Petar, IV sardenski episkop

⁷⁵Po narodnosti Ital, po rođenju Tiburtinac, po načelu religioznog života franciskanac, koga je Barski arhiepiskop Laurencije, po nalogu Aleksandra IV, odredio za episkopa Sardenske crkve, kako se zaključuje iz njegovih pisama pontificima, koja iz toma 2. *Bull. Franciscani*, str. 400, ovdje prilažem.

Aleksandar etc. Vrlopoštovanom bratu Barskom arhiepiskopu i Dukljanskom, pozdrav i apostolski blagoslov.

Pošto smo shvatili da između briga, koje nas pritiskuju zbog dužnosti koja nam se nalaze u službi, nije najmanja ona, da se treba postarati o prikladnim ličnostima, koje bi se brzo postarale o upražnjenim crkvama, kako one ne bi zbog dugotrajne upražnjenosti bile oštećene u duhovnim i svjetovnim stvarima, tvom fraternitetu, o kome u Bogu zadržavamo najveće povjerenje, preko apostolskog spisa nalažemo da voljenog sina, brata Petra iz Tibura iz Reda Male Braće, muža osobito načitanog i razboritog, promišljenog u duhovnim i svjetovnim stvarima, prihvaćenog od nas zbog svojih dobronamjernih zasluga, budući da smo doznali da je Sardska crkva ostavljena bez pastora, da ga po našoj volji postaviš za episkopa i pastora, koji će učiniti da se njemu i njegovim podanicima pruži dužna pokornost i poštovanje. One koji se suprotstavljaju preko crkvene cenzure treba smiriti pozivom na sud. Datum u Ananiju V kalenda jula, pontifikata našeg u godini šestoj - odnosno 1260.

Ptolomej, V sardenski episkop

⁷⁶Bio je Sardski episkop godine 1278., u kojoj ga Hergot u "Genaologiji Habsburgika" na str. 485 naziva Sardienskim, a na str. 490 Sardinenskim episkopom.

Postoji ovo pismo u "Diplomataru Miscelu" od Boringija, čiji je početak: "Mi, Božjom voljom, arhiepiskop Aborenzis Petar i episkopi Andreja Hasloenski, Bernard Humanas, Tolomej Sardinenski, Bernard Perusinski, Jovan Avelienski, Jovan Cerivienski etc." - svakako, pečatom su potvrđeni - "Datum u Peruđi, u godini Gospodovoj MCCLXXX. XII kalenda decembra, pontifikata gospodara Pape Martina Četvrtog u godini četvrtoj.

⁷⁵ Farlati, VII, 273.

⁷⁶ Farlati, VII, 273.

PETRUS EPISCOPUS SARDENSIS IV.

Natione Italus, ortu Tiburtinus, vitæ religiose instituto Franciscanus, quem Lauren-
tius Archiepiscopus Antibarensis ex mandato
Alexandri IV. Episcopum Ecclesie Sardensi
dedit, ut constat ex literis ejusdem Pontifi-
cis, quas e Tomo 2. Bull. Franciscani pag.
400. hic subjicio.

Alexander &c. Venerabili Fratri.... Ar-
chiepiscopo Antibaren. O Dioclenen. Sal. O
Ap. Ben.

Quoniam inter sollicitudines, que nobis ex
officio injuncte servitutis incumbunt, illam no-
vimus non esse minimam, ut de personis ido-
neis provideatur acceleratione sollicita Ecclesiis
viduatis, ne per vocationem diutinam incur-
ravit in spiritualibus & temporalibus detrimen-
tum, Fraternitati suæ, de qua plenam in Do-
mino fiduciam obtainemus, per apostolica scri-
pta mandamus, quatenus dilectum filium Fra-
trem Petrum de Tybure Ord. Minorum virum
utique literatum & providum ac in temporali-
bus & spiritualibus circumspicuum, nobisque
meritis sue probitatis acceptum, Sardinien. Ec-
clesie pastoris, ut intelleximus, solatio dossi-
surae auctoritate nostra preficias in Episcopum
& pastorem, faciens sibi a suis subditis obe-
dientiam & reverentiam debitam exhiberi.
Contradictores per censuram ecclesiasticam ap-
pellatione postposita compescendo. Dat. Ana-
gnie v. Kalendas Julii, Pontificatus nostri
Anno sexto, id est 1260.

Erat is Episcopus Sardensis an. 1278.
quo anno Hergottus in Genealogia Habspur-
gica pag. 485. Sardiensem, & pag. 490. San-
danensem Episcopum illum nominat.

Ex-
stant hæ literæ in Diplomatario Miscello Ba-
ringii, quorum initium est: *Nos Dei gratia*
Petrus Aborensis Archiepiscopus, Andreas
Hasloensis, Bernardus Humanus, Tholomeus
Sardinensis, Bernardus Perusinus, Joannes
Avellinus, Fredericus Cerivensis Episcopi &c.
consignatz vero sunt, & Dat. Perusii Anno
Domini MCCLXXX. XII. Kal. Decembris,
Pontificatus domini Martini Pape quarti An-
no quarto.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

N. N., sardenski episkop

⁷⁷Poslije abdikacije Ptolomeja, kanonici Sardenske crkve izabrali su za svog episkopa Tanusija, arhiprezvitera Dukljanske ili Barske crkve. Ali, ovaj izbor je bio uzaludan i bez uspjeha, ili zato što su izbor objavili poslije roka koji je kanonskim zakonom unaprijed utvrđen, ili zato što Tanusije nije mario da u tom istom roku zatraži pristanak od Apostolske stolice za episkopat koji mu je ponuđen, ili, napokon, zato što je Vrhovni Pontifeks iz sigurnih, ali nepoznatih razloga, ukinuo taj izbor. Zato je Nikolaj IV, da ne bi Sardenska crkva bez svog poglavara trpjela štetu, preko pisma naredio Mihajlu, Barskom arhiepiskopu, da toj crkvi postavi episkopa, za koga smatra, takođe prema pruženom savjetu i mišljenju "priora Propovjednika i gvardijana Male Braće iz Dubrovnika", da je najprikladnije da njom upravlja; iz epistole 20 istog pontifika "datirana martovskih kalenda god. IV pontif.", odnosno 1291., od koje je moguće da je ovaj dio prepisan iz bilježaka kardinala Garampija.

Epistola Nikolaja IV Barskom arhiepiskopu

Tvoj fraternitet nas je izvjestio da je Sardenska crkva već toliko vremena bez poglavara, jer je pred Apostolskom stolicom staranje o njoj legitimno odbačeno, premda je zatim Kapitul same Sardenske crkve složno odlučio da za svog episkopa i pastora i za istu crkvu treba izabrati voljenog sina Tanusija, arhiprezvitera Dukljanske crkve; zato si, ponizno moleći, zatražio od nas, pošto se zna da se pomenuta Sardenska crkva nalazi među opakim narodima, i da pomenuti Kapitul zbog udaljenosti mjesta, udaljenosti puteva i tereta siromaštva, kojima je, zna se, teško potisnut, zbog svega toga ne može da dode sam Apostolskoj stolici, radi položaja same crkve, da ne bi lišena upravljanja pastora pretrpjela velike štete, smatrano dostoјnjim da se, sa milošću uobičajene dobrote, pobrinemo o njoj. Zaista, ne želeći da pomenuta Sardenska crkva, zbog nedostataka upravitelja, trpi neprijatnosti, i imajući puno povjerenje u Boga za usrđnost tvoga poštenja, tebi, zajedno i po pristanku voljenih sinova priora Propovjednika i gvardijana Reda Male Braće iz Dubrovnika, povjeravamo brigu o izboru odgovarajuće ličnosti za samu Sardensku crkvu, koja bi se nosila sa takvim naporom, o čemu nastojimo da te uvjerimo, i koja bi učinila da se njoj i njenim podanicima pruža dužna pokornost i poštovanje, oni koji se suprotstavljaju etc. preko cenzure etc. dozvoljeno je. A, radi toga da se ovim zakonskim izborom nastoji da se dobije nešto razumno od ovakvog učinjenog izbora za sebe u istoj crkvi, ili pomenutom Sardenskom Kapitulu, za izbor Sardenskog episkopa, ako se dogodi da sama crkva ostane upražnjena, možeš slobodno da odlučuješ, kao i ranije, a mi ne želimo da se izvodi nekakva prethodna odluka etc.

... U 1372. godini svakako je imala episkopa, koji je skoro sa svim drugim episkopima Barske provincije bio izuzet od isplate desetina; "u 1372. godini dugovali su desetine Apostolskoj stolici Barski arhiepiskopi i Ulcinjski episkopi, Sardenski, Skadarski, od kojih nije ništa primljeno, niti traženo; a siromasi u bijedi žive"; iz knjige *Oblig. Cam. Apost.* Uostalom, zbog velike praznine od oko sto godina nestala su imena i akta svih episkopa.

⁷⁷ Farlati, VII, 274.

N. N. EPISCOPUS SARDENSIS VI.

Tanueli in Episcopum Sarden. i.e. ritacclisia. Post Ptolemei abdicationem Canonici Ecclesiae Sardensis Tanusium Archipresbyterum Ecclesiae Diocliensis sive Antibarensis sibi in Episcopum elegerant. Sed hujusmodi electio irrita fuit, & effectu caruit, vel quia electionem distulissent ultra tempus jure canonico praefinitum, vel quia Tanusius Episcopatus sibi delati approbationem a Sede Apostolica infra idem tempus postulare neglexerat, vel denique quia Summus Pontifex electionem certis, sed ignotis de causis rescederat. Itaque Nicolaus IV., ne Sardensis Ecclesia suo viduata Antistite detrimentum caperet, Michaeli Archiepiscopo Antibarensi imperavit per literas, ut Ecclesiae illi Episcopum præficeret, quem, adhibito etiam Prioris Prædicatorum & Guardiani Min. Fratr. Regusin. consilio & assensu, maxime idoneum ad eam regendam censeret; ex epist. 20. Nicolai IV. ejusdem Pontificis data Kalendis Martii an. epistola ad Archiepiscopum Antibarens. IV. Pontif. id est 1291. cuius hæc pars Antibarens. potior est e schedis Card. Garampii excisiu Sarden. Ep. eligat. Tua nobis Fraternitas insimovit, quod Ecclesia Sardanan. Ecclesia Antibarens. & sujed. tanto tempore jam vocavit, quod ejus propositio est ad Sedem Apostolicam legitime devoluta, quamquam postmodum ipsius Ecclesia Sardanan. Capitulum dil. fil. Tanusium Archipresb. Ecclesia Dioclet. in suum & ejusdem Ecclesie Episcopum & Pastorem concorditer duxerunt eligendum; quare suppliciter postulabes a nobis, ut, cum prædicta Sardanan. Ecclesia inter nationes perversas posita dinatur, & prefatum Capitulum propter loci distantiam, viarum discrimina, & onera paupertatis, quibus vocavitur pragravari, non possit propter bac ad Sedem se conferre prædi-
cam, circa statum ipsius Ecclesie, ne Pastoris destituta regimine dampnorum perferas de-
remita, dignaremur de solita benignitate clementia providerere. Nolentes igitur, ut prædicta Ecclesia Sardanan. ex defectu Recloris incommoda patiatur, & de sua probitatis industria plenam in Domino fiduciam obtinentes, tibi providendi bac vice de consilio & assensu dil. fil.... Prioris Prædicatorum, & Guardiani Min. Fratr. Regusin. ipsi Ecclesia Sardanan. de persona ydonea, qua

tanto congruat auerbi, super quo suum intendimus conscientiam onerare, ac faciendū ei a suis subditis obedientiam & reverentiam debitam exhiberi, & Contradictores &c. per censuram &c. concedimus facultatem. Per hoc autem eidem Electo super juro, siquod sibi ratione electionis bujus de se facta in eadem Ecclesia competit, aut præfata Sardanan. Capitulo, quin ad electionem Sardanan. Episcopi, cum Ecclesia ipse vacare contigerit, libero possit procedere, sicut prius, nolumus aliquod prejudicium generari &c..

Certe anno 1372. Episcopum habuit, qui cum aliis fere omniibus Episcopis Provincie Antibarensis solutione decimorum exemptus fuit; Anno 1372. in provincia Antibarensi debebant decimas Sedi Apostolica Archiep. Antibaren. & Episcopi Dulcinon. Sarden. Scutaren. de quibus nihil receptum fuit, neque exactum; pauperes sunt, & in miseria vivunt; ex libr. Oblig. Cam. Apost. Ceterum nomina & acta horum Episcoporum ingens lacuna centum fere annorum absorbut.

Sapatenski episkopi

Benevenuti, II sapatenski episkop

⁷⁸Iz familije franciskanaca, sa veoma solidnim obrazovanjem, kome je Gregorije XI, koji je imao obezbijedeno pravo za sebe da izabira Sapatenske episkope, koliko god puta treba to da učini, naredio da se od Monembasienske crkve na Peloponezu, kojom je rukovodio, odmah vradi kako bi "zbog smrti prethodnika Paula", upravljao Sapatenskom crkvom, sa pismom koje je datirano dana 2. jula, godine 1376. Onda, drugim pismom iz istog dana i godine napisao je: "Kapitulu, kleru, narodu i svim podanicima Sapatenske crkve, da dužnu vjernost, svakako i uobičajenu i kanonsku pokornost na koju su obavezni nastoje da mu pruže"; iz *Reg. Gregorija XI, upisanog Bull. div. god. VI, u tomu I, str. 150.*

Mihailo, V sapatenski episkop

⁷⁹Ovom kapitulu Sapatenske crkve, tu istu crkvu predao je na upravljanje Martin V godine 1422. dana 2. marta, iz knj. Provis. S. C. str. 124, i proglašen je javno za episkopa na Konzistoriji uoči sedmog dana istog mjeseca, kako izlažu Konzistorijalna akta; "Godine 1422. uoči sedmog dana marta, pobrinulo se za Zapatensku crkvu, upražnjenu zbog smrti N. N. (Nikolaja) u ličnosti Mihaila, kanonika iste crkve". Iste godine, IX kalenda avgusta, kada još uvijek nije bio označen episkopskim osvećenjem, "podnio je za kom. serv. zlatnih fiorina 58 iz cam. u koje se nabrala imenovana crkva, rukom Andreja, opata manastira Sv. Aleksandra iz Molendina, iz reda Sv. Ben. Arbanenske dijeceze"; iz knjige Obl. u tomu 60, str. 12.

Upravljaо je tri godine.

⁷⁸ Farlati, VII, 276.

⁷⁹ Farlati, VII, 276.

BENEVENUTUS EP. SAPPATENSIS II.

E Franciscana familia severioris disciplinæ, quem Gregorius XI. jure sibi reservato eligendi Episcopi Sappatensis, quotiescumque id fieri contingeret, jubet e Monembasiensi in Peloponeso Ecclesia, cui præterat, ad Sappatensem regendam statim migrare ab mortem Pauli predecessoris, datis literis die 2. Iulii an. 1376. Tum aliis literis diei & anni ejusdem scripsit Pontifex Capitulo, Clero, populo, quin & universis Vasassis Ecclesia Sappatensis, ut ei fidelitatem debitam, necnon consueta servitia & jura ab iis sibi debita exhibere studeant: ex Reg. Gregorii XI. inscripto Bullæ div. an. vi. tomo 1. pag. 150.

MICHAEL EP. SAPPATENSIS V.

Huic Canonico Ecclesiæ Sappatensis eamdem Ecclesiam gubernandam tradidit Martinus V. anno 1422. die Martii 2., ex lib. Provis. S. C. pag. 124. t., & Episcopus renuntiatus in Consistorio pridie nonas ejusdem mensis, ut docent Acta Consistorialia; Anno 1422. pridie nonas Martii provisum est Ecclesiæ Zappaten, vacanti per mortem N. N. (Nicolai) de persona Michaelis ejusdem Ecclesiæ Canonici. Eodem anno, & ix. Kal. Augusti, cum nondum episcopali consecratione insignitus esset, obtulit pro comm. serv. fl. auri de cam. 58. ad quos dicta Ecclesia taxatur, per manus Andreae Ab. Monasterii S. Alexandri de Molendino Ord. S. Ben. Arbanen. diaec.; ex libris Obl. Tomo 60. pag. 12. Triennium præfuit.

Georgije, VIII sapatenski episkop

⁸⁰U vatikanskim spisima postoji diploma Nikolaja V, koji Georgiju povjerava manastir, ne znam koji, možda isti onaj Sv. Jovana iz Stavilja u Drivastskoj dijecezi, prije toga povjeren Petru i Mateju. Za njega, prečutkujući njegovo ime, postoji epistola Kaliksta III, datirana u junske kalendama godine 1457, kojom mu naređuje da se postavi pitanje o nekim sramotnim i veoma teškim prekršajima, zbog kojih je Pavle, Krainenski arhiepiskop bio optužen, i ako se dokaže da je kriv, zbog težine prekršaja, kojima je bio sklon, da se osudi crkvenim kaznama. Nju ovdje prepisujemo.

Vrlopoštovanom bratu episkopu Zapatenskom i voljenom sinu Giljelu iz Laura, našem prijatelju, bakalarensu u teologiji, pozdrav.

Žalosnom insinuacijom mnogih, saznali smo da naš vrlopoštovani brat Pavle, Krainenski arhiepiskop, koga smo nedavno mi i Apostolska stolica odredili za glasnika u Albaniji i Srbiji, i susjednim djelovima, i dozvolili mu da riječ Krsta propovijeda narodu i da će tako, dajući znak Krsta, pomoći kolebljivim vjernicima protiv pokvarenog Muhameda, vođe Turaka, a dozvolili smo mu i druge različite mogućnosti, jasno izražene u našim *pismima*, koja su tada zbog toga napisana, te iste mogućnosti, u koje smo se pouzдавali da moraju pružiti samo spasenje za vjernike i zaštitu katoličkoj vjeri, iskoristio je da ih zloupotrebljava, i u prisustvu našeg vrlopoštovanog brata Nikolaja, Palcanskog episkopa i mnogih znamenitih i uglednih muževa, javno je propovijedao, što nije istina, da vjera Grka može biti pravednija od vjere koju uči i drži Sveta Rimska Crkva, i da je vjerski običaj kod ovih Grka vrijedniji od vjerskog običaja pomenute Rimske crkve. Stoga mi, za sve i za pojedince, koji se sa Grčkim i Rašanskim raskolnicima suprotstavljaju, proglašavamo odluku o ekskomunikaciji.

Osim toga, bez razumnog razloga, ekskomunicirao je voljenog sina, plemenitog muža, katoličkog prvjenca Pavla Dukagina i njegove potčinjene i zabranio im je sve crkvene prinadležnosti, zbog čega su u Albaniji slijedila velika negodovanja. Takođe je zabranio, i zabranjuje, da se Rašanima i raskolnicima ne propovijeda Božja riječ i da se nevjernici mogu preobražavati i kršavati, već nevjernike i jeretike pomaže i uzdiže u njihovoj nevjeri. Osim toga, pravi da se ispred njega nosi uspravljeni krst, i, prisvajajući potpunu papsku moć, zabranjuje da idu u Rim oni, koji bi zbog zahvalnosti, koje bi uslijedile od Apostolske stolice, mogli da pristupe samoj Stolici; a počinio je i mnoga druga teška i prekomjerna nedjela, zbog kojih bi, da se nije već o njima postaralo preko same Apostolske stolice, slijedila još gora, koja bi Božjem imenu i katoličkoj vjeri nanijela veliku uvredu. Zato, pošto mi nijesmo mogli, zbog namjernog zanemarivanja, da prenesemo poslanu milost, vašoj uviđavnosti povjeravamo i nalažemo, kao i drugima koji sumnjuju, i onima koji su trebalo da sumnjaju u imenovanog arhiepiskopa, da vi ili neki drugi od vas, radi premlisa u navedenim djelovima Albanije i Srbije, našom voljom istražite tačnu istinu i, ako preko ovakvog istraživanja pronađete da je ona suprotna ovoj našoj, istom voljom pomenutom arhiepiskopu, zbog takvog propovijedanja da zabranite pontifičku službu i da njega samog isključite iz upravljanja i administracije njegove crkve, i da mu odredite odgovarajući termin u kome treba lično da se pojavi pred nama, zbor premlisa od nas prema njemu čineći sve i pojedine, koje ste u premisama umanjili, za samog arhiepiskopa istom voljom, sa pozivom na sudjenje, treba brižljivo ispitivati etc. Ne suprotstavljajućima etc. Datum u Rimu, kod Sv. Petra, godine MCCCCLVII. Kalende juna, pontifikata našeg u godini III.

⁸⁰ Farlati, VII, 277-278.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

In tabulis Vaticanis exstat diploma Nicolai V. qui Georgio monasterium nescio quod commendat, idem fortasse S. Joannis de Stivalio diœcesis Drivastensis, Petro ac Mattheo antea commendatum. Ad hunc, tacito ejus nomine, exstat epistola Callisti III. data Kalendis Junii an. 1457., qua eidem imperat, ut, de quibus accusatus fuerat Paullus Crainensis Archiepiscopus flagitiis sane gravissimis quæstionem haberet, cumque, si reum competisset, pro gravitate delictorum, quibus dignus esset, pœnis ecclesiasticis afficeret. Eam hic exscribimus.

Venerabili Fratri Episcopo Zappatensi, & dilecto filio Guillelmo de Lauro familiari nostro in Theologia Baccalario, salutem.

Plurimorum insinuatione lamentabili ad nostrum pervenit auditum, quod venerabilis Frater noster Paulus Archiepiscopus Crainensis, quem dudum nostrum & Apostolica Sedis Nuncium ad Albania & Servia ac illis vicinas partes destinavimus, & concessimus sibi verbum Crucis populo prædicandi, ac Crucis hujusmodi signum cunctis Fidelibus adversus perfidum Macbometum Turcarum Principem profecturis dandi, aliasque diversas facultates in nostris inde confessis literis tunc expressas, eisdem facultatibus, quibus confidebamus ipsum Fidelium salutem, & Fidei Catholicæ protectionem exquirere debuisse, abusus illas in perniciem versit, ac in venerabilis Fratris nostri Nicolai Polacensis Episcopi ac plurimorum nobilium & gravium virorum præsentia publice prædicare veritus non fuit fidem Græcorum veriorem fore Fidei, quam docet & tenet Sancta Romana Ecclesia, & eorumdem Græcorum ritum dicta Romana Ecclesie ritui prævalere, quodque nos in omnes & singulos, qui Græcis & Rascianis Schismaticis & Infidelibus contradicerent, excommunicationis sententiam promulgaremus.

Præterea dilectum filium neibilem virum Paulum Ducaginum Catholicum Principem, & ejus subditos absque rationabili causa excommunicavit, & ipsis omnia ecclesiastica Sacramenta interdixit, unde maxima in Albania subsecuta sunt scandala. Impeditus etiam, prout impedit, ne Schismaticis & Rascianis verbum Dei prædicari, & Infideles converti & baptizari possint, sed Infideles & Hereticos in eorum perfidia foret & assollit. Præterea Crucem erectam ante se deferre facit, & se omni Papali potestate fungi asserens Romanum venire prohibet eos, qui pro Apostolice Sedis gratiis consequendis Sedem ipsam accessuri forent, aliaque gravia & enormia commisit, ex quibus nisi super iis opportune prævideatur per Sedem eandem, pejora succedent,

qua

qua in divini Nominis & dictæ Catholicæ Fidei magnam protendentur offensam. Nos itaque præmissa sub dissimulationis connivenzia pertransire nequeuntes discretioni vestra per apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus vocatis dicto Archiepiscopo & aliis, qui fuerint vocandi, vos vel alter vestrum super præmissie in dictis Albania & Servia parsibus inquiratis auctoritate nostra diligenter veritatem, & si per inquisitionem hujusmodi ea reperieritis subnitit veritati, eadem auctoritate prædicto Archiepiscopo tam prædicationis, quam pontificale interdicatis officium, ipsumque a regimino & administratione Ecclesie sua suspendatis, sibique terminum statutis competentem, infra quem personaliter se coram nobis repræsentet, super præmissis per nos aduersus eum facientes omnia & singula, qua in præmissis decreveritis, per ipsum Archiepiscopum eadem auctoritate, appetulatione postposita, firmiter observari &c. Non obstantibus &c. Datum Romæ apud S. Petrum Anno MCCCCLVII. Kal. Junii, Pontificatus nostri Anno III.

Episkopija Svač

Svački episkopi

⁸¹Grad "Svacia" Gornje Dalmacije starim geografima nije poznat pod ovim imenom, a više je poznat crkvenim nego profanim piscima, najviše kao istaknuto episkopsko sjedište. Smješten je između Skadra sa istoka i Ulcinja sa zapada, jednako udaljen na obje strane oko devet rimske milje, sa strmim bregovima u zaledu i okrenut na jugu prema istoimenom jezeru; od mora je udaljen oko sedam hiljada stopa. Sada se naziva "Sfacia", potpuno različito od grada "Sphecia" na granici Epira, smještenog između oba Dibra, od Itala je nazvan "Sfetigrado". Od dolaska Slovena u VII vijeku Svač se pokorava srpskim kraljevima ili dinastijama i mijenja različite gospodare sve do XVI vijeka, kada pada u vlast Turaka. Od tada sa razrušenim građevinama, napušten od stanovnika i liшен zidina, sada jedva liči na veoma maleno selo. Čini se da je institucija Svački episkopat dobijena na Dalmatinskom koncilu u devetom vijeku (svakako nedostaju nekakvi stariji dokumenti iz kojih bi se moglo dozнати njeno starije porijeklo), i on se poslije različitih izmjena, kojima je bio podvrgnut sa ostalim crkvama ove provincije, kao prvo pokorava Dukljanskoj, zatim, sad Splitskoj, sad Barskoj, ili Dubrovačkoj mitropoliji, da se na kraju ustali u posjedu Barske mitropolije. Vidi već pomenuti tom VI kod dubrovačkih arhiepiskopa, ovdje kod barskih.

Svačka dijeceza je omeđena sasvim malim granicama; sa zapada dopire do Barske, sa sjevera i istoka do Skadarske, sa juga do Ulcijske dijeceze. Episkopi ove crkve jednom se nazivaju "Svacienki", drugi put "Soacienski", "Svatinienski" i "Svacienki", i drugim sličnim imenima. Od desetog vijeka ne nalazim ništa starije, čija bi akta mogao da iznesem. Od tada do dvanaestog vijeka postoji velika praznina; naime, imena i djela onih starješina koji su bili pala su u zaborav; uistinu, od dvanaestog vijeka redoslijed episkopa, najčešće prekidan, pruža nam premalo grade za pisanje.

⁸¹ Farlati, VII, 291.

EPISCOPI SVACIENSES.

po. **S**vacia civitas Dalmatiae superioris antiquis Geographis sub hoc nomine ignota, & ecclesiasticis, quam prophanis, Scriptoribus notior, neque ulla re magis quam Episcopali sede illustrior, inter Scodram ab oriente, & Olcinium ab occasu, æquali fere spatio novem milliarum utrinque distans, collis declivis tergum meridiano soli obversum insidet ad lacum cognominem; abest a mari passuum millia circiter septem. Nunc *Sfacia* dicitur, longe diversa ab urbe *Spbecia* ad Epiri fines sita inter Diabram utramque, *Ssetigrado* ab Italib appellata. Ab adventu Slavorum & sæculo VII. Svacia regibus vel Dynastis Serbliz paruit, ac variis sortita dominos usque ad sæculum XVI., anno demum 1571. in Turcarum potestatem venit. Exinde dirutis ædificiis, ab incolis deserta, mœnibus nudata cum esset, vix per exiguae villæ nunc speciem retinet. Institu. **E**piscopatus Svaciensis ad Concilium Delmitanum sæculi noni videtur referendus esse; nulla quippe vetustiora monumenta suppetunt, e quibus antiquior ejus origo dignosci queat; qui post varias vices, quibus fuit obnoxius cum ceteris hujus provinciæ Ecclesiis, ut primum Diocletano, dein modo Spalatensi, modo Antibarensi, aut Ragusino Metropolitæ pareret, demum in possessione metropo-

lis Antibarensis constituit. Vide jam dicta Tomo VI. in Archiepiscopis Ragusinis, tum hic in Antibarensibus.

Dioecesis Svaciensis finibus admodum exiguis circumscribitur; ab occasu Antibarensem, a septentrione & ab oriente Scodrensem, a meridie Olchiniensem diocesim attingit. Hujus Ecclesiæ Episcopi alias *Svacenses*, alias *Soacientes*, & *Svatinenses* ac *Svacientes*, alisque consimilibus vocabulis appellantur. Vetustiorem sæculo decimo nullum invenio, cuius acta proferre possim; inde ad sæculum duodecimum ingens lacuna interjecta est; nam, qui fuerunt, Antistitum nomina resque gestas abolevit oblivio; ab sæculo vero duodecimo series episcopalnis særissime interrupta parum materiæ nobis adscribendum suppeditat.

Dominik, IV svački episkop

⁸²Godine 1199. bio je prisutan na Dukljanskom koncilu pod Jovanom, Barskim mitropolitom, i njegov se potpis čita, "Dominik Svački episkop". On je taj, koji je u jednoj i drugoj epistoli Inokentija III istom Jovanu, bio, kako kažu, optužen za ubistvo.

Ovo je iz epistole Inokentija III, koju dolje podnosim. U njoj, uistinu, želim da zapaziš da je ime episkopa o kome se radi pogrešno označeno slovom B., kako je kod Baluzija u knj. 2, ep. 180, tako i kod Mansija u tomu 2 Suppl. Concil. str. 780, jer kako nas je opomenuo najobrazovaniji kardinal Garampije, "u autografskom Regestu Inokentijia III pojavljuje se slovo B, oblikom sasvim slično sa slovom D", koje označava ime Dominika; to potvrđuje druga epistola istog Inokentija dolje prepisana, u kojoj se uz utisnuta slova "taj Svački episkop" imenuje kao "Dominik"; a da se radi o jednom te istom episkopu u oba izlaganja, dovoljno jasno razjašnjavaju i povezivanje i niz stvari koje se opisuju i u jednoj i u drugoj epistoli; a ova je prva.

Kada je nedavno Apostolskoj stolici došao naš vrlopoštovani brat B., Svački episkop, jer se o njemu govorilo da je okriviljen za zločin ubistva, ponizno moleći se pred nama i našom braćom, tražio je milosrđe Apostolske stolice. Ali, pošto mi nijesmo bili istinski upoznati o tom djelu, o njegovom postupku brižljivo smo zatražili razjašnjenje od ljubljenih naših sinova, Jovana kapelana i Simona podđakona, koji su istinu o toj stvari potpunije saznali dok su u krajevima Duklje vršili dužnost poslanika; u njihovo tvrđenje smo se pouzdavali, da, kada su došli u provinciju Gornje Dalmacije, od većeg dijela klera i naroda svačkog doznavali su za optužbu protiv okriviljenog episkopa radi ubistva. Kada su, pak, pristupili njegovoj Crkvi, u prisustvu njenog klera i naroda svačkog, koji se okupio za vrijeme praznične mise, neko od građana po imenu S., dao je njima samima pisamce o krivici, pozivajući se na pouzdane svjedočekve da je episkop krivac za izvršeno ubistvo. Uistinu, episkop je iznio dokaz opravdanja, u kome se, kako se priča, zaklinje sa dva episkopa da nije izvršio to ubistvo, niti je naredio da se ono izvrši i da se namučio da dokaže svoju nevinost; ali, kako u tvojoj izjavi o nevinosti, tako i u izjavi onih episkopa, koji su, kažu, bili sasvim potkuljeni, otkrili su potpunu laž, pošto nijesu našli nikakvu njihovu zakletvu; zato, sam razlog da se skandal smiri kod naroda, oni su naveli da to treba sprovesti po pravnom uredenju, i primanjem navedenih svjedoka u Barski koncil željeli su da saznaju punu istinu; njihov odgovor je bio takav, da on nije niti učinio, niti poručio izvršeno ubistvo, pa su tako neprijateljski svjedoci postali njegovi glavni svjedoci, i, pošto je od strane T. i I. prezvitera proglašen nevinim za izvršeno ubistvo, bilo je logično što je imenovani okriviljeni pomenutog T. odredio za prezvitera, čime je priznao da je pogriješio. Uistinu, kada su poslanici sljedećeg dana zatražili od njih da im lično iznesu šta su uradili, oni su im u tvojoj prisutnosti i u prisutnosti episkopa, koji su se skupili na koncilu, odgovorili mitrom i prstenom pečatnjakom, što je on ponovio poslije nekoliko dana, ističući da želi da se za ovo ide u Apostolsku stolicu; pa je njemu i protivnim tužiteljima određen siguran termin od strane već pomenutih poslanika. Uostalom evo šta je pomenuti episkop o tome otkrio nama i našoj braći; priznao je, i nije poricao, da je prethodno pomenutog T. uvrstio u prezvitere, jer je ovaj odobravao samu tužbu za ubistvo i vjerovao da je ona ispravno učinjena, a kako je sa istim bio prijatelj, nije mogao sasvim da ne zna za njegovo djelo. Pošto je, dakle, po Apostolskoj volji, episkop morao da ima dobar dokaz, kako

⁸² Farlati, VII, 292-293.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

DOMINICUS EPISC. SVACIENSIS IV.

Anno 1199. interfuit Concilio Diocletano sub Joāne Metropolita Antibarensi, cui subscriptus legitur, *Dominicus Svaciensis Episcopus*. Hic est, qui in una, atque altera Innocentii III. epistola ad eundem Joannem de homicidio accusatus fuisse dicitur;

Hæc ex epistola Innocentii III., quam subjicio; in ea vero animadvertis velim, nomen Episcopi, de quo agitur, per literam B. corrupte designatum apud Baluzium lib. 2. ep. 180. tum apud Mansium tomo 2. Suppl. Concil. pag. 780. nam, ut nos monuit eruditissimus Cardin. Garripius, in *Registro autographo Innocentii III.* reperitur B. sed forma parum assimili a litera D., quæ Dominici nomen indicat; idque confirmatur altera ejusdem Innocentii epistola inferius describenda, in qua expressis literis Episcopus ille Svaciensis nominatur *Dominicus*; ac de uno eodemque Episcopo in utraque sermonem esse, connexio seriesque rerum, quæ in una itemque altera epistola narrantur, satis aperte declarat; atque hæc prima est.

„ Cum accessisset nuper ad Sedem Apostolicam Venerab. Frater noster B. Soasensis Episcopus super eo, quod dicebatur de homicidii criminis infamatus, coram nobis & Fratribus nostris misericordiam Sedis Apostolicæ suppliciter implorabat. Cum autem nobis de facti serie non constaret, de processu ipsius a dilectis filiis J. Capellano, & S. Subdiacono nostris, qui rei veritatem penitus cognoverunt, dum in partibus Diocliæ legationis officio fungentur, inquisivimus diligenter; ex quorum assertione tenuimus, quod, cum ingressi provinciam Dalmatiæ superioris fuissent, a maiore parte Cleri & populi Soacien. de reatu homicidii dilectum invenerunt Episcopum infamatum. Cum autem ad ipsius Ecclesiam accessissent, in presentia ejus Cleri & populi Soacen. infra Missarum solemnia quidam de civibus S nomine libellum ipsius accusationis porrexit asserens se testibus probaturum quod Episcopus reus esset homicidii perpetrati. Episcopus vero per instrumentum purgationis oblatum, quo jurasse cum duobus Episcopis dicebatur, se nec fecisse homicidium illud, nec fieri præcepisse, innocentiam suam ostendere satagebat; quod tam tua, quam illorum Episcoporum assertione, qui compurgatores fuisse dicebantur, falsum penitus repererunt, cum nullum a compurgatoribus exhibatum fuerit juramentum; unde causam ipsam, ut populi scandalum sedetur, duxerunt juris ordine pertractandam, & per receptionem testium in Concilio apud Antibarum congregato voluerunt per

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

za ove koji su unutra, tako i za one napolju, i koji je postavljen baš zato da se brine o drugima i dužan je da svojim primjerom pokazuje kako treba drugi da postupaju u domu Gospodovom, on, ipak, nije mario za pokajanje zbog sjećanja na izvršeni zločin i lucidno je isticao dostojanstvo sveštenika, a mi, pazeći na to da je Bogu draži onaj koji mu revnosno služi u nižem stepenu, nego onaj koji teži uzvišenijem položaju, uz negodovanje drugih, samog episkopa smo brižljivo opomenuli, da će pošto mu se ukinu episkopska obilježja, osim pontifičkog položaja kod svog Tvorca, svakako izgubiti i službu, pošto je očigledno da je on bio prihvaćen sa niskim duhom i sa otrcanom dušom.

Uostalom, da ne bi bez naše zabrane i zabrane klera mogao da čini ništavnosti, pošto mi sami zbog nesigurnosti mjesta ne možemo pažljivo da odlučujemo, na tvoju molbu odlučili smo da pošaljemo tvome fraternitetu apostolsko pismo, sa zapoviješću da mu se naloži da se odgovarajuće postara o prihodima i potrebama Svačkog episkopata, i da ne bi zbog njegove namjere došlo do slabljenja temporalija. A pošto treba u tvojoj prisutnosti da se označe ličnim imenima oni, koje je on, suprotno pravdi, opljačkao, i drugi, koji su mu na ruke predavali opljačkana crkvena blaga, želimo i zahtijevamo, ako pronađeš da nešto takvo postoji, da ga natjeraš da prvima poimenično vrati ono što im je oduzeto, a druge javno da ekskomuniciraš i tako ekskomunicirane da učiniš da budu sasvim isključeni, sve dok etc. Datum u Lateranu VII. Trinaestog septembra.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

„ confessionem ipsius intelligere plenius ve-
„ ritatem; cuius fuit tale responsum; quod
„ nec fecerat, nec præceperat fieri homici-
„ dium perpetratum, & tam accusatores quam
„ testes inimicos suos existere capitales; &
„ cum homicidium illud a T. & I. presby-
„ teris assereret perpetratum, objectum ei ab
„ accusatore prædicto fuit, quod præscriptum
„ T. in presbyterum ordinarat; in quo se
„ confessus est peccavisse. Verum cum dicti Le-
„ gati pariter pertractarent super his, quæ co-
„ ram eis fuerant actitata, die sequenti mitram
„ eis & annulum in tua & Episcoporum præ-
„ sentia, qui convenerant ad Concilium, re-
„ signavit, quæ ab iisdem post aliquot dies
„ repetiit asserens se ob hoc velle ad Sedem
„ Apostolicam proficiisci; cui & adversariis
„ pariter datis dimissoriis, certus fuit a
„ jam dictis Legatis terminus assignatus.
„ Cæterum inter illa, quæ dictus Episcopus
„ in nostra & Fratrum nostrorum præsentia
„ recognovit, confessus est & non negavit,
„ se præfatum T. in presbyterum ordinasse,
„ postquam ipsum reatum homicidii audierat,
„ & crediderat commisisse, cuius factum, cum
„ familiaris esset ipsius, non poterat ignorare.
„ Cum ergo secundum Apostolum Episcopus
„ bonum testimonium debeat ab his, qui
„ sunt intus & foris, habere, qui ad curiam
„ positus aliorum in se ipso debet ostende-
„ re, qualiter alios in domo Dei oporteat
„ conversari, nec perferens memorandi cri-
„ minis labem lucidam gerat sacerdotii di-
„ gnitatem, nos attendentes, quod satius sit
„ Domino inferiori ministerio deservire,
„ quam graduum sublimitatem appetere cum
„ scando aliorum, Episcopum ipsum mn-
„ nuimus diligenter, ut, postquam episco-
„ palia insignia resignarat, citra pontificale
„ fastigium Creatori suo devotum impende-
„ ret famulatum, quod in humilitatis spiri-
„ tu & contrito animo visus est acceptasse.
„ Unde ipsius propositum dignis laudibus
„ commendamus. Cæterum quoniam non si-
„ ne nostro & Cleri possit opprobrio men-
„ dicare, cum de provisione ipsius propter
„ locorum incertitudinem deliberare provide-
„ non possimus, ad petitionem ipsius Fra-
„ ternitati tuæ duximus apostolicas literas
„ destinare præcipiendo mandantes, quatenus
„ de Soacensis Episcopatus proventibus ei
„ competenter faciat in necessaris provideri,
„ ne pro defectu temporalium rerum propo-
„ situm ejus valeat impediri. Et quoniam
„ quidam coram te propriis nominibus de-
„ signandi eum dicantur rebus propriis con-
„ tra justitiam spoliasse, alii vero manus
„ in eum sacrilegas injecisse, volumus & man-
„ damus, ut, si rem inveneris ita se habere,
„ & primos ad ablata in integrum reddenda, ap-
„ pellatione remota, compellias, & alios excom-
„ municatos publice nunties, & sicut excom-
„ municatos tamdiu facias evitari, donec passo
„ &c. Datum Laterani VII. Id. Septembbris.

Papa Inokentije o svačkom episkopu optuženom za ubistvo

Od svih Inokentijevih pisama iz toma II, Regesta za godinu III, ovdje donosimo epistolu 35.

⁸³Episkop Inokentije, rob robova Božjih, vrlopoštovanom bratu... Barskom arhiepiskopu, pozdrav i apostolski blagoslov.

Kakvoj teškoj kazni podliježu oni koji se ne boje da falsificuju apostolska pisma, a skriva-ju naša istinski napisana (pisma) i ne boje se da se služe lažnim, vjerujemo da tvoj fraternitet dobro zna. Naime, doznali smo iz pisma velecijenjenog u Hristu, našeg sina Vukana, znamenitog kralja Duklje i, svakako, iz tvog pisma, koga si kod Drača predao ljubljenom sinu, bratu Jovanu, našem kapelanu, da si znao kako je Dominik, nekada Svački, u prisutnosti ovog kapelana i volje-nog nam sina S., našeg poddakona, koji su tada u tim krajevima obavljadi poslaničku službu, bio optužen za ubistvo, i na koncilu kod Bara bio lišen pontifičke časti, i da je jednom došao nama, i vraćajući se od nas predao ti je neko pismo, koga se ti, kako smo to uočili u pismu našeg kapelana J., pridržavaš od riječi do riječi, i kojim on prisvaja za sebe od nas njemu vraćenu pon-tifičku službu. Ti si, vjerujući tom pismu, našeg vrlopoštovanog brata G., za koga si izjavio da je kanonski izabran za Svačkog episkopa, uklonio iz iste crkve i, zbog lažnog pisma, vratio si po-menutog Dominika u istu crkvu na predašnje mjesto. Pomenuti, pak, kralj, kao što nam je rasvi-jetlio svojim pismom, ne vjerujući da je ono pismo послano sa našim znanjem, samog Dominika, sada episkopa, povjerio je našem procjenjivanju, ponizno tražeći da ga poučimo šta bi trebalo da uradi. Mi smo veoma pažljivo proučili prepis lažnog pisma i, pošto smo u njemu otkrili očigledni falsifikat, veoma smo začuđeni što si povjerovao da smo mi poslali takvo pismo, kada si morao da znaš da se Apostolska stolica u svojim pismima drži običaja da sve patrijarhe, arhiepiskope i episkope naziva braćom, dok ostale, bilo da su to kraljevi, plemići ili ljudi bilo kojeg drugog reda, naziva sinovima. A, kada se nekoj znamenitoj ličnosti šalju apostolska pisma, njoj se nikada ne obraćamo u množini, kao "vas" ili "vaš", niti se dodaje nešto slično. U lažnom pismu, koje ti je predočeno, u pozdravu si nazvan "voljeni u Hristu sin", dok si u svim pismima koje smo ti ikada poslali mogao da uočiš kako te nazivamo "vrlopoštovani brat". Radi toga želimo da te upozorimo da budeš oprezan, kako ne bi bio okružen ili prevaren lažnim pismima, ... (slijedi duži nečitki tekst) čiji prepis, zapečaćen našom bulom šaljemo tebi, budući da je on, kao nepriličan čovjek, što pokazuju njegova djela, sakrio istinsko pismo, koje smo mu zbog dobrodušnosti Apos-tolske stolice povjerili, i nije se plašio da ti predoči lažno pismo. Uostalom, kao što priliči onome koji ne želi da odgađa njen blagoslov, tako se i pomenuti Svački episkop sa najvećim zalaganjem trudio da se podvrgne našem procjenjivanju, a uopšte nije vjerovao u pravednost pomenutog Dominika, koji nikako nije dolazio i, znajući za učinjeni falsifikat, mučio se, kako kažu, da se natjera da uzme put pod noge, i, pošto se zavjetuje da će otići, preseli u krajeve Ungarije, kako bi nam se zauvijek sklonio s očiju. Pošto želimo da onoga kaznimo za raniju zloupotrebu i očinskom ljubavlju pomognemo često pominjanom episkopu, nalažemo tvom fraternitetu i strogo naređu-jemo, preko apostolskog pisma, da ako si nekim slučajem došao do njegovog pisma, proglaši njega za potpunog nevaljalca i ništariju, tako da ga, ako ponovo dode u ove krajeve, bez ikakvog odgovlačenja i odlaganja apelacije, izdvojiš u nekom manastiru, gdje bi, strogo odvojen, oče-kivao kaznu, a episkopa G., ako namjeravaš da se poštuje pravednost, odbacivši mu zabranu koja je nastala zbog prigovaranja i apelacije, ponovo postaviš na njegovo mjesto i vratiš mu ugled, pa tako učiniš da spokojno djeluje u svom episkopatu, dok one, koji bi ti se suprotstavili bilo kak-vom nepromišljenošću, treba da ukrotiš crkvenom strogošću. Datum u Lateranu, petog decem-bra u godini III našeg pontifikata - odnosno 1200.

⁸³ Farlati, VII, 294-295.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Innocentii literas hasce ex

tomo 2. Regest anni III. epist. 35. hic subjiciimus.

„ Innocentius Episcopus, Servus Servorum
„ Dei Ven, Fratri.... Antivaren. Archie-
„ pisco Salutem & Apostolicam Benedi-
„ citionem.

Quam gravi pene subjaceant, qui literas apostolicas falsare non timent, & veras a nobis impetratas literas, occultantes falsis uti literis non verentur, fraternitatem tuam credimus non latere. Ad audentiam siquidem nostram ex literis karissimi in Christo filii nostri Vulcni Dioecie Regis illustris, nec non & tenore literarum tuarum, quas dilecto filio fratri Johanni Capellano nostro apud Duratium direxisti, neveris pervenisse, quod cum Dominus q. Svacen. Episcopus, qui coram eodem Capellano & dil. filio S. Subd. nostro tunc in partibus illis gerentibus Legationis officium, fuerat de homicidio accusatus, & in Concilio apud Antivarum pontificalem resignaverat dignitatem, ad postram ulim presentiam accessisset, a nobis rediens quasdam tibi literas presentavit, quas de verbo ad verbum in literis j.m dicto Capellano nostro ex parte tua directis prospexitus contineri, quibus si bi asserebat a nobis, pontificale officium restitutum. Tu vero literis illis fidem adhibens Von. fratrem nostrum G. quem in Svacen. Episcopum electum canonice diceris consecrasse, ab eadem Ecclesia removisti, prefato Dominico occasione literarum salarum in ipsa Ecclesia restitufo. Prefatus autem Rex, sicut nobis suis literis intimavit, non credens literas illas ex nostra conscientia emanasse, tam ipsum Dominum, cum, quam presatum Episcopum nostro precepit conspectui presentari, humiliter petens, rescripto apostolico edoceri, quid quid duceremus de ipso negotio statuendum. Nos vero rescriptum literarum salarum diligenter intuentes, in eis tam in continentia, quam in dictamine manifeste deprehendimus falsitatem, ac in hoc sumus non mediocriter ammirati, quod tu tales literas a nobis credideris emanasse, cum presertim scire debebas. Sudem Apostolicam in suis literis consuetudinem hanc tenere, ut universos Patriarchas, Archiepiscopos & Episcopos fratres, ceteros vero sive Reges sunt sive Principes, vel alios homines cujuscumque ordinis filios in nostris literis appellamus, & cum uni tantum persone litere apostolice dirigantur, nuquam ei loquimur in plurali, ut vos sive vester, vel his similibus in nostris literis apponantur. In falsis autem tibi literis presentatis in salutatione dilectus in Christo filius vocabaris, cum in omoibus literis, quas aliquando tibi transmisimus te videre potueris a nobis fratrem venerabilem appellatum; propter quod sic esse te volumus in consimilibus circumspicuum, ut per falsas literas denuo nequeas circum-

VC-

¶. Tunc tibi sub Buila eccl. stra mittimus interclusum; sed ipse tanquam homo iniquus, sicut ejus opera manifestant, veras literas supprimens, quas ex benignitate Sedis Apostolicæ concessemus eidem, falsas tibi non timuit literas presentare. Ceterum, quia dignum est, ut qui noluit benedictionem, prolonget ab ea, & prefatus Suacen. Episcopos non sine labore maximo se curavit nostro conspectui presentare, jam disto Dominico, tanquam qui de sua justitia diffidebat, & remordebat eum prospicere conscientia falsitatis, minime veniente, imo licet, ut dicitur, iter arripuerit veniendi, ac promiserit se venturum, ad partes Unigarie se transtulit, ut nostram presentiam declinaret, volentes & illum de sua presumptione punire, & seponominato Episcopo paterna succurrere pietate, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, & districte precipimus, quatenus, si forte occasione literarum illarum in aliquo processisti, irritum denuncias penitus & inane, jam dictum Dominicum, si denovo venire ad partes illas presumperit, omnij dilatione, occasione & appellatione postposita, in aliquo facias monasterio districti Ordinis ad agendam penitentiam arte retrudi; prenominatum autem G. Episcopum, si premissis veritas suffragatur, in suo loco & dignitate, sublatto contradictionis & appellationis obstaculo, restitutas & facias in Episcopatu suo pacifice permanente, illos ecclesiastica districione compescens, qui se tibi duxerint temeritate quilibet opponendos. Dat. Laterani Non. Dec. Pontificatus nostri anno III. id est 1200.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Naredba pape Gregorija

(1234) 13. jula. U Reati.⁸⁴

Gregorije IX papa, episkopu Tregvanu i Trogirskom kanoniku Gregoriju, naređuje da saslušaju razlog sufraganskih episkopa, koji odriču pokornost Dubrovačkom arhiepiskopu.

1.

Episkop Gregorije, rob robova Božjih, vrlopoštovanom bratu episkopu Tregvanu⁸⁵ i voljenom sinu magistru Gregoriju, Trogirskom kanoniku, pozdrav i apostolski blagoslov. Nama se potužio vrlopoštovani naš brat (Arengerijus)⁸⁶ Dubrovački arhiepiskop, da vrlopoštovana naša braća... Skadarski i... Polatenski episkopi, njegovi sufragani, odriču da mu pruže dužnu pokornost i poslušnost, praveći mu i druge nezakonitosti i teškoće. Zato vašoj diskreciji preko apostolskog spisa naređujemo, pošto se od pozvanih stranaka sasluša razlog i učinite da se odredi dužni krajnji termin neodložne apelacije, pošto ga budete osnažili, našom voljom potpuno da se zapazi. A svjedoci koji budu imenovani, ako se zbog ljubavi, mržnje ili straha budu uklanjali, preko crkvene cenzure, uz prijetnju apelacije, da se prinude da svjedoče. Datum u Reati III ida jula pontifikata našeg u godini VIII.

2.

Istom sadržinom pisma zbog nepokornosti... Svački i... Drivastske episkopije.

SMIČIKLAS, *Cod. III, 409. KUKULJEVIĆ, Reg. n° 297.*

⁸⁴ *Res Albaniæ*, 52-53.

⁸⁵ O Trogirskom episkopu Tregvanu (1206-1246), autoru žitija (životopisa) s. Jovana ep. Trog. (god. 1203) vidi Farlati IV, 310 ss; Pavlović-Lucić, *Memorie di cose dalm.* Zara, 1864.

⁸⁶ Aringerius (Arengarius) 1227-1235. (Smičiklas III, 274-437) Cf. Farlati VI, 91 ss.

168.

(1234.) 13. iulii. Reatae.

Gregorius IX. papa Treguano episcopo et Gregorio canonico Traguriensi, ut audiant causam episcoporum suffraganeorum, qui archiepiscopo Ragusino oboedientiam denegaverint, mandat.

1.

Gregorius episcopus seruus seruorum dei venerabi fratri Treguano¹⁾ episcopo et dilecto filio magistro Gregorio canonico Traguriensi salutem et apostolicam benedictionem. Conque stus est nobis venerabilis frater noster (Arrengierius)²⁾ archiepiscopus Ragusinus, quod venerabiles fratres nostri .. Scodriensis et .. Polatensis episcopi suffraganei sui obedienciam et reuerenciam sibi debitam denegant exhibere, alias iniuriosi et graues existentes eidem. Ideoque discrecioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatinus partibus conuocatis audiatis causam et appellacione remota fine debito terminetis facientes, quod decreueritis, auctoritate nostra firmiter obseruari. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gracia, odio vel timore subtraxerint, per censuram ecclesiasticam appellacione cessante cogatis veritati testimonium perhibere. Datum Reate III. idus iulii pontificatus nostri anno VIII.

Membrana orig. in archivo Ragusae. In filo canapis bulla deest. Bullarium Rag. (ms. saec. XVIII) in arch. regnicolari Zagrabiae p. 373. habet notam: „pendet bulla plumbea Gregorii IX.“

2.

Eiusdem tenoris litterae quoad inoboedientiam .. Suacinensis et .. Drivastinensis episcopi.

Membr. orig. cum bulla in filo canapis pendente in arch. Ragusae. Bull. Rag. p. 379.

*SMIČIKLAS, Cod. III, 409. KUKULJEVIĆ, Reg. no 297.

¹⁾ De Treguano episcopo Traguriensi (1206—1246), vitae s. Johannis ep. Trag. auctore (a. 1203) v. Farlati IV. 310 ss.; Pavlović-Lucić, Memorie di cose dalm. Zara 1864.

²⁾ Aringerius (Arengarius) 1227—1235. (Smičiklas III, 274—437.) Cf. Farlati VI, 91 ss.

Benedikt, VIII svački episkop

⁸⁷Bio je kanonik Barske crkve, koga je Klement V godine 1308. predložio za izbor na ovu episkopsku stolicu, koju je Gregorije svojevoljnim odstupanjem ostavio upražnjenu IX kal. januara, iz Reg. Klemensa V god. III, ep. 225 i 400. To isto potvrđuje i Luka Vadigungus za godinu 1307. "F. Gregorije napustio je Svačku crkvu u Dalmaciji pod Barskim arhiepiskopom, a na njegovo mjesto predložen je Benedikt, Barski kanonik, što ima u epistoli za kralja Raške."

Georgije Praj u "Pregledu Ungarskih crkava" na str. 430, piše da je na čelu Bosanske crkve stajao jedan isti Benedikt od godine 1312. do godine 1317, ali je pogriješio. Naime, Benedikt, Bosanski episkop, u 1309. godini, počeo je da upravlja ovom crkvom poslije Gregorija, kako uči pontifička diploma u Dominikanskoj buli; zatim se starao o upravljanju i administraciji iste crkve do one godine, koja je prva od pontifikata Jovana XII, a u drugoj, odnosno 1318., izabran je Petar Bosanski proglašava, kaže se u Pohvalnim spisima, u tomu 6 fol. 10 "Episkopata Bosanske crkve, inače upražnjene zbog odustajanja Gviharda, u to vrijeme episkopa, čija je administracija bila do tada povjerena Benediktu, nekada Svačkom episkopu, a sada, uistinu, izabranog za Dubrovačkog arhiepiskopa, postarao se za Petra, koga po nalogu Hostienskog episkopa treba posvetiti za izvršavanje službe."

Patrijarh Antiohije i episkop Svača

1317, 25. marta. U Avinjonu.⁸⁸

"*Patrijarh Antiohijski Isnard, arhiepiskop Dubrovački Bartolomej, Benedikt Svački, Giljelimo Kumanenski*",⁸⁹ i drugi episkopi poimenice navedeni, dodjeljuju indulgencije za neku crkvu.

Građu ove diplome (odakle, ne znamo) pružaju HIPPOLYTUS CERBONIUS, *O životu i mirakulama S. Humilitate* 1624, p. 21 i AA. SS. maja V, 205 B, gdje se pominju tri slične kratke breviye o istim zabilježenim prelatima, u mjesecu aprilu iste 1317. godine. Cf. Farlati 7, 296.

⁸⁷ Farlati, VII, 295-296.

⁸⁸ *Res Albaniae*, 188.

⁸⁹ U krajevima (zemljama) Kumana.

BENEDICTUS EP. SVACIENSIS VIII.

Erat Canonicus Ecclesiae Antibarensis, quem Clemens V. an. 1308. in hanc Sedem Episcopalem voluntaria Gregorii cessione vacuum subrogavit ix. Kal. Jan. Ex Reg. Clem. V. an. III. ep. 252. & 400. Idem confirmat Lucas Waddingus ad an. 1307. *F. Gregorius resignavit Ecclesiam Suacinen. in Dalmatia sub Archiep. Antibaren., in ejus locum assumptus est Benedictus Canonicus Antibaren., ut habetur in epist. ad Regem Rascie;*

Georgius
Prayus in Specimine Eccl. Hungar. pag. 430.
unum eundemque Benedictum ab an. 1312.
ad an. 1317. Bosnensi Ecclesiae praeuisse
scribit; sed non unum in errorem incidit;
nam Benedictus Bosnensis Episcopus an. 1309.
hanc Ecclesiam regendam suscepit post Gre-
gorium, quod docet diploma pontificium in
Bull. Dominic.; deinde Benedictus Svaciens-
sis curam ejusdem Ecclesiae, & administra-
tionem gessit ad eum annum, qui primus est
Pontificatus Joannis XXII., & anno secun-
do, id est 1318., electus dicitur Petrus An-
tistes Bosnensis in tabulis laudatis, tomo 6.
fol. 10. *Previsio Episcopatus Ecclesiae Bosnen-
sis alias vacantis per resignationem Guisardi
iunc temporis Episcopi, & cuius Ecclesia da-
ta fuerat administratio ad tempus Benedicto
alio Svaciensi Episcopo, nunc vero in Ar-
chiepiscopum Ragusinum electo, pro Petro,
cum mandato Episcopi Hostiensis ad effectum
illum consecrandi. Joannis anno 2.*

631.

1317, 25. martii. Avenione.

„Isnardus patriarcha Antiochenus, Bartholomeus
Ragusinus archiepiscopus, Benedictus Suacinensis,
Guilielmus Cumanensis“¹⁾ aliique episcopi nominatim
expressi indulgentias concedunt pro quadam ecclesia.

Argumentum huius diplomatis (unde, ignoramus) praebent HIPPOLYTUS CERBONTUS, De vita et miraculis S. Humilitatis 1624, p. 21 (quem ex fide allegamus Bollandi) et AA. SS. maii V, 205 B, ubi etiam alia tria similia brevia subscriptentibus iisdem praelatis, de mense aprilii eiusdem anni 1317. memorantur. Cf. Farlati 7, 296.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Benedikt, XXX Dubrovački arhiepiskop⁹⁰

... o čijem arhiepiskopatu konzistorijalne tablice ne ostavljaju sumnju, koje uče da je on od strane Jovana XXII bio premješten od Svačke u Dubrovačku stolicu.

Premještaj Svačkog episkopa Benedikta za Dubrovačkog episkopa, zbog drugog premještanja Dubrovačkog episkopa Bartolomeja u upražnjenu Tranensku crkvu, kome je bilo dozvoljeno korišćenje palijuma od tijela B. Petra. Dat. u Avinjonu VIII. Petnaestog jula u pontifikatu I", odnosno 1317. Isto potvrđuje i pismo Jovana XXII.

"Nedavno lišena zaštite pastora crkve Dubrovačke, jer smo mi našeg vrlopoštovanog brata Tranenskog, tada Dubrovačkog arhiepiskopa etc. naredili da se premjesti u Tranensku crkvu etc. Mi na tebe, tada Svačkog episkopa etc. usmjeravajući oči, tebe smo premjestili u pomenutu Dubrovačku crkvu etc. i dodijelili smo ti palijum, etc."

Istom Benediktu bila je data na upravljanje Bosanska crkva, kako stoji u Avinjonskim spisima: "Briga za episkopat Bosanske crkve... od koje... bila je data administraciji u to vrijeme Benediktu, Svačkom episkopu, sada, uistinu, izabranom za Dubrovačkog arhiepiskopa etc. U godini Jovana XXII, 2", odnosno 1318, a ne 1317.

Pavle, XI svački episkop

⁹¹Episkop Klemens, rob robova Božjih, vrlopoštovanom Pavlu, Svačkom episkopu, pozdrav i apostolski blagoslov.

Između različitih briga etc. Svakako još uvijek na poglavara Sergija, Svačkog episkopa, koji je upravljao Svačkom crkvom etc. Zatim, pošto je pomenuta crkva zbog smrti samog Sergija, koji je završio svoj posljednji dan izvan Rimske kurije, lišena brige pastora etc. Mi, u brizi za samu brzu i srećnu etc. očinskim i brižnim nastojanjima trudimo se etc. za tebe iz reda Braće B. Marije iz Monte Karmela, profesora i u sveštenstvu utvrđenog etc. usmjerili smo oči našeg razuma etc. i tebe smo postavili za njenog episkopa i pastora etc. a zatim smo učinili, preko vrlopoštovanog brata Bertranda, Ostienskog episkopa, izdejstvovali za tebe kod Apostolske stolice službu posvećivanja etc. Zato, tvom fraternitetu preko apostolskog pisma nalažemo da, kada sa milošću našeg blagoslova pristupiš pomenutoj Svačkoj crkvi, da za istu Svačku crkvu vodiš marljivu brigu etc., tako da bi se ista ta Svačka crkva radovala razboritom upravitelju i korisnom administratoru, koji je za nju postavljen etc.

Datum kod Nove Vile Avinjonske dijeceze, četvrtih nona jula, pontifikata našeg u godini četvrtoj - odnosno 1345.

⁹⁰ Farlati, VI, 124.

⁹¹ Farlati, VII, 297.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

BENEDICTUS ARCHIEPISCOPUS
RAGUSINUS XXX.

de cuius Archiepiscopatu dubitari non finunt tabulae Consistoriales, quæ eum ab Joanne XXII. e Suaciensi ad Sedem Ragusinam translatum docent Translatio Benedicti Episcopi Suacinensis ad Episcopatum Ragusien. per aliam translationem Bartholomei Episcopi Ragusini ad Ecclesiam Tranensem vacantem, cui fuit exhibitum pallium de Corpore B. Petri sumptum. Dat. Aven. VIII. Julii anno Pontif. 1. idest 1317. Idem confirmant litteræ Joannis XXII. Nuper Ecclesia Ragusina Pastoris solatio destituta, quod Nos Ven. Fratrem nostrum Barth. Tranensem tunc Ragusinum Archiep. &c. ad Tranensem Ecclesiam duxerimus transferend' m. &c. Nos ad te tunc Suacinen. Episc. &c. o. ulos dirigentes, te ad præf. Ragusin. Ecclesiam transfutimus &c. & Pallium tibi fecimus exhibere &c. Eadem Benedicto Ecclesiæ Bosnensis administratio data fuerat, ut est in tabulis Avenionensibus: Provisio Episcopatus Bosnensis Ecclesiæ cuius data fuerat administratio ad tempus Benedicto Episcopo Suacineni, nunc vero in Archiepiscopum Ragusinum electo &c. Anno Joannis XXII. 2. id est 1318. non 1317.

Clemens Episcopus Servus Servorum Dei Venerabili Fratri Paulo Episcopo Suaciensi salutem & apostolicam benedictionem.

Inter sollicitudines varias &c. Dudum siquidem bon. mem. Sergio Episcopo Suacensi regimini Suaicensis Ecclesia presidente &c. Postmodum præfata Ecclesia per obitum ipsius Sergii, qui nuper extra Romanam Curiam diem clausit extremum, pastoris solatio destituta &c. Nos ad provisionem ipsius celerem & felicem &c. paternis & sollicitis studiis intendentis &c. ad te Ordinis Fratrum B. Marie de Monte Carmelo Professorum & in Sacerdotio constitutum &c. direximus oculos nostre mentis &c. seque illi praefecimus in Episcopum & pastorem &c. ac deinde tibi fecimus apud Sedem Apostolicam per Ven. fratrem Bertrandum Episcopum Ostiensem munus consecrationis impendi &c. Quocirca fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus ad dictam Suacensem Ecclesiam cum gratia nostræ benedictionis accedens, ejusdem Suacensis Ecclesiæ sollicitam curam geras &c. ita quod eadem Suacensis Ecclesia gubernatori circumspetto, & fructuoso administratori gaudeat se commissam &c.

Datum apud Villam Novam Avinionensis diocesis quarta Nonas Julii Pontificatus nostri Anno quarto, id est 1345.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Petar II, XII svački episkop

⁹²Postoji u Crkvenim Analima Odorika Rajnalta za godinu 1368. ovo pismo, datirano u junskim kalendama iste godine, koje odatile prenosimo ovdje.

Plemenitim muževima, braći Stracimiru, Georgiju i Balši, županima Zete, milost u sadašnjosti, preko koje će zadržati milost u budućnosti.

Naš se duh uznio u Bogu, jer smo od poslanog izvještaja vrlo poštovanog našeg brata Petra, Svačkog episkopa, predлагаča prisutnih određenog za nas, saznali za vas, da ste se, što je dostoјno vas, milosrdno priklonili razumnosti, i pošto ste odbacili ostatke šizme, tmine zabluda i sjenku vječne smrti, u kojima ste do sada neprestano istrajavali, počeli ste o vašim dušama i dušama vaših potčinjenih razumno da se brinete i spoznajete svjetlost istine, stremeći ka pokornosti i odanosti presvetoj Rimskoj crkvi, majci i učiteljici, smjerno i sa čistim dušama da pristupate kolebljivim vjernicima i sa njima vječno da ostanete, a od nas, koji možda nezaslužno postojimo u zemljama Hrista Spasitelja, da učite kako treba da stupate na Božji put. Zato, o tim poхvalnim načelima u Bogu, koji vas svojom miloшću preteče (ako u vašim dušama vlada čista namjera) i nesumnjivo slijedi, šaljemo vam odane milosti i nalažemo vam da nastojte da se pokorite našim i pomenute crkve odredbama, da se vratite među duhovne sinove i da pružate i slijedite odgovarajuća dobročinstva. A da bi zaslужili zahvalnost primljene rekonzilijacije i zadobili blagonaklonost i milost Apostolske stolice, od neprilika prema crkvama i crkvenim ljudima i drugim katolicima, vjernim pomenutoj Rimskoj crkvi, a posebno iz grada Kotora, koji je već dugo od vas, odnosno od tebe Georgije, vidimo neprijateljski uznemiravan, nastojite da sasvim odustanete i da za ove i druge stvari pokažete najčistiju namjeru. Za neka i druga vaša djelovanja u službi vaše pomenute rekonzilijacije, naređujemo vam da se obavijesti pomenuti episkop, kome, poslan sa tim željama od nas vama, treba da pružite nesumnjivo povjerenje. Datum kod Monteflaskona Balneoregienske dijeceze VIII kalende juna u godini VI.

Petar IV, XV svački episkop

⁹³Oko 1420. upravljao je ovom crkvom, kome je bila povjerena i administracija dobara Barske arhiepiskopalske mense dok je ta mitropolija bila u međuvladi; što je očigledno iz pisma, u kome стоји "Petru, Svačkom episkopu, administratoru dobara Barske crkve, onomad apostolskom voljom naznačenom za komornika, apostolski izbor učinjen od Martina V na imenovanu crkvu u ličnosti Petra Spana, tada drivastskog kanonika. Datum 8. januara 1423. godine".

⁹² Farlati, VII, 297-298.

⁹³ Farlati, VII, 298.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Ex-
stant ex litteræ in Annal. Eccl. Oucicci
Raynaldi ad an. 1368. data Kalendis Junii
 anni ejusdem, quas inde huc referimus.

Nobilibus viris Strazimio & Georgia ac
Balte fratribus Zupanis Zento gratiæ in pre-
senti, per quam obtineant gratiam in futuro.

Spiritus noster exultavit in Domino, qui
sicus ex relatione venerabilis fratris nostri Pe-
tri Episcopi Svaciensis latoris præsentium
per vos super hoc ad nostram præsentiam
destinati percepimus, misericorditer dignatus
esset vobis tribuere intellectum, ut relictis sebis
matis & errorum tenebris & umbra moris
eternæ, in quibus buc usque mansistis, inclo-
piatis animabus vestris & subditorum vestro-
rum prudenter consulere, & lumen agnosceris
veritatis, intendentes ad obedientiam & devo-
tionem Sacrotandæ Romane Ecclesie matris &
magistræ cunctorum fidelium reverenter & cor-
dibus sinceris accedere, in eisque perpetuo re-
manere, ac a nobis, qui licet immeriti sumus
in terris Christi Vicarii, inservi qualiter
debeat in via Domini ambulare. De iis igitur
laudandis principiis Deo, qui vos sua gra-
tia prævenit, & (si pura intentio in vestris
mentibus vigeat) sequeuntur indubitate, devotas
gratias agimus & commendamus intendentes
vos, si nostri & dictæ Ecclesie mandatis de-
vote parerebitis, in filios spirituales recipere &
tenere ac prosequi favoribus opportunitis. Ut
autem mereamini ad gratiam reconciliacionis
admitti, ac obtinere Sedis Apostolicæ benevo-
lentiam & favores, a molestiis ecclesiistarum &
personarum ecclesiasticarum, aliorumque carbo-
licorum obedientium dictæ Romane Ecclesie,
ac præsertim civitatis Caibarensis, quam jam-
diu a vobis, seu, te, Georgi, hostiliter mo-
lestari percepimus, euretis penitus abstinere,
ut in his & aliis vestram intentionem purissimam
ostendatis. Super quibus & aliis per
vos agendis in dictæ vestre reconciliacionis ne-
gotio, prefatum Episcopum duximus informan-
dum, cui super iis, quæ vobis ex parte no-
stra resulerit, velitis fidem indubiam addibe-
re. Dat. apud Montemflaconem Balneoregionen-
sis diocesis VIII. Kal. Junii anno VI,

PETRUS IV. EPISC. SVACIENSIS XV.

Anno circiter 1420. ad hanc Ecclesiam
regendam accessit, cui & administratio bo-
norum Mensæ Archiepiscopalæ Antibarensis
comissa fuit, dum ea metropolis interre-
gno suberat; idque patet ex literis, quois
Petro Ep. Svaciensi administratori bonorum
Ecclesie Antibaren. pridem autoritate apo-
stolica deputato significatur a Camerario A-
post. provisio facta a Martino V. dictæ Ec-
clesie in persona Petri Spani tunc Canonici Dri-
vasten. Dat. 8. Jan. an. 1423.

Arhiepiskopija Skadar (Prevalitana)

Skadarski arhiepiskopi i episkopi

⁹⁴Skadar, nekada narodski "Scutari", veoma je stari grad, oko dvadeset i pet hiljada stopa udaljen od mora, smješten na vrlo visokom i strmom mjestu; leži na zapadnoj obali rijeke Barbane, Boliane, koja sa zapada, nedaleko iznad grada, ističe iz močvare Labeatide. Njega sa suprotne, istočne strane optiče rijeka Drinas, koju Livije naziva Klauzula, i ne mnogo dalje utiče u Barbanu. Livije u Dec. V knj. 4, kaže: "Dvije rijeke opkoljavaju grad, sa strane teže Klauzula i pruža se ka istoku, a iz zapadnog reginona Barbana, koja ističe iz močvare Labeatide. Spajajući se ove dvije rijeke ulivaju se u rijeku Oriund, koja izvire iz planine Skodro, i uvećana mnogim drugim vodama uliva se u Jadransko more". Da se Klauzula ili Drinas može razlikovati od rijeke Drino i Drilone dovoljno je kazano u Tomu I, Operis nostri str. 141, a protivno misle i drugi pisci. Uistinu, o Livijevoj rijeci Oriund ne nalazim nikakvog traga kod starih geografa, niti u geografskim tablicama. Evo zašto tako mislim, ista rijeka, prije nego što se slijee sa Klauzulom ili Drinasom, naziva se Barbana, a ispod oba uliva naziva se Oriund. Livijeva rijeka Barbana, ulijavajući se sa rijekom Moračom i Zernom u Labeatidsku močvaru, tek kada istekne iz nje dobija ime Barbana, i pošto primi rijeku Klauzulu postaje Oriund. Kaže se da Oriund izlazi iz planine Skodra, zato što vode iz Morače preko Labeatidske močvare odlivaju se najprije u Barbanu, a zatim u Oriund, odakle se obaraju sa planine Skodra. Dakle, ista rijeka, prije nego što se ulije u jezero, od stanovnika se naziva Morača, a pošto istekne iz jezera i obide Skadar, od Livija se naziva Barbana, a malo kasnije, kada se spoji sa Klauzulom i Drinasom, kod istog Livija je Oriund, i u jednom istom koritu ulivaju se u Jadransko more, koje se kod Ortelija i Henrika Valesija miješa sa Drilonom, kako pravilno upozorava Joanes Dujatius u Livijanskim bilješkama. Iza leđa grada uzdiže se planina, koju Livije naziva Skodrum, a drugi Skadrum, prostirući se od zapada prema istoku i jugu, po kojoj kažu da je nazvan grad Skadar. Od antičkih geografa Plinija i Ptolomeja, Skadar se ubraja među ilirske gradove, koji se nalaze u Dalmaciji.

⁹⁴ Farlati, VII, 301-302.

ARCHIEPISCOPI ET EPISCOPI SCODRENSES.

SCODRA, nunc vulgo *Scutari*, civitas per antiqua passuum millia circiter quinque ac viginti abest a mari, arduo & præcelso loca imposita; ad ripam orientalem Barbanæ, nunc Bolianæ fluminis assidet, quod ab occasu haud procul supra urbem ex Labeatide palude emittitur. Hanc latere in orientem obverso Drinassus amnis, quem Livius Clausulam vocat, præterfluit, nec ita longe infra in Barbanam delabitur. *Duo cingunt urbem flumina*, ait Livius Dec. V. lib. 4., *Clausula latere urbis, quod in orientem patet, præterfluit, Barbana ab regione occidentis ex Labeatide palude oriens. Hi duo amnes*.

confluentes incident Oriundo flumini, quod ortum ex monse Scodro multis & aliis auctum aquis mari Adriatico infertur. Clausulam, seu Drinassum, a Drino & Drilone fluminibus distingui oportere satis dictum est in Tomo I. Operis nostri pag. 141. contra atque alii sentiunt Scriptores. Oriundi vero Liviani neque apud veteres Geographos, neque in tabulis geographicis vestigium ullum invenio. Quare sic existimo, cumdem fluvium, antequam cum Clausula seu Drinasso confluat, dici Barbanam, infra vero confluentis utriusque Oriundum appellari. Barbana autem amnis Livianus, cum Moracia amnis & Zerno in Labeatidem lacum influens, ex eo cum egreditur, Barbanæ nomen acquirit, & post receptum Clausulam fluvium Oriundus esse incipit. Idcirco autem Oriundus e monte Scodro oriri dicitur, quia aquæ ex Moracia per paludem Labeatidem primum in Barbanam, deinde in Oriundum devectæ, inde usque a monte Scodro derivantur. Itaque idem fluvius, priusquam in paludem delabitur, Moracia ab incolis, egressus e palude & Scodram cingens Barbana a Livio, paullo post cum Clausula seu Drinasso confluens Oriundus apud cumdem Livium appellatur, uno eodemque alveo in mare Adriaticum delatus, quem cum Drilone ab Ortelio & Henrico Valesio confundi recte animadvertisit Joannes Doujatius in notis Livianis. A tergo urbis mons assurgit, quem Livius Scodrum, alii Scardum vocant, ab occasu ad ortum & meridiem porrectus, a quo Scodram denominatam ferunt. Ex antiquis Geographis Plinius & Ptolemeus inter civitates Illyrici sitas in Dalmatia Scodram adnumerant.

Skadarski episkopi

N. N., III skadarski episkop

⁹⁵U godini inkarnacije Gospodara našeg Isusa Hrista MCCLI, XXVII dana mjeseca aprila u Indiku VIII, u prisustvu onih čija su imena zapisana niže, prezviter Desinja, glasnik gospodara Salvija, Travunijskog episkopa, predočio je pismo od strane istog Skadarskom episkopu.

Vrlopoštovanom u Hristu, milošću Boga Oca, Skadarskom episkopu, Salvije, istom milošću Travunijski episkop, pozdrav u Bogu. Da zna vaš paternitet da smo mi od Vrhovnog Pontifika primili ovakvo pismo.

"Inokentije etc.

Zato što ne možemo da izbjegnemo apostolsku naredbu, niti smijemo, voljom koja nam je nametnuta, vama nalogom naređujemo da se u roku od osam mjeseci od dana kojeg smo vam odredili uz utvrđeni termin određenog vam poziva na sud, vi lično, ili preko vašeg naznačenog prokuratora, sa aktima, privilegijama, odbranama, pravilima, zakonima i svim razlozima, predstavite ispitivanju zbog zakonskog odgovora pomenutom Dubrovačkom arhiepiskopu, ili njegovom prokuratoru.

Ovo je sačinjeno u domu Skadarskog episkopa, u prisustvu arhiprezvitera Andreja, prezvitera Vite, prezvitera Trifuna i prezvitera Teodora. I ja notar Bonakurs, koji sam prisustvovao i napisao, popunio i ovjerio, u godini, danu, mjesecu i indiku gore navedenim."

U ovoj raspravi između Dubrovačke i Barske crkve je dosta rečeno u istoriji obje mitropolije. Uistinu, Skadarska crkva dugi interval od oko četrdeset godina ne zadržava u sjećanju ni jednog od svojih poglavara sve do godine 1290.

Mihailo ili Miroslav, V skadarski episkop

⁹⁶Potpisani svjedok na privilegiji kralja Uroša sa povlasticom Praskvičkim monasima iz godine 1307, gdje se, naime, čita "Miroslav episkop Zete". Uistinu, skoro obostranu Zetu obuhvatala je Skadarska dijeceza. Vidi onu privilegiju kod Marina, Barskog arhiepiskopa. Na istom mjestu zapisali smo drugu privilegiju od istog Uroša, u istoj godini, mjesecu i danu, darovanu ratačkim monasima, na kojoj stoji ime "Episkop Zete Mihailo"; ali greška u jednoj ili drugoj privilegiji lako se shvata, ili Mihailo ili Miroslav je iskrivljeni naziv; ipak poučili smo u dodatoj napomeni druge privilegije da je bolje zadržati se na imenu Mihailo.

⁹⁵ Farlati, VII, 308.

⁹⁶ Farlati, VII, 309.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

„ Anno ab Incarnatione Domini nostri
„ Iesu Christi MCCLI. xxvii. die men-
„ sis Aprilis Indictione VIII, in eorum præ-
„ sentia, quorum nomina inferius conscri-
„ bentur, Presbyter Designa Nuncius Domini
„ ni Salvii Episcopi Tribunensis presentavit
„ literas ex parte ejusdem Episcopi Scodrien.
„ Episcopo hunc tenorem habentes,
„ Vener. in Christo Patri Dei gratia Sco-
„ drien. Episcopo Salvius eadem gratia Tribun.
„ Episcopus salutem in Domino. Noverit
„ Paternitas vestra nos a Summo Pontifice
„ tales literas recepisse,
„ Innocentius &c.
„ Cum igitur mandatum apostolicum præ-
„ terire non possumus, nec debemus, aucto-
„ ritate nobis injuncta vobis præcipiendo
„ mandamus, quatenus infra octo mensium
„ spatium juxta mandatum apostolicum a
„ die vobis citationis facta vobis ferminum
„ duximus præfigendum, ut personaliter per
„ vos, vel per sufficientem Procuratorem
„ cum actis, privilegiis & munimentis,
„ iuribus & rationibus omnibus Summi Pon-
„ tificis conspectui præsentatis responsuri le-
„ gitime memorato Archiep. Ragusino, vel
„ ejus Procuratori,
„ Actum est hoc in domo Episcopi Sco-
„ drien, præsentibus Archipresbytero Andrea,
„ Presbytero Vito, Presbytero Tryphonie, &
„ Presbytero Theodoro. Et ego Bonaccursus
„ Notarius supradictis omnibus interfui, at-
„ que scripsi, complevi & roboravi, anno,
„ die, mense, Indictione prætitulatis.
De hac controversia inter Ragusinum, &
Antibarensem Archiepiscopum satis est dictum
in historia utriusque Metropolis. Scodrensis
vero Ecclesia per alterum intervallum anno-
rum circiter quadragesinta nullam suorum Ah-
tistitutum memoriam retinet usque ad annum
1290,

MICHAEL SEU MIROSLAVUS EPISC. SCODRENSIS V.

Miroslavus Testis adscriptus privilegio ab Urosio re-
Ep. Sco. ge concessio Monachis Prasquizensibus an-
dren. anno 1307., dicitur enim *Miroslavus Episcopus Zenta*. Zentam vera fere utramque com-
plexebatur diœcesis Scodrensis. Vide privile-
gium illud in Marino Archiep. Antibaren-
si. Ibidem aliud privilegium exscriptissimum ab
eodem Urosio edemque anno, & mense, &
die, donatum Monachis Rotaciensibus, cui no-
men insertum *Episcopi Zenta Michaelis*; sed
mendum in alteruto privilegio facile depre-
ditur, & aut *Michaelis* aut *Miroslavi* appella-
tio corrupta est; Michaelis tamen retinen-
dum potius nomen monuimus in nota alteri
privilegio subjecta.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Papa Klement episkopu Skadra

CCLXXXIV

Marku, episkopu Skadra ustupaju se crkva Sv. Sergija i polovine barskih crkava Sv. Avrama i Sv. Stefana, dok ne povrati imovinu svog episkopata⁹⁷

Klement episkop itd. Prečasnom bratu Marku episkopu Skadra, pozdrav itd. Darujući očinskom dobrohotnošću tvoju ličnost, odanu nama i Apostolskoj stolici, rado ti ukazujemo milost čime možeš da se postaraš o svojim potrebama. Tvoja molba koja nam je upućena sadrži da ti, koga smo onomad postavili za episkopa i pastira Skadarskoj crkvi, koja je tada bila upražnjena, ne možeš kako se pristoji da se izdržavaš, zato što su neki imovinu te crkve, većim dijelom, oteli. Zato si nas ponizno zamolio da se udostojimo, da se u vezi sa tim, očinskom brigom postaramo. Mi, dakle, koji svim vjernicima, osobito onima koje uzdiže episkopsko dostoјanstvo, rado ublažavamo tegobe, želimo da ti priteknemo u pomoć i obezbijedimo dostoјnu potporu, naklonjeni tvojim molbama, dozvoljavamo ti apostolskom vlašću, da slobodno možeš da zadržiš crkvu Sv. Sergija i polovinu barskih crkava Sv. Avrama i Sv. Stefana, u kojima si vršio službu, za vrijeme tvog osvještanja, koje ne premašuju godišnju vrijednost prihoda od deset zlatnih forinti, prema procjeni desetka, kao što tvrdiš, dok ne povratiš dobra Skadarske crkve koja su oteta. Nije protivno apostolskim odlukama, ni tebi kao episkopu Skadra, ako neko, u ovim oblastima dobije posebno ili opšte pismo pomenute stolice ili njenih poslanika u vezi ovoga ili drugih crkava ili crkvenih dobročinstava. Premda ne želimo da ona budu u cilju sprječavanja, obezbjeđenja i odluke ili nekog drugog postupka, koji bi se odnosili na pomenutu crkvu i polovine crkava, već da se iz ovog ne bi izradio neki spor, iz asekucije crkava i drugih dobročinstava. I ukoliko ne postoje privilegije i indulgencije kroz odluke date apostolskim pismima, opštim ili posebnim, kojima ne bi bila jasno i potpuno izrečena odluka, ona ne bi bila valjana i ne bi se mogla objaviti i ukoliko takva odluka ne bi bila posebno pomenuta u našim pismima, obezbjeđujem da pomenuta crkva i polovine crkava, u međuvremenu, ne budu pronevjerene dugovima. Želimo da se ti, čim povratiš otetu imovinu, kao što je rečeno, pomenutu crkvu i polovine crkava, za koje smo donijeli odluku, da tada budu upražnjene, obavežeš da sasvim ostaviš. Niko dakle itd. da ne prekrši želje i odluke o ovom našem dopuštenju itd. U Avinjonu, 19. decembra, 5-te god. našeg pontifikata. (1346)

⁹⁷ Theiner, 218.

CCLXXXIV.

Marco episcopo Scutarensi ecclesia s. Sergii et medietates s. Abrahe ac s. Stephani ecclesiarum Antibarenium conceduntur,
quousque bona sui episcopatus recuperaverit. Reg. An. V. Libr. 2. par. 2. ep. 395.

CLEMENS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Marco Episcopo Scutarensi, salutem etc. Personam tuam nobis et apostolice sedi devotam paterna benivolencia prosequentes, illam tibi graciā libenter impendimus, per quam tuis possis necessitatibus providere. Sane petitio tua nobis exhibita continebat, quod tu, quem nuper ecclesie Scutarensi tunc vacanti prefecimus in Episcopum et pastorem, pro eo quod bona ipsius ecclesie pro maiori parte detinentur per aliquos occupata, non habes unde decenter valeas sustentari: quare nobis humiliter supplicasti, ut providere tibi super hoc paterna solicitudine dignaremur. Nos igitur, qui cunctos fideles, et presertim quos dignitas pontificalis attollit, libenter ab eorum indigenciis relevamus, volentes tibi de alicuius subventionis auxilio ac decente substentatione huiusmodi providere, tuis supplicationibus inclinati apostolica tibi auctoritate concedimus, quod ecclesiam sancti Sergii et sancti Abrahe ac sancti Stephani medietates ecclesiarum Antibarenium, quas consecrationis tue tempore obtinebas, quarum ecclesie ac medietatum ecclesiarum redditus decem florenorum auri secundum taxationem decime, prout asseris, valorem annum non excedunt, donec huiusmodi occupata bona ipsius ecclesie Scutarensis per te recuperata fuerint, licite valeas retinere. Non obstantibus quibuscumque constitutionibus apostolicis, seu quod tu Episcopus Scutarensis existis, aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de huiusmodi, vel aliis ecclesiis seu beneficiis ecclesiasticis in illis partibus speciales vel generales dicte sedis vel legatorum eius litteras impetrarint, etiamsi per eas ad inhibitionem, reservationem et decretum vel alias quomodolibet sit processum, quas litteras et processus habitos per eosdem ad ecclesiam et medietates predictas volumus non extendi, sed nullum per hoc eis quoad assecurationem ecclesiarum et beneficiorum aliorum preiudicium generari, et quibuslibet privilegiis et indulgenciis, ac litteris apostolicis generalibus vel specialibus quorumcumque tenorum existant, per que presentibus non expressa vel totaliter non inserta effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differri, et de quibus quorumque totis tenoribus habenda sit in nostris litteris mentio specialis, proviso quod dicte ecclesia et medietates debit is interim obsequiis non fraudulentur. Volumus autem, quod tu quamprimum ipsa occupata bona recuperaveris, ut prefertur, dictas ecclesiam et medietates, quas extunc vacare decernimus, omnino dimittere tenearis. Nulli ergo etc. nostre concessionis, voluntatum et constitutionis infringere etc. Datum Avinione xiv. Kal. Ianuarii, Pontificatus nostri Anno Quinto.

Papa Klement episkopu Skadra Marku

CCLXXXV

Istome se dozvoljava da podesnim pojedincima može da ustupi pomenute crkve Sv. Sergija i polovine crkava Sv. Avrama i Sv. Stefana, kad povrati imovinu svog episkopata⁹⁸

Klement episkop itd. Prečasnom bratu Marku episkopu Skadra, pozdrav itd. Darujući očinskom dobrohotnošću tvoju ličnost, odanu nama i Apostolskoj stolici, rado ti ukazujemo milost, čime drugima možeš da budeš uslužan. Danas nam je od tvoje strane izloženo da nijesi imao odakle da se izdržavaš kako priliči, zato što su neki oteli veći dio imovine tvoje Skadarske crkve. Mi smo ti apostolskom vlašću dozvolili da crkvu Sv. Sergija i polovine barskih crkava Sv. Avrama i Sv. Stefana u kojima si vršio službu u vrijeme tvog osveštanja, koje, kako si tvrdio, nijesu imale dohodak veći od 10 zlatnih forinti, prema procjeni desetka, dok ovako oteta dobra Skadarske crkve ne budeš povratio, slobodno možeš da držiš i htjeli smo, čim pomenutu otetu imovinu budeš povratio, da se obavežeš da sasvim ostaviš crkvu Sv. Sergija i polovine pomenutih crkava koje su, po našoj odluci, tada bile upražnjene. Želeći, dakle, da tvoja ličnost stekne veću milost i s pomoći naklonjeni tvojim molbama, crkvu Sv. Sergija i pomenute polovine crkava, pošto povratiš pomenutu otetu imovinu Skadarske crkve, kako je rečeno, pogodnim osobama, pojedincima sa apostolskom vlašću, da se ustupe ta crkva i polovine pomenutih crkava, da brinu o njima i da ih uvedeš ili ti ili neko drugi, odnosno neke druge osobe, u svjetovni posjed crkve i polovine pomenutih crkava i kad budu uvedene da brane i za sebe stiču od te crkve i onih polovina ljetinu, prihod, rod, koji pošteno odgovaraju zakonima i primanjima. Ukidamo apelacije i one koji se protive apostolskoj vlasti. Ne protivi se tome ako neko u obezbjeđenju da se učini itd. izrodi se spor ili ako prečasnom našem bratu ... arhiepiskopu Baru ili nekim drugima, zajedno ili posebno od pomenute stolice bude dozvoljeno da se ne obavežu da to prihvate ili obezbijede, i ne mogu se na to natjerati da za ovu ili neku drugu crkvu ili crkveno dobročinstvo, za njihov prihod, obezbjeđenje, prezentaciju ili neku drugu raspodjelu, zajedno ili odvojeno niko ne može da obezbijedi, ako se ne napiše apostolsko pismo, potpuno i jasno, i od riječi do riječi ne pomene ovaj oprost i ako ne postoji u tom pravcu od pomenute stolice opšti ili posebni oprost, a ta odluka ukoliko ne bi bila jasno i potpuno pomenuta ne bi imala valjanost i ne bi se mogla objaviti, o čemu bi bilo posebno pomena u našim pismima. Dajemo ti potpunu i slobodnu mogućnost ovom sadašnjom odlukom. Odlučujemo da je nezakonito i bezvrijedno sve što bi neko, svjesno ili nesvjesno, pokušao da učini, protivno tome. U Avinjonu 19. decembra, 5-te god. našeg pontifikata. (1346)

⁹⁸ Theiner, 218-219.

CCLXXXV.

Eidem conceditur, ut s. Sergii ecclesiam et s. Abrahae et s. Stephani ecclesiarum medietates predictas, cum bona sui episcopatus recuperaverit, singulis idoneis valeat conferre. Reg. An. V. Lib. 2. par. 2. ep. 427.

CLEMENS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Marco Episcopo Scutarensi, salutem etc. Personam tuam nobis et apostolice sedi devotam paterna benevolencia prosequentes, illam tibi graciā libenter impendimus, per quam te possis aliis reddere graciosum. Hodie siquidem pro parte tua nobis exposito, quod tu, pro eo quod bona ecclesie tue Scutarensis pro maiori parte detinebantur per aliquos occupata, non habebas unde decenter sustentari valeres, Nos tibi apostolica auctoritate concessimus, quod ecclesiam sancti Sergii, et sancti Abrahe et sancti Stephani ecclesiarum Antibarensium medietates, quas consecrationis tue tempore obtinebas, et quarum ecclesie ac medietatum redditus decem florenos auri secundum taxationem decime, prout asserebas, minime excedebar, donec huiusmodi occupata bona ipsius ecclesie Scutarensis per te recuperata forent, licite retinere voleres, ac voluimus, quod quamprimum tu occupata bona predicta recuperasses, ecclesiam sancti Sergii et medietates predictas, quas ex tunc vacare decrevimus, omnino dimittere tenereris. Volentes igitur personam tuam ampliori gracia prosequi et favore, tuis supplicationibus inclinati ecclesiam sancti Sergii et medietates predictas, postquam huiusmodi predicta bona occupata ipsius ecclesie Scutarensis per te recuperata fuerint, ut preferatur, personis ydoneis, singulis videlicet earum singulas ecclesiam et medietates predictas auctoritate apostolica conferendi et providendi de illis, ac inducendi per te vel alium seu alios personas easdem in corporalem possessionem ecclesie et medietatum predictarum, et defendendi inductas, sibique faciendi de ipsarum ecclesie ac medietatum fructibus, redditibus, proventibus, iuribus et obventionibus integre responderi, Contradictores auctoritate nostra, appellatione postposita, compescendo, Non obstante si aliqui super provisionibus sibi faciendis etc. preiudicium generari, Seu si Venerabili fratri nostro ... Archiepiscopo Antibarensi, vel quibusvis aliis communiter vel divisim a prefata sit sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, et ad id compelli non possint, quodque de huiusmodi vel aliis ecclesiis et beneficiis ecclesiasticis ad eorum collationem, provisionem, presentacionem seu quamvis aliam dispositionem coniunctim vel separatim spectantibus nulli valeat provideri per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, et qualibet alia dicta sedis indulgencia generali vel speciali cuiuscumque tenoris existat, per quam presentibus non expressam vel totaliter non insertam effectus huiusmodi nostre gratie impediri valeat quomodolibet vel differri, et de qua cuiusque toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis, plenam et liberam tibi concedimus auctoritate presentium facultatem. Nos enim irritum decernimus et inane, si secus super hiis per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Datum Avinione xiv. Kal. Ianuarii, Pontificatus nostri Anno Quinto.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Pravo na oproštaj grjehova

CCLXXXVI

Vjernicima koji pohode crkvu Skadarsku daju se indulgencije⁹⁹

Kliment, episkop itd. Svim Hristovim vjernicima koji će čitati ovo pismo, pozdrav itd. Svjetlost očinske slave, koja svojom neizrecivom slavom prosvjetjava svijet, pobožni zavjet vjernika koji se uzdaju u njegovu premilostivu uzvišenost tada osobito darujemo dobrostivom potporom, jer je njihova odana poniznost potpomognuta molbama i zaslugama svetaca. Želeći, dakle, da Skadarsku crkvu, nazvanu u čast blaženog Stefana slavnog prvomučenika i u kojoj iz počasti prema tom prvomučeniku Bog čini neka Hristova čuda vjernicima koji se sakupljaju u njoj, pohode skladnim počastima, i da Hristovi vjernici što radije iz odanosti se slivaju ka njoj, čime bi zaslužili nagradu nebeske milosti uzdajući se u milosrđe svemoćnog Boga i u vlast njegovih apostola blaženih Petra i Pavla, svim istinskim poklonicima i onima koji se ispovijedaju koji odano budu posjećivali svake godine pomenutu crkvu Sv. Stefana za godinu i 40 dana, tj. u dane Božića, Obrezanja, Bogojavljenja, Vaskrsenja, Vaznesenja Gospodnjeg i Pedesetnice, kao i za četiri glavna praznika Sv. Marije, sto dana od pokajanja koje im je dato u pojedine dane tih praznika, u kojima budu posjećivali tu crkvu, kao što je rečeno, dajemo oprost.

U Avinjonu 22. januara, 5-te god. našeg pontifikata. (1347)

Antonije, IX skadarski episkop

¹⁰⁰Tek što je Marin umro, kada je Georgije Suma, prezviter Drivatski, ne znam čijim nagonjem ili zaštitom potpomognut, upao u Skadarsku stolicu, koju je uporno držao. Ali, Urban je uzeo V. F. Antonija iz Dominikanskog reda i doveo u ovaj episkopat i istovremeno "zbog siromaštva od obavezne isplate zajedničke servicije" oslobođio ga je, kako stoji u Rimskim tabulama Obl. u tomu 36, str. 146. Zaista, u svojim pismima naređuje da se Georgije istjera, a da se ova crkva da u posjed Antoniju, iz Reg. Urbana V. Ind. god. VI, dio 3. O Antoniju, Skadarskom episkopu Fontana u Thaet. Domin. "Skadarska crkva u Sklavoniji podliježe Barskoj crkvi, kojoj je od Urbana V postavljen episkop. IX kalenda marta u godini VI njegovog pontifikata, koji je 1367. bio P. F. Antonije iz Solucija, o kome ne piše nijedan od naših skriptora." Antonija pominje i Bremond u tomu 2. Bull. Domin. str. 266.

⁹⁹ Theiner, 219.

¹⁰⁰ Farlati, VII, 310.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

CCLXXXVI.

Fidelibus ecclesiam Scutarensem visitantibus indulgentiae conceduntur. Reg. An. V. Libr. 1. par. 2. ep. 1171.

CLEMENS EPISCOPUS etc. Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis, sal. etc. Splendor paterne glorie, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium de clementissima ipsius maiestate sperantium tunc præcipue benigno favore prosequimur, cum devota ipsorum humilitas sanctorum precibus et meritis adiuvatur. Cupientes igitur, ut ecclesia Scutrensis, que in honorem beati Stephani prothomartiris gloriosi dicitur, et in qua ob honorem ipsius prothomartiris nonnulla miracula Christi fidelibus ad eam confluentibus altissimus operatur, congruis honoribus frequentetur, et ut Christi fideles eo libentius causa devotionis confluant ad eandem, quo ibidem uberioris dono celestis gratie conspexerint se refectos, de omnipotentis dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus vere penitentibus et confessis, qui in singulis eiusdem sancti Stephani, unum annum et quadraginta dies, illis vero, qui in Nativitatis, Circumcisionis, Epiphanie, Resurrectionis, Ascensionis domini et Pentecostes, necnon in quatuor principalibus sancte Marie festivitatibus devote prefatam ecclesiam visitaverint annuatim, Centum dies de iniunctis eis penitenciis, singulis videlicet festivitatibus ipsarum diebus, quibus ecclesiam ipsam visitaverint, ut prefertur, misericorditer relaxamus. Datum Avinione xi. Kal. Februarii, Pontificatus nostri Anno Quinto.

ANTONIUS EPISC. SCODRENSIS IX.

Vix Marinus obierat, cum Georgius Summa Presbyter Drivastensis, nescio quorum impulsu vel præsidio fretus in Sedem Scodensem invasit, camque pertinaciter tendebat. Sed Urbanus V. F. Antonium ex Ordine Dominicano assempatum ad hunc Episcopatum evexit, simulque ob pauperatum & communis servitii solutione bac vice liberavit, ut est in tabulis Romanis Obl. tomo 36. pag. 146. Suis vero literis expelli jubet Georgium, in hujusque Ecclesiaz possessionem Antonium immitti, ex Reg. Urbani V. Iud.... an. VI. part. 3. De Antonio Episcopo Scodrae hæc Fontana in Theat. Domin. Antis barensi Ecclesia metropolitanæ subjecet Scutrensis Ecclesia in Sclavonia, cui ab Urbanus V. præfetus est Episcopus ix. Kal. Marsii anno VI. sui Pontificatus, qui fuit 1367. P. F. Antonius de Solosis, de quo nullus ex Scriptoribus nostris tractat. Antonii meminit & Bremondus tomo 2. Bull. Domin. pag. 266.

Postavljanje opata benediktinskog manastira

CCCLXVIII

Monah Marino Francisko iz Kreme manastiru Sv. Sergija reda Sv. Benedikta Skadarske dijeceze postavlja se za opata¹⁰¹

(Kralj. Anal. VIII, kod kar. tom. 23, str. 34)

Urban episkop itd. Dragom prijatelju Marinu Francisku opatu manastira Sv. Sergija, Skadarske dijeceze, pozdrav itd. Među raznim potrebama itd. Sad dakako Petru opatu manastira Sv. Sergija reda Sv. Benedikta Skadarske dijeceze, koji je nekada bio upravnik tog manastira, a mi želeći da istom manastiru, kad je mjesto upražnjeno, preko Apostolske stolice smo se postarali da pogodna osoba bude na čelu; briga o samom manastiru, po uredbi i naredbi našoj, mislili smo da treba da bude posebna, razlučujući potrebu od beskorisnog i uzaludnog, da li neko na bilo koji način, svjesno ili nesvjesno, od vlasti pokušava da ga se dokopa. U rečenom manastiru, poslije smrti pomenutog Petra, koji je posljednji dan završio ispred Rimske kurije, koji je umro kao upravitelj i opat, a mi, kad smo iz pouzdanih izvora saznali za ovo na ovaj način upražnjeno mjesto, za brigu o samom manastiru brzu i uspješnu, koju niko osim nas i umjesto nas preduzeti nije mogao i ne može, pošto su se gore rečeni pravo i odluka o tome ispriječili, da ne bi pomenuti manastir zbog dugo vremena upražnjjenog mjesta bio izložen neugodnostima, upravljeni od svestog očinstva a i (čisto) humanim željama, poslije vijećanja koje smo održali, da treba postaviti u taj manastir osobu korisnu, i plodonosnu, i omiljenu kod naše braće, upravo na tebe, monaha manastira Sv. Marije iz Kreme rečenog reda dijeceze Raguze, a sam je red očevidno priznat i u sveštenstvu poštovan, uzimajući u obzir pobožnost, to što si obdaren poznavanjem književnosti, časnog života i poštene naravi, u duhovnim stvarima brižljiv a u svjetovnim oprezan, i u mnogim drugim zaslužan vrlinama, kako smo iz povjerenja dostoјnih kazivanja saznali, naročito smo obratili pažnju na sve ovo, kada smo sa dužnim promišljanjem porazmislili i kada smo mi i ista braća o tvojoj osobi i za tvoje velike i mnoge vrline i zasluge saznali, o istom manastiru Sv. Sergija, po savjetu njegove braće, apostolskom vlašću smo se postarali i tebe smo njemu odredili za opata. Brigu i upravu samog manastira Sv. Sergija tebi, u duhovnim i svjetovnim stvarima, u potpunosti povjeravamo, uzdajući se u onoga koji (daje) oproštaj i svetu nagradu vječnosti, da će tvoje djelo biti upravljeno rukom Gospoda, i rečenim manastirom Sv. Sergija tvojom marljivošću i brižnom pažnjom plodonosno će se upravljati i da će biti korisno i beričetno rukovođenje i veliki napredak da će postići u duhovnim i svjetovnim stvarima. Zato tvojoj svetosti, po apostolskim spisima, to povjeravamo, budući da se tereta upravljanja rečenog manastira smjerno prihvataš. Tako i ti valjano izvršavajući svoju dužnost da se pokažeš dostoјnim vjere, a takođe i plodonosnim, da isti manastir Sv. Sergija, uz tvoju marljivost koja je za pohvalu, brinući se da njime s ljubavlju i plodonosno upravljaš, da se raduje što si mu ti postavljen, a ti zbog toga osim nagrade vječnosti nagradu našu, i veliki blagoslov i milost Apostolske stolice, da zaslužiš i da ti dopadne.

U Rimu, pred crkvom Sv. Petra, druge none marta, osme god. našeg pontifikata.

Njegovoj svetosti poštovanom bratu episkopu Skadarskom i dragim sinovima sabora manastira Sv. Sergija. (1369)

¹⁰¹ Theiner, 266-7.

CCCLXVIII.

Marinus Francisci monachus de Crema monasterio s. Sergii ord. s. Benedicti Scutarensis dioec. in abbatem praeficitur.
Reg. An. VIII. cod. chart. Tom. 23. fol. 34.

URBANUS EPISCOPUS etc. Dilecto filio Marino Francisci Abbati Monasterii sancti Sergii ordinis sancti Benedicti Scutarensis diocesis, salutem etc. Inter solicitudines varias etc. Dudum siquidem quondam Petro Abbe monasterii sancti Sergii ordinis sancti Benedicti Scutarensis diocesis regimini ipsius monasterii presidente, nos cupientes eidem monasterio, cum vacaret, per apostolice sedis providenciam utilem et ydoneam preesse personam, provisionem ipsius monasterii ordinacioni et dispositioni nostre duximus ea vice specialiter reservandam, decernentes extunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Postmodum vero dicto monasterio per obitum predicti Petri, qui extra Romanam Curiam diem clausit extremum, Abbatis regimine destituto, nos vacacione huiusmodi fidedignis relatibus intellecta ad provisionem ipsius monasterii celerem et felicem, de qua nullus preter nos hac vice se intromittere potuit neque potest, reservacione et decreto obsistentibus supradictis, ne dictum monasterium longe vacacionis exponeretur incommodis, paternis et sollicitis studiis intendentes, post deliberacionem, quam de preficiendo eidem monasterio personam utilem et eciam fructuosam cum fratribus nostris habuimus diligentem, demum ad te monachum monasterii sancte Marie de Crema dicti ordinis Ragusine diocesis, ordinem ipsum expresso professum et in sacerdocio constitutum, religionis zelo conspicuum, litterarum sciencia peditum, vite ac morum honestate decorum, in spiritualibus providum et in temporalibus circumspectum, et aliis multiplicium virtutum meritis, prout ex fidedignis relatibus accepimus, insignitum direximus oculos nostre mentis: quibus omnibus debita meditacione pensatis, de persona tua nobis et eisdem fratribus ob dictorum tuorum exigenciam meritorum accepta, eidem monasterio sancti Sergii de eorum fratum consilio auctoritate apostolica providemus, teque illi preficimus in Abbatem, curam et administracionem ipsius monasterii sancti Sergii tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, in illo qui dat gracias et largitur premia confidentes, quod dirigente domino actus tuos prefatum monasterium sancti Sergii pertue industrie et circumspectionis studium fructuosum regetur utiliter et prospere dirigetur, ac grata in eisdem spiritualibus et temporalibus suscipiet incrementa. Quocirca discrecioni tue per apostolica scripta mandamus, quatenus onus regiminis dicti monasterii sancti Sergii suscipiens reverenter, sic te in eo salubriter exercendo fidelem exhibeas ac eciam fructuosum, quod idem monasterium sancti Sergii per laudabile tue diligencie studium gubernatori provido et eciam fructuoso administratori gaudeat se commissum, tuque proinde preter eterne retribucionis premium nostram et dicte sedis benedictionem et graciam uberioris consequi merearis. Datum Rome apud Sanctum Petrum n. Nonas Marcii, Pontificatus nostri Anno Octavo

In e. m. Venerabili fratri... Epō Scutarensi et dilectis filiis Conventui Monasterii s. Sergii.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Andruin, XII skadarski episkop

¹⁰²"Izvrsni značac dekreta" primio je krajem XIV vijeka Skadarski episkopat, koga nalazim pomenutog u Rimskim tabulama "Obligacija", u kojima se njegovi nasljednici obavezuju da će izvršiti njegovo zanemareno plaćanje "za zajedničku serviciju."

Godine 1398. bio je u Veneciji, što saznajemo iz spomenika cenobija S. Hiheronima kod Kornelijuma u tomu 2 od Crkve Venec. str. 127, u kojim diplomama se navodi kao svjedok za konfirmaciju, kojom Leonardo Delfinus, episkop Kastelanski i izabranik starješina cenobija, u svom dostojanstvu potvrđuje i naređuje da mu se da u posjed. Diploma "datirana i sačinjena u Veneciji, u našoj kastelanskoj palati u prisustvu Rev. P. D. Andruinu, episkopu Skadarskom, izvrsnom značcu dekreta etc. U godini dominičkog rođenja 1398. Indiktu šestom, mjeseca juna dvadesetog dana, pontifikata pape Bonifacija Devetog, u godini devetoj."

Hristofor, XIII skadarski episkop

¹⁰³O njemu Rimske tabule; 1401. 10. juna D. Hristofor, izabran za Skadarskog episkopa u Sklavoniji, "lično je obećao u Komori i Kolegiju za svoju zajedničku serviciju trideset i tri zlatnika florina za Komoru i pet uobičajenih servicija; takođe za... svog prethodnika - svakako Andruina - takođe za svog prethodnika Henrika". Krajem iste godine ili je umro, ili je svojevoljnim odlaskom napustio povjerenu mu crkvu.

¹⁰² Farlati, VII, 310.

¹⁰³ Farlati, VII, 310-311.

ANDRUINUS EPISC. SCODRENSIS XII.

*Egregius Decretorum Doctor s^{ecundu}mculo XIV.
exeunte Scodrensem Episcopatum suscepit,
quem nominatum invenio in tabulis Roma-
nis Obligationum, in quibus neglectam ab eo
solutionem pro communi servitu successores
eius se facturos pollicentur. Anno 1398. erat
Venetiis, uti discimus ex monumentis Cœ-
nobii S. Hieronymi apud Cornelium tomo 2.
de Eccles. Venet. pag. 127., in quibus te-
stis legitur pro confirmatione diplomaticis, quo
Leonardus Delphinus Episcopus Castellanus
& electam Cœnobii Antistitam in sua digni-
tate confirmat, & jubet in illius possessio-
nem immitti. Diploma datum & actum Ve-
netiis in nostro Palatio Castellano præsentи-
bus Rev. P. D. Andruino Episcopo Scuta-
rensi egregio Decretorum Doctore &c. Anno
Nativitatis Dominicae 1398. Indict. sexta,
mensis Junii die vicesimo, Pontificatus Boni-
fati Papæ Noni anno nono.*

CHRISTOPHORUS EPISCOPUS
SCODRENSIS XIII.

*De quo tabulæ Romanæ; 1401. 10. Junii
D. Christophorus electus in Episcopum Scuta-
rensem in Sclavonia personaliter promissis Ca-
mera & Collegio pro suo communi servitio tri-
ginta tres florenos auri de Camera, & quin-
que servitia consueta; item pro Predecess.
suo, scilicet Andruino, item pro Henrico
predecess. suo; ex Obl. Bonif. IX. tomo 57.
p. 19. Intra fines ejusdem anni vel morte
præceptor, vel cessione voluntaria Ecclesiam
sibi decretam dimisit,*

Jovan, XVI skadarski episkop

¹⁰⁴Episkop Martin, rob robova Božjih, voljenom sinu Marinu Teldi iz Venecije iz reda Braće propovjednika, profesoru, bakalareusu u teologiji, administratoru crkve u Skadru u duhovnim i svjetovnim stvarima, apostolskom voljom određenom etc.

Između različitih briga, kojima smo neprestano zaokupljeni, stalno uznemirava i brine naš razum, ona, da u pogedu položaja, sve crkve, a najviše katedralne, ne budu oštećene, i koliko nam je od neba dozvoljeno, nastojimo da se brinemo. Zato mi, želeći da Skadarska crkva ne trpi štete zbog odsustva našeg vrlopoštovanog brata Jovana, Skadarskog episkopa, koji već tri protekle godine ne stoluje u pomenutoj crkvi i iz određenih, nama poznatih razloga, ne želi da stoluje, a da u tim duhovnim i svjetovnim stvarima bude korisno upravlјana i uspješno vođena, nadajući se da ti možeš upravljanje i administraciju pomenute crkve mnogostruko da unaprijediš, tebe, uz blagougodnost našu, apostolskom voljom prisutnih postavljamo, određujemo i, takođe, upućujemo za glavnog administratora pomenute crkve, potpuno ti povjeravajući brigu, rukovođenje i administraciju te crkve u istim duhovnim i svjetovnim stvarima, i za sve, u cjelini i pojedinačno, što spoznaš da je potrebno za upravljanje i administraciju pomenute crkve, dozvoljavamo ti potpunu moć da možeš lično ti, ili preko nekog drugog, da to činiš, određuješ i uređuješ; ipak, tebi je sasvim zabranjeno otuđivanje bilo kakvih nepokretnih i skupocjenih dobara, koja su namijenjena za božansko slavljenje same crkve; takođe naređujemo voljenim sinovima u Koncilu imenovane crkve, kleru i narodu Skadarskog civitata i dijeceze, a i drugima na koje se odnosi, da se opstojeći u ovakvoj blagougodnosti, tebi u svemu za što se zna da se odnosi na službu administracije i njeno slobodno izvršavanje, sasvim pokoravaju i pomažu; osim toga, odluke ili kazne, koje po običaju budeš donosio ili odredio za zločince, prihvatićemo ih kao valjane i opravdane i, Božjom voljom, učinićemo da se nepovredivo izvršavaju do dostojnog zadovoljenja. Takođe, želimo da se zbog ovakve administracije nikako ne umanjuje Božja služba u navedenoj crkvi, i da možeš u dužnim i ubičajenim prinjetim poslovima, njihove dohotke, plodove i prinose slobodno da raspoređuješ i uređuješ, kao što su Skadarski episkopi, koji su bili prethodno, mogli da ih raspoređuju i uređuju. Kojima se ne protive etc. Zbog toga, tvojoj uvidljavnosti preko apostolskog spisa naređujemo da brigu, upravljanje i administraciju na ovakav način, ti, ili preko drugog, ili drugih, vodiš tako brižljivo, uspješno i razumno, kako bi pomenuta crkva, ostajući u ovakvoj blagougodnosti, sa korisnim upraviteljem etc. radovala se povjerena korisnom administratoru; a da ti zaslужiš da, zbog našeg blagoslova i pohvale, kao i od Apostolske stolice, zatim obilno dobiješ nagradu vječne retribucije. Datum u Rimu kod SS. Apostola X kalende januara, pontifikata našeg u godini jedanaestoj - odnosno 1427.

¹⁰⁴ Farlati, VII, 311-312.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

„ Martinus Episc. Servus Serv. Dei , dilecto Eo absen-
„ Filio Marino Teldi de Venetiis Ord. Fr. te, Mar-
„ Prædic. Professori, Baccalaureo in Theo- nus Teidi
„ logia , Administratori Ecclesiæ Scutaren. ft Admini-
„ in spiritualibus & temporalibus auctoritate strator Scu-
„ Apostolica deputato salut. &c.
„ Inter sollicitudines varias, quibus assi-
„ due premimur, illa continue pulsat & ex-
„ citat mentem nostram, ut circa statum Ec-
„ clesiarum omnium, maxime Cathedralium,
„ ne in spiritualibus & temporalibus detri-
„ menta sustineant, quantum nobis ex alto
„ conceditur, providere curemus. Hinc est,
„ quod nos cupientes, ne Ecclesia Scuta-
„ rensis propter absentiam Ven. F. nostri
„ Joannis Episcopi Scutaren. qui jam tribus
„ annis clavis in dicta Ecclesia non resedit,
„ & ex certis causis nobis notis nequit apud
„ dictam Ecclesiam residere, detrimenta su-
„ stineat, sed in iisdem spiritualibus & tem-
„ poralibus regatur utiliter & prospere gu-
„ bernetur, & sperantes; quod tu regimini
„ & administrationi dictæ Ecclesiæ esse po-
„ teris multitudiniter probecous, te Admini-
„ stratorem præfatae Ecclesiæ in spiritualibus
„ & temporalibus generalem usque ad bene-
„ placitum nostrum auctoritate apostolica re-
„ nore præsentium facimus, constituimus,
„ & etiam deputamus, curam, regimen, ad-
„ ministrationem ejusdem Ecclesiæ in eisdem
„ spir. & temp. tibi plenarie committentes,
„ tibique omnia & singula, quæ ad regimen
„ & administrationem præfatae Ecclesiæ pro-
„ ficia esse cognoveris, per te vel alium
„ faciendi, mandaadi, ordinandi potestatem
„ plenariam concedentes, alienatione tamen
„ quorūcumque bonorum immobilium &
„ pretiosorum, & aliorum ornamentorum ad
„ cultum divinum deputatorum ipsius Ec-
„ clesiæ tibi penitus interdicta; ac mandan-
„ tes dilectis filiis Capitulo dictæ Ecclesiæ
„ & Clero & populo Civitatis & diocesis
„ Scutarenis, & aliis, ad quos spectat,
„ quatenus, hujusmodi beneplacito durante,
„ tibi in omnibus, qua ad hujusmodi ad-
„ ministrationis officium, ejusque liberum
„ exercitium pertinere noscuntur, plene pa-
„ reant, & intendant; alioquin sententias,
„ sive poenas, quæ rite tuleris seu statue-
„ ris in rebelles, ratas & gratas habebimus,
„ illasque faciemus, auctore Domino, usque
„ ad satisfactionem condigam inviolabiliter
„ observari. Volumus autem, quod propter
„ administrationem hujusmodi cultus divinus
„ in dicta Ecclesia nullatenus minuatur,
„ quodque, debitis & consuetis ejusdem Ec-
„ clesiæ supportatis oneribus, de residuis il-
„ lius redditibus, fructibus & proventibus
„ libere disponere, & ordinare valeas, sicut
„ Episcopi Scutarentis, qui fuerunt pro
„ tempore, de illis disponere & ordinare po-
„ tuerunt. Non obstantibus &c. Quocirca di-
„ scretioni tuæ per apostolica scripta man-
„ damus, quatenus curam, regimen, admi-
„ nistrationem hujusmodi per te vel alium seu
„ alios sic geras sollicite, fideliter, & pru-
„ denter, quod præfata Ecclesia, hujusmodi
„ beneplacito durante, utili gubernatori, &
„ fructuoso Administratori gaudeat se com-
„ missam; tuque propter æternæ retributionis
„ præmium nostram & Apostolica Sedis bene-
„ dictiōnem & gratiam exinde uberioris conse-
„ qui merearis. Dat. Roma apud SS. Apo-
„ stolos X. Kal. Januarii, Pontificatus no-
„ stri anno undecimo „ id est 1427.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Papa Martin skadarskom episkopu

¹⁰⁵*Episkop Martin, rob robova Božjih, vrlo poštovanom bratu Jovanu, Skadarskom episkopu, pozdrav i apostolski blagoslov.*

Tvoju ličnost, odanu nama i Apostolskoj stolici, prema tvojim procijenjenim zaslugama, očinskim blagoslovom darujemo i tebi rado prepuštamo sve ono što smatramo da će koristiti tvojim ugodnostima. Pošto smo odranje saznali da već tri minule godine ne stoluješ u Skadarskoj crkvi, kojom si znao dobro da upravljaš, i, iz određenih razloga, nama izloženih, kod imenovane crkve ne možeš da stoluješ, mi, da ne bi imenovana crkva zbog tvog odsustva trpjela štete, voljenog sina Marina Telda iz Venecije, profesora iz reda Braće propovjednika, bakalaureusa u teologiji, odredili smo za glavnog administratora pomenute crkve u duhovnim i svjetovnim stvarima i, takođe, naznačili, što je potpunije izloženo u pismu koje je zbog toga sastavljeno. Mi, tebi, da ne bi zbog ovog naznačavanja pretrpio prekomjernu štetu i da bi svoj položaj uz prestojnost episkopskog dostojanstva mogao prikladno da zadržiš, pobrinuli smo se za pomoć neke subvencije, i želeći da ti učinimo posebnu zahvalnost, godišnju nadoknadu od trideset zlatnih florina iz komore od plodova, dohotka i prinosa pomenute crkve, koje preko samog Marina i drugih crkvenih administratora, koji će možda biti naznačeni, tebi, ili tvom prokuratoru, koji, možda, ima dobijen nalog za to, pošto budeš živio u Rimskoj kuriji, na praznik Svih Svetih u pojedinoj godini, mora da se isplaćuju; takođe nju, dobijenim pristankom pomenutog Marina, apostolskom voljom prisutnih neprekidno čuvamo, određujemo i doznačavamo, utvrđujući i, takođe, iste, Marina ili administratore za isplatu ili uplatu te nadoknade, isto tako obavezane za stalno uspješno izvršavanje ovog održavanja, uređivanja i doznačavanja; a, ako Marin, ili pomenuti administratori u navedenom roku, ili, bar, poslije neposredno sljedećih trideset dana od toga termina, tebi, ili pomenutom prokuratoru ne budu isplatili ovu nadoknadu, za iste izgubljene dane dobiće odluku o ekskomunikaciji, u kojoj, sve dok se tebi pošteno u pomenutoj nadoknadi ne udovolji, ili sve dok se sa tobom, ili sa istim prokuratorom o tome ne slože, ili dok se ne priklone tvom, ili od imenovanog prokuratora, dogовору, osim u članu za mrtve, ne mogu da izvršavaju dobročinstvo opraštanja. A, ako, možda, isti, Martin i administratori, ovu odluku za šest mjeseci do kraja navedenih dana koje treba izbrojati od početka, nedolično prenebregnu, za izgubljene mjesece izgubiće administraciju. Kojima se ne protive etc. A, ako neko etc. Datum u Rimu kod Svetih apostola X kalende januara, pontifikata našeg u godini jedanaestoj. (1431)

¹⁰⁵ Farlati, VII, 312-313.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

„ Martinus Episcopus Servus Serv. Dei Annus pen.
„ Vener. F. Johanni Episcopo Scutarensi ^{sic elidit}
„ Sal. & Apost. Benedict.

„ Personam tuam nobis & Apostolica Se-
„ di devotam, tuis exigentibus meritis, pa-
„ terna benedictione prosequentes illa tibi
„ libenter concedimus, quæ tuis commodita-
„ tibus fore conspicimus opportuna. Nuper
„ siquidem per nos accepto, quod jam tri-
„ bus annis clapsis, in Ecclesia Scutarensi,
„ cui prætæse dignosceris, non resederas, &
„ ex certis causis nobis expositis apud di-
„ Etiam Ecclesiam residere non poteras, nos,
„ ne dicta Ecclesia propter absentiam tuam
„ detrimenta patretur, dilectum filium Ma-
„ rium Teldi de Venetiis Ord. Frat. Pre-
„ dicat. professorem, Bachelareum in Theo-
„ logia, Administratorem dictæ Ecclesie in
„ spir. & tempor. generalem usque ad be-
„ neplacitum nostrum constituiimus, & etiam
„ deputamus, prout in literis nostris inde
„ confessis plenus continetur. Nos tibi, ne
„ propter deputationem hujusmodi nimium
„ dispendium patiaris, & ut statum tuum
„ juxta episcopalis dignitatis decentiam com-
„ modius tenere valeas, de aliquo subven-
„ tionis auxilio providere, specialemque gra-
„ tiam facere volentes, pensionem annum
„ triginta florenorum auri de Camera super
„ fructibus, redditibus & proventibus dictæ
„ Ecclesie per ipsum Marinum & alios ip-
„ sius Ecclesie Administratores, quos forsan
„ deputari contigerit, tibi vel procuratori
„ tuo ad hoc a te speciale mandatum haben-
„ ti, quod vixeris in Romana Curia, in Fe-
„ sto Omnitum Sanctorum annis singulis in-
„ tegre persolvendam, ad id etiam præfati
„ Marii accedente assensu, auctoritate apo-
„ stolica tenore præsentium reservamus, con-
„ stituimus & etiam assignamus, statuentes
„ & etiam decernentes, eodem Marinum &
„ Administratores ad solutionem seu præsta-
„ tionem pensionis ejusdem juxta reservatio-
„ nis, constitutionis & assignationis hujusmo-
„ di tenorem existere efficaciter obligatos;
„ quodque, si Marius vel Administratores
„ prædicti in dicto termino, vel saltem in-
„ fra triginta dies eundem terminum imme-
„ diate sequentes, tibi vel procuratori prædi-
„ cto pensionem hujusmodi non solverint in
„ effectu, lapis eiusdem diebus, sententiam
„ excommunicationis incurvant, a qua, do-
„ nec tibi de pensione prædicta integraliter
„ satisfactum, aut alias tecum, vel cum co-
„ dem procuratore super hoc amicabiliter
„ concordatum fuerit, seu alias tuo, vel di-
„ ci procuratoris expresse accedente consen-
„ su, præterquam in mortis articulo consti-
„ tuti, nequeant absolutionis beneficium ob-
„ tinere. Quod si forsan iidem Marinus &
„ Administratores sententiam hujusmodi per
„ sex menses a fine dictorum dierum in an-
„ tea computandos, animo, quod absit, su-
„ stinuerint indurato, dictis mensibus clapsis,
„ administratio expiret. Non obstantibus &c.
„ Siquis autem &c. Dat, Romæ apud San-
„ ctos Apostolos x. Kal. Januarii, Pontifi-
„ catus nostri anno undecimo. „
Sed Marinus vix annuam administrationem
gesserat, cum eum Martinus revocavit, ut
intelligi posse videtur ex lib. Provis. Sacr.
Coll. p. 183. anno 1431.

**Dodatak
Svjedočenje o epohi:
Nekoliko dokumenata o temi Dalmaciji**

Salonitanskim klericima¹⁰⁶
(U godini 879)

Opominje ih da se vrate u okrilje Rimske crkve, i da od njih izabrani episkop primi lično od njega posvećivanje i palijum, a ne od nekog drugog i da povjeruje riječima, koji će mu biti poslat.

Najpoštovanim i najsvetijim episkopima Vitaliju Zadarskom, Dominiku Absarenskom i ostalim dalmatinskim episkopima, kao i Jovanu, arhipreziteru Splitske svete stolice, i svima sveštenicima i starijim stanovnicima naroda Splitske opštine, isto i Zadarske, kako i onima iz drugih opština.

Pokrenuti pastirskom brigom, vi, koji ste kao ovce božanske skupljeni sa nama u blaženom Petru, prvi među apostolima, po riječima Božjim: "Ako me voliš, Simone Petre, napasaj ovce moje" (Joan. XXI), nastojali smo, kao što neprekidno progonimo narode koji su nam nedostupni, sa ovim našim pismima da prihvate papsku vlast i zato opominjemo vaše bratstvo da, poput vaših prethodnika, nastoji da se vrati Stolici blaženog apostola Petra, koji je glava i učiteljica svih Božjih crkava, i nama, koji svom dušom i slobodnom voljom štitimo njenu božanstvenost. Sa time bi dobili čast najvišeg sveštenstva i oblik cjelovite crkvene organizacije i mogli bi, kao i vaši začetnici i prethodnici, opet da se bavite tekućom slatkorječivošću svete propovjedi i apostolskog učenja. Jer mora da znate kakva je velika sreća slijedila one vaše prethodnike kada su se skupili na pragu Petrovog nebeskog carstva kao njegovi sinovi, i kakvu ćete, potom nesreću izbjjeći, ako se ne dvoumите da se kao tudinci odvojite od nje. Zato vas, koji najviše volite ne ono što je vaše, već ono što tražite, očinskom dobrotom opominjemo i upozoravamo, kao što smo rekli, da nastojite likujući da se vratite u okrilje svete Rimske crkve, majke vaše, i da od vas kanonski izabrani episkop, sa punom vašom saglasnošću i voljom dođe kod nas i bez oklijevanja, po nekadašnjem običaju, primi episkopsku milost posvećivanja i sveti palijum, kako bi stekli milost i blagoslov Sv. Petra i našu, bili oslobođeni od svih zala i svim dobročinstvom ispunjeni, i da se u ovom vijeku radujete, a u budućem, bez ikakve sumnje, sa Bogom kličete od radosti. Zatim, ako se, pod uticajem Grka ili Slovaca, budete kolebali oko vašeg posvećivanja ili povratka nama, ili oko prihvatanja palijuma, znajte sigurno da ćemo nastojati da vam odmah pomognemo utvrđenim dostojanstvom svetih Otaca i naših prethodnika pontifika. A, ako nekim slučajem ovu našu apostolsku opomenu i, svakako, kanonsku pouku da se vratite Apostolskoj stolici Rimske crkve, ne budete cijenili za ništa i otuda, prema vašem starom običaju, prezrete da primite episkopsko posvećivanje i sveti palijum, znajte da ćete biti isključeni iz svake crkvene zajednice. Ipak, voljom Boga i svetog Petra, naređujemo vam da posvećivanje i palijum ne smijete da primite od nekog drugog. Ako, pak, tako učinite, bez ikakvog kolebanja osudićemo vas kao prestupnike i neposlušnike. Ovo pismo našeg Apostolata uputili smo vašem bratstvu po nazočnom Jovanu, vrlo poštovanom prezviteru, našem vjernom prijatelju, kome smo naložili da vam se, svakako, obrati nekom riječju i zato ne treba ni najmanje da se kolebate da mu povjerujete za sve što vam sa naše strane bude izložio. Samo pismo, kao što i sva druga pisma, nose oznaku tako naređujemo da se i naša bula zabilježi u kalku.

Datirano X dana mjeseca juna, XII indikta.

¹⁰⁶ Migne, tomus CXXVI, col. CCXXXIV.

CCXXXIV.

AD SALONITANOS CLERICOS.

(Anno 879.)

Monet ut ad gremium Romanae Ecclesiae revertantur; et electus ab eis archiepiscopus consecrationem et pallium a se, et non ab alio accipiat: utque legato quadam verbis relaturo fidem adhibeant.

Reverendissimis et sanctissimis episcopis VITALI Adransi, DOMINICO Absarensi, cæterisque episcopis Dalmatinis, seu JOANNI archipresbytero sanctæ sedis Salonitanae, omnibusque sacerdotibus et senioribus populi habitatoribus Spalatensis civitatis, atque Zadarenis, cæterarumque civitatum.

Pastorali sollicitudine moti, vos quasi oves Dominicæ nobis in beato Petro apostolorum principe commissas, dicente Domino: *Si diligis me, Simon Petre, pascere oves meas* (Joan. xxi), licet pro assidua gentium persecutione nunc usque impediti, his modo apostolatus nostri litteris visitare curavimus, admonentes fraternitatem vestram ut, more præcessorum vestrorum, ad sedem beati Petri apostoli, quæ caput et magistra est omnium Ecclesiarum Dei, et ad nos, qui ei divinitus præsiderimus, toto animo libentique voluntate reverti studeatis, quatenus inde summi honorem sacerdotii, totius institutionis ecclesiastice formam sumatis, unde parentes ac præcessores vestros melliflua sanctæ prædicationis et doctrinae apostolice potasse fluens recolitis. Reminisci namque debetis quanta eisdem præcessores vestros prospera evidentissime comitabantur, quando ad limina Petri cœlestis regni clavigeri devote peccatore quasi proprii filii confluabant; et quanta postmodum nunc usque sustinueritis adversa, cum ab ea vos quasi alienos separare non dubitastis. Quapropter vos plurimum diligentes, non ea quæ vestra, sed vos querentes, paterna benignitate monemus atquehortamur ut, sicut diximus, ad gremium sanctæ Romane Ecclesiae matris vestrae redire ovanter attendatis, ut electus a vobis canonice archiepiscopus una cum vestro omnium consensa, et voluntate ad nos veniens gratiam episcopalis consecrationis sacramque pallium a nobis more pristino incunctanter percipiat, ut gratiam et benedictionem

S. Petri ac nostram habentes, a analis omnibus liberi, et bonis universis repleti, et hic in presenti seculo gaudecatis, et in futuro cum Domino sine fine procul dubio exaltetis. Porro si aliquid de parte Graecorum vel Selavorum super vestra ad nos reverzione vel consecratione aut de pallii perceptione dubitatis, scitote pro certo quoniam nos secundum sanctorum Patrum decessorumque nostrorum pontificium statuta vos adjuvare auctoritate curabimus. Quod si forte hanc nostram apostolicam admonitionem, imo canonicam præceptionem, pro nibilo ducentes, ad sedem apostolicam Romanae Ecclesiae redire, et iude secundum antiquam normam, consecrationem episcopalem sacramque pallium recipere contempseritis, omni ecclesiastica vos communione scitote penitus excommunicandos. Interim tamen auctoritate Dei et sancti Petri vobis præcipimus ut non habeatis licentiam aliunde consecrationem palliumque recipere. Nam si feceritis, quasi transgressores et inobedientes vos sine dubio judicabimus. Hanc autem nostri apostolatus epistolam fraternitati vestrae per hunc presentem Joannem venerabilem presbyterum, fidem familiarem nostrum, direximus, cui scilicet aliqua injunxit vobis verbo tenus referenda, et ideo illi omnia quæ de parte nostra dixerit vobis, credere nullatenus dubitetis. Ipsamque epistolam, ut ad omnium vestrum notitiam ferant, bulla nostra jussimus in calce signari. Data x die mensis Junii, indictione xii.

Izvod iz poslanice pape Aleksandra II

124

*Episkopima i kralju Dalmata.*¹⁰⁷

O ugledu episkopa Majnarda i arhiepiskopa Jovana.

(U godini 1061-73.)

(Mansi, Koncil, XIX, 977)

Ovom referencom bilježimo sve kapitule koji su posredstvom naših časnih konfratara, pratioca našeg episkopa Majnarda i našeg arhipresula Jovana, postavljeni u Splitu i drugim gradovima, takođe i u Rimskom sinodu, a silnom apostolskom voljom za blaženo sjećanje na našeg prethodnika Nikolaja, pod čvrstom prijetnjom ekskomunikacije.

Fragment jedne poslanice

125

*Episkopima i kralju Dalmata.*¹⁰⁸

O episkopima, prezviterima, đakonima, koji uzimaju ženu i zadržavaju je.

(Fragment. U godini 1061-73.)

(Mansi, Koncil, XIX, 977)

Ako neki episkop, prezviter, đakon, uzme ženu i potom je zadrži, onda sam umanjuje svoju čast; niti može da učestvuje u horu kitarista, niti, pak, može da ima neki određeni udio u crkvenim stvarima.

¹⁰⁷ Migne, tomus CXLVI, col. CXXIV.

¹⁰⁸ Migne, tomus CXLVI, col. CXXV.

CXXIV.

*Episcopis et regi Dalmatarum. — De auctoritate
Mainardi episcopi et Joannis archiepiscopi.*

(Anno 1061-73.)

[MANSI, *Concil. XIX*, 977.]

Notificamus omnia capitula quæ per confratres nostros venerabiles, Mainardum scilicet collateralem episcopum nostrum et Joannem archipræsulem nostrum, in Spalæto aliisque civitatibus sunt statuta, eadem in Romana synodo, seriatim ea referente, a beatæ memorię prædecessore nostro Nicolao apostolica auctoritate roborata, et sub anathematis interpositione roborata.

CXXV.

Episcopis et regi Dalmatarum. — De episcopis, presbyteris, diaconis feminam accipientibus et retinentibus.

(Fragm. — Anno 1061-73.)

[MANSI, *Concil. XIX*, 977.]

Si quis a modo episcopus, presbyter, diaconus, feminam acceperit, vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat usque ad satisfactionem; nec in choro psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.

Pape Hadrijana IV epistola

198

U godini 1154-1159.¹⁰⁹

Arhiepiskopu Solunskom piše da crkva Grčka sa Rimskom treba da se pomiri. Preporučuje Balduina i Baldiciona, glasnike poslane caru Manojlu.

(Mansi, Koncil, XXI, 796)

HADRIJAN... vrlo poštovanom bratu, Solunskom arhiepiskopu pozdrav, etc.

Zato što je zbog zavisti neprijatelja Konstantinopoljska stolica odavno sama sebe odvojila od presvete Rimske i apostolske Crkve (što podnosimo uz velike muke) i što je zbog ljudske zlobe neprijatelj izlio svoj otrov i djeca su se udaljila od majčine pokornosti, te se ujedinila na drugom mjestu, mi, koji smo sljedbenici blaženog Petra, upotrijebili smo veliki trud i nastojanje da odstranimo s puta raskol i da vratimo jedinstvu Crkve one koji su se od nje odvojili. Zato mi, koji u ovo vrijeme vodimo brigu o Apostolskoj stolici, po Božjoj volji za sve crkve koje su osnovane po svim zemljama u svijetu, premda nemamo nikakve koristi, po volji blaženog Petra, ipak smo prinuđeni da vršimo svoju službu. K tome, vjerujemo da treba da pazimo da se ne priključimo u tome što nedostaje onima koje je Gospodar preko vjeroučenja kudio, govoreći: "Ono što je isključeno nijeste doveli, što je malodušno nijeste izlijecili i što je slomljeno nijeste privezali".

Zato za uvođenje djece u okrilje Crkve i jedinstva, kako i invencije izgubljenih, žurimo, potaknuti apostolskim propisom, da one, koji preziru učenja ove doktrine, nagovorimo učinjenom pouzdanom poukom, da se, na vrijeme ili nevrijeme, obuzdaju; a poučeni tačno primjerom onoga, koji je imao slavu Gospoda i u svoj svojoj moći da se nebesa preokrenu, pa je sišao i uzmajući oblik roba izmučio samog sebe, kako bi se, poput izgubljene ovce, vratio svom stadu. Zato, brate u Hristu, ovim riječima podsjećamo tvoju ljubav da ovu stvar vrlo brižljivo izvršiš. Jer samo je jedna Crkva i samo jedna barka osvećenja, u kojoj jedino može vjernik da se spase od potopa. I za njeno jedinstvo treba da se trudiš svim načinima, a tvoja razumnost da shvati kako Crkva Božja ne može da postoji podijeljena i da se svaka duša prisutnih može skupiti u jedinu barku Crkve, ka blaženom Petru, poglavaru svih vjernika.

Ustanovljeno je da su baš sveti Oci, nadahnuti Božjim Duhom, odlučili da od svih crkava primat potpuno drži Rimska crkva, i da su propisali da se u svim odlukama presuđuje prema njenom mišljenju; a da bi se otklonila podjela, za jedinu Crkvu, za sjedinjenje podijeljene kuće, za ljubav Božju, za zdravlje duha i za radost slave, koja nikada ne slabí, neumorno usmjeravaj svoj duh. Učini da se prvo kod tebe samog, a zatim i kod drugih, učvrsti božanska milost, da se stado ujedini sa Crkvom i da se oni, koji se sami priznaju za dominikanske ovce, vrate stadu blaženog Petra, koji je, Božjom voljom, prihvatio da se brine o njima. Mi, pak, koji smo prihvatali da napasamo stado po dužnosti, ne tražimo u tome kratkotrajnu hvalu, niti prolaznu slavu. Priznajemo se za robe svih robova Božjih. Kad je već Gospodar i učitelj naš uspio da jednog mrtvaca uskrsne u tijelu, čitamo da je rasplakan kod groba rekao: "Lazare, izadi napolje" (Jovan. X), onda sudimo da je nedostojno ako Gospodaru odrekнемo tu sposobnost i da ne vjerujemo da možemo i u duši vaskrsnuti. Preostaje nam da voljene sinove naše, Balduina i Baldiciona, sadašnje glasnike najvoljenijem našem sinu, Emanuelu, Konstantinopoljskom caru, koji su послani od crkvenog sabora,¹¹⁰ preporučimo tvojoj pažljivoj ljubavi, moleći da za ljubav Boga, blaženog Petra, Apostolske stolice i poštovanja pobožnosti, uslužnom milošću pružiš savjet u njihovim potrebama. Želimo da se o tvome zdravlju uvjerimo preko pisama.

¹⁰⁹ Migne, tomus CLXXXVIII, col. CXCVIII.

¹¹⁰ Poziva se na odluke Drugog Lateranskog sabora. Sve sabore koje je Rim organizovao, počev od tri Lateranske (1123, 1139. i 1179) pa do pada Vizantije, Konstantinopolj nije priznavao - za njega su *vaseljenski* bili samo sabori održani na Istoku.

ANNO 1154-1159

CXCVIII.

*Archiepiscopo Thessalonicensi scribit de Ecclesia
Græcorum cum Romana reconcilianda. Commendat Balduinum et Balditzionium tabellarios ad
Emmanuelem imperatorem missos.*

(MANSI, Concil., XXI, 796.)

ADRIANUS..... ven. fratri Thessalonice. archiep.
salutem, etc

Ex quo per invidiam hostis antiqui Constantino-
politana sedes a sacrosanta Romana et apostolica
(quod sine lacrymarum inundatione vix famur)
Ecclesia seipsam separavit et hominis inimicus
proprium malitiæ venenum effudit, et a matris ob-
edientia liberi secesserunt, unitatisque locum bina-
rius subiit, labore multum et studium, qui nos
prædecesserunt beati Petri successores, adhibuer-
runt, ut schisma de medio tolleretur, et unitati Ec-
clesiae, qui se ab ea separarunt, redderentur. Quam-
obrem et nos, qui hoc tempore apostolicæ sedis
curam suscepimus, ut Deo placet, pro omnibus
Ecclesiis quæ sunt intra terrarum orbem constitu-
tæ, quamvis beati Petri virtutibus par nihil habe-
mus, ministerio tamen fungi cogimur. Ad id credi-
dimus attendendum, ne connumeremur, quod ab-
sist! iis quos per prophetam Dominus reprehendit,
dicens: *Quod ejectum est non introduxit, quod
infirmum non sanavistis, et quod periit non quæsiri-
stis, et quod confrectum non obligastis.*

Ideoque ad introductionem liberorum in locum
Ecclesiae et unitatis, inventionemque amissæ dra-
chmæ properemus, et apostolico præcepto incitati,
in eos qui doctrinæ sermones aspernantur, ut per-
suasum habeamus, moderari, et fidelium admoni-
tionem tempestive intempestive factam; et illius
exempli edocti, qui erat glorie Dominus, et omnia
in sua potestate habens inclinare fecit cœlos, et
descendit, acceptaque servi forma se ipsum exiu-
nivit, ut ovis amissa suo gregi restitueretur. Unde
frater in Christo, dilectionem tuam his litteris ad-
monemus, ut hanc rem diligenter cures. Nam una

sola est Ecclesia, et una sola sanctificationis arca,
in quam unumquemque fidelium e diluvio servari
opertet. Et circa unionem ejus modis omnibus la-
bores, tuaque cogite prudentia, ut ecclesia Dei
non possit divisa consistere, ut omnem animam vi-
ventem e præsentis diluvii procellis intra unam ar-
cam Ecclesiæ congregari oporteat ad beatum Pe-
trum omnium fidelium gubernatorem.

Traditum est quonam modo sancti Patres, di-
vino Spiritu illuminati, omnium Ecclesiarum pri-
matum sacrosanctam Romanam Ecclesiam absolu-
te obtinere jussent, et ad ejus sententiam omnium
judicium referri præscripserint; et ad tollendam de
medio divisionem, ad unionem Ecclesiae, ad con-
junctionem divisi parietis, propter Dei dilectionem,
propter animæ salutem, et propter fruitionem glo-
riæ, quæ non marcescit, vigilanter adverte. Primum
apud te ipsum, deinde in aliis, quatenus divina
gratia largitur, da operam, ut grex cum Ecclesia
uniatur, et qui seipso Dominicas oves confiten-
tur, ad gregem B. Petri revertantur, qui Domini
jussu eorum curam suscepit. Nos quidem in hoc
non temporiam laudem spectamus, non prætereun-
tem gloriam querimus, qui pascendi suscepimus
officium. Servos nos omnium Dei servorum consi-
temur. Sed cum Dominum et magistrum nostrum,
ut unum mortuum resuscitaret in corpore, pro-
fectum suisse; et lacrymatum legimus ad sepul-
crum, et dixisse: *Lazare, exi foras (Joan. x), ju-
dicamus indignum, si Domini retineamus talentum,*
et quos possumus in anima resuscitare negligamus.
Quod superest, dilectos filios nostros Balduinum et
*Balditzionum præsentes tabellarios ad dilectissi-
mum filium nostrum Emmanuelem imperatorem*
*Constantinopolitanum, a religioso cœtu missos, di-
lectioni tuae studiose commendamus, rogantes ut*
*per dilectionem Dei, beatique Petri, et sedis apo-
stolicæ, et pietatis cultum, aspectu gratioso in eo-
rum necessitatibus consolationem adhibeas. De tua*
valetudine cupimus per litteras fieri certiores.

Crkve-podložnice Barske arhiepiskopije

- liste episkopa -

- a) Arhiepiskopija Skadar (Prevalitana)
- b) Episkopija Albanije
- c) Episkopija Baleacije
- d) Episkopija Budve
- e) Episkopija Ulcinja
- f) Episkopija Svača
- g) Episkopija Dajne (Dagne)
- h) Episkopija Drivasta
- i) Episkopija Pulata
- j) Episkopija Sarde
- k) Episkopija Sapatije

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Arhiepiskopija Skadar (Prevalitana)¹¹¹

- Georgije	1141.
- Petar	1199.
- Nepoznato ime	1251.
- Stefan	? 1303.
- Miroslav (Mihailo?)	1307.
- Petar Drugi	prije 1331.
- Jovan Paskal	1347.
- Marko	1346. 1351.
- Marin (Martin?)	? 1367.
- Antonio de Solutis	1367.
- Franciskus	1388.
- Henrik	1390.
- Andruinus	1398.
- Kristofor	1401. 1401.
- Meliorinus	1401. 1402.
- Proganus Pitzenago	1403. 1405.
- Jovan	1407. 1440.
- Manojlo (Emanuil)	1451. 1456.
- Tadeuš	1465.
- Bartolomej Barbadiko	1467. 1471.
- Francisko Drugi (De Sanctis)	1471. 1491.

(Skadar su 1478. zauzeli Turci)

Od 1492. godine Skadar je titularna episkopija.

Episkopi Arbanije ili Albanije¹¹²

- Lazar	1166.
- Nepoznato ime	1199.
- Nepoznato ime	1252.
- Mihailo	1295.
- Martin	1304.
- Mihailo Drugi	1316.
- Laurus	1350.
- Nikolaj	1354.
- Nepoznato ime	1364.
- Dominik	1367.
- Gregorije iz Venecije	1385.

¹¹¹ Farlati, VII i Gams, op. cit.

¹¹² Farlati, VII i Gams, op. cit. (cum. cor.)

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

- Jovan Prvi i Jovan Drugi	1392.
- Andreja Regino	1397.
- Andreja Drugi	1411. 1426.
- Petrus Sarda	1426. 1438.
- Andreja Treći	1454.
- Blazius od Albanije	1475.
- Petar Drugi Malonzius	1489. 1489.
- Blazius Drugi	1489. 1493.
- Angelus	1494.
- Franko Komita	1498.

Episkopi Baleacije¹¹³

- Giljelmo	?	1346.
- Gervikus	1347.	1350.
- Andreja Citer	1351.	
- Alfons od Kacere (Kavre)	1420.	
- Mihailo de Paulis	1424.	1428.
- Bernard Martin de Vivaris	1428.	1459.
- Leonardo iz Napulja	1459.	1477.
- Daniel Zahender	1478.	

Episkopi Budve¹¹⁴

- Nepoznato ime	oko 877.
- Nepoznato ime	oko 990.
- Silvester	1141.
- Sibarius	1196.
- Ptolomej	1245.
- Inceler (Inzeler) Prodic	1273. 1299.
- Jovan	1330. 1331.
- Petar	1343.
- Henrik (Anri)	1344. 1346.
- Jovan od Lagenbridža	1360. 1362.
- Gijom	1379.
- Albert	1381. 1384.
- Žan (Jovan) Egre	1386. 1401.
- Oton Roder	1401.
- Matijas	1402.

¹¹³ Farlati VII i Gams, op. cit.

¹¹⁴ *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastique* (cum. cor.)

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

- Jovan (Johanes)	1433.
- Jovan (Johanes) Šedemeker	1438. 1446.
- Jovan (Johanes) de Rubinis	1446.
- Jakov de Breberio	1447.
- Hilgerus de Burgis	1448. 1452.
- Jovan (Johanes) de Vernigerode	1484.
- Jerolim Manjani	1518.

Episkopi Ulcinja¹¹⁵

- Nepoznato ime	kraj 7. vijeka
- Nepoznato ime	877.
- Nepoznato ime	1023.
- Nepoznato ime	1030.
- Nepoznato ime	1121.
- Jovan	1141.
- Jovan	1166.
- Natalis	1199.
- Markus	1258.
- Miroslav	poslije 1300.
- Toma	1331.
- Gracija	1334.
- Antonije	1343.
- Petar	1349.
- Jovan	1354.
- Nikola	1360.
- Mateus	1406.
- Tadeuš	1410.
- Jovan	1411.
- Nikola	1414.
- Francisko	1424.
- Petar	1435.
- Paganinus	1441.

Episkopi Svača¹¹⁶

- Nepoznato ime	oko 900.
- Nepoznato ime	oko 990.
- Nepoznato ime	1030.

¹¹⁵ Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastique (cum. cor.)

¹¹⁶ Farlati: *Illyricum sacrum*, VII; Gams: *Series episcoporum Ecclesiae catholicae* (cum. cor.).

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

- Vasilije	1141.	1150.
- Petar	1166.	
- Dominik (Dominius) prije	1199.	
- G...	1200.	
- Nepoznato ime	1250.	
- Gregorije	1303.	1307.
- Benedikt	1307.	1317.
- Katarijus (Zaharijus)	1318.	
- Sergije	?	1345.
- Pavle	1345.	
- Petar Drugi	1363.	1372. (?)
- Petar Kirten	1402.	
- Antonije de Florencija	1418.	
- Petar Četvrti	1420.	1435.
- Sergije Drugi	1439.	1440.
- Pavle Drugi Dusi	1440.	1445.
- Antonije Drugi (de Fabriano)	1446.	1467.

(*Bez episkopa od 1467. do 1510)*

Episkopi Dajne (Dagne)¹¹⁷

- Donatus Peraha (Peraca)	1361.
- Jovan	1397.
- Blazius iz Zagreba	1401.
- Andreja	1410. 1411.
- Prebislav	1414.
- Blazius Drugi	1420. 1421.
- Jovan Drugi (Zupari)	1422.
- Petar Mateja	1428.
- Jovan Treći (Firentinac)	1439.
- Stefan Dukadinac	1444.
- Gotfrid Greveragus	1456. 1504.

Episkopi Drivasta¹¹⁸

- Pavle	457.
- Nepoznato ime	877.

¹¹⁷ Farlati, VII i Gams, op. cit.

¹¹⁸ Farlati, VII i Gams, op. cit. (cum. cor.).

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

- Nepoznato ime	1062.
- Nepoznato ime	1122.
- Petar	1141. 1153.
- Martin	1166. 1167.
- Petar Drugi	1199.
- Nepoznato ime	1220.
- Nepoznato ime	1250.
- Dominik	? 1321.
- Nikolaj	1323. 1324.
- B.	1351.
- Jovan Andrija (Baranin)	1360. 1373.
- Bernard (Kotoranin)	1373. 1374.
- Atanasije (Anastazije)	1374.
- Nikolaj	1391.
- Andreja de Montanea	1396.
- Bartold (Bartolomej) Puonbiolus	1400. 1404.
- Francisko iz Skadra (Ulcinjanin)	1404. 1424.
- Nikolaj Treći (de Valibasta - Ulcinjanin)	1424.
- Dionisije iz Knina	1425. 1428.
- Mihajlo de Paulis (Pavlov iz Baleacije)	1428.
- Pavle (Angel) Dusi (iz Krajine)	1445. 1457.
- Nikolaj Četvrti (de Suma)	1457.
- Toma	? 1489.
- Francisko vikar Tridentski	1489. 1496.

Episkopi Pulata (viši)¹¹⁹

- Nepoznato ime	877.
- Nepoznato ime	1062.
- Nepoznato ime	1121.
- Teodor	1141. 1167. (?)
- Jovan	1199.
- Nepoznato ime	1227.
- Andreja	1251.
- Nepoznato ime	1308.
- Nepoznato ime (Petar?)	1351.
- Nikolaj iz Filadelfije	1367.
- Nepoznato ime (Laurencije iz Avinjona)	1372. 1376.
- Mateja iz Nursije	1376.
- Menelaj	1421.
- Nikolaj	1454. 1470.
- Stefan	1470.
- Jovan	1475.

¹¹⁹ Farlati, VII i Gams, op. cit.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Episkopi Pulata (niži)

- Nepoznato ime	1340.
- Jovan	1345.
- Gregorije	1351.
- Nepoznato ime	1364. 1372.
- Duscus (Dusus, Dusmanus)	1427. 1446.
- Georgije	1446.
- Damjan	1450. 1467.
- Margarinus	1467.

Episkopi Sarde (Sarda)¹²⁰

- Nepoznato ime	1190.
- Teodor	1199.
- Nepoznato ime	12...
- Petar (iz Tibira)	1260. 1276.
- Ptolomej	1278. 1284.
- Tanusius	1291.
- Petar (namjesnik grada Save)	1291.
- Jakov od Burga	1381. 1386.
- Peregrinus	1386.
- Antonije (Prvi i Drugi)	?
- Antonije Treći	1392.
- Marijano (Kenči, Senci)	1395.
- Andrija (Albanac iz Dajne)	1402. 1411.
- Jovan (de Palumbis)	1412.
- Petar Mateja (episkop Dajne)	1428.
- Stefan Dukadić (episkop Dajne)	1444.
- Jakov Drugi	1460.

Episkopi Sapatije¹²¹

- Pavle	prije 1376.
- Benevenutis	1376. 1396.
- Petar Zaharija	1397.
- Nikolaj	1414. 1422.
- Mihailo	1422.

¹²⁰ Farlati, VII i Gams, op. cit.

¹²¹ Farlati, VII i Gams, op. cit.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

- Petar Drugi	1425.	1428.
- Mateja Hermolaj	1433.	1440.
- Georgije	1440.	1457.
- Manojlo (Emanuil - Skadranin)	1459.	
- Nepoznato ime	1460.	
- Marin Suma	1473.	
- Gabrijel	1479.	
- Blazius	1489.	1490.

Rezime

Churches-subordinate to Bar's (Antivari) archbishopric

It is not known which churches were subordinate to Bar's Metropolitan in its Byzantine period from around 900 to the year of 1060. It was, together with Doclean and Prevalitanean archbishopric, subordinate to the new powerful archbishopric in Drač, which should have become the religious centre of the Avars. With the year of 1060 and proclaiming for Catholic archbishopric, "the church with three shrines" and only canonic heritor of the old Doclean archbishopric, Bar obtains both churches and properties which belonged to Doclea in time of its greatest power: in addition to archbishopric in Skadar, which traditionally under the name Prevalitana was subordinate to Doclean archbishopric, there are the episcopates in Budva, large free city and port of Ulcinj, Svač, Drivast, Pulat (Polat), Albania, Belacia, Dagna, Sarta and Sapatija (in one shorter period, Prizren also belongs to it). Indigent documents which were preserved as evidence of archbishopric and its episcopates, do not provide for having the insight into a large space occupied by churches under the rule of Bar, its kings Slavs and kings of Dalmatia (for part of these towns it is not known even presently where they were). In one part of its history under the rule of Bar's archbishops there also was a free city of Kotor, so that Bar was the bishopric which held, together with churches in hinterland, all strategic roads from the north of Illyricum and south of Italy towards Constantinoples.

Free town and Port in Ulcinj which are mentioned in the documents at the end of ninth century, as well as episcopate in Svač which is mentioned at the end of tenth century, had been in epoch of kings the Slavs and kings of Dalmatia and Doclea occasionally opponents to Bar's archbishops. Knowing for its strategic significance, and wishing to get privileges in trade made alliances with Dubrovnik, even Drač, causing occasionally severe conflicts and wars on the territory of Bar's archbishopric. Together with episcopy of Serbia and Bosnia, episcopate of Zahumlje, all these church seats had been the centres of resistance both to the intent of court to convert the Slavs into the Catholicism, and Byzantium to take religious rule of this space. On power, might and influence of these episcopal seats, the best, witnesses are the events connected to Dominik, episcopate of Svač, who was charged with murder in 1199, who falsified Pope's pastoral letters and gathered around him dissatisfied clergy, especially of the Slavonic Church, opposing to everyone the intent of court to institutionalise their rule on the expanse of Bar's episcopates.

The oldest episcopal seats, according to presently known documents, are, besides Skadar, old Prevalitanean archbishopric, Ulcinj and Svač, also Drivast and Pulat which are mentioned by the end of ninth century, whereas the remaining episcopal seats gain their significance only with the establishment of Bar's Church. Episcopes of Albania were known from twelfth century, as well as Budva's and Sardena's ones, while the other episcopates emerge only in fourteenth century. Each of these church centres was a significant control point on strategic roads towards the Illyricum and archbishoprics in Drač and Ohrid, and some of them, like Svač or Skadar were places from which all pecuniary flows in Slavonic countries were managed - they were both mints of money, banking institutions and administrators in collecting and distribution of revenues from taxes.

The volume also brings the list of all episcopes in churches - subordinate to Bar's archbishopric.

Églises-suffragantes de l'archevêché de Bar (Antivari)

Il n'est pas connu quelles églises étaient sous la juridiction de la métropole de Bar pendant l'époque byzantine de 900 à 1060. Avec l'épiscopat de Doclea et l'épiscopat prévalitaine, elle était suffragante au nouvel et puissant archevêché à Durrës, qui devait devenir le centre religieux d'Avares. Depuis 1060 et la proclamation de "l'église à trois autels", unique héritier canonique de l'archevêché de Doclea pour l'archiépiscopat catholique, Bar obtient aussi les églises et les terres qui appartenaient à Doclea au temps de sa plus grande puissance: à part l'archevêché à Scutari, qui, sous le nom de Prevalitana, était traditionnellement soumis à l'archevêché de Doclea, il y a aussi d'autres épiscopats: à Budva, grande ville libre et port, Ulcinj, Svač, Drivast, Pulat (Polat), Albanie, Belacija, Dagni, Sardi et Sapatija (pendant un court temps Prizren lui appartenait aussi). Les documents rares qui sont restés comme témoignage de la puissance d'un archevêche et de ses épiscopats, ne permettent pas d'avoir une vraie image de ce grand territoire qu'occupaient les églises sous le pouvoir de Bar, de ses rois Slaves et des rois de Dalmatie (pour un nombre de ces villes on ne sait même aujourd'hui où elles étaient situées). Pendant une partie de son histoire, même la ville libre de Kotor était sous le pouvoir des archevêques de Bar, si bien que Bar était un archevêché qui tenait, avec les églises de son arrière-pays, toutes les routes stratégiques menant du nord d'Illyricum et du sud d'Italie vers Constantinople.

La ville libre et port d'Ulcinj, mentionnés dans divers documents de la fin du neuvième siècle, ainsi que l'épiscopat à Svač, mentionné vers la fin du dixième siècle, à l'époque des rois Slaves et des rois de Dalmatie et de Doclea, étaient de temps en temps des adversaires des archevêques de Bar. Étant conscients de leur importance stratégique, et dans le désir d'obtenir des priviléges dans le commerce, ils entraient en union avec Dubrovnik, ainsi qu'avec Durrës, en provoquant de temps de violents conflits et guerres dans la région de l'archevêché de Bar. Tous ces sièges ecclésiastiques, y compris l'évêché de Serbie et celui de Bosnie, l'épiscopat de Zahumlje, représentaient des centres de résistance, tant à l'intention de la curie de convertir les Slaves au catholicisme, qu'à l'intention de Byzance de devenir le patron religieux de leur territoire. De la puissance, force et influence de ces sièges épiscopaux témoignent le mieux les événements liés à Dominique, évêque de Svač, accusé de meurtre en 1199, qui falsifiait des épîtres de pape et rassemblait autour de soi le clergé mécontent, notamment celui de l'Église Slave, en s'opposant à toutes les intentions de la curie d'institutionnaliser son pouvoir sur le territoire des évêchés de Bar.

Selon les documents connus jusqu'à présent, à part Scutari, ancien archiépiscopat prévalitain, et Ulcinj et Svač, les plus anciens sièges épiscopaux sont aussi Drivast et Pulat qu'on mentionne à la fin du neuvième siècle, tandis que les autres sièges épiscopaux ne deviennent importants qu'avec la fondation de l'église de Bar. Les évêques de l'Albanie, ainsi que les évêques sardes et ceux de Budva, sont connus à partir du douzième siècle, tandis que les autres évêchés n'apparaissent qu'au quatorzième siècle. Tout centre ecclésiastique était un point important de contrôle sur les voies stratégiques vers le sud de l'Illyricum et vers les archiépiscopats à Durrës et Ohrid, et certains parmi eux, comme par exemple celui de Svač et celui de Scutari, étaient des endroits d'où on administrait tous les courants monétaires dans des états slaves - ils représentaient, en même temps, des monnayeurs, des institutions bancaires et des administrateurs dans la perception et la distribution des recettes d'impôts.

Le tome comprend aussi la liste de tous les évêques des églises - suffragantes de l'archiépiscopat de Bar.

Untergeordnete Kirchen des Erzbistums von Bar (Antivari)

Es ist nicht bekannt, welche Kirchen der Metropolie von Bar während ihrer byzantinischen Zeit von etwa 900 bis 1060 untergeordnet waren. Sie war zusammen mit dem Erzbistum von Doclea und Praevalitaa dem neuen mächtigen Erzbistum in Durazzo untergeordnet, das zum Glaubenzentrum der Awaren hätte werden sollen. Mit der Erklärung zum katholischen Erzbistum, zur "Kirche mir drei Altären" und zum einzigen kanonischen Nachfolger des alten Erzbistums von Doclea, erhält Bar im Jahre 1060 sowohl Kirchen als auch Besitze, die Doclea während seiner größten Macht gehört haben: über das Erzbistum in Skutari hinaus, das traditionell unter dem Namen Praevalitana dem docleanischen Erzbistum untergeordnet war, gehören dazu noch die Episkopate von Budva, von der großen freien Stadt und Hafen Ulcinj, von Svac, Drivast, Polat, Albanien, Belatien, Dagna, Sarda und Sapatiens (während einer kürzeren Zeit gehört ihm auch Prizren). Die wenigen Dokumente, die als Zeugnis der Macht eines Erzbistums und seiner Episkopate übriggeblieben sind, ermöglichen keine richtige Übersicht über den großen Raum, den die Kirchen unter der Regierung von Bar, seiner Könige der Slawen und der Könige Dalmatiens innehatten (von einem Teil dieser Städte weiß man bis heute nicht, wo sie sich befanden). In einem Abschnitt ihrer Geschichte war auch die freie Stadt Kotor von den Erzbischöfen von Bar regiert, so dass Bar ein Erzbistum war, das mir seinen Kirchen im Hinterland alle strategischen Wege vom Norden Illyriens und Süden Italiens nach Konstantinopel kontrollierte.

Die freie Stadt und der Hafen Ulcinj, die in Dokumenten gegen Ende des neunten Jahrhunderts erwähnt werden, sowie das Episkopat in Svac, das Ende des zehnten Jahrhunderts erwähnt wird, waren während der Epoche der Könige der Slawen zeitweise Gegner der Erzbischöfe von Bar. Indem sie sich ihrer strategischen Bedeutung bewusst waren und im Handel begünstigt sein wollten, hatten sie mit Dubrovnik, sogar auch mit Durazzo, einen Bund geschlossen und zeitweise heftige Konflikte und Kriege auf dem Bistum Serbien und Bosnien, dem Episkopat von Zahumlje, waren alle diese Kirchensitze Widerstandszentren sowohl gegen den Vorsatz der Kurie, die Slawen zu katholisieren, als auch gegen den von Byzanz, seine Glaubensvorherrschaft auf diesen Raum auszudehnen. Von der Macht, Kraft und dem Einfluss dieser Episkopalsitze zeugen am besten die mir dem Episkopus von Svac, Dominikus, zusammenhängenden Ereignisse, der, 1199 des Mordes beschuldigt, die Papstbriefe gefälscht und die unzufriedene Priesterschaft, insbesondere die der Slawischen Kirche, um sich geschart und jedem Vorsatz der Kurie, ihre Macht auf dem Gebiet der Bistümer von Bar zu institutionalisieren, Widerstand geleistet hatte.

Nach den bisher bekannten Dokumenten sind die ältesten Episkopalsitze, neben dem alten praevalitanischen Erzbistum Skutari, Ulcinj und Svac, noch Drivast und Pulat, die gegen Ende des neunten Jahrhunderts erwähnt werden, während andere Episkopalsitze ihre Bedeutung erst mit der Gründung der Kirche von Bar bekommen. Die Bischöfe Albaniens sowie die von Budva und die sardenischen sind seit dem zwölften Jahrhunderts bekannt, während andere Bistümer erst im vierzehnten Jahrhundert erscheinen. Jedes der Kirchenzentren war ein wichtiger Kontrollpunkt auf den strategischen Wegen in den Süden Illyriens und zu den Archiepiskopaten in Durazzo und Ohrid, und einging davon, wie zum Beispiel Svac und Skutari, waren Orte, von wo aus alle Geldgeschäfte in den slawischen Staaten verwaltet wurden - sie waren sowohl Geldprägestätten, als auch Bankinstitutionen und Administratoren beim Einziehen und der Verteilung der Steuereinnahmen.

Der Band bringt auch eine Liste aller Bischöfe in den untergeordneten Kirchen des Erzbistums von Bar.

Церкви - подчиненные Архиепископату Барском (Antivari)

Неизвестно которые церкви были подчинены барской митрополии в византийском периоде с 900-1060 г. Она, вместе с дуклянским и превалитанским архиепископатом, была подчинена новой мощной архиепископии в г. Дуресс, которая должна была стать центром Авров. С 1060 г. и высказыванием за католический архиепископат, "церковь с тремя алтарями" и единственным каноническим наследником древней дуклянской архиепископии, Бар получает и недвижимое имущество, принадлежащее Дукле во время ее самой большой мощности. Кроме архиепископии в Шкодаре, традиционно известной под названием Превалитана, подчинена дуклянской архиепископии, здесь епископаты в Будве, великому свободному городе и порте Улцине, Сваче Дривасте, Пуллате (Полату) Албании, Белации Дагне, Сарде и Сапатии, (в одном небольшом промежутке ему принадлежит и Призрен). Немногочисленные документы, оставшиеся свидетельствами мощности одной архиепископии и ее епископатов не разрешают представить настоящую картину великого пространства на котором были расположены церкви под властью Бара, его королей Словян и королей Далмации (для части этих городов до сегодняшнего дня неизвестно где они находились). В одном периоде своей истории под властью барских архиепископов был и свободный город Котор и поэтому Бар был архиепископией, держащей с церквами в тыловой местности, все стратегические пути с севера Илирикума и юга Италии к Константинополю.

Свободный город и порт в Улцине упоминающиеся в документах девятого столетия а также и епископат в Сваче, упоминающийся под конец десятого века в эпохе королев Словян и королев Далмации и Дукли, время от времени были противниками барских архиепископов. Зная свою стратегическую важность и желая в торговле получить льготы, они вступали в союз с Дубровником даже и с г. Дуресс, вызывая время от времени жестокие столкновения и войны на просторах барской архиепископии. Вместе с епископией Сербии и Боснии, Захумским епископатом, все эти церковные местонахождения были центрами сопротивления намерениям курии перевести Словян в католичанство, а также и Византии господствовать их простором. О мощи и силе и влиянию этих епископских местонахождений, наилучше свидетельствуют события ка-
сательно Доминика Епископа Свача, который обвинен в убийства 1199 г. ради фальсификации папского послания, вокруг себя собрал недовольное священство, в основном Словянской церкви, сопротивляясь каждому из намерений курии на просторах барских епископий учредить свою власть.

Самые древние епископские местонахождения из, до сих пор известных документов, за исключением Шкодера, древнего превалитанского архиепископата, Улциня и Свача еще и Дриваст и Пулат, упоминающиеся под конец 9 столетия, при чем остальные епископские местонахождения получают свое значение только после учреждения барской церкви. Епископи Албании известны с 12 столетия а также и будванский и сарденский при чем остальные епископии появляются только в четырнадцатом столетии. Каждый из церковных центров был важным контрольным пунктом на стратегических дорогах к югу Илирикума и архиепископатам в Дурессе и Охриде, в некоторые из них как Свач и Шкодер были местами откуда руководили всеми денежными течениями в словянских государствах - они были и местами для ковки монет и банковские учреждения и администраторы в сортировании и распределении доходов из налогов.

В томе и список всех епископов в церквях - подчиненных барскому архиепископату.

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

SADRŽAJ

CRKVE BARSKOG ARHIEPISKOPATA: GRANICA DVA SVIJETA	7
<i>Svač nakon Duklje i slobodni grad Ulcinj</i>	8
<i>Episkopija u Budvi i Skadarska arhiepiskopija</i>	14

Crkve podložnice Barske arhiepiskopije

Episkopija Albanije

<i>Albanski ili arbanenski episkopi</i>	22
<i>Papa Aleksandar episkopu albanskom Lazaru</i>	
<i>CII. 1167. 29. decembar. U Beneventu</i>	24
<i>Epistola Inokentija III albanskem episkopu - Albanskem episkopu</i>	26
<i>Odredbe gospodara Petra</i>	
<i>Albanskog episkopa, legata Apostolske stolice o različitim uredbama crkve (Leodienske)</i>	28
<i>Papa Inokentije barskom arhiepiskopu o Albaniji</i>	32
<i>Epistola Inokentija IV, Kotorskom episkopu</i>	34
<i>Mihailo II, VI Albanski episkop.....</i>	34
<i>Laurus, VII albanski episkop.....</i>	36
<i>Andreja II, XIV albanski episkop</i>	
<i>Pismo pontifeksa Eugenija IV episkopu Andreji</i>	38

Episkopija Baleacije

<i>Baleacenski episkopi</i>	42
<i>Gervikus, II baleacenski episkop</i>	42
<i>Bernard, VI baleacenski episkop</i>	44

Episkopija Budva

<i>Budvanski episkopi</i>	48
<i>Ptolomej, III budvanski episkop</i>	50
<i>Jovan, VI budvanski episkop</i>	50
<i>Upravitelj Dubrovnika budvanskem episkopu - LIII</i>	
<i>Dubrovnik, 24. mart 1371</i>	52
<i>Oton, XII budvanski episkop</i>	
<i>Pismo episkopa Bonifacija iz 1401. godine Budvanskem episkopu Otonu.</i>	54

Episkopija Dajne (Dagne)

<i>Dajnenski ili danjenski episkopi.....</i>	58
<i>Blasius, III dajnenski episkop</i>	60

Episkopija Drivast

<i>Drivastske episkopije</i>	64
<i>CCLXXI. 1199. 14. aprila. U Dubrovniku</i>	66
<i>N. N., VIII drivastske episkop</i>	66
<i>Nikolaj, X drivastske episkop</i>	68

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

B., XI drivastske episkop.....	68
Dionisije, XX drivastske episkop.....	70

Episkopija Ulcinj

Ulcinjski episkopi.....	74
Marko, ulcinjski episkop	76
Ulcinjski episkop posvećuje dubrovačkog arhiepiskopa <i>1142, 11. juna. U monte Tiburtinu</i>	78
Jovan, V ulcinjski episkop	78
Smjenjivanje episkopa Ulcinja i Drivasta - (1153) 24. decembra. U Lateranu	80
Pobuna ulcinjskog episkopa - 466.....	82
Pavle, ulcinjski episkop - (1189) 13. maja. U Dubrovniku.....	84
Poslanica Ulcinjana Dubrovniku - (1242, prije 22. aprila. U Ulcinju)	84
Ulcinj priznaje podložnost Dubrovniku - 175. <i>1242, 22. aprila. U Dubrovniku. (dokument 1)</i>	86
Ulcinj obećava pokornost Dubrovniku - 176. <i>1242. 22. aprila. U Dubrovniku. (dokument 2)</i>	88
Ulcinjska crkva priznaje primat dubrovačke - 1242, 10. avgusta. U Dubrovniku.....	90
Mir Krajine sa Dubrovnikom - 1248, 11. februara. (U Dubrovniku)	92
Episkop Travunijski ulcinjskom episkopu	94
Darovnica dominikancima	96
Ulcinjanin Grobina u Kotoru - 250. <i>1261, 13. februara. (U Kotoru.)</i>	96
G., IX ulcinjski episkop	98
Dominikanac Toma postaje ulcinjski episkop - CCXLVI	100
Papa Jovan ulcinjskom episkopu - CCL	102
Papa Jovan novoizabranom ulcinjskom episkopu - CCLI	104
Papa Jovan Graciji od Akvile - CCLII	106
Papa Kliment ulcinjskom episkopu Antoniju - CCLXXXVII	108
Papa Kliment nalaže obnovu benediktinskih manastira - CCLXXXVIII	110
Papa Urban o sporu između Ulcinja i Kotora - CCCLXIV	112

Episkopija Pulat

Pulatenski episkopi - Viši i niži	116
Poslanica pape Aleksandra - 465	118
Viši pulatenski episkopi - Andreja, VII pulatenski episkop	120
Niži pulatenski episkopi	122
Gregorije, III Niži Pulatenski episkop	122

Episkopija Sarda i Sapatija

Sardenski i Sapatenski episkopi	126
Petar, IV sardenski episkop	128
Ptolomej, V sardenski episkop	128
N. N., sardenski episkop	130
Sapatenski episkopi - Benevenuti, II sapatenski episkop	132
Mihailo, V sapatenski episkop	132
Georgije, VIII sapatenski episkop	134

Episkopija Svač

Svački episkopi	138
Dominik, IV svački episkop	140
Papa Inokentije o svačkom episkopu optuženom za ubistvo	144
Naredba pape Gregorija - (1234) 13. jula. <i>U Reati</i>	146
Benedikt, VIII svački episkop	148
Patrijarh Antiohije i episkop Svača - 1317, 25. marta. <i>U Avinjonu</i>	148
Benedikt, XXX Dubrovački arhiepiskop	150
Pavle, XI svački episkop	150
Petar II, XII svački episkop	152
Petar IV, XV svački episkop	152

Arhiepiskopija Skadar (Prevalitana)

Skadarski arhiepiskopi i episkopi	156
Skadarski episkopi - N. N., III skadarski episkop	158
Mihailo ili Miroslav, V skadarski episkop	158
Papa Klement episkopu Skadra - CCLXXXIV	160
Papa Klement episkopu Skadra Marku - CCLXXXV	162
Pravo na oproštaj grjehova - CCLXXXVI	164
Antonije, IX skadarski episkop	164
Postavljanje opata benediktinskog manastira - CCCLXVIII	166
Andruin, XII skadarski episkop	168
Hristofor, XIII skadarski episkop	168
Jovan, XVI skadarski episkop	170
Papa Martin skadarskom episkopu	172

Dodatak

Svjedočenje o epohi: Nekoliko dokumenata o temi Dalmaciji

234 - <i>Salonitanskim klericima</i> (U godini 879)	176
Izvod iz poslanice pape Aleksandra II - 124 <i>Episkopima i kralju Dalmata</i>	178
Fragment jedne poslanice - 125 <i>Episkopima i kralju Dalmata</i>	178
Pape Hadrijana IV epistola - 198 U godini 1154-1159	180

Crkve-podložnice Barske arhiepiskopije - liste episkopa -

Arhiepiskopija Skadar (Prevalitana)	185
Episkopi Arbanije ili Albanije	185
Episkopi Baleacije	186
Episkopi Budve	186
Episkopi Ulcinja	187
Episkopi Svača	187
Episkopi Dajne (Dagne)	188
Episkopi Drivasta	188

CRKVE PODLOŽNICE BARSKE ARHIEPISKOPIJE

Episkopi Pulata (viši)	189
Episkopi Pulata (niži)	190
Episkopi Sarde (Sarda)	190
Episkopi Sapatije	190
 Rezime	
Churches-subordinate to Bar's (Antivari) archbishopric	195
Eglises-suffragantes de l'archevêché de Bar (Antivari).....	196
Untergeordnete Kirchen des Erzbistums von Bar (Antivari)	197
Cerkvi - pod~inennje Arhiepiskopatu Barskom (Antivari).....	198
 SADRŽAJ	199

Monumenta Montenegrina

Knjiga V
tom 1.

Crkve podložnice Barske arhiepiskopije

Priredio i predgovor napisao
Vojislav D. Nikčević

Preveo sa latinskog
Mile Bogeski

Izdavač
Istorijski institut Crne Gore

Za izdavača:
Prof. dr Branislav Kovačević

Lektura i korektura:
Marijan Miljić

Tehnička i kompjuterska obrada
Stevan Ljumović, dipl. ing.

Tiraž:
500 primjeraka

Štampa:
Štamparija Obod dd Cetinje

ISBN 86 - 305 -0330 - 0

CIP - Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Републике
Црне Горе "Ђурђе Црнојевић", Цетиње

262.3(497.16)(093.2)

MONUMENTA Montenegrina Knj. 5, t. 1, Crkve podložnice Barske arhiepiskopije / priredio Vojislav D. Nikčević ; preveo Mile Bogeski. - Podgorica : Istorijski institut Crne Gore, 2001 (Cetinje: Obod). - 202 str.; 29 cm. - (Iz prošlosti Crne Gore. Posebna izdanja)

Na spor. nasl.str.: Monumenta Montenegrina. Vol. 5, liv. 1, Eglises-suffrangates de l'archevêché de Bar (Antivari) = Monumenta Montenegrina Т. 5, кн. 1, Церкви-подчиненные Архиепископату барском (Antivari). - Tekst na srp. i lat. jeziku. - tiraž 500. ö Crkve Barskog arhiepiskopata : granica dva svijeta / Vojislav D. Nikčević: str. 7-18. - Rezime na više stranih jezika.

1. Никчевић, Војислав Д.
 2. Богоески, Миле
- П.к.: а) Барска архиепископија - Историјска грађа

Национална библиотека Црне Горе

Б

III 33952/5/1

100105051

COBISS